Læsebog for den norske Ungdom

Første Deel

Henrik Wergeland og Nils Joachim Wessel-Berg

Christiania: R. Hviids Enke, 1844

INDHOLD

Fortale. ... 9

I. FABLER.

Om Fabelen og dens beslægtede Digtarter. ... 16
1. Gjedebukken og Østersen. ... 19
2. Katten som Munk. ... 19
3. Ænderne og Sælhunden. ... 20
4. Gjedebukken, som lod sit Skjæg rage. ... 21
5. Fiskerens Dom imellem to Strandmaager. ... 21
6. Musen og Edderkoppen. ... 22
7. Skibet i Maanen. ... 23
8. Æslets Hovmod. ... 23
9. Maanens Klagemaal. ... 24
10. Bjørnen og Gjedebukken. ... 24
11. Græshoppen og Torbisten. ... 24
12. Løvinden i Barselseng. ... 26
13. Polakken blandt Røvere. ... 28
14. Boreas og Phoebus. ... 30
15. Den blodige Tvekamp. ... 33
16. Den grusomme Hevn. ... 35
17. Skattegraveren. ... 37
18. Bonden og Svalen. ... 40
19. Trompeteren. ... 41
20. Skoven og Bonden. ... 44
21. Spurven under Fangefælden. ... 47
22. Haren med Hornet. ... 48
23. Ravnen og Ræven. ... 51
24 Katten, den gamle og den unge Muus. ... 52
25. Den flyttede Blomst. ... 52
26. Løveungen. ... 53
27. Æselet og Hyrdinden. ... 54
28. Regnbuen. ... 54
29. Rørspurven og Lærken. ... 55
30. Kornaxene. ... 56
31. Aberne og Fuglen. ... 57
32. Hunden og Ulven. ... 61

33. Skoledrengene. 63
34. Piletræerne og Skjæren. 66

AF DEN DANSKE LITERATUR.

35. De to Haner 69
36. De to Hunde. 70
37. Glenten og Skovmusen 71
38. Den indespærrede Sisken. 72
39. Hvad Bøgetræet sang. 73

2. PARABLER.

1. Sædemanden 74
2. Klinten og Hveden. 74
3. Perspektivkassen. 75
3. Lignelser og Exempler. 76
II. Eventyr og Sagn. 76

I. EVENTYR.

1. Spurningen. 79
2. Askepot, som kapaad med Troldet. 80
3. Gjertrudsfuglen. 81

AF DEN DANSKE LITERATUR.

4. Boghveden. 83
5. Rødhætten. 84

II. SAGN.

1. Thor og Urebø-Urden. 88
2. Gurri Kunnan. 89
3. Jutulen paa Hestmandø. 91
4. Tvæster Troldmand. 92
5. St. Olaf paa Ringerige. 93

ALMUESAGN.

6. Sæterpigen i Land. 96
7. Gjordemoderen. 97
8. Huldre-Ægteskab. 97

HISTORISK SAGN.

9. Kong Tane og Kong Veine. 99
10. Axel Thordsøn og Skjøn Valborg. 100
11. Rypen i Justedalen. 103
12. Hedals Kirke. 104
13. Præsten i Hallingdalen. 109

AF DEN DANSKE LITERATUR.

1. Holger Danske. 110
I. 111
3. Søren Olsens Datter. 112
III. Historisk Stiil. 112

I. SAGAEN.

I. Sagaen. 116
1. Heimskringla (Jordens Kreds). Asaheim og Odin. 117
2. Hakon Adalsteensfostres Knæsætning. 118
3. Islænderen Kjartan Olafssons Omvendelse. 119
4. Olaf den Helliges Besøg hos sin Moder Aasta og Stiffader Sigurd Syr. 122
5. Kong Sverrers Menneskekjærlighed. 124
6. Hakon Hakonssons Kongevalg. 125
7. Birkebener og Bagler. 127

2. NYERE HISTORIE.

1. Slaget paa Rastarkalf. 129
2. Om Korstogene. 131
3. Det første Korstog. 133
4. Slaget paa Kjøbenhavns Rhed. 134
Historisk Skildring. 136
5. Haldens Brand. 137
6. Slaget ved Stiklestad. 138
7. Scene af Tyrolerkrigen (1809). 141
Levnetsbeskrivelse og Charaktertegning. 142

LEVNETSBESKRIVELSE.

8. Cort Adeler. 144
9. Ivar Huitfeld. 145

CHARAKTERTEGNING.

10. Eleonore Christina. 148
11. John Howard. 151
12. Claus Fasting. 152

CHARAKTERTRÆK.

13. Menneskekjærlighed og Snildhed. 154
14. Kjækhed. 154
15. Retfærdighed. 156

AF DEN DANSKE LITERATUR.

16. Ludvig den Fjortende og hans Tid. 158
17. Thorvaldsen. 160
IV. Beskrivende Foredrag. 163

NATURBESKRIVELSE.

1. Vestfjorddalen. 166
2. Rjukanfos. 168
3. Høifjeldet. 171
4. Finmarken. 173

BESKRIVELSE AF FOLK OG SÆDER.

5. Nordmændene 180
6. Fjeldbonden. 184
7. Thelebondens Huse og Huusgeraad. 186
8. Alheden. 188
9. Overfarten til Norge. 189
10. Brocken eller Bloksbjerg. 191

AF DEN DANSKE LITERATUR.

11. En Udflugt i det Veronesiske. 194
12. Montserrat 198
13. Isefjorden i Disko Bugten. 200
14. Oceaniterne. 202
V. Belærende Foredrag. 206

FILOSOFISK BELÆRENDE FOREDRAG.

1. Salomons Filosofi..... 208

MORALSK BELÆRENDE FOREDRAG.

3. Om Pligter mod Dyrene..... 212
4. Om Fædrenelandskjærlighed..... 214
5. Misundelsen..... 215
6. Til en ung Skribent..... 216
7. Indbildningskraftens Misbrug..... 218
8. Hvor snart det gaaer..... 219
VI. Poetisk Fortælling..... 220

NOVELLE-STIIL.

1. Leiners Hjemkomst..... 224
2. Tante Juliane..... 225
3. Skildring af Skibbrud i aaben Sø..... 233

POPULÆR DIGTET FORTÆLLING.

4. Bonden fornøiet med sine Kaar..... 240

AF DEN DANSKE LITERATUR.

5. Moderens Ring..... 244
6. Hjorterytteren..... 252
Rimet poetisk Fortælling og Riimbrev.i..... 257

RIMET POETISK FORTÆLLING.

I. 259
8. Jagt og Fiskeri..... 266

AF DEN DANSKE LITERATUR.

9. Kirkeklokken i Farum..... 271

RIIMBREV.

10. Fastelavnsriset..... 276

11. Tandpinen. 278
VII. Episk-lyrisk Poesi (Vise). 278

ROMANCE OG BALLADE.

1. Zinclars Vise. 280
2. Thorvald og Signe. 283
3. Olvar Bonde 284
4. Peder Colbjørnsens Vise. 286
5. Kjeld Stub. 288
6. Anna Colbjørnsen. 291
7. Guttorm Sindris Skjaldeløn 293
8. Kirsten og Abildtræet. 296
9. Hellig Olaf. 299
10. Palle, Baar og Liden. 302
11. Bjarkebeinen. 304

AF DEN DANSKE LITERATUR.

12. Hellig Olaf ved Hornelen 307
13. Knud Lavard. 309
14. Kort Adeler. 312

VIII. LYRISK POESI.

VIII. Lyrisk Poesi 314
Aandelig lyrisk Poesi. 317
1. Te Deum 318

PSALME.

2. Forløsnings-Længsel 321
3. Jesu Fødsel. 321
4. Bønnens Velsignelse. 323

RELIGIØS DIGTNING.

5. Jerusalem. 324
6. Guds Miskundhed. 325

AF DEN DANSKE LITERATUR.

7. Opstandelsen. 327

8. Julepsalme. 327

VERDSLIG SANG.

1. Folkesang. 330
1. Gamle Norge. 331
2. Norges Herlighed. 332
3. Den kronede Nationalsang. 334
4. Nordmandssang. 336
5. Nordmandssang. 338
6. Norafjeld. 340
7. Nordmandsønsket. 342
9. De tre høie Ord. 345
10. Norges Flag. 346
11. Norges Løve. 346
12. Konstitutionen. 348
13. 17de Mai. 350
14. Norges Natur. 351
15. Norges Storthing. 354

FOLKEVISE.

16. Godt Grandelag. 356
17. Den norske Bonde. 358
18. Bondestanden. 360
19. Den frie norske Bonde. 360

AF DEN DANSKE LITERATUR.

20. Dansk Nationalsang. 364
21. Til Dannebrog. 365
22. De danske Øer. 367
23. Vise om Carl Jessen. 368
1. Reenlighed. 369
2. Asylbørnenes Nytaarssang. 371
3. Smaagutternes Nationalsang. 372
4. Jødedrengen. 374
5. Barnets Takkebøn. 375
Rettelser. 376

Fortale.

III

I ingen Deel af den norske Ungdoms Underviisning raader saa liden Eenhed og Overeensstemmelse i hvad og hvorledes der paa de forskjellige Steder læres, som netop i Underviisningen i Modersmaalet. I lexikalsk og grammatikalsk Henseende antyder en Mængde forskjellige Meninger og Læresætninger, der med lige Autoritet gjøre sig gjældende, at dette befinder sig i en Gjæringsperiode, og da Læsebøgerne hente deres Indhold fra næsten et Aarhundredes, i den sidste Menneskealder tvedeelte, Literatur, uden at tillade sig at bringe det ind under noget gjennemført grammatikalsk og orthografisk System, have ogsaa de maattet bære hiin Gjærings Mærker istedetfor at være ordnende Midler i dens Forvirring. At undtage dette vort eget Arbeide, skulde være at benegte, at ogsaa dette er et Barn af sin Tid. Men vi have troet, at det ogsaa er et Krav af sin Tid; thi at Landet endnu en Menneskealder efter Adskillelsen fra Danmark for en ikke ringe Deel forsynes derfra med Læsebøger, hvori der ikke findes Spor af, at nogen norsk Forfatter siden Rigernes Adskillelse har existeret, og at saa i Et og Alt danske Læsebøger virkelig i enkelte norske Skoler lægges til Grund for Underviisningen i Modersmaalet, have vi antaget for en Opfordring til Normænd til dog at frigjøre os i denne Henseende ved at hjælpe os selv. Der har været gjort Forsøg derpaa af Landsmænd; men idet der heller ikke i disse har været taget retfærdigt Hensyn til den Literatur, det selvstændige Norge har erhvervet sig eller dog til den Andeel i en Fælles-Literatur, som det tilkommer, have vi ogsaa heri fundet en Opfordring til at udgive en IV
Læsebog, hvori Nationalitet og Retfærdighed dog ikke skal krænkes, og ved hvilken Ungdommen dog ikke skal forvildes i sine Begreber om Værdien og Omfanget af den Literatur, hvortil Fædrenelandet har Eiendomsret. Den kan være udsat derfor, naar man seer, at en Læsebog, som er udgiven i Norge flere Aar efter Adskillelsen, af fød Nordmand og for Nordmænd, ikke destomindre gives Titel af "dansk Læsebog." Den er dog oprigtig heri, idet den virkelig fører den efter sit hovedsagelige Indhold; men her er dog et Tilfælde, hvor Ærlighed ikke bør vare længst.

Det ligger for øvrigt udenfor vor Plan at udvikle Aarsagerne til hine beklagelige Omstændigheder, hvis Følger røbe sig i vor Ungdoms vaklende Sprogbegreber og Ubekjendtskab til vor egen Literatur, og som vise sig udbredte til Almeenheden i næsten enhver offentlig Meddelelse, ethvert Dagblad, som vi tage ihænde. De dybeste ligge i vort Folks politiske Skjebne, strækkende sig fjernt under den sidste store Forandring i disse; men de nærmeste forgrene sig i individuelle Sympathier og Anskuelser hos dem, som deels have givet sig af med Underviisningen, deels med at forsyne denne med Bøger.

Efter Adskillelsen fra Danmark varede det endnu en Række af Aar før vor egen Videnskabelighed og Boghandel fik Kraft nok til at hjælpe os nogenlunde ud af den Afhængighed, hvori Danmark fremdeles holdt os med Hensyn til Forsyningen med de fleste Underviisningsbøger, og saaledes at standse et betydeligt Afløb for vor Velstand. Men det fulgte af Sagens Natur, fordi vor egen Literatur først maatte faae Frugter at afgive, at af alle Underviisnings Bøger maatte Læsebøger, der skulde kunne bære Navn af "norske" eller være affattede for den norske Ungdom, være de sidste, vi selv kunde forskaffe os. Imidlertid er Tiden dertil og Muligheden af at kunne frigjøre os i denne Henseende dog allerede V
længe forhaanden.

Vor politiske Selvstændighed har affødt en videnskabelig, vor materielle en aandig. Nordmændene have i denne Henseende været virksommere, end det indskrænkede Publikum og den danske Literaturs overvægtige Indstrømmen, uden at den norske fandt gjensidig Afsætning, *) syntes at skulle kunne tilstede. Der er skrevet Andet og Varigere i Norge siden 1814 end blot politiske Smaaskrifter; og vor siden den Tid fremskudte Literatur tæller baade i Videnskabelighedens alvorligere og æsthetiske Grene talrige og lysende Navne nok til at gjøre Skriget om vor literære Armod uretfærdigt og en fortsat Afhængighed af den danske Literatur unødvendig. Men vi bør ikke alene faae Øinene op for dette sande Forhold; men ogsaa benytte det. Det er ikke alene saarende og uretfærdigt imod det Folk, hvis Ungdom skal undervises, saaledes som skeer er, at give dets egen Literatur en underordnet Plads; men det er ogsaa skadeligt, først som vildledende, fordi det strider imod en historisk

Sandhed, og dernæst fordi det ikke blot er Viden og Dannelse, Ungdommen skal erhverve igjennem deslige anthologiske Underviisningsbøger, men ogsaa, i Agtelsen for de fædrelandske videnskabelige Fortjenester, den fineste Næring for Fædrelandskjærligheden og andre af dens ædleste Følelser. Et Folks Literatur er dets Sjeles Fædreneland; Universitetet er Hovedstaden deri; og det baader Ynglingerne, at de vide og føle, at de have et - et, som ogsaa har Krav paa deres Kræfter.

Fælles-Literaturen før 1814, hvortil saa mange lysende norske Navne, Foreningens intime Beskaffenhed og Fællesskab i Universitetet hjemler Norge en uomtvivlelig lige Adkomstret, og vor egen Green af den siden hiint Aar i tvende selvstændige Forgreninger spaltede Fælles-Literatur VI
tilbyder rigeligt Emne for en Læsebog for den norske Ungdom, fra Henlæggelsen af Børnebøgerne af og til Afgangen til Universitetet. Vi skulde endog før 1814 kunne indskrænke os til hine norske Forfatternavne, undvære ethvert Bidrag af den senere danske Literatur, og saaledes ganske være os selv nok, uden at derfor nogen Deel og Art af Literaturen skulde savnes eller mangle paa at blive værdigen repræsenteret. Men nu, da det er saa, at Nordmændene foruden Adkomstret til Fælles-Literaturen før 1814 og Eiendomsret til den Literatur, de selv have erhvervet sig siden dette Aar, ogsaa have Benyttelsesret til den, der samtidigen har udviklet sig paa dansk Bund - da altsaa Literaturen danner en Stamme med to Grene og Kroner, der hver for sig fra samme Spaltningspunkt, men med eiendommelig Farve, skyde i Høiden — da en Literaturs Værd betinges af dens Rigdom og Omfang — da Sprogmidlet for begge Literaturer, paa Enkeltheder nær, fremdeles er det samme - da Skrivesprogets Omfang og ikke Politikens Afsondringer formeentlig antyde Grændserne for et Arbeide som nærværende, og da Bekjendtskab til den danske Literaturs senere Frembringelser baade paatrænger sig i Selskabslivet og bør, baade for de gamle Forholdes og sin egen Skyld, kunne fordres af den dannede norske Yngling: have vi troet, ogsaa at burde følge denne danske Forgrening af hiin ældre egentlige Fælles-Literatur, som baade har overført i sig flere af dennes berømmelige Navne og udblomstret i nye, og i et passende Forhold

at optage endeel af dens Frembringelser efter Adskillelsen. Noget gjensidigt Behov eller nogen egentlig streng Ret dertil finder vel ikke længere Sted; men hvor meget end vort Folk, ved Opmærksomhed for sit Old- og Almue-Sprog, ved Forfatteres Gjenerobringer og Fremhentninger derfra og ved grammatikalske og lexikalske Arbeider — Arbeider i selve Gruberne — i Tiden vil kunne udvikle en Eiendommelighed i Skriftsproget, VII vil dog denne lykkeligere Efterslægt maatte indrømme, at indtil vore Dage finder dog imellem begge Folk en saadan Adgang Sted til hinandens literære Prydelser som imellem Naboer, der dog kunne see over Gjærdet ind i hinandens Haver. At den Ene nu synes saa overmaade meget bedre om sin, kommer maaskee af, at Jordbunden dog vel ikke er saa eens endda eller driver saa ganske de samme Vækster. Forskjel i politiske og Natur-Forholde have virkelig ogsaa i det Hele afpræget sig i begge Literaturers, navnlig i dens poetiske Frembringelsers, Charakter, og temmelig snart efter Adskillelsen ville de Danske have fundet det ogsaa med Hensyn til Sproget. De kaldte det, at Normændene begyndte at skrive vel norsk, for norsk til i alle Udtryk at kunne blive forstaaede af Danske. Og naturligt; alene vort Lands fysiske Beskaffenhed har gjort vort Sprog rigt paa Benævnelser, de Danske ikke kjende noget til, fordi de ikke have Tingene derfor. Og nu hertil Opdragelsen og Uddannelsen hjemme i selve Landet, Exemplerne m. m. — sandelig, der tør være noget i hiin Klage, at man i Danmark ikke læser norske Forfattere ganske med samme Lethed som vi de danske, hvis hele Sprogs ikke store Omfang er os bekjendt.

Men Tidsaanden er ogsaa imod enhver saadan vilkaarlig Afsondring, og de Lærere i Modersmaalet, som vi have forelagt de Grændser, der lade sig afstikke i Valget til en Læsebog for den norske Ungdom, have været af den Mening, at Bogen, saaledes som vi ovenfor have afstukket dem, vilde, uden at give Slip paa Noget af sin Nationalitet, blive brugbarere og afsætteligere for vor Tid. Og det er hertil, vi have at tage Hensyn, ikke til hvorledes det har behaget danske eller andre norske Udgivere af Læsebøger at indrette deres, eller til, hvorledes en fjernere Fremtid vil kræve dem for den norske Ungdom.

Idet vi have maattet beslutte os til at dele vor Læsebog i tvende Dele, VIII hører dog til vor Plan ogsaa for den første Deel Forkastelse af denne, ikke

altid naturlige, Barnslighed i Fremstillingen, disse selvgjorte eller fra tydske Børnebøger hentede Fortællinger om en liden Hans eller Peter, som ialfald kun høre hjemme umiddelbart ovenpaa ABCen eller i den mundtlige moderlige eller Barnekammerets Underviisning. Ja selv i denne viser Barnets tidlige Griben efter Eventyrets stærkere Aandsføde, hvor snart denne Maneer bliver det vansmagelig. Ogsaa vor Læsebogs første Deel og dennes første Afsnit vil derfor være hentet fra den virkelige Literatur, fra dens Forfatternavne, og idet det hele Arbeide vil omfatte samtlige, i vort Sprog kjendte, Skjønvidenskabelighedens poetiske og prosaiske Arter og Former, vil dets første Deel indeholde dem, der i Fremstillingen og Belysningen ere de simpleste. Saaledes vil den didaktiske Poesies første Afdeling, det egentlige Læredigt, blive saaledes at skifte imellem begge Værkets Dele, at Fabelen og Parabelen ville gives Plads i den første, medens Allegorien og Mythen, omendskjønt hørende til samme Familie, ligesom ogsaa den poetiske didaktiske Epistel, Satiren og Sinddigtet blive at henvise til den anden. Af den lyriske Poesi ville Oden og dens Afarter, Hymnen og Dithyramben, saavelsom Sangens kunstigere Former (saasom Sonetten og Kantaten) og Elegien, paa Grund af dens for den yngre Alder for sentimentale Indhold, ligeledes tilhøre den anden Deel; men alene Omfanget af hvad der forud har havt Krav paa at optages i denne første Deel har foraarsaget Henviisningen til anden Deel af flere af Sangens Arter, hvis Indhold og Simpelhed i Formen ellers gjerne kunde tilladt dem Plads i første. I denne vil man derfor kun finde Prøver af de aandelige Sangarter samt af de verdslige paa National- og Folke-
samt Barne-Sangen. Af den episke Poesi vil det egentlige Epos IX
(Heltedigtet) i dets historiske, romantiske, komiske og idylliske Former blive at henvise til anden Deel, medens den poetiske Fortællings Former (Romancen og Novellen, den rimede Fortælling, Riimbrevet, Romancen og Balladen) gives Plads i den første. For denne skulde rigtignok det idylliske Epos, formedelst Simpelheden i sin Natur, synes passende; men dets Versform har ladet os henvise det til den anden Deel, hvor der formeentlig ogsaa vil være den rette Plads for den dramatiske Poesi, forsaavidt Prøver af dennes Arter lade sig indpresse i en Læsebog. Den blotte dialogiske Form for et idyllisk eller didaktisk Digt henviser det

derimod naturligviis ikke til den anden Deel. I det Prosaiske har den større eller mindre Fattelighed i Fremstillingen afgjort, i hvilken af Arbeidets Dele Bidragene skulle have sin Plads. Men hvad den egentlige Veltalenhed betræffer, udfordres for at skatte den en udviklet Skjønsomhed, som vi alene kunde forudsætte hos den modnere Yngling, hvorfor Exemplerne paa dens Arter, paa geistlig, retlig og parlamentarisk Veltalenhed ere henlagte til den anden Deel. Enkelte af de i denne Deel leverede Prøver af moralsk belærende Foredrag hæve sig dog til Flugten i den geistlige Veltalenhed.

Det historiske Foredrag ligger derimod ganske indenfor Omkredsen af de Discipliner, hvormed den Ungdommens Alder gjøres bekjendt, for hvem denne første Deel af vort Arbeide er bestemt. Vi have derfor ganske henlagt Exemplerne paa Sagastilen og Prøverne af vore nyere historiske Forfattere til nærværende Deel. I den give vi ogsaa Eventyret og Sagnet Plads, medens vi, paa Grund af Legendens mystiske Charakter, have troet at burde henlægge denne til den Deel, som er bestemt for den modnere Ungdom.

Sidste Afsnit i 2den Deel vil indeholde enkelte Oversættelser af det latinske, franske, engelske, tydske og svenske Sprog, som Exempler paa hvor nær vort lader sig bøie efter disse, og Værket vil blive sluttet med korte Biografier af Forfatterne. X

Med Hensyn til Retskrivningen have vi, i disse i dette Punkt stridige Tider, søgt en Middelvei, hvor vi ogsaa have fundet de senest i Norge udgivne Sproglærer, og vi troe ogsaa Fornuft og Etymologi, for os. Af den Ene af Udgiverne vil man i alt finde 6 Bidrag; men uagtet dette Tal i sig selv ikke er forholdsviis for stort med Hensyn til Omfanget af hans Frembringelser mellem Landets senere Forfattere, vilde det dog være bleven indskrænket, om Tilgangen dertil, navnlig paa Børnesange havde været rigere hos Andre, og om Tilfældet ikke havde været med det af ham valgte Eventyr, at det afgiver et Exempel paa denne Fortællings Arts Overgang til Mythen, som ellers ikke tilbød sig.

De forklarende Indledninger, hvormed de enkelte Afsnit ere ledsagede, sigte mere til at tjene Selvlærlingen end Læreren, der vil benytte vor Bog, til Veiledning. De ere støttede til udmærkede Æsthetikeres Autoritet, men

indeholde dog ikke mere end hvad enhver duelig Lærer selv vil kunne meddele sine Disciple.

Og hermed vor "Læsebog for den norske Ungdom" anbefalet i dennes, i skjønsomme Læreres og velvillige Landsmænds Hænder! Dens Brug ved Ungdommens Underviisning vil visselig nok røbe Mangler ved den; men maatte dette erhverve os Anviisninger til dens Forbedring, ville vi ansee dette, ikke mindre end dens Brug, for en Paaskjønnelse, som vi kun ønske Leilighed til at vise, hvor høit vi vurdere den, ved i en ny og forbedret Udgave at benytte dem.

Christiania i Marts 1844.

Udgiverne.

---

*) Den i de senere Aar prædikede Skandinavisme har, uagtet sine pralende Programmer, ingen mærkelig Forandring i dette Forhold havt tilfølge. Idetmindste ikke endnu.

I. FABLER.

Om Fabelen og dens beslægtede Digtarter.

1

Fabelen er en billedlig Fremstilling af en Sædelære eller af en Leveregel. Den bestaaer altsaa af to Dele: en Lære, som er dens Stof og Øiemed, og et Billede, som er dens Form eller det poetiske Middel, hvorved Læren bliver meddeelt og gjort anskuelig. Ofte fremsættes dog denne i Korthed særskilt som Fabelens »Moral«, og da enten som en Indledning eller Slutningsbemærkning; men efter Fabelens Natur i dens reneste og simpleste Form er det overflødigt. Moralen i den bekjendte Fabel om Ræven og Ravnen eller Kragen med Ostestykket i Nebbet, nemlig, at forfængelige Folk let lade sig narre ved Smigreri, ligger saaledes f. Ex. tydelig nok for Dagen i selve Fortællingen, uden at behøve at tilføies med tydelige Ord.

Fabelen skal lade Menneskene see deres Feil og Mangler ligesom i et Speil og gjenkjende sig selv i de Væsener og Gjenstande, som fremføres i den som talende og handlende, og som Fabeldigteren derfor tillægger menneskelig Tænkeevne og Handlemaade. Det er en nødvendig Betingelse for Fabelen, at den har dette Hensyn til det menneskelige Liv, og er et Billede deraf. Uden denne dens Betydning vilde den kun være en Ammestuefortælling. En vis indbyrdes Lighed maa derfor finde Sted imellem Menneskene og Fabelens Talende og Handlende, hvorfor Fabeldigterne ogsaa især have betjent sig af Dyr af en bestemt Charakter, der lader sig gjenfinde hos Mennesker. Dette er især Tilfælde i den, efter 2
den gamle græske Fabeldigter Æsopus, saa kaldte "æsopiske Fabel." Valget af Billeder eller Fabelfigurer er dog aldeles ubegrændset. Ikke blot

Dyrverdenen, men alle Ting i Naturen, ja selv Kunstfrembringelser og allegoriske Væsener, saasom personificerede Dyder og Laster, ere tjenlige for Fabeldigteren, naar de blot give den Lære, han vil meddele, et for Indbildningskraften i Øieblikket forstaaeligt Udtryk. I denne dets Anvendelighed bestaaer Billedets Sandhed. Saaledes kan han lade Kornaxene og Træerne, Taarnuhret og Solskiven, Filen og Ambolten tale sammen, Oldtidens Guder atter nedtræde paa Jorden, og fremkalde i levende Gestalter Laster og Dyder af det menneskelige Hjerte. I sidste Tilfælde synes dog Fabelen at fjerne sig fra sin eiendommelige Simpelhed og at nærme sig til andre beslægtede Digtarter, især til Allegorien.

Fabelen maa besidde følgende Egenskaber: Sandhed eller en indre Overensstemmelse imellem Billedet og det, der skal fremstilles (Modbilledet); den Naturlighed, at der i Fortællingen ikke findes noget, som strider imod det Væsens naturlige Charakter, som optræder deri talende og handlende; Klarhed, saa at ikke blot Begivenheden bliver indlysende fremstillet, men at ogsaa den Betydning, som skal ligge deri, usøgt tilbyder sig for Læseren; Værdighed, saa at en Lære af den aandige Verden ikke bliver gjort anskuelig ved Billeder, der ere lave og smudsige; samt endelig Simpelhed i sin Bygning, ligesom i sin Stiil, saa at Fabelen ikke ved unødvendige Udsmykkelser og Tilsætning ophører at være et blot Billede, leder Opmærksomheden paa Handlingen, som saadan, og saaledes lader sin Lære fordunklet træde i Baggrunden.

Fabelens Form er i Almindelighed fortællende eller episk, men kan ogsaa være dramatisk eller dialogiseret. Hyppig er Stilen metrisk, og da betjener den sig oftest af Brevstilens Stavelsemaal eller af firefodede rimede Jamber.

Vor Literatur er ikke rig paa originale Fabeldigtere, hvorimod den ei mangler Oversættere og aandrige Behandlere af Fabelen. De ægte Originaler til flere af de fremmede Fabelliteraturers bedste Prydelser tabe sig ogsaa i Orientens fjerneste Old, ja selv gamle Æsopus har flere af sine længere østenfra.

Maaskee vil det Begreb, som her, til egen Veiledning for Ungdommen, er meddeelt om Fabelen, endnu erholde nogen Klarhed ved at 3
sammenstilles med en kort Udvikling af de med den beslægtede

Digtarters, skjøndt de to første af disse, efter den før angivne Plan for Fordelingen af nærværende Arbeides Indhold, ville erholde Plads i dets anden Deel. Disse ere Allegorien, Mythen og Parabelen. Til Allegorien og Parabelen, som deres simpleste Form — saa simpel, at den ikke kan kaldes nogen Digtart — kan ogsaa Exemplet henføres.

Fabelen er vel allegorisk eller billedlig Digtning, men adskiller sig dog fra den egentlige Allegori. I Allegorien fremstilles nemlig Billedet alene uden at sammenstilles med sit Modbillede. At udfinde dette, overlades til Læseren, f. Ex. en Skildring af det menneskelige Liv i en af en Flods Løb fra Kilden af og til Havet, en vis Stats Skjebner i Beskrivelsen over et Skibs Fart og Omtumlen. Imellem det selvstændigt fremtrædende Billede og det fordulgte Modbillede maa altsaa en betydelig Lighed finde Sted. Paa Grund af denne Natur betjener ogsaa Allegorien, især den høiere, sig hyppig af Personifikationer. Allegorien maa ligesom Fabelen besidde indre Sandhed, Klarhed og Simpelhed, men ogsaa Dybde, og ofte en Værdighed, der gaaer til Høihed.

Den mythiske Digtning er ligeledes en med Fabelen beslægtet høiere Digtart. Mythen antyder nemlig symbolisk Naturens Sprog, og tjener ikke, som Fabelen, til et Speil, men er en Aabenbaring af en i Naturen forborgen og stum Mening, der har Næring for Gemyttet og Behagelighed for Indbildningskraften, som den ogsaa i en vis Grad forudsætter udviklet hos Læseren. I Stiil og Tone grændser den ofte ind paa visse Arter af Legenden.

Simpel som Fabelen er Parabelen eller Lignelsen (egentlig: Sammenstilling, Sammenligning), hvori Tilfælde fra det daglige Liv fremstilles som Sindbilleder for høiere Sandheder. I den bliver Billede og Modbillede, det enkelte Tilfælde og den almindelige Sandhed stillede hinanden ved Siden. Deri adskiller den sig altsaa fra Allegorien, og fra Fabelen i, at den udelukkende tager sine Fremstillinger fra Menneskelivet, og har mere overjordiske Formaal end den, nemlig at anskueliggjøre høiere almindelige Sandheder. Parabelens Indhold er derfor som oftest religiøst, og dens Tone alvorlig og høitidelig. Den søger mere at virke paa Gemyttet, Fabelen mere paa Forstanden med sine Leveregler og Grundsætninger for de enkelte Tilfælde. Fortrinlige Exempler paa 4

Parabelen findes i Bibelen. Vor Literatur er derimod fattig derpaa. Den geistlige Veltalenhed betjener sig meest af det simplere, til det særskilte Tilfælde og Øieblikkets Behov afpassede, Exempel. Deri bestod ogsaa egentlig Grækernes Parabel, medens Hebræernes, paa Grund af deres oversandseligere Religion, opløftede sig til den høiere Sfære, hvor vi hensætte Parabelen.

Hvor nær Fabelen kan smelte over i disse forskjellige Arter, saa Skjelnet næsten synes at forsvinde, viser i det Følgende f. Ex. den 25te Fabel, "den flyttede Blomst", hvor den gaaer over i Allegorien, den 33te, som staaer Parabelen meget nær, og den 34te, som spiller over i Mythen.

1. Gjedebukken og Østersen.

Af Holberg

En Gjedebuk blev ved Stranden vaer en Østers, som laa paa et Skjær og gabede. Gjedebukken sagde da: "Fy skamme dig, dit dovne Bæst, som stedse ligger ubevægelig paa eet Sted. Jeg har allerede i Dag gaaet nogle Miil over Klipper og Bjerge, og er i Bevægelse fra Morgen til Aften." Den anden svarede dertil: "Min kjære Herman! medens du har været i idelig Bevægelse, og i et Arbeide, som sigter til slet intet, har jeg, som synes at være ganske ørkesløs, og som lastes for Dovenskab, dannet en Perle, som er af større Priis end tusinde Gjedebukke."

Mange Mennesker ere geskjæftige til slet ingen Nytte, og de, som ere i mindst Bevægelse, og som ere mindst stundesløse, forrette ofte de største Ting i Verden.

(Fabler af Ludvig Holberg. Paany udgivne af A. E. Boye. Kjøbenhavn 1832.)

2. Katten som Munk.

Af Holberg

Da Katten mærkede, at Jagten tog mere og mere af, efterdi Musene, som nøie havde udstuderet alle hans Kunster, idelig stode paa Skildvagt

for at beskytte sig imod ham, besluttede han at begive sig i en Munkeorden, for, under Helligheds Maske, desbedre at kunne besnære dem. Han lod sig derfor af en Farver sværte, og gav tilkjende, at han nu som Munk havde vendt Verden Ryggen. Da dette kom Musene for Øre, 6
opvaktes heftig Glæde blandt dem, saasom de meente nu at være befriede for al Frygt og Fare, efterdi Munkene i den Orden intet Kjød maatte æde. De lode sig derpaa ikke alene frit see i Kattens Nærværelse, men familiariserede sig endogsaa med ham. Katten blev ogsaa en Tid lang ved med sin Opførsel, for at gjøre dem mere og mere trohjertige; men endelig, da en stor Hob Muus havde forsamlet sig, og han saa Leilighed til en god Fangst, tog han Masken af, og myrdede dem alle, saa at ingen af dem undkom, uden en eneste Muus, som sagde, at Katten var slem tilforn, men at han var bleven reent bandsat siden han blev Munk.

Fabelen lærer, at af alle ulovlige Midler til at besnære er intet sikkrere (og afskyeligere) end en Helligheds Maske.

(L. Holberg.)

3. Ænderne og Sælhunden. 6

Af Holberg

Nogle Ænder stode engang ved Strandbredden og snakkede med hverandre. Blandt andre Materier, som bleve bragte paa Bane, taledes med Forundring om Flod og Ebbe, efterdi de mærkede, at Havet snart voxede, snart aftog, hvortil ingen af dem kunde begribe Aarsagen. Medens de vare midt i denne filosofiske Tale, nærmede en Sælhund, som var heel erfaren i naturlige Kundskaber, især i Astronomi, sig til Strandbredden, og af ham haabede nu Ænderne at faae nogen Oplysning i Sagen. En af dem gik ham da imøde og sagde: "Kjære Simon! Hvad kan vel være Aarsag til, at Vandet snart stiger, og snart igjen falder?" Sælhunden svarede: "Det kommer af den Kraft, Maanen har paa Jorden; thi naar den trykker paa Havet, maa det hæve sig ved Bredderne." Dette foraarsagede hos dem alle en heftig Latter. Ingen Mening syntes dem at være daarligere, 7
saa de reentud sagde: disse lærde Personer ere aldrig rigtige i Hovedet. Efterat de nu havde leet sig trætte, forelagde de et andet Spørgsmaal,

nemlig: "Hvoraf det vel kom, at Maanen saa idelig tog af og til?" Sælhunden, som mærkede, at man ikke burde tale alvorlig med disse taabelige Dyr, sagde da: "Det kommer af, at naar Maanen kommer til sin fulde Størrelse, klipper man Stykker deraf, for at gjøre Stjerner." Dette syntes dem at være ganske forstaaeligt og rimeligt, hvorfor de takkede ham for god Underviisning.

Mange forkaste og belee den sundeste Lærdom, og lade sig binde de meest urimelige og vanskabte Meninger paa Ærmet.

(L. Holberg.)

4. Gjedebukken, som lod sit Skjæg rage.

Af Holberg

En Gjedebuk havde en Tid lang opholdt sig i en Kjøbstad, hvor han saa, at alle Indbyggerne havde ladet deres Skjæg rage, saa at der kun var en eneste gammel Borger tilbage, som havde beholdt sit Skjæg, og ikke vilde efterfølge de andre, menende, at Skjægget var en Mands Prydelse, skjøndt han vandt intet andet derved end at blive beleet af sine Medborgere, hvilke udtolkede saadant som en Egensindighed. Dette overveiede Bukken nøie, hvorover han besluttede at følge Strømmen, og lod ogsaa sit Skjæg afrage. Men, da han kort derefter forlod Staden, og kom tilbage til Skoven uden Skjæg, blev han beleet af de andre Dyr, men især af andre Bukke, som derover ikke vilde erkjende ham for deres Medbroder. I denne Tilstand beklagede han sig for en gammel ærværdig Gjed, som han fortalte, hvad der havde drevet ham til saadan Forandring. Men den Gamle svarede dertil: "Hør, min Søn! Den Borger, som du taler om der i Staden, og du, ere lige store Narre, og fortjene begge lige meget at belees, han, fordi han er den eneste skjæggede Mand, og du, fordi du er den eneste ragede Buk."

Den, som sidst beholder en Mode, og den, som først antager den, ere lige store Narre.

(L. Holberg.)

5. Fiskerens Dom imellem to Strandmaager.

8

Af Holberg

Tvende Maager fandt engang ved Strandbredden en Østers, som enhver af dem tilegnede sig. Den ene sagde, han havde seet den først, den anden derimod sagde, at han først havde rørt den. I denne Tvistighed toge de en Fisker til Dommer. Fiskeren sagde da, efterat have hørt Sagen, at begges Paastande vare lige vel grundede, og at han derfor holdt det billigt, at den fundne Østers burde deles i tvende lige Parter, hvilket og skede, og gav han derpaa det ene Skal til den ene Maage og det andet til den anden, beholdende selv Indvolden til Salarium; thi, sagde han, Dommeren kan ikke have mindre for sin Umag.

Fabelen lærer, at ved Processer ofte intet andet vindes.

(L. Holberg.)

6. Musen og Edderkoppen.

8

Af Holberg

En Muus hørte engang, at en Pige vilde gjøre reent i et Kammer, hvor en Edderkop var med sin Væv. Musen, som var medlidende, advarede Edderkoppen itide at redde sig ved Flugten. Nogen Tid derefter fik Edderkoppen at høre, at man vilde sætte en Kat ind i Spisekammeret, hvor samme Muus med andre havde sit Tilhold. Dette gav Edderkoppen Musen tilkjende, og bad ham krybe ind i et Hul, og da Musen havde gjort 9
det, spandt Edderkoppen strax en Væv for Indgangen til Hullet. Katten, som var en stærk Støver, syntes nok, at der maatte være en Muserede, men da han saa Væven foran Hullet, tænkte han, at den maatte være tom, og lod den derfor blive urørt.

Fabelen lærer, at intet Dyr er saa ringe, at det jo kan gjøre enten ondt eller godt; den viser og Exempel paa Taknemmelighed.

(L. Holberg.)

7. Skibet i Maanen.

Af Holberg

Aben foregav engang, at han kunde see et Skib i Maanen. Dette satte andre Dyr og Fugle i Bevægelse, saa at de i Hobetal kom sammen for ved Maanens Opkomst paa Himmelen at give Agt derpaa. Men ingen af dem alle, end ikke Løsen, som har det stærkeste Syn, kunde see mindste Tegn dertil. Ørnen, som i samme Hensigt stak saa høit i Luften, at den syntes at nærme sig til Maanen, bevidnede ogsaa det samme, hvisaarsag man sluttede, at dette Skib fandtes kun i Abens Indbildning, eller og, at han efter Sædvane vilde spille Gjek med andre Dyr. Endelig indfandt en Elefant sig, som formedelst sin Skjønsomhed og Forstand var i saadan Anseelse, at alle hans Ord vare som Orakler. Og, enten det nu var af egen Indbildning, eller for at mærke hvad han ved sit store Navn kunde udvirke, foregav han først, at han i Maanen blev noget Usædvanligt vaer, og tilsidst sagde han, at han ogsaa klarligen kunde see et saadant Skib, og bad de andre Dyr at stirre paa Maanen med mere Agtsomhed. Hvad skede? En efter anden begyndte at see hvad de ikke saae, saa at de alle fordømte deres forrige Blindhed; ja Muldvarpen selv, som ellers har det svageste Syn, bevidnede med Eed, at han kunde ikke alene see Skibet selv med dets Master, men endogsaa Takkeltoug og Anker samt Skibshunde.

Naar En først har erhvervet sig Navn af stor og ualmindelig Viisdom, kan han bringe Mennesker til at see hvad de ikke see, at smage hvad de ikke smage, og at negte sine egne Sandser.

(L. Holberg.)

8. Æslets Hovmod.

Af Holberg

Æslet fandt engang en stor Skat, som laa skjult under en Drage, der var død af Hunger, efterdi den ikke vilde forlade Skatten. Æslet lod sig derpaa udzire med kostelige Klæder og Smykker. Da nu Dyr og Fugle beloe Æslet for saadan Daarlighed, sagde en Jagtmynde, at intet kunde være fornuftigere gjort, saasom intet Dyr trængte mere til udvortes

Smykke: "Thi, sagde han, man maler Vægge, som ere af Træ og Leer, men ikke dem, som ere af Marmor. Jeg tog ikke i Betænkning at gjøre det samme, hvis jeg var et Æsel."

Uduelige og foragtelige Mennesker behøve at pynte sig meest, hvilket Erfaring ogsaa viser at skee.

(L. Holberg.)

9. Maanens Klagemaal.

Af Holberg

Maanen besværede sig engang for sin Moder over Hundene, der hele Timer stode forbittrede og gjøede mod den. Hun meente, at hun ikke havde forskyldt saadant hverken af Dyr eller Mennesker. Moderen sagde da: "Ei, min Datter! Læg ikke Saadant paa Hjertet. Hundene ere mere at beklage, der gjøe sig hæse, end du, som er saa langt fra dem."

Fabelen lærer, at daarlige Menneskers Skjeldsord maae foragtes, efterdi de skade ingen uden dem selv.

(L. Holberg.)

10. Bjørnen og Gjedebukken.

Af Holberg

Da en Bjørn engang saa en Gjedebuk at klavre op paa en brat Klippe, tænkte han ved sig selv: Mon ikke ogsaa du kunde gjøre det samme? Hans Haab slog ham heller ikke feil, men, da han, skjøndt ikke uden stor Møie, var kommen op paa Spidsen af Bjerget, sagde han: "Men hvorledes kommer jeg nu ned igjen?" Gjedebukken, som havde forudseet dette, sagde da: "Det skulde du have betænkt førend du steg op."

Fabelen lærer, at ethvert Menneske, førend det indvikler sig i en Vanskelighed, maa være betænkt paa, hvorledes det kan udvikle sig igjen derfra.

(L. Holberg.)

11. Græshoppen og Torbisten.

11

Af E. Storm

I Engen en Græshoppe sad,
som Vaarens Varme gjorde glad,
og sang saa godt den kunde synge.
Torbisten nærmed sig, og lo:
”din Tosse kan vel aldrig troe,
at disse Toner lifligt klinge;
din Røst er hæs og hvislende,
uordentlig og skurrende,
kort sagt, du synger meget ilde.
Jeg kjærlig dig advare vil: 12
vil du behage, saa ti stil!
Omsonst du dog din Flid skal spilde.“
Græshoppen svared sindigen:
“Jeg takker for dit Raad, min Ven!
og tilstaaer, at jeg er en Fusker.
Men endnu har man ingen Gang
hørt Prøve paa din egen Sang,
saavidt, Hr. Torbist! som jeg husker.
Om jeg just ei henrykke kan,
jeg morer dog en Vandringsmand,
men du ei morer, ei henrykker. —
Af En, som andre spotte tør,
der billig fordres, at han bør
selv vise Verden Mesterstykker.“

(E. Storm. — Af “Originale Fabler og Fortællinger.“ Kbhvn. 1787.)

12. Løvinden i Barselseng.

12

Af E. Storm

En Løves Fru Gemal nedkom engang
i Barselseng. Strax hele Skoven sang
af Glæde; Dyrene lykønskende indfinde
sig hos den stolte Regentinde.
Fra Morgendæmring og til Sol gik ned
hun for Opvartninger ei havde Fred.
Blandt Andre kom en næseviis Rævinde,
et lille Ting, som nys var blevet til Mama
for fire smaa rødhaarede Unger:
og her fandt hun kun een — "Hvad Hærværk er det da,
udbrød hun spodsk, for hvilket disse Tunger
saa ydmyg slikke Eders Naades Lab,
og spærre op saa mangt et hykkelsk Gab
i Frydeskrig og dum Lovtale?
13
Hvor disse Store dog af lidt kan prale,
og gjøre vidt og bredt af ingen Ting!
Jo men det er en Sag! Nei, Eders Naade, bring
som jeg, tre fire Fostre frem,
se det, det har Respekt og Fynd og Klem." —

Mon Barselkonen taug til den Bebreidelse?
"Bliv ved din Frugtbarhed! (hun svared smilende)
Af Pøbel man den største Hob behøver,
jeg føder ikkun faa, men det er — Løver."

Spørg ei, hvor meget en Forfatter skrev,
men altid spørg, hvor godt og skjønt det blev.
Lucil blev aldrig rost, fordi han kunde byde
en stridig Strøm af Vers fra ødsle Pen at flyde;
skjøndt ogsaa dette Pund har noget Gavn ved sig,
saa længe Speceri til Kræmmerhuse trænger,
og det ei Mode blir
i Urteboderne at bruge reent Papir.
Apollo's Krone ei af Strofers Antal hænger:
hvor lidt skrev Persius, og blev udødelig!

(E. Storm.)

13. Polakken blandt Røvere.

13

Af E. Storm

En Virtuos paa Sækkepibe,
som med sin Bjørn i Landet reiste om,
blev engang bragt af Røvere i Knibe,
just da han midt i en afsides Ørken kom.
Han bæved for sin Pung, der ei var tom,
men indeholdte skjønne Stykker
af Orter, Piecer og Parykker,
som Bjørnen havde dandset for.
Hvad skal han gribe til? Han ene staaer 14
mod fire raske Folk, som ingen Snak vil høre,
som den udsøgteste Veltalenhed
forgjeves stræber til Raison at føre.
"O Bamse!" raaber han, "jeg er bested
i Nød og Vaande, som du seer;
Viis nu, du har din Herre kjær,
anvend de Kræfter, som Naturen dig har givet,
og hold mig disse Skjelmer ifra Livet!
Din Frihed jeg dig til Belønning skjenker,
og løser dig herved af dine Lænker.
Frisk, Bamse! Lad nu see, du Karl er for din Hat!" —

Polakkens laadne Kammerat
knap mærker, han var løs, før han —
greb, tænker du, sin Herres Fiender an. —
Nei, langt fra Meningen!
Han strøg ad Skoven til alt hvad han kunde løbe,
og lod sin Herre staae igjen
i Stikken, og sit Liv for rede Penge kjøbe.

Vent aldrig Troskab af en Slave,
vent aldrig Mod og Tapperhed!
Med Tvang og Lænker, Hug og Ave
erhverves ingen Kjærlighed;
og uden den er Pligt, Natur og Dyd
ei andet end et Navn, en Lyd,
som farer bort paa Veirets Vinger.
Vil du, at noget voves skal for dig,
deel Frihed ud, vær elskelig,
og Afmagt selv du da til Manddom tvinger.

(E. Storm.)

14. Boreas og Phoebus.

Af E. Storm

Blandt Kuld' og Iis, tæt under Nordens Pol,
sad Boreas en Dag udi sin Lænestol
med grusom Stolthed i de barske Miner.
Mild Phoebus i det samme triner
af Østens Porte frem, og Lys og Varme gik
med ham paa Jorden ud. Det slemme Indfald fik
strax Boreas at yppe Kiv og Trætte;
thi Fred er ham forhadt. — Han springer ud,
og raaber spodsk: "O svage Gud!
Hvad bilder du dig ind? Jo, jo! du er den rette.
Du sledsker for den kjære Mark og Eng,
som taarefulde staae, saasnart du gaaer i Seng,
og skjuler dig for dine stakkels Planter.
Du ei formaaer en Fjær at løfte af sit Sted,
men se, hvor alting skjælver ved
min blotte Aande! — Hui! bli'r jeg retskaffen vred,
da raser Undergang i alle Verdens Kanter:
Naturen blandes; Jord bli'r Hav;
og Bjerge reise sig af Sømands Grav;
Du selv ta'r Flugten bag Midnattens Dække;
og Egen rykkes op med Rod,
og Ørkner skabes der, hvor Paradiser stod',
utidig Vinter størkner Hyrdens Blod,
hvert Blomster døer, som dine Smiil udklække.
Se hist en foret Vandringsmand!
Forsøg nu, Stymper! om du kan
med al din Magt den Kappe fra ham rive,
hvori han hyller sig af Skræk for mig.
Dog hvad? Du vil omsonst udmatte dig,
det er jo ligefrem. Om end Saturni Søn
sin Torden og sin Lynild vilde give
dig for saa kjæk en Daad til Hæders Løn, 16
saa blev du endda lige nær.
Men se, hvor let en Sag for Boreas det er!" —

Han derpaa hidsig falder an
den Reisende, som til sin Lykke er en Mand,
der veed at holde fast paa hvad han ei vil miste.
Kort, denne svøber sig saa tæt
i Kappen, at Hr. Boreas bli'r træt,
og færdig er af Harm og Skamfuldhed at briste. —

"Hvorledes er det fat, min tappre Gud?"
brød Phoebus fuld af Latter ud,
"mon dette Grændsen for din Almagt være?
Velan, Storpraler! nu vil jeg dig lære,
at mine blide Smiil skal mere virke,
end al din Voldsomhed og Styrke.
Tro mig, o Boreas! at Overtalelser
udrette meer end Tvang og Trudseler,
grov Haardhed altid maa et trodsigt nei formode,
den bedst naaer Maalet, som gaaer frem med Gode." —

Saa taled Phoebus og udlod
paa vores Vandringsmand en Straaleflod.
I faa Minutter kogte alt hans Blod,
og hele Kroppen i en Sveddamp stod.
Han var ei seen, før han frivillig skilte
sig ved den Kappe, som han nys ei slippe vilde. —

Hvad sagde Boreas? — Han rysted sine Lokker,
saa Phoebus blev med Snee og Iis bestænkt,
og mumlede i Skjægget: "Ei for Pokker!
Hvo skulde saadant tænkt?"

15. Den blodige Tvekamp.

17

Af E. Storm

En Løve udgav i sit Rige
det Bud, at hvilket Dyr, som sig tør understaae
med noget andet ud for Haand at gaae,
skal en Ulykke faae —
(i Løvens Cancelli udtrykker man sig saa).
Om denne Lov saa slet, som blandt os Mennesker,
blev holdt i Skoven, skal jeg ikke sige;
det ikke heller Sagen er.
Jeg kun fortælle vil, at tvende Harer finge
engang det Indfald, at, til Trods
for Løvens strenge Bud, de vilde slaaes:
hver af dem ruster sig med en nyslebet Klinge.
Homeri Musehær ei mere frygtelig
var væbnet, da den drog mod Frøerne i Krig.

Nu holder man vel for, det er mod Heltes Skik
ved saadan Leilighed Farvel at tage
med Venner, Børn og Ægtemage;
men dette holder ikke Stik;
thi jeg optegnet for mig finder,
at Harerne tog' virkelig
(og at de Helte var, det negter Ingen mig)
et ømt Farvel fra de bedrøvede Harinder.
Hvad skeer? De hulkende Harinder,
som stadig meente, en Ulykke vilde skee,
eenstemmigen besluttede
at gjøre i Duellen Hinder,
og kaste sig for Majestætens Fod — :
"Hjælp, Løve! hjælp! Her vil udgydes Blod!
Lad vore Mænd dog ei hinanden dræbe!" —
Med majestætisk Smiil Regenten svarede:
"Børnlille! værer rolige! 18
Naar saae man Hareblod ved Sværd at klæbe?
Gi'er Jer tilfreds! Hver Lov har sin Undtagelse,
og den om Tvekamp — den angaaer ei nogen Hare.
Det stakkels Dyr jeg nok Tilladelse tør skjenke
at slaaes saa meget, som han vil.
Troer mig, han sætter ei sit kjære Liv paa Spil.
Gaaer hjem! Det har ei mindste Fare,
at nogen af Jer bliver Enke."

(E. Storm.)

16. Den grusomme Hevn.

18

Af E. Storm

En ivrig Landmand mærkede
med Hjertens Harm, at Karperne
udi hans Dam blev immer immer færre.
Ih! Hvordan kan dog dette være?
Mon Hexeri har her sit sorte Spil?
Saa spørger han sig selv. — Nei Ven! giv ikkun Stunder,
og du skal see, at det gaaer heel naturligt til.
Han lurer Dag fra Dag
i Haven, for at faae Oplysning om den Sag.
En Oter dukker op, og strax igjen gaaer under.
"Ha ha, god Karl! saa er det dig?
Ja du skal med dit Skind betale mig."

Han lader sit Gevær og passer paa sin Fiende,
og siger: "Gid du maatte faae i Sinde
at stikke Snuden frem endnu engang!"
Den lille Fisker gjør ham Tiden ikke lang.
Der er han atter — Herren skyder.
Vandskorpen skjalv og rystede derved.
Og Oteren — er alt i Sikkerhed
paa Bunden af sit Hjem. Men ak! en Karpe flyder, 19
og atter en. Kort sagt, den hele Park er dækket
af døde Fiske i et Øieblik.
Der staaer vor vrede Mand forskrækket,
og gruer for den Hevn, han fik.

Man kan af Ovenmeldte lære,
at heftig Harme gjør Fornuften blind,
og at hvert Middel, som den giver ind,
er farligt, og gjør ondt, som oftest, værre.
Min Ven! saa tidt du vil paa Uheld raade Bod,
betænk dig først, og lad dit varme Blod
afkjøles. Hidsighed var sjelden god.

(E. Storm.)

17. Skattegraveren.

19

Af E. Storm

Paa Sotteseng en gammel Bonde laa,
og da han følede, at Døden ham bespændte
(skjøndt han sin Sygdoms græske Navn ei kjendte),
til talte han sin Søn og Arving saa:
"Mit Barn! jeg døer, og efterlader dig
den Jord, hvorpaa jeg har ernæret mig.
Du bliver rigere end du maaskee forventer;
thi viid, at i hiint Agerland
en Skat er skjult, som, naar du med Forstand
vil bruge den, og sætte den paa Renter,
kan gjøre dig til en lyksalig Mand.
Tab ikke Modet, om du den ei strax kan finde;
den ligger dybt, der hører Arbeid til,
din Arm og Spade maa ei skaanes, om du vil
opdage den; men jeg, jeg staaer dig inde
for din Umages Løn, og haaber, at du troer
en kjærlig Faders sidste Ord."
Saa taler han, og døer. Hans Søn kan neppe vente
til han begravet er, før han sin Skat vil hente.
Han tager Spaden og til Arbeid sig begiver.
Ei nogen Klump usmulret bliver.
Hvorfor? Kan hvert et Stykke Muld
ei være svangert med det ønskte Guld?
Men Skatten gjør ham Tiden lang;
den vil ei vise sig; han til en anden Gang
sit Haab opsætte maa. Den igjenkomne Svale
fortæller ham, at han ei længer kan forhale
at saae sin Sæd, saafremt han høste vil;
skjøndt heel ugjerne, maa han dog dertil.
Det Frø, som han da nu betroer
sin ved slig Gravning vel beredte Jord,
med saadan Høst hans strenge Arbeid kroner,
at de forbauste Naboer,
hvis Agre ikkun Klinte bær,

og Morgenfruer og høistammed' Tidseler,
forsikkre deres kjære Koner
til Trøst og Lindring, at han har gjort Pagt
med Gammel-Erik, og vil de kun give Agt,
saa skal de inden føie Tid faae see
dem begge to i Luften flyvende.

Imidlertid kan Hans (det var hans Navn) ei glemme
sin Faders Ord og den forborgne Skat;
saasnart han har sin Agers Grøde hjemme,
ta'er han sit gamle Arbeid fat,
og hakker, spader om med største Flid;
men alt omsonst, han finder ei en Hvid.
Tilsidst hans Haab og Mod forsvinder,
Han kjedes ved at søge meer,
men saaer igjen, og næste Høst han vinder
langt meer end første Gang. Han nok af Velstand seer [21]
at strømme ind til sig; derfor, før han vil gjøre
fleer Forsøg, maa han Præstens Tanker høre,
med hvilken brave Mand han veed,
hans Fader levede i sær Fortrolighed.
Her aabner Hans sin Sjel og sit Anliggende —
Den Geistlige ham svarer smilende:
"hvad Eders Fader Jer har aabenbaret,
er sandt; men Sagen er, at i en vrang Forstand
hans Mening og hans Ord I har forklaret.
Man let begriber, at den salig Mand,
som kjendte Rigdoms sande Kilde,
til Flid og Arbeid Jer opmuntre vilde.
Har disse tvende Aars Erfarenhed
ei lært Jer, kjære Ven! at ufortrøden Sved
har givet Agren Vækst og dobbelt Frugtbarhed?
Her seer I selv, hvad der ved Spadens Brug er vundet.
Gaa hjem! I har alt Skatten fundet."

(E. Storm.)

18. Bonden og Svalen.

Af P. M. Trojel

“Endogsaa du, huusvante Svale,
endogsaa du forlader mig,
nu, Somren synker hen i Dvale,
al Ting blier kold og sørgelig.
Var ei din bjelkebygte Rede
udi min Stue sikker nok?
Behøved’ du vel at oplede
et bedre Hjem for spæde Flok?“
Saa sagde Bonden. — “Hør, min Ven!
(Var Svalens Svar) Farvel saa længe!
Vind mange Venner, mange Penge,
og Tak for al beviste Ære!
Naar det blier varmt og godt at være
hos dig, saa kommer jeg igjen.“

(P. M. Trøjel. — Af “Udvalgte Digte af Brødrene Peter Magnus og Peter Kofod Trøjel.“ Kjøbenhavn 1801.)

19. Trompeteren.

22

Af C. Frimann

I meget gamle tydske Sange
fortælles, at det hændte sig
udi et Slag udi en Krig,
man en Trompeter fik til Fange.
"Velkommen! sagde Fienden,
hvem lærte dig saa smukt at skraale?"
og slog ham, mens han kunde taale —
Ak! raabte da Trompeteren,
jeg arme Mand! hvad maa jeg lide!
O kjære Folk! I maae dog vide,
I gjør' den største Synd for Gud.
Jeg bar ei Vaaben, bar ei Værge,
jeg ved min Salighed kan sværge,
jeg har ei brændt det mindste Krud.
Har nogen Mand mig seet at svinge
den mindste Od af Kaardeklinge,
har jeg udøst en Draabe Blod,
da skulde det mig ei fortryde,
om hvert et Been I vilde bryde,
og gjennemstak min Hjerterod;
men, saasom nu (det veed vor Herre),
ei Barn i Moders Liv kan være
uskyldig meer og from end jeg,
og som' — — "Ja, med dit Som og Saasom
til Bloksbjerg, Knegt! — Nei vid, at saasom [23]
med din Trompet, med din Skalmei
du Stridens Folk med Mod udrusted',
og Stridens Ild og Lue pusted,
saa Seieren os kosted' Blod,
altsaa, da du har skadet mere
end andre Ti og endnu Flere,
som gik med draget Sværd imod;
thi skal du og for dem undgjælde,
som du ophidser os at fælde;

og Slag og Prygl og blodigt Saar
skal lære dig, din arme Synder!
at hvo som Folk at slaae tilskynder,
ei bedre er, end Den, som slaaer."

(Cl. Frimann. — Af "Almuens Sanger." Kbh. 1790).

20. Skoven og Bonden.

23

Af C. Frimann

Med rynket Pande, Skjæg paa Hage
kom gaaende i gamle Dage
en Bondemand ind i en Skov,
krumrygget, halt, sig ussel gjorde,
og skjælvende tog saa til Orde:
"I gode Træer! med Forlov
jeg dristig ind blandt Eder træder!
Jeg, som I see af mine Klæder,
en gammel pjaltet Stodder er,
see her! hvor ryste mine Arme!
Jeg skulde Stuen hjemme varme
med nogle Kubber, men se her
min gamle rustne Øx', desværr',
har intet Skaft — — O, hører, Kjære!
min ringe Bøn —: forunder mig
et Øxeskaft, som holder noget, 24
og hvorpaa jeg, som gaaer saa kroget,
kan, mens jeg gaaer, lidt støtte mig,
og komme hjem, at jeg kan prøve
de raadne Kubber der at kløve — —!"
„Tag! svarte Skoven, gamle Mand!
Gid kun, at noget maatte due!" —
Strax løftende paa Rævskindshue
mangfoldig, ydmyg takked' han.
Til Lykke seer han i det samme
en deilig liden Askestamme,
som før var fældet, ligge der.
Han tager Kniven under Trøie,
det koster ham kun liden Møie,
nu Skaftet sat paa Øxen er;
men se, — nu reiser sig min Bonde —
ret som besat udaf den Onde
hvert Skovens Træ han hugger ned;
tungt nu de slagne Træer sukke,

og dybt ved Faldet maae de bukke,
fortrydende sin Daarlighed.

Jo mere sød og myg og krum
dig Nogen noget beder om,
jo meer bør du dig tage vare,
at du ei bringes ind i Snare.
Naar Raaderum kun Skjelmen faaer,
saa er han snart dig paa din Nakke;
at mangen Gang det ilde gaaer,
sig selv man derfor har at takke.

(Cl. Frimann.)

21. Spurven under Fangefælden.

Af C. Frimann

En voren Dreng med Fangefælde
af fine Hamp, for Spurv især
at fange sad (thi Spurven er
paa Ager slem, naar den faaer Vælde);
om langt og længe faaer han en —
"Mig, gode Mand, du Livet skjenke!
Hvad nytter dig (som jeg kan tænke)
at faae kun mig, at faae kun een?
Og spares jeg, da tør jeg sværge,
at du skal derfor takke mig:
Jeg samle skal fra Dal og Bjerge
min hele Slægt her ned til dig;
jeg foran flyve skal og hoppe,
og vise dem det strø'de Korn.
da faaer du mange Spurvekroppe,
som feded' sig paa stjaalet Korn.
Jeg er den mavreste af alle" —
saaledes var nu Spurvens Tale —
"Forræder! svared Drengen ham,
den Grund, hvorpaa du Liv begjærte,
den viser ret et Broderhjerte,
en deilig Sjel —! Fy! for en Skam!
Er Livet værd en slig Forræder?
Nei, var du end den eneste,
og bar du end Paafuglens Klæder,
Forræders Løn du strax skal see."

(Cl. Frimann.)

22. Haren med Hornet.

Af C. Frimann

En Hare, som var ofte jaget,
imøde kom en kronet Hjort —
"Ak, havde jeg mig et saa stort, 26
saa vældigt Horn, og et saa tagget,
hvor skulde det da pryde mig!
Hvor skulde det mig da beskytte
mod Jægerhundens hvasse Tand!
Naar paa mig sigted raske Skytte,
ei mig, kun Hornet rammed han;
jeg under Hornet ligge kunde,
og lee ret godt, og hvile tryg,
mens nu saa nøgen er min Ryg,
er hundrede Bekymringsstunde — —
Fortryd ei, jeg saa dristig er,
(nu Haren gjør en Reverense)
da Fældetiden nu er nær,
jeg beder Deres Excellence,
et fældet Horn at skjenke mig,
naar De det lægger nu fra Dem!" —
Var Harens Ord — "Saamen usparet;
jeg fælder saa alligevel" —
halv smilende saa Hjorten svared;
thi saa han tænkte ved sig selv:
om Tossen sig til Nar vil gjøre,
ei skiller mig; jeg faaer vel høre
med Tiden, hvor det løber af,
om ei han graver selv sin Grav.
For fældte Horn nu Haren takker,
det ligge laer, og springer hen
til Doktor Mikkel, Alles Ven,
som mangt og meget spør' og snakker
om Hjorte i Italien
med lange Haler, korte Been,
og, kort sagt, trykker Almanakker.

Tilsidst han følger Haren did,
hvor Hornet er, og ret med Flid
det ned i Harenakken driver,
saa Haren ynkelig sig giver.
Men neppe er det kommet paa,
før To, som kunde Bjørne sluge,
to Hunde (hvor vil det nu gaae?)
han seer ... Op hornet Mand vil staae,
for Sikkerhed lidt Foden bruge..
To Skridt — der tumler han omkring,
og atter og paany han tumler:
"Gud hjælpe mig! (han ved sig mumler)
jeg kan ei gjøre mindste Spring!
Det slemme Horn! Jeg er i Døden
i denne Stund!" -- Som sagt, saa sandt;
de Hunde kom, af Frygt for Døden
i sidste Aandedræt ham fandt.

Misnøiet ofte med dit Eget
du ønsker dig saa mangt og meget;
men tak din Gud, som gav ei mere,
end hvad han saae, du kunde bære!

(Cl. Frimann.)

23. Ravnen og Ræven.

Af K. L. Rahbek

Junker Ravn i Trætop sad,
ved en stjaalen Ost saa glad;
Mester Ræv, som Lugten fik,
lumsk ærbødig strax fremgik,
hilste paa vort Fjog med Smiger:
“Ih, Hr. Ravn! velkommen her!
O, hvor deilig De dog er!
Phønix selv langt for Dem viger,
dersom Deres Sang kun er
halv saa skjøn som deres Fjær.“
Ravnen, som med Tossens Glæde
hørte sig saa herlig rost,
vil paa Timen til at kvæde . .
Bumps! der laa den stjaalne Ost!
Vips! har Mester Ræv den fat,
sagde Junker Ravn god Nat!
Men først bad han: “fromme Herre!
dette ham en Varsel være:
at en Hykler altid har
den, han smigrer for, til Nar.
Denne Lærdom, troer jeg, er
ganske ærlig Osten værd.“
Ravnen svor, men lidt for silde,
aldrig meer han narres vilde.

(K. L. Rahbek.)

24 Katten, den gamle og den unge Muus.

28

Af K. L. Rahbek

Katten. “Du lille søde Dyr, kom hid til mig;
Kom hid, og lad mig bare kysse dig!
Du veed ei, hvor jeg holder af dig, Kjære!“

Gamle M. “Jeg raader dig, mit Barn, lad du det være.“

Katten. “Saa kom dog hid! se her! en saadan deilig Nød
Jeg dig for hvert et Kys betaler.“

Unge M. “Hør Moder! hør, hvor rart den taler!
Jeg gaaer.“

Gamle M. “O nei!“ —

Katten. “Og dette Sukkerbrød,
og meget andet Rart vil jeg dig give,
vil du kun komme hid.“
Unge M. ”Hvad skal jeg nu? 29
O Moder lad mig gaae!”

Gamle M. ”O Barn, o lad det blive!”

Unge M. ”Den seer saa ærlig ud. Hvor, mener du,
den gjorde mig Fortræd!”

Katten. ”Saa kom da, lille Taabe!”

Unge M. — — ”O Moder! hjælp! Den Grusomme!
Den bider, o! den dræber mig, o vee!

Gamle M. ”Nu det for silde er om Hjælp at raabe.
Hvo ei modtager Raad, har ingen Hjælp at haabe.”

(Af Rahbeks Minerva for 1800. Efter Willamow.)

25. Den flyttede Blomst.

Af J. Smith

En liden Blomst opvoxte i en lav og eensom Dal; den var skjøn og vellugtende. Stormvindene fore over den, men skadede den ikke. Afsides stod den, uden at bemærkes af Vandreren, men ogsaa tryg for at nedtrædes af hans uagtsomme Fod. Ingen vidste af den, uden den flittige Bie, som den villig overlod sine overflødige Safter til nyttigt Brug. En forskende Botaniker fandt den, og flyttede den i et Drivhuus, hvor den skjød sig i Veiret, udbredte sine Grene, og blev stor. Den forbigaaende Tilskuer beundrede den, men afbrækkede ofte en af dens skjønneste Stilke; i kunstigt Ly og Varme var den nu i Sikkerhed for Stormen, men den følte heller ingen af de milde Vinde, som Naturen om Vaaren sender over Jorden, og ingen af Solens kvægende Straaler, der ere dobbelt kvægende, fordi de ere ukunstlede.

En Dag kom Gartneren i Haven, og spurgte Blomsten, hvad den syntes om sin Tilstand. "Jeg takker dig," var Svaret, "for den Møie, du har havt med mig; men, vil du mit Vel, saa tag min Storhed fra mig, og giv mig min Ro igjen."

(J. Smith.)

26. Løveungen.

Af Ohlenschläger

En Bonde kjøbte sig en Løveunge;
og mens den lille var, i Stuen hver en Stund
behandled han den som en Hund,
og lod den slikke Foden med sin Tunge.
Men da den større blev, og han den vilde binde,
den kunde sig ei i sin Trældom finde.
Han prygled' den, den utaalmodig blev,
og Eiermanden sønderrev.

Forhaan ei dumme Jeppe med sin Koste!
saa dumt det var, endnu det hændes ofte.

(A. Oehlenschläger. — Af "Samlede Digte". 2det B. Kbhavn. 1823.)

27. Æselet og Hyrdinden.

Af Ohlenschläger

Et Æsel tygged Tidsler, Hyrdinden fletted Roser;
af Dyret maatte Pigen da døie mange Skoser:
"hvad nytte dine Blomster, naar man dem ei kan spise?"

Hvor ofte maae vi høre den gamle Æselvise?

(A. Oehlenschläger.)

28. Regnbuen.

Af Ohlenschläger

To Mennesker Regnbuen saae;
den Ene monne henrykt staae
og nød det skjønne Øieblik;
den Anden med en Pose gik,
at plukke sig deraf et Stykke
til Næring for sin Fremtids Lykke.
Af lutter Iver glemte han
at see den broget-skjønne Rand,
som funkled over Markens Ax.
Han alt ei vilde nyde strax,
men gjemme lidt til Huusbehov,
(ifald han bare maa faae Lov!)

Han iled over Stok og Steen,
og brugte hurtig sine Been;
og da han ud i Mosen kom,
og efter Glandsen saae sig om,
da var den bleven ganske tynd,
han selv til Bæltet stod i Dynd.

Tænk ei paa Frosten, naar det tøer!
Mens Græsset voxer, Koen døer.
Grib din Fortuna hvor hun staaer!
I Nakken har hun ingen Haar.

(A. Oehlenschläger)

29. Rørspurven og Lærken.

Af L. Sagen

En Rørspurv fløi hen til en Lærke, som opholdt sig paa den aabne Mark. »Kjære Lærke! sagde han, lader os være gode Venner! jeg har besluttet at bygge og boe her paa den aabne Mark med dig, fordi jeg synes saa godt om din Levemaade. Jeg er født i Skoven hist henne; men det var mig for mørkt der; saa fløi jeg hen i Krattet, som du seer der, men der var det mig for eensomt. Nu begav jeg mig til den nærmeste Have, men der vare Huusspurvene, og dem kunde jeg nu slet ikke forliges med. Men her, kjære Lærke! her vil jeg nu bestandig — —". "Tag mig det ikke ilde op", faldt Marklærken ham ind i Talen, "at jeg ikke kan opfylde dit Ønske; du er meget foranderlig i din Levemaade, mærker jeg; og jeg frygter for, at du ogsaa kunde være det i dit Venskab."

(L. Sagen. — "Af "Dansk Læsebog for Børn og Ungdommen." Udgiven af L. Sagen. Christiania 1820.)

30. Kornaxene.

Af L. Sagen

To muntre Drenge, Sønner af en Landmand, gik frem og tilbage ved en af deres Faders Kornagre. "Ei! se dog, raabte den Ene af dem, hvilken Forskiel der er paa disse Kornax! Se dog, hvor hæslig disse lude ned til Jorden, og hvor skjønne og ranke derimod hine staae!" "Javist! svarede den Anden meget gravitetisk, var jeg i min Faders Sted, jeg rykkede alle disse op, der bøie sig saa, og kastede dem bort." — "En herlig Adfærd, om jeg handlede saaledes" — sagde Faderen, der ubemærket havde hørt paa dem. "I maae vide, at just disse Ax, der mishage Eder saa meget, ere de bedste; de bøie sig, fordi de ere tunge af Korn; hine, der staae i Veiret derimod, ere tomme Straae. Overhovedet lægger Mærke til, at det ogsaa blandt Menneskene sædvanligt gaaer til som paa mine Kornagre: det tomme Hoved hæver sig stedse."

Ved sin Faders Side sad den unge Edmund første Gang i et stort Selskab. "Kjære Fader", sagde han, da de gik hjem, "den Mand, som sad paa Deres høire Side, der talte saa høit og saa meget, som belærte Alle, oversaae Alle — Fader! hvem var denne store Mand?" En forfængelig og flau Nar, og intet andet. — "Men hvad i al Verden skal jeg da tænke om den, som sad paa min venstre Side, som heldede saa med Hovedet, talte saa lidet, ja endog selv ofte tilstod sin Uvidenhed for den, De kalder en Nar?" Min Søn! Gud give dig engang denne sjeldne Mands Videnskaber og hans — Beskedenhed.

(L. Sagen.)

31. Aberne og Fuglen.

Af N. Wergeland

De Morlands Abekatte
sig under Træet satte
en Nat i Kuld og Regn.
De havde ei, de Stakler,
sig andre Tabernakler
end Løvets tynde Hegn.

Fælt grene de og gyste;
da saae de noget lyste
alt i den grønne Mos.
Thi skrege de i Glæde:
"En Gnist, en Glød dernede!
Nu skal vi varme os".

Flux samled' de sig Stene
og Straa og tørre Grene
trindt om den liden Glød;
begyndte blæse blæse
sig baade tør og hæse
paa Sankt' Hans-Ormen rød.
Smaafuglen sad paa Kviste,
og allerbedst han vidste,
hvad som i Mossen skeen.
Han lo af de Spektakler,
men ynked' dog de Stakler,
og hopped' ned af Green.

„Forlader mig, I Aber,
I aldrig Lue skaber
deraf med alskens Kunst.
Jeg, som den Ting maa kjende,
veed nok, det kan ei brænde.
Al Vind er her omsonst. —

Jeg saae med ynksomt Øie
saa frugtesløs en Møie,
og brød min Nattero,
for Sanden at berette.
En Ild er ikke dette.
I tør mig stadig troe.“

Hvad? svarede den Ene,
du, lille Neb, tør mene
at lære Folk som os?
Stik Nebbet under Vingen.
Hvo bad dig komme? Ingen.
Hvo spurgte dig til Raads?

Du kunde gjerne sovet.
Bryd ei dit lille Hoved
med Ting, som angaae os.
Nu lyster os at blæse
ret lige for din Næse,
selv kloge Høns tiltrods.“

Forvirret taug den Sanger; 35
dog Ordet atter fanger
om Øieblikkes Tid:
“Tro mig, det Skin bedrager.
Jeg Eder ret beklager,
I har ei bedre Vid.

Det Lys ved Nattetide
man seer i Verden vide.
Det er Naturens Spil.
Jeg kan det ei fordølge,
selv udi Havets Bølge
tidt sees denne Ild."

"Om en forstyrret Hjerne
dig negter Søvnen — gjerne
for os; kun hold din Mund.
Thi brast du end af Harme,
vi gjøre Ild og Varme
ret strax i denne Stund."

Da holdt han op at sjunge.
Dog har den liden Tunge
ei længe Rist og Ro.
Han siger atter dette:
"Ak, lader Eder rette;
det er en Overtro.

Om hele Abestammen
var evig her tilsammen
og blæste som en Storm,
I skulde aldrig skue
Ildfunke, Røg og Lue;
det er jo kun en Orm.

Den Sag jeg kan bevise; 36
thi Ormen er en Spise
for mig og mine Smaa.
Jeg snapped' op saa mangen,
naar jeg dem under Sangen
i Græsset krybe saae."

De Aber viste Tænder,
flux lange lodne Hænder
i Vingen mordisk tog.
En Død saa høist uværdig
fik han, som var tjenstfærdig
og lærd, men — mindre klog.

Det ingen Mand er Baade
en Slægt at ville raade,
som ikke raades vil.
Med Kundskab ei du prale!
Lær synge, lær at tale,
men og at tie stil!

Og vil du dig befatte
at lære Abekatte,
(en farlig Sag det er)
godt, om saa høit du svæver,
at ei Skolarens Næver
kan komme dig for nær.

(N. Wergeland. — Af "Smaa Poesier". Christiania 1830.)

32. Hunden og Ulven.

36

Af N. Wergeland

En sulten Skrub med slunken Krop
i Uren stod og hylte efter Føde.
Gaardshunden Plus sneg sig derop 37
og gik sin Halvbroer logrende imøde,
besnuser Skrubben for og bag,
og vinker med sin Hale en god Dag.
Man siger Tak
og giver sig i Snak.
Graabenen sagde: "Broder Hund,
hvor trivelig du er, hvor fed, hvor rund!
Saa tyk en Hage
betyder gode Dage;
og denne Bug du fik vist ei hos os
af Bark og Mos".
Gaardshunden svarte saa: "tilvisse ei;
men, kjære Skrub, gjør du som jeg;
tag Tjeneste, og af din Herres Gryde
skal altid noget lækkert dig tilflyde.
Ak, stakkels Djævel, tiggersultne, arme!
Jeg hører dine Tarme
af Hunger skrige.
I Sandhed, Ynk med dig og dine Lige
bevæger mig til Graad.
Det er vel længe siden sidst du aad?
Men kom med mig, saa skal du faae det godt
og leve flot."
Graabenen syntes og at ville,
og spurgte kun: "hvad faaer jeg at bestille"?
"Aa, næsten intet, svarte Plus.
Du logrer for enhver i Herrens Huus.
Du bærer Kjeppe lydig, from og snild,
og bider hvem dig Herren hidser til.
Men skjønne Sportler faaer du for det:
alt hvad der falder af ved Bordet,

af Stegen — Been, af Brødet — store Stumpe, 38
foruden mangt et Klap paa Ryg og Rumpe.“
Herover blev Graabenen saa fornøiet,
at Taarer kom ham i det ene Øiet.
De gik. Men underveis bemærkte Skrubben,
at Hundens fede Hals var noget rubben.
Han spurgte: “hvad er det? Her fattes Fel!“
“Aa intet!“ — “Intet?“ — “Ja en Bagatel.“
“Men hvad?“ — “Det kommer, kan jeg tænke,
udaf min Lænke.“
“Din Lænke, Broer!?“ — “Ja, seer du vel,
der er hos os en god og gammel Orden:
hver Nat jeg frit spadserer om i Gaarden,
og vogter Huset, Herren tro og huld.
Men da jeg er lidt bidsk, lidt ondskabsfuld,
jeg bunden bli'er, dog bare hele Dagen.
Det gjør da ikke stort til Sagen.“
“Broer Kjøter, svarte Skrubben, veed du hvad?
Det gjør saa meget,
at jeg betakker mig for alskens Mad,
raat eller steget,
saafremt jeg ei maa gaae og staae og rende
alt efter eget Tykke og Behag,
og frit min egen Næse vende
hvorhen jeg vil.“
Saa talt, løb Skrubben flux ad Skoven til,
og løber end den Dag i Dag.

Moral.

Heller Frihed og Nød
end Trældom og Brød!

(N. Wergeland.)

33. Skoledrengene.

39

Af N. Wergeland

At nøies med hvad man har faa't,
og takke vor Herre,
er smukt og godt.
Mangen kan have det værre.

En liden Hans i Skole gik
en Morgenstund, og, efter gammel Skik,
han spiste paa et vakkert Smørrebrød;
men ei tilfreds; iblandt en Taare flød
paa det, han nød.
Nu kom den muntre Ole,
som gik i samme Skole,
tilspringende saa inderlig fornøiet,
og spørg': "hvad nu? Du har jo Graad i Øiet?"
Da svarte Hans med Hulken og med Stammen:
"O, det er Moders Skyld altsammen;
med saadant simpelt Smørrebrød
hun jager mig saa tidlig ud i Skole."
"Hvorledes? Ikke andet?" afbrød Ole:
"Skam dig og ti! Nei jeg har Grund at græde.
Se her, jeg maa det tørre Brød kun æde!"
Da skammede sig Hans, og tørrede sit Øie
paa Ærmet af sin Trøie.
Tilfreds han nu sin gode Frokost aad.
Men Ole brast i Graad.
Imidlertid kom Knud og lagde
sin Arm om Oles Hals og sagde:
"hvad fattes dig?
Du græder jo saa bitterlig."
"Ak, svarte Ole, ja jeg Stakkel maa nok græde,
som ei har andet end det tørre Brød at æde."
"Hvorledes? Ikke andet? udbrød Knud:
Du maatte heller takke Gud
for det, du har. Du lider ingen Nød.
Men jeg — har ei engang det tørre Brød".
Nu hulked Knud, og Ole tav.
Hver tog sit Brød, og brød det Halve af,
og medynksfuld den arme Dreng det gav.
Saa blev de alle tre tilfredse.

Ak, gik det saa i denne Verden stedse!

(H. Wergeland.)

34. Piletræerne og Skjæren.

Af H. Wergeland

Før Munden fuld af Gløder,
end jeg en Eed udstøder!
Og sværge falskt dertil?
Før Munden fuld af Ild!

Der er jo iblandt Piletræerne to Arter, hvoraf den ene strækker sine Grene stivt tilveirs, og den anden luder dem ligesom sørgende til Jorden. Men engang strakte ogsaa begge disse sine Grene frit ud som de fleste andre Træer: som den bredskyggede Eeg, den kuppelformede Løn, den prægtige Alm, den lyse, solskjære Lind og den venlige sølvskinnende Birk. Men Synd og Sorg har senere forvandlet dem. Thi hvad er ikke hændt, og hvor skrøbeligt har ikke Piletræet været?

To Piletræer, der havde hinanden kjære, stode sammen i deres fulde oprindelige Skjønhed paa hver sin Side af en Kirkegaardsport, med yndigt sammenslyngede guldglindsende Grene, bevægende sine Kroner af laureagtige Blade imod hinanden i Vinden. Det var en Søndag. Sangen inde i Kirken forstummer. Først kom Menigheden ud Par om Par og saa Præsten i Samtale med sin gamle Klokker. Men hvad gik der af Klokkeren idag? Var det for Samtalens Skyld, eller fordi han var buden til Præstegaards, eller fordi han var bleven sløv med Alderen — nok er det, han blev ved at gaae, Menigheden fulgte efter et Stykke, og adspredtes saa hver til Sit, og han glemte at lukke Kirken.

”Kikiki!” skvattrede en Skjære, der hoppede paa Kirkemuren under Pilene, som det lod til i den uskyldige Hensigt at samle Kvist og Kvas til sit Rede. ”Kikiki! Kikiki!” Men der var noget Andet i dens Skvattren, mens den hoppede op og ned, vippende med Stjerten og dreiende Hovedet tilside og opad, som om den speidede efter Noget. Ja den speidede efter

Noget: efter Præsten og Klokkeren og efter det sidste Skimt af Menigheden, som endelig dreiede om paa Veien og forsvandt.

"Kikiki!" Vips! da fløi den ind igjennem den aabne Kirkedør, og kom inden et Par Sekunder tilbage med Sølvkalken i Nebbet. Der dryppede endnu nogle Viindraaber af den, og hvor de faldt til Jorden, skjød der smaa Jomfruroser og Forglemmigeier op. "De kunne røbe mig", tænkte Tyven, og saa fløi han først rundt om Kirken til den sidste Draabe var afdryppet, saa Kirken stod i en Ring af deilige Blommer, og derpaa ind i det Dunkleste i det ene af Piletræerne, og forstak saa Kalken der i Træhjertet, hvor Skuddene vare tættest.

"Kjære, vene Piletræ", sagde Skjæren, "vil du bare negte, at du veed, hvor Kalken er, om der skulde komme Nogen og spørge, og sværge derpaa, om det skulde knibe, skal jeg flyve tilhimmels og hente baade Solskinsguld til at forgylde Oversiden af dine Blade med og Maaneskinssølv til at forsølve Undersiden med, saa du skal blive det fagreste Træ i Skoven."

Det var noget at lytte til. Forgjeves hviskede det andet Piletræ: "Gjør det ikke! Gjør det ikke! Søde Siljemi gjør det ikke!" Kalken stod der allerede dybt nedtrykt mellem de inderste Kviste, og Skjæren hoppede 42
allerede paa Kirketaget.

Men Dagen efter, da Klokkeren erindrede sin Forglemmelse, og kom hæseblæsende til Kirken, blev der en Forskrækkelse paa ham og Præsten. Begge rundtom i Bygden for at spørge efter. Men nei! Alle Mennesker negtede at vide det mindste om Kalken, Qvæg og Heste vendte Halen tilveirs og løb bort over Marken, Faarene rokkede paa Hovedet som om de havde faaet Vand i Ørerne, Gjedebukken bevægede Hovedet frem og tilbage og til Siden, Mikkel Ræv bandte og svor, da han vidste, han ellers ikke blev troet, Træerne rystede paa Hovederne, Echoet lo i Bjerghulerne, kort hele Naturen negtede at vide det mindste om Kalken. Fortvivlede kom Præst og Klokker tilbage til Kirken, og spurgte da tilsidst Piletræet. Da var der en Kamp hos det uskyldige, som forgjeves havde fraraadet sin Elskede. Skulde den Ene røbe den Anden og derved lægge Øxen til dens Rod? Skjæren sad paa Taget paa eet Been og Hovedet under Vingen som om den sov, men gløttede dog nu og da op i det afgjørende Øieblik. "Nu,

svarer du ikke?" sagde Præsten op igjen til Piletræet. "Nu, svarer du ikke Præsten?" sagde Klokkeren.

Da — "Kikiki!" skvattrede Skjæren fra Taget, da den saae det — da løftede Piletræet pludselig alle sine Grene i Veiret og svor — svor, at det ikke vidste noget om Kalken. Men tilbage kunde det ikke faae sine meenederske Grene. Det staaer saa endnu. Og siden den Tid valgte Skjæren det fortrinligen til Plads for sit Rede, og lader saaledes, til Tak for Hjælpen med Meeneden, sin Ureenlighed falde i Træhjertet, saa at der altid er visnende tørre Skud at see imellem de friske.

Men den anden Piil? Ak, da den saae det Forskrækkelige, at dens bedaarede Elskede løftede sine Grene til Meeneden, ak, da bøiede den sin 43
Top sørgende til Jorden, og Sørgepilen staaer der endnu bøiet over Gravene.

(Henr. Wergeland. Af Bladet Børnevennen. Christiania 1843.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

35. De to Haner.

43

Af Schaldemose

Indbildsk af sine Fjæres Pragt
nedsaae en Hane med Foragt
paa en, der bar en Kjole graa
foruden mindste Flitter paa.
"Kræ!" — sagde den — "vig bort fra mig!
der er ei noget smukt ved dig.
Jeg straaler som det klare Guld,
din Kjole er saa sort som Kul.
Jeg kan — det seer du selv — med Ære
ei i et saadant Selskab være."

Knap var nu afsagt denne Dom,
for Maren Kokkepige kom
med Kniv i Haand, og fanged saa
den røde først, derpaa den graa,
tog begge af og skar dem op,
og rev hver Fjær af deres Krop.
Da hver nu nøgen var og bar,
der ei den mindste Forskjel var;
hvid var den ene, hvid den anden,
og brune bleve de i Panden.

(Schaldemose. — Af "Poetisk Læsebog" af F. Barfod. Kbh. 1841.)

36. De to Hunde.

44

Af Schaldemose

Minette var en Fruerhund,
der havde lutter gode Dage,
aad Steg, Konfekt og Mandelkage,
drak Fløde, sov paa Edderduun,
og var dog — hvilken snurrig Nykke! —
kjed af sig selv og af sin Lykke.

En Dag den paa sin Pude laa,
og fuld af skinsyg Harme saae
Porthunden springe høit af Glæde. —
"Hør" — sagde den — "Pasop, du staaer
den hele Dag i Lænke, faaer
kun Vand at drikke, Klid at æde,
og dog er du bestandig glad,
mens jeg, der faaer den bedste Mad,
der drikker intet uden Fløde,
maa næsten kjede mig tildøde."

"Ven" — svarede Pasop — "for fuldt
har Lykken dig sit Bæger givet;
bed Himlen om lidt Sorg og Sult,
og du vil fryde dig ved Livet."

(Schaldemose.)

37. Glenten og Skovmusen.

Af Schaldemose

Fanget i en Jægers Net,
Glenten vilde Skrig udstøder;
lille Skovmuus hører det,
og dens ømme Hjerte bløder.
Hurtig af dens skarpe Tand
Garnet søndergnavet bliver;
men den frelste Glent paa Stand
sin Befrier sønderriver.

(Schaldemose.)

38. Den indespærrede Sisken.

Af Schaldemose

Bestandig stille, taus og aldrig glad,
indspærret i sit Buur en Sisken sad,
og aldrig hørte man dens Stemme lyde.
Selv naar den unge Vaar man saae
ud over Jorden sine Skatte gyde,
og tusind Stemmer hørtes sammenflyde
i Skovens Hal og under Himlens Blaa
til Vaarens Priis, — vor Sisken sad bedrøvet,
og stirred hjerteklemt paa Foraarsløvet.
Da sagde Husets Herre: "Hør en Gang!
hvi hænger du saa tavs med dine Vinger,
mens hele Skabningen med Sang og Klang
den unge Mai sin glade Hilsen bringer?
Har du ei nok af Kildens klare Vand?
Har du ei lækker, overflødig Spise?
Er ei dit Buur forgyldt, og kan
du ei med Rette dig lyksalig prise?
"Ak Herre!" sukked den — "jeg er dog indelukt;
og Buur er Buur, er det end nok saa smukt."

(Schaldemose.)

39. Hvad Bøgetræet sang.

Af H. C. Andersen

"Høi og stolt jeg Kronen bar;
ægte jo min Stamme var.
Mine Børn, de stolte Grene,
havde al Ting paa det Rene;
fik ei Skjænd og fik ei Hug,
drak kun Sol og Morgendug.
Alt har jeg som Moder gjort;
— de maae blive noget Stort,
tænkte jeg; — det kan ei feile. —
Som en Skibsmast hver skal seile
lystig over salte Vande,
see og sees i fjerne Lande.
Men, — af tretten, jeg har havt,
een blev kun et Kosteskaft,
Gjerdestave blev de tre,
men de ni — o bittre Ve! —
de fik dog den værste Ende,
de blev kun til Pindebrænde!"

(H. C. Andersen.)

2. PARABLER.

1. Sædemanden.

46

Af Hersleb

En Sædemand gik ud til sin Ager for at saae i den god Sæd. Men i det han saaede, faldt Noget af Sæden paa den haarde Vei; det blev enten nedtraadt af Fodgjængere, eller opædt af Himmelens Fugle. Noget faldt paa stenig Grund, der kun tyndt var bedækket med Jord: dette voxede vel snarligen op; men, da Solen steg, visnede det; thi det manglede Rod. Noget faldt ogsaa mellem Torne; og Tornene voxte frodigen frem, og de kvalte den gode Sæd. Derimod faldt det Øvrige i god Jord, og voxte, og bar Frugt, noget hundrede Fold, noget 60 Fold, noget vel og kun 30 Fold. Hvo som haver Øren at høre med, han høre!

(Af Jesu Bjergprædiken i "S. B. Herslebs Lærebog i Bibelhistorien." Kbhvn. 1812.)

2. Klinten og Hveden.

47

Af Hersleb

Himmeriges Rige kan lignes med en Mand, der havde saaet god Sæd i sin Ager; men da Folkene sov, kom hans Fiende og saaede Klinte mellem Hveden, og gik bort. Da nu Kornet voxte op, kom ogsaa Klinten tilsyne. Huusbondens Tjenere ginge derfor til ham og sagde: "Herre! saaede du ikke god Sæd i din Ager? hvorfra er da Klinten kommet?" Han svarede dem: "det haver en Fiende gjort." De spurgte ham da: "vil du, at vi skulle

gaae hen og luge den bort?" men han svarede dem: "nei! for at I ikke skulle oprive Hveden tilligemed Klinten. Lader dem begge voxe tillige, indtil Høsten kommer, da vil jeg byde Høstfolkene: samler Klinten for sig i Knipper og brænder den; men samler Hveden i min Lade!"

(S. B. Hersleb.)

3. Perspektivkassen.

47

Af Norsk Huusven

En uforlignelig Kunstner hensatte for sine Tilskuere en herlig Perspektivkasse med mange Glas paa Forsiden, saa at Enhver ubehindret kunde see. O, hvor glædede de sig, baade de Smaa og de Store! Herlige Egne laae for Øiet, beskinnede af den opgaaende Sol; venlige Landskaber udbredte sig i det dæmrende Maanelys; Ætna sprudede sine Flammer ud i en bælmørk Nat; ja selv Mennesker, de berømteste i alle Tiders Historie, traadte frem med livagtige Træk for det forbausede Publikum. Da traadte en klog Mand hen til en af de livligste Beundrere, og hviskede til ham: "Veed du, hvad dette er? Malet Papir, udskaarne Figurer, farvede Lamper! Her skal du see." Manden trykkede paa en Fjær, og strax faldt det slebne Glas ud og blev i hans Hænder. — Taknemmelig trykkede den Underviste sin Lærers Haand, betragtede med et Suk de forsvundne 48
Trylleformer, og gik derpaa hastig hen med sin nye Viisdom til Sidemanden, for ogsaa at gjøre ham klog.

"I Daarer!" sagde Kunstneren ved sig selv, da han ubemærket saae paa disse kloge Folk; "I spilde Eders egen og Eders Medmenneskers Glæde, og forstyrre Virkningen af mit Kunstværk. Saa I nu indbilde Eder at være klogere? I forstaae altsaa mine Tegninger, mine Maskiner, mine Lys?"

(Af "Norsk Huusven". 1ste Halvaargang.)

3. Lignelser og Exempler.

48

Af Hersleb

1. Himmeriges Rige lignes ved et Sennepskorn, som en Mand saaede i sin Ager. Vel var det mindre end andre Frø, men, da det voxte, blev det større end Urterne, og det blev til et Træ, saa at Himmelens Fugle kom og byggede i dets Grene deres Rede; — eller det er ligt et Stykke Suurdeig, som en Qvinde tog og lagde i 3 Maader Meel, og det Hele blev syret.

(Af Jesu Bjergprædiken i Herslebs Bibelhistorie.)

2. Farisæerne bebreidede Jesus, at hans Disciple ei fastede og bade som Johannes's Disciple og som Farisæerne. Han svarede dem: "Bryllupsfolkene faste ei, medens Brudgommen er hos dem: de Dage ville komme, da han rives bort fra dem — da skulle de faste. Desuden, Ingen sætter en ny Klud paa et gammelt Klædebon; thi ellers river den kun det Gamle end mere istykker: det Nye og det Gamle passer sig ei i hinanden. Og Ingen lader ny Viin paa gamle Læderflasker; thi den friske Viin sprænger dem: Vinen spildes, og Flasken fordærves; men man skal lade ny Viin paa nye Flasker, saa blive de begge forvarede."

(Herslebs Bibelhistorie.)

II. Eventyr og Sagn.

49

Uagtet der er den Grundforskjel imellem Eventyret og Sagnet, at hiint hører Poesien, dette Historien til, at hiint ikke vil fjerne sig udenfor Indbildningens Verden, medens dette gjør Krav paa at tilhøre den virkelige, have de hos Os dog saa meget Ydre tilfælles, at de i det mindste lade sig forene under samme Afsnit i denne Bog. Legenden derimod, som af alle den fortællende (episke) Poesies Arter staaer Eventyret nærmest *), vil, paa Grund af sin høiere poetiske Charakter, indtage samme Plads i anden Deel som Eventyret og Sagnet i denne.

Eventyret grændser paa den ene Side til Fabelen **), paa den anden til "den poetiske Fortælling", en vidtomfattende Green af den episke Poesi,

hvis Hovedskud ere Romanen og Novellen. Eventyret er ogsaa Fabel eller digtet Fortælling, og det Fortalte tjener ligesom i Fabelen til en anskueligere Fremstilling af Forholde i det menneskelige Liv; men dets egentlige og indre Væsen er Fornøielse ved Fantasiens Opvækkelse og Sysselsættelse. I Eventyret blander det Naturlige og Overnaturlige sig sammen; det synes at holde sig mellem Himmel og Jord; Alt er vidunderligt og hemmelighedsfuldt; men i Opløsningen er der altid Beroligelse og Tilfredsstillelse for den vakte Deeltagelse. Ridder Røds Underfundighed staaer altid tilskamme, og Askepot faaer altid sin Prindsesse. Ikke blot Naturens Kræfter og Former, men ogsaa det Overordentlige og Uforklarlige i Menneskelivets Skjebner, den fattige Kløgts, den forladte Uskylds, den redelige Enfolds Triumf afgiver Stof for Eventyret, saa en Skat af mangefold Levnetsviisdom kan ligge under den lette Underholdning, det synes at yde. Eventyret kan lignes med en Drøm, og skal Eventyr være Eventyr, og dets Luftbilleder ikke forsvinde og falde som Sand i Øinene, maa Fortælleren ikke gjennemflette det med sine egne fornuftige Betragtninger, hefte nogen Moral dertil og modstille det sine egne Tanker ligesom afbrydende Drømmen med vaagne Øieblik. Det maa fortælles i god Tro, med barnlig Uskyld, ganske simpelt hen, som dette Sædvanlige: "der var engang" o. s. v., og med al Historiens Paalidelighed i Stilen. Indholdet kan forøvrigt være alvorligt eller komisk, ja endog satirisk, Indklædningen prosaisk eller rhytmisk. Mønstre paa Eventyr ere de orientalske, navnlig de i "Tusind og en Nat" samlede; men intet Folk mangler Eventyr, om de end kun leve paa dets Mødres og Børns Læber, og overalt har det gamle Eventyr et vist fra Jordstrøget, Fornoldet og Levemaaden hentet eiendommeligt Præg. Der skal heller ikke mindre Talent til godt at gjengive dem, end til at fortælle originale; og i saa Henseende har vor senere Literatur et heldigt Arbeide at opvise. De maae ligesom leve i Fremstillingen, gjengives med det levende Ord — noget som ikke forlanges af Sagnet. Dette taaler endog en vis Tyngde i Fremstillingen, Randgloser og Bemærkninger, som Eventyret ikke kan fordrage, og de Præg af Folk og Land og Old, som Sagnet bærer, ere endnu dybere end Eventyrets, som deraf kun har ligesom en Farvetone. Deels træde Levninger af Hedenoldets deels af Middelalderens Overtro

frem deri, deels knytter det sig til Naturgjenstande eller til mærkelige Begivenheder, Personer, Steder og Ting, men eftersom det Utrolige og Usandsynlige aftager i Sagnenes Række, fjerner denne sig fra Eventyret, hvormed Sagnet forøvrigt, som sagt, heller ikke har noget indreæsthetisk Forvandtskab.

*) Eventyret om Gjertrudsfuglen betegner godt dette Forvandtskab. Det spiller ganske over i Legenden.

**) F. Ex. i det Følgende: Eventyrene "Boghveden" og "Rødhætten."

I. EVENTYR.

1. Spurningen.

51

Af Asbjørnsen og Moe

Der var engang en Konge; han havde en Datter, som var saa slem og vrang i Ord, at Ingen kunde maalbinde hende. Han satte da ud, at den, der kunde gjøre dette, skulde faae Prindsessen tilægte og det halve Kongerige til. Tre Brødre, som havde hørt dette, besluttede at prøve sin Lykke; først gik de to ældste, som troede, de vare klogest; men de kom ingen Vei med hende, og bleve straffede til. Saa gik da Askepot afsted. Da han var kommen et Stykke paa Veien, fandt han en Vidjespænding; den tog han op. Da han havde gaaet et Stykke til, fandt han et Skaalsbrodt; det tog han ogsaa op. Da han var kommen lidt længere, fandt han en død Skjære, og lidt derfra et kroget Bukkehorn; om lidt igjen fandt han Mage til det, og just som han gik over Markerne ved Kongsgaarden, hvor der var udbredt Gjødsel, fandt han en udgaaet Skosaale. Alle disse Ting tog han med sig til Kongsgaarden, og saa kom han ind for Prindsessen. "God Dag", sagde han. "God Dag", sagde hun, og vred paa sig. "Faaer jeg stegt Skjæren min?" spurgte han. "Jeg er bange, den sprækker", svarede Prindsessen. "Aa, det har ingen Nød, jeg slaaer om den en Vidiespænding", sagde Gutten, og tog frem denne. "Fedtet rinder af den!" sagde Prindsessen. "Jeg holder under dette" sagde Gutten, og viste frem 52
Skaalsbrottet. "Du er saa kroget i Ord, du", sagde Prindsessen. "Nei jeg er ikke kroget; men dette er kroget, det", sagde han, og tog op det ene Horn. "Nei nu har jeg aldrig seet Magen!" raabte Prindsessen. "Her seer du Magen", sagde Gutten, og tog frem det andet Bukkehorn. "Jeg mener,

du er udgaaet for at maalbinde mig du, jeg?" sagde Prindsessen. "Nei, jeg er ikke udgaaet, men denne er udgaaet", svarede Gutten, og tog Skosaalen frem. Hertil vidste Prindsessen ikke Noget at svare. "Nu er du min", sagde Gutten, og saa fik han Prindsessen og det halve Land og Rige.

(Af "Norske Folkeeventyr, samlede ved P. Asbjørnsen og Jørgen Moe." Chnia 1842.)

2. Askepot, som kapaad med Troldet.

52

Af Asbjørnsen og Moe

Der var engang en Bonde, som havde tre Sønner; han var i smaa Omstændigheder og gammel og svag, og Sønnerne vilde ikke tage sig Noget til. Til Gaarden hørte en stor, god Skov, og den vilde Faderen, at Gutterne skulde hugge i, og see at faae betalt Noget paa Gjelden.

Langt om længe fik han dem ogsaa paa det Trav, og den Ældste skulde ud at hugge først. Da han var kommen bort i Skoven og begyndte at hugge paa en gammel, skjægget Gran, kom et stort, digert Trold til ham. "Dersom du hugger i Skoven min, skal jeg dræbe dig!" sagde Troldet. Da Gutten hørte det, kastede han Øxen, og løb hjem igjen, det bedste, han kunde. Han kom ganske forpustet hjem, og fortalte det, som var hændt ham, men Faderen sagde, at han var et Harehjerte; Troldene havde aldrig hindret ham fra at hugge, da han var ung, meente han.

53

Den anden Dag skulde den anden Søn afsted, og da gik det netop lige eens. Da han vel havde hugget nogle Hug i Granen, kom Troldet ogsaa til ham, og sagde: "Dersom du hugger i min Skov, skal jeg dræbe dig!" Gutten turde knap see paa ham, kastede Øxen, og tog tilbeens ligesom Broderen. Da han kom hjem igjen, meente Faderen paany, at aldrig Troldene havde hindret ham, da han var ung.

Den tredie Dag vilde Askepot iveien. "Ja du", sagde de to Ældste, "du skal vel gjøre det færdigt du, som aldrig har været ude gjennem Døren." Han svarede ikke Noget paa det, Askepot; men bad om at faae dygtig Niste med sig. Moderen havde ingen Suul, og hængte derfor Gryden paa, for at briste Lidt til ham; det fik han i Skræppen, og lagde af Gaarde. Da

han havde hugget en liden Stund, kom Troldet ogsaa til ham, og sagde: "Dersom du hugger i min Skov, skal jeg dræbe dig!" Men Gutten var ikke seen; han sprang bort i Skræppen efter Osten, og krystede den, saa Mysen sprøitede. "Tier du ikke", sagde han til Troldet — "skal jeg klemme dig som jeg klemmer Vandet af denne hvide Steen!" "Nei, Kjære, spar mig!" sagde Troldet, "jeg skal hjælpe dig at hugge." Ja, paa de Vilkaar, svarede da Gutten ham, og Troldet var dygtig til at hugge, saa de fik fældet og ophugget mange Tylter om Dagen. Da det led mod Kvælden, sagde Troldet: "Nu kan du følge mig hjem, der er nærmere til mig end til dig." Ja, Gutten blev med, og da de kom hjem til Troldet, skulde det gjøre op Ilden paa Skorstenen, men Gutten skulde gaae efter Vand til Grødgryden; men der stod to Jernbøtter, saa store og tunge, at han ikke engang aarkede at løfte dem af Flekken. Saa sagde Gutten: "Det er ikke værdt at tage med sig disse Smaabøtterne; jeg vil gaae efter hele Brønden, jeg." "Nei, kjære Vene!" sagde Troldet, "jeg kan ikke miste Brønden min; gjør du op Ilden, saa skal jeg gaae efter Vand."

Da han kom tilbage med Vandet, kogte de op en dygtig stor Grødgryde. "Det er det samme" — sagde Gutten — "vil du som jeg, skal vi kapæde?" "Aa ja!" svarede Troldet, for det tænkte han altid, han skulde staae sig i. Da de satte sig tilbords, tog Gutten uformærkt Skindskræppen og knyttede foran sig, og saa øste han mere i Skræppen end han aad op. Da Skræppen var fuld, tog han sin Tollekniv op, og rispede en Flige i Skræppen. Troldet saae paa ham, men sagde ikke Noget. Da de havde ædt en god Stund til, lagde Troldet Skeen bort; "nei nu aarker jeg ikke meer!" sagde han. "Du skal æde!" svarede Gutten — "jeg er knap halvmæt endnu, jeg. Gjør du som jeg gjorde, og skjær et Hul paa Maven, saa æder du saa meget, du vil." "Men det gjør vel gruelig ondt?" spurgte Troldet. "Aa, ikke Noget som er at tale om", svarede Gutten. Saa gjorde Troldet som Gutten sagde, og saa satte han Livet til; men Gutten tog alt det Sølv og Guld, som fandtes i Bjerget, og gik hjem med. Med det kunde han sagtens faae betalt Noget paa Gjelden. 54

(P. Asbjørnsen og J. Moe.)

54

3. Gjertrudsfuglen.

Af Asbjørnsen og Moe

I de Dage, da vor Herre og St. Peder gik og vandrede her paa Jorden, kom de engang ind til en Kone, som sad og bagede. Hun hed Gjertrud, og havde en rød Hue paa Hovedet. Da de havde gaaet længe, og de Begge vare sultne, bad vor Herre hende saa vakkert om en Levse at smage paa. Ja, den skulde han da faae, men et bitte lidet Æmne tog hun og kjævlede ud; alligevel blev det saa stort, at det fyldte hele Takken. Nei, saa blev den Levse for stor; den kunde han ikke faae. Hun tog da et endnu mindre Æmne, men da hun havde baget det ud og bredt det paa Takken, blev den Levse ogsaa for stor; den kunde han heller ikke faae. Tredie Gang tog hun et endda mindre Æmne, et bitte, bitte lidet et; men ogsaa dengang blev Levsen alt for stor. "Saa har jeg ikke Noget at give Jer", sagde Gjertrud, "I faae ligesaa godt gaae igjen uden Smagebide, for Levserne blive allesammen for store." Da blev den kjærlige Herre vred, og sagde: "Fordi du undte mig saa slet, skal du have den Straf, at du skal blive til en Fugl, og tage din tørre Føde mellem Bark og Ved, og ikke faae Noget at drikke oftere end hvergang det regner!" Og neppe havde han sagt det sidste Ord, saa blev hun til Gjertrudsfuglen, og fløi fra Bagstefjelen op igjennem Skorsteenspiben; og endnu den Dag idag kan man see hende flyve omkring med sin røde Hue og ganske sort over hele Kroppen efter det, at Piben sværtede hende; hun hakker og pikker bestandig paa Træerne efter Mad, og piber mod Regnveir; thi hun er altid tørst, og da venter hun Drikke.

(P. Asbjørnsen og J. Moe.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

4. Boghveden.

Af H. C. Andersen

Tidt og ofte, naar man efter et Tordenveir gaaer forbi en Ager, hvor Boghveden groer, seer man, at den er bleven ganske sort og afsvedet; det er ligesom en Ildslue var gaaet hen over den, og Bondemanden siger da: "det har den faaet af Lynilden!" men hvorfor har den faaet det? — Jeg skal fortælle hvad Graaspurven har sagt mig, og Graaspurven har hørt det af et gammelt Piletræ, der stod ved en Boghvede-Ager og staaer der endnu. Det er et saadant ærværdigt stort Piletræ, men runkent og gammelt; det er revnet lige midt i, og der voxer Græs og Brombær-Ranker ud af Revnen; Træet helder forover, og Grenene hænge lige ned mod Jorden, ligesom om de kunde være et grønt, langt Haar.

Paa alle Markerne rundt om voxte Korn, baade Rug og Havre, ja den deilige Havre, der seer ud, naar den er moden, ligesom en heel Mængde smaa gule Kanarifugle paa en Green. Kornet stod saa velsignet, og jo tungere det var, des dybere bøiede det sig i from Ydmyghed.

Men der var ogsaa en Ager med Boghvede, og den Ager var lige ud for det gamle Piletræ; Boghveden bøiede sig slet ikke som det andet Korn, den kneiste stolt og stiv.

"Jeg er vel saa rig som Axet", sagde den, "jeg er desuden meget smukkere; mine Blomster ere skjønne som Æbletræets Blomster, det er en Lyst at see paa mig og Mine; kjender du Nogen prægtigere end os, du gamle Piletræ?"

Og Piletræet nikkede med Hovedet, ligesom det vilde sige: "ja det gjør jeg rigtignok!" men Boghveden struttede af bare Hovmod, og sagde: "det dumme Træ, det er saa gammelt, at der voxer Græs i Maven paa det!"

Nu trak der et skrækkeligt ondt Veir op; alle Markens Blomster foldede deres Blade, eller bøiede deres fine Hoveder, mens Stormen foer hen over dem; men Boghveden kneisede i sin Stolthed.

"Bøi dit Hoved, som vi!" sagde Blomsterne.

"Det behøver jeg slet ikke!" sagde Boghveden.

"Bøi dit Hoved, som vi!" raabte Kornet; "nu kommer Stormens Engel flyvende! han har Vinger, der naae oppe fra Skyerne og lige ned til Jorden, og han hugger dig midt over, før du kan bede ham være dig naadig!"

"Ja, men jeg vil ikke bøie mig!" sagde Boghveden.

"Luk dine Blomster og bøi dine Blade!" sagde det gamle Piletræ, "se ikke[57] op mod Lynet, naar Skyen brister; selv Menneskene tør det ikke; thi i Lynet kan man see ind i Guds Himmel; men det Syn kan selv gjøre Menneskene blinde, hvad vilde der da ikke skee med os, Jordens Væxter, vovede vi det, vi, som ere langt ringere!"

"Langt ringere!" sagde Boghveden. "Nu vil jeg just see ind i Guds Himmel!" — og den gjorde det i Overmod og Stolthed. Det var som hele Verden stod i Ildslue, saaledes lynede det.

Da det onde Veir siden var forbi, stode Blomster og Korn i den stille, rene Luft saa forfriskede af Regnen; men Boghveden var brændt kulsort i Lynet, den var nu en død, unyttig Urt paa Marken.

Og det gamle Piletræ bevægede sine Grene i Vinden, og der faldt store Vanddraaber fra de grønne Blade, ligesom om Træet græd, og Spurvene spurgte: "hvorfor græder du? her er jo saa velsignet! se, hvor Solen skinner, se, hvor Skyerne gaae, kan du mærke Duften fra Blomster og Buske? hvorfor græder du, gamle Piletræ!"

Og Piletræet fortalte om Boghvedens Stolthed, Overmod og Straf. Den følger altid. Jeg, som fortæller Historien, har hørt den af Spurvene; — de fortalte mig det en Aften, da jeg bad dem om at fortælle mig et Eventyr.

(H. C. Andersen.)

5. Rødhætten.

Af Schaldemose

Da jeg nu engang er ifærd med at fortælle gamle, velbekjendte Historier, vil jeg ogsaa sige hvad jeg veed om den lille Rødhætte. Det er en meget rørende Historie, og mange Taarer ere fældede siden de Tider, da den tildrog sig, ved Mindet om den lille Rødhætte. — Der boede engang i en By paa Landet en liden Pige, der var saa skjøn som noget Pigebarn kan være. Hendes Moder var ganske forgabet i hende, og den gamle Bedstemoder var næsten bleven tosset af Kjærlighed til hende. Den gode Kone lod gjøre Barnet en rød lille Hætte, der klædte hendes lille Ansigt saa godt, at man i Almindelighed ikke kaldte Barnet andet end den lille Rødhætte.

Engang havde hendes Moder bagt Kager til hende, og sagde:

"Gaa og se, hvordan din Bedstemoder har det; thi jeg har hørt, at hun er syg, og bring hende disse Kager og denne lille Krukke Smør."

Den lille Rødhætte begav sig strax paa Veien til sin Bedstemoder, der boede i en anden Landsby. Barnet maatte igjennem en Skov, hvor det mødte Mester Ulv, der vel havde Lyst til at æde det op, men dog ikke vovede det, fordi der vare nogle Mænd i Skoven, som huggede Brænde. Han lod sig derfor nøies med at spørge Rødhætte, hvor hun gik hen. Det stakkels Barn, der ikke vidste, hvor farligt det er at conversere med en Ulv, svarede i sin Troskyldighed: "Jeg gaaer til min Bedstemoder, for at bringe hende nogle Kager og en liden Krukke Smør fra Mama."

"Boer hun langt herfra?" spurgte Ulven.

"O ja", svarede den lille Rødhætte, — "endnu længere borte end den Mølle, som du seer der langt henne. Det er det sidste Huus i Landsbyen."

"Godt", — sagde Ulven — "saa vil jeg ogsaa besøge hende; jeg vælger denne Vei; gaa du den anden, saa ville vi see, hvem der kommer først."

Nu begyndte Ulven at løbe af alle Livsens Kræfter; han havde valgt den korteste Vei. Den lille Pige gjorde derimod en Omvei, og morede sig med at plukke Nødder, at fange Sommerfugle og at binde Urtekoste.

Det varede ikke længe, førend Ulven naaede Bedstemoderens Huus og bankede paa.

"Hvem der?"

"Det er Eders Datterdatter, den lille Rødhætte", — sagde Ulven, idet han antog en finere Stemme, — "jeg bringer Eder Kage fra min Moder tilligemed en Krukke Smør." — Den stakkels gamle Bedstemoder laa i Sengen, fordi hun virkelig var syg. Hun raabte:

"Træk kun i Snoren, saa vil Klinken gaae op!"

Og Ulven trak i Snoren, og Døren gik op. Han styrtede sig strax over den stakkels Kone, og fortærede hende i et Øieblik, da han i tre Dage ikke havde faaet Noget at æde. Herpaa lukkede han Døren igjen, lagde sig i Bedstemoderens Seng, og ventede paa Rødhætte, der ogsaa strax efter bankede paa Døren.

"Hvem der?"

Den lille Rødhætte blev en Smule forskrækket, da hun hørte Ulvens grove Stemme; men da hun troede, at hendes Bedstemoder kunde være hæs, fattede hun sig igjen og svarede:

"Det er Eders Datterdatter, den lille Rødhætte. Min Moder sender Eder en Kage og en liden Krukke med Smør."

Ulven søgte at gjøre sin Stemme noget finere, og raabte:

"Træk kun i Snoren, saa vil Klinken gaae op."

Den lille Rødhætte gjorde hvad Ulven havde sagt.

Da Ulven saae Barnet træde ind, stak han Hovedet dybere ned under Dynen og sagde:

"Sæt kun Kagen og Smørkrukken paa Bænken, og læg dig hos mig i Sengen."

Den lille Rødhætte klædte sig af og lagde sig i Sengen; men hvor forbauset blev hun ikke ved at see, hvorledes Bedstemoderen saae ud.

"Ak, Bedstemoder!" — sagde hun — "hvad du har for lange Arme!"

"For desto bedre at kunne omfavne dig, min Datter!"

"Ak, Bedstemoder! hvad du har for lange Been!" 60

"For at jeg bedre kan løbe, mit Barn!"

"Ak, Bedstemoder! hvor dine Øren ere lange!"

"For at jeg desto bedre kan høre Alt, mit Barn!"

"Kjære Bedstemoder! hvor dine Øine ere store!"

"For at jeg kan see godt, mit Barn!"

Men Bedstemoder! hvad du har for store Tænder!"

"For at jeg kan æde dig!"

Og idet den onde Ulv sagde dette, faldt han over den lille Rødhætte og aad hende op.

(Schaldemose.)

II. SAGN.

OLDSAGN.

1. Thor og Urebø-Urden.

Af A. Faye

"Mjølner, hans tunge Hammer,
er dog den bedste Skat:
Hvor helst med den han rammer,
der følger Døden brat."

Nordens Guder.

Ved den øvre Ende af det 3 Miil lange Totak-Vand, der gaaer lige op under det høie Houklie-Fjeld i Vinje Præstegjeld i Øvre-Thelemarken, er en høist mærkelig, men frygtelig Urd, der seet fra Vandet ligner en By med Huusgavler og Taarne, som nu, efter den ovenfor liggende eenslige Gaard Urebø, kaldes Urebø-Urden. Om denne Urds Oprindelse fortælle Bønderne følgende Sagn: "Paa Sletten, som Urden nu dækker, laa ved Siden af Songaelven fordum tvende Gaarde, ja efter Nogles Udsagn endog en Kirke, hvorefter den største Steen, der som et bratrøstet Kirketag rager op midt i Urden, kaldes den Dag i Dag Kirkestenen. Paa disse to Gaarde stode engang tvende Bryllupper, hvor man paa gammel nordisk Viis rakte Horn med skummende Øl flittigen om i Laget. Da faldt det Gud Thor ind at age ned og besøge sine gamle Venner, Thelebønderne. Han gik da først hen til den ene Gjæstebuds-Gaard, blev buden ind og skjænket Mundgodt; og tog Brudgommen selve Øltønden, drak Thor til, og rakte ham den. Denne hugede godt baade Drikken og den gavmilde Skjænkemaade, og

gik særdeles fornøiet hen til den anden Gjæstebuds-Gaard, for ogsaa der at smage paa Bryllupsøllet. Her blev han ogsaa trakteret med samme; men man viste den Mangel paa Opmærksomhed at kredense ham Drikken i en almindelig Bolle. Gud Thor, maaskee forvænt i den første Bryllupsgaard, kan hænde ogsaa hed i Hovedet af de dybe Drag, han der havde taget af Tønden, blev høilig vred, slog Bollen mod Gulvet, og gik sin Vei, svingende sin Hammer. Han tog da det Brudepar, der havde givet ham at drikke af Tønden, og deres Gjæster med sig op paa en Høi, hvor der endnu ligge nogle store Stene, der kaldes Brudestenene, for at lade dem være Vidne til, og unddrage dem den Ødelæggelse, hans Hævn havde bestemt hine, der havde fornærmet Asgards stærke Gud ved deres Karrighed. Han gik derpaa op paa Nuten, og slog med "Tungum-Hamri" saa haardt i Fjeldet, at dette ramlede ned, og begrov under sig det andet Brudepar med Gaard og Alt. Men i sin Hede beregnede Gud Thor ikke rigtig Kraften og Balancen, saa at Tungum-Hamri ved Slaget gled ham ud af Hænderne, og fløi med Klippestykkerne ned over, hvor den blev borte i Urden. Thor maatte da ned at lede, og vred som han var, og ærgerlig tillige, begyndte han at kaste et Klippestykke hid og et andet did, og væltede og rykkede saa længe, indtil han fandt sin Hammer. Ved denne 62
Leilighed blev der banet en ordentlig Vei op igjennem Urden, som end den Dag i Dag kaldes Thors Vei. At den som et saadant Hastværks-Arbeide ikke blev synderlig god, kan man nok begribe, og det er et Beviis paa, hvad Vanen kan gjøre, at de smaa Fjeldheste gaae paa denne af store Klippetrin bestaaende Vei med tunge Kløver, og at Kreaturerne vandre den Vaar og Høst til og fra de fede Græsgange oppe i Vidden eller Høifjeldet.

(Af "Norske Sagn, samlede og udgivne af A. Faye." Arendal, 1833.)

2. Gurri Kunnan. 62

Af A. Faye

"Da kom fra Østen den mægtige Gout
og dræbte min Fader med stærken Sout."

Paa Østerraad sad i fordums Dage en rig og mægtig Mand, der havde en Datter, Aslaug, som var den deiligste Pige viden om. Hun havde derfor, som rimeligt er, mangen gjæv Beiler; men hun foretrak for enhver Anden en Ungersvend, der med hende var fostret i Faderens Gaard, endskjøndt han kun var af ringe Æt. Da de ei kunde haabe, at den stolte Fader vilde give sit Minde til deres Forbindelse, flygtede de hemmelig bort, og søgte Skjul og Tilhold i en dyb Hule, som den Dag i Dag er at see ved Gaarden Tøndel, og ei ligger langt fra Østerraad. Ved en Hændelse fik den af Forbittrelse rasende Fader næste Vaar Kundskab om Stedet, hvor hans Datter havde Tilhold, og flux gik han did for at straffe den forvovne Pigeraner; men just som han kom til Hulen, styrtede en saadan Mængde Stene og Gruus ned, at Indgangen til Hulen næsten ganske blev tillukket, og Ingen kunde finde de Flygtende. Med Nød og Neppe lykkedes det siden det elskende Par, da den første Fare lykkelig var overstaaet, at arbeide sig ud igjennem de nedfaldne Stene. De toge nu 63
en ved Stranden liggende Baad, og naaede under mange Farer den ubeboede Øgruppe Tarven, der den Tid kun tjente Trold til Ophold. Den fornemste blandt disse, Huldren Gurri Kunnan, modtog dem venlig, og tillod dem at opholde sig i hendes Bolig, dog paa den Betingelse, at de aldrig maatte gjøre Korsets Tegn, som hun ei kunde fordrage. En Julekvæl, da Gurri med en utallig Mængde Trold var samlet til en Høitid, glemte imidlertid den bestyrtede Aslaug sit Løfte, og korsede sig idet hun nævnte Jesu Navn. Pludselig var al Trolddommen forsvunden, og af den hele Herlighed stod kun en stor Kobberkjedel tilbage, som fra umindelige Tider siden opbevaredes paa den største af denne Øgruppe, den nu beboede Huusø.

Denne Gurri var ellers en Datter af en Jette, der boede paa Øen Kunnan paa Halogaland. Da hun var saare smuk, havde hun mange Beilere, der kjæmpede om den vene Bruds Besiddelse. End sees rundt om Kunnan en Klynge af Skjær, der fremkom af de Stene, som de slyngede mod hverandre. De maatte dog alle vige Pladsen for Jetten Anfind, der ægtede den fagre Jettemø, og levede glad med hende tilsammen indtil hendes Fader blev dræbt med den stærke Sout af den mægtige Gout, der kom fra Østen; thi nu blev den hele Æt fordreven fra Kunnan, og Anfind

søgte med sin Hustru Tilhold hos Frøi, der skjenkede dem Tarven til Ophold. Her levede de i Ro indtil St. Olaf kom til Øen; thi ved Korsets Tegn og Jesu Navn betvang han ei alene den Storm, som Jetten opvakte, men forvandlede ham selv til den haarde Kampesten.

(A. Faye.)

3. Jutulen paa Hestmandø.

64

Af A. Faye

Paa Hestmandø i Lurø i Nordlandene ligger et Fjeld, der i Frastand ligner en Rytter med en stor Kappe over sig. Dette Fjeld var i Fortiden en Jutul, som boede her paa Stedet. 12 Miil sydenfor paa Lekø i Nummedal boede paa samme Tid en Mø, til hvem han beilede; men den stolte Kvinde, der var kyndig i alskens Trolddom, gav ham ei alene Afslag; men forvandlede endog alle hans Sendebud til Steen, der endnu som Skjær ere at see rundt om Øens nordlige Kant. Forbittret over saadan Fremfærd spændte Jutulen sin Bue, for paa Stand at hævne denne Fornærmelse. Den vældige Piil foer afsted, og gik tvert igjennem det høie Fjeld, Torghatten, hvor man endnu seer det store Hul, som Pilen banede sig igjennem den haarde Klippe. "Det Straa bær i Veien", udbrød Jutulen; men noget standset i Farten ved at bane sig Vei gjennem Torghatten, naaede Pilen ei ganske sin Bestemmelse, men segnede lige ved Møens Fødder paa den nordlige Kant af Lekø, hvor den endnu ligger i Skikkelse af en stor langagtig Steen. Ved gjensidig Trolddom forvandledes de begge til Steen, og skulle saalunde sidde og see paa hinanden lige til Dommedag.

Endnu i vore Dage seiler sjelden en Nordlandsfar forbi uden at tage Hatten af for Møen paa Lekø.

(A. Faye.)

4. Tvæster Troldmand.

64

Af Klüwer

St. Olaf heel aarle paa Christkirkens Gaard,
mens Tempelets Bue blev reiset,
saa glad, men tillige saa ængstelig staaer
og ønsker — "gid Spiret og kneised'!"
Han spørger de Mestere en og hver
Hvem dette sig drister at gjøre, 65
han adspørger hist og han adspørger her,
men ingensteds Svar er at høre.

St. Olaf betræder sin gyldene Stol,
og tager med Harme til Orde:
"Ja Spiret maa reises; og Himmelens Sol
"jeg lover den Mester, som torde
"det reise med gyldene Fløi i Sky
"alt øverst paa Tempelets Bue" —
Strax hørtes en Larmen liig Vaabengny:
en Troldmand paastand kom til Skue.

"Kong Olaf! du lover mig Himmelens Sol,
"naar Spiret i Skyen jeg reiser?
"Dit Løvte staae fast som din Kongestol, —
"og inden i Morgen det kneiser
"paa Christkirkens Tinde i høien Sky,
"naar du kun det Løvte mig giver,
"at ei om mit Navn og min Bolig knye,
"om disse bekjendte dig bliver."

St. Olaf seiler ved Midienat
langs Hladehammerens Volde,
hvor Dragerne værne om skjulte Skat
og Klipperne vrimle af Trolde —
flux hører han inde i Klippens Skjul
et Barn saa bitterlig græde,
og Moderen lover det Himlens Guld,
naar Tvæster hjemkommer med Glæde.

St. Olaf, som gjetted' af disse Ord
hvad Troldmandens Navn monne være,
og følte hvor djærvt og hvor falsk han svo'r
mod Gud og sin kongelig' Ære,
han heisede Seil i høien Raa, 66
og Roret han selv tog i Hænde,
og strax han mod Christkirken Stavnen lod staae,
og landede derved behænde.

Det hændte ved tidligste Morgengry,
han landed' fra Hlade i Vester,
og alt saae han Spiret i høien Sky
at reises af Troldmanden Tvæster —
Nu gjaldt det — St. Olaf besteg sin Stol,
og raabte: "hvad gjør du, o Tvæster?
Du Fløien ei sætter mod Himlens Sol." —
og død tumled Trolden mod Vester.

(L. D. Klüwer. Af "Hermoder." Chnia 1822.)

5. St. Olaf paa Ringerige. 66

Af A. Faye

Da St. Olaf i gamle Dage drog om fra Bygd til Bygd for at indføre den christne Tro og reise Kirker i de hedenske Templers Sted, fandt han megen Modstand og Hinder, ei alene af sine gjenstridige hedenske

Undersaatter, men ogsaa af de mange Trold, Jutuler og Gjøgrer, som da i Mængde fandtes rundt om i Fjeldene. Troldene kunde ikke fordrage St. Olaf, deels fordi han ved at bruge Korsets Tegn tilføiede dem megen Meen, deels og fordi han byggede mange Kirker, hvis Klokkers Lyd forstyrrede dem i deres Ro; men uagtet de ofte anstrengede sig, og det over Evne, formaaede de dog intet over den hellige Konge, som derimod uden videre forvandlede dem til Steen. Saadanne af St. Olaf forstenede Trolde sees endnu rundt om i Landet. Da saaledes St. Olaf engang drog ned ad den nordre Krogklev (Veien gik dengang længere i Nord end nu), sprang pludselig en bister Gjøgr ud af den steile Klippevæg. Hun havde en Trugbøl paa Ryggen, og raabte:

”St. Olaf med det brede Skjæg! 67
Du rider saa nær min Kjeldervæg!”

men flux gjenmælte St. Olaf:

”Stat Du der i Stok og Steen
til jeg kommer her tilbaks igjen.”

End seer man der den forstenede Gjøgr.

Da St. Olaf ankom til Gaarden Steen, hvor hans Moder da skal have boet, besluttede han der at bygge en Kirke. Med denne Plan var en Gjøgr eller Gyvr, der den Tid opholdt sig i det 2000 Fod høie Fjeld, der siden efter hende er bleven kaldet Gyrihaugen, heel utilfreds. Uagtet hun af det foregaaende Exempel kunde have lært, at St. Olaf ei var at spøge med, besluttede hun at forsøge sine Kræfter, og indbød ham til en Veddestrid. ”Inden Du bliver færdig med din Kirke”, erklærede Gyvra, ”skal jeg have lagt en Steenbro over Steensfjorden.” Olaf modtog Udfordringen, og inden hun var halvfærdig med Broen, lød Klokkernes herlige Klang fra St. Olafs fuldførte Kirke. Forbittret greb Troldet nu de Stene, som hun havde bestemt til Broens Fuldførelse, og slyngede dem fra Gyrihaugen tvert over Fjorden efter Kirken; men da ingen af dem traf, blev hun saa arrig i Hu, at hun sled af sig det ene Been, og kylede det efter Taarnet. Nogle sige, at det tog Taarnet med, Andre, at hun sigtede for høit. Nok er det, Benet foer ned i en bag Kirken liggende Sump, hvor det den Dag i Dag foraarsager en fæl Stank. Sumpen kaldes af Bønderne endnu

Gjøgraputten, og de Stene, som hun kastede efter Kirken, viste man for ikke længe siden paa Nabogaarden Moes Marker. Den af Gjøgren begyndte Bro er nu fuldendt, og paa Gaarden Steen findes endnu skjønne Ruiner af St. Olafs Kirke, der fortjene at bevares med mere Omhu end nu skeer. I gamle Dage holdtes her Gudstjeneste hver St. Hansdag; men for 68
omtrent 150 Aar siden brændte Kirken af ved Lynild.

(A. Faye.)

ALMUESAGN.

6. Sæterpigen i Land.

Af A. Faye

Odelsmanden til Gaarden Haugner i Lands Præstegjeld havde en meget smuk Fæstemø. Uagtet hun var en Gaardmands Datter, drog hun dog en Sommer til Sæters, for der at væve en Dreiel. Da hun imidlertid ei kunde faae sit Arbeide færdigt til den Tid, Kreaturerne skulde drage hjem, besluttede hun at blive ene tilbage, for at faae sin Dreiel fuldført. Neppe fik hendes Kjæreste Efterretning herom, førend han flux begav sig paa Veien til Sæteren; thi medrette tykkedes det ham farligt at lade sin Pige ene, udsat for Huldrer og de øvrige Underjordiskes Efterstræbelser. Han kom til rette Tid; thi rundt om Fjøsene stode allerede sorte Heste opsadlede. Ahnende, at der var Uraad paa Færde, listede han sig hen til Sæteren, tittede gjennem en Glug paa Væggen, og saae — sin Fæstemø siddende i Brudeklæder med en gylden Krone paa Hovedet, og hos hende en gammel, rødøiet Huldermand. Han greb strax sin Pistol, som han havde ladet med en Sølvkugle, og skjød over Hovedet paa sin Mø, for at Trolddommen skulde forsvinde, sprang ind i Huset, greb sin Pige, satte hende hos sig paa sin Hest, og foer afsted, efterfulgt af hele Troldselskabet. En af Troldene rakte ham et fyldt Guldhorn for at sinke ham i Flugten; han tog det vel, men slog Drikken bag sin Hest, og jog nu afsted baade med Hornet og Pigen. Endelig naaede han det steile Fjeld tæt ved hans Gaard, hvor ogsaa en Deel Underjordiske havde deres Tilhold. Disse, der vare misundelige og vrede paa hans Forfølgere, tilraabte den Flygtende: "Rid det Ale og ei Hare, du arme Mand." Han fulgte Raadet,

og red gjennem en Rugager, hvor Troldene ei havde godt for at følge ham; men forbittrede raabte de efter ham: "Den røde Hane skal gale over din Gaard", og se — den stod i lys Lue.

(A. Faye.)

7. Gjordemoderen.

69

Af A. Faye

Der var engang et Par Folk, der havde en eneste Datter. Pludselig forsvandt hun, og uagtet Forældrene, hvem Tabet af deres kjære Barn gik meget nær til Hjertet, søgte overalt, kunde de dog ikke komme paa mindste Spor efter hende. En Tid lang derefter kom seent om Aftenen en fremmed Mand ind i Huset, og bad Konen, som var ene hjemme, om hun ei vilde besøge sin Datter, der opholdt sig i Nærheden, men var i Barnsnød, og ventede paa hendes Hjælp. Moderen, der baade blev glad og forskrækket ved denne uventede Tidende, gjorde sig imidlertid strax færdig, og ved Hjælp af en Traad, som den Fremmede leverede hende, var hun i et Øieblik hos sin Datter, der fødte et rask og velskabt Barn. Da dette var pyntet, gav Manden hende en Vædske, hvormed hun skulde besmøre Barnet; men advarede hende for at faae noget af det paa sig selv. Ikke destomindre, da hendes høire Øie begyndte at kløe, og hun vilde gnide det, fik hun noget af Vædsken i Øiet. Da man ei længere trængte til hendes Hjælp, sagde den fremmede Mand, der var hendes Datters Ægtefælle og en Underjordisk, at hun kunde gaae sin Vei, og ved Hjælp af Traaden kom hun strax hjem. Den næste Dag, da hun med sin Mand arbeidede paa Marken, saae hun pludselig sin Datter og hendes 70
underjordiske Mand at spadsere ved sin Side. Hun tiltalte dem nu, og forbauset spurgte Svigersønnen, om hun virkelig kunde see dem. "Ja vist kan jeg see jer med mit høire Øie," svarede Konen; men i det samme berørte den Underjordiske det, og fra den Stund saae hun ei mere dermed.

(A. Faye.)

8. Huldre-Ægteskab.

Af A. Faye

I Nordland fortælles, at en rask Karl ved at lægge sin Riflepibe over en Huldra i Skoven fik hende bunden. Hun blev døbt og hans Kone. De levede fortræffelig sammen, og fik et Barn. Men pludselig, medens Barnet en Kvæld legede ved Gruen, hvor Huldrakonen sad og spandt, medens Manden havde andet Virke fore, kom noget af hendes vilde Natur over hende, i det hun i et rasende Indfald yttrede til sin Mand om Barnet, at det skulde være en herlig Steg at sætte paa Spid og riste tilkvels. Manden blev forfærdet, og Konen, der mærkede, at hun slemt havde forløbet sig, tog sig igjen, og bad, at det maatte være glemt. Men saa blev det ikke. Manden skrev sig det bag Øret. De frygtelige Ord løde stedse for ham. Han saae deri kun et fælt Indblik i sin nu afblomstrede Kones sande Natur, og Huusfreden var forstyrret. Fra en god Mand blev han knarvurren, forekastede ofte Konen hendes glubske Forslag, bandede sit Indfald at ægte hende, slog og dængede hende. Saaledes gik det en Tid lang. Konen led og angrede. En Dag gik hun hen til Smedien for med et venligt Øie at see til sin Mands Arbeide; men da han begyndte som før, og det kom til Haandgribeligheder, greb hun, for at give ham et Beviis paa sin Overlegenhed, en Jernstang, og virrede den som en Staaltraad om sin Mand, der nu maatte falde til Føie og love at holde Huusfred.

(A. Faye.)

HISTORISK SAGN.

9. Kong Tane og Kong Veine.

71

Af A. Faye

I fordum Dage boede paa Gaarden Tandberg paa Ringerige Kong Tane, hvis Land Kong Veine, hans Nabo, vilde gjæste, men paa den ovenfor Tandberg liggende Mo, hvor endnu en Mængde Gravhauge findes, fandt han saa tapper Modstand, at han med Tab og uforrettet Sag igjen maatte drage sin Vei. Stolt af sin Seier drog nu Kong Tane med sine Krigere ind i Veines Land, og traf sin Modstander i Nærheden af hans egen Bopæl, Gaarden Veien ved Hønefossen. Paa en Mo, hvor der ligeledes findes mange Kjæmpehauge, leveredes det andet Slag, hvori Kong Tane tilsatte Livet. Hans Liig blev ført tilbage til Tandberg, hvor hans Gravhaug endnu vises.

Denne Kong Veine skal ogsaa have regjeret over Aadalen. Engang gjorde Indbyggerne Oprør mod ham; men han bragte dem ved Vaabenmagt igjen til Lydighed, gav dem til Straf for deres Urolighed sin Hund Ring til Regent, og fastsatte Dødsstraf for den, som forkyndte ham Hundens Død. Hunden Ring skal have havt sin Residents paa den Gaard, som endnu efter ham bærer Navnet Ringerud. Bønderne, som ei kunde bære en saadan Forhaanelse, sloge derfor Hunden ihjel; men det varede længe, førend Nogen turde forkynde Kongen denne Nyhed. Endelig tog En Mod til sig, og begav sig med Hunden paa Ryggen til Kongen. Da han kom ind, vendte han Ryggen frem, uden at mæle et Ord. "Er nu Kong Ring 72
død?" udbrød Kongen, morende sig over Bondens opfindsomme Kløgt. "Det ere ikke mine Ord Herre Konge, men dine", svarede Sendebudet,

som saaledes undgik den fastsatte Straf. Kong Beine blev begraven paa sin Residentsgaard, hvor hans Grav for nogle Aar siden er bleven opkastet, og mange Sjeldenheder fra ældgamle Tider fundne.

(A. Faye.)

10. Axel Thordsøn og Skjøn Valborg.

72

Af A. Faye

I Norges Land levede i fordums Dage en Lilievaand, der var saa fager, at hun i Alles Munde hed Skjøn Valborg. Hendes Fader var Hr. Immer, der døde i hendes spæde Barndom, og hendes Moder, Fru Julli, hvilte ogsaa i den sorte Muld inden Datteren var voxen. Mægtige Frænder havde hun rundt om i Landet; thi hun var af den giske Æt; men den Gjæveste blandt dem Alle var Axel Thordsøn, der kaarede hende til sin Brud, medens hun endnu var et lidet Barn, og fæstede hende, da han selv drog ud af Landet for at Gjeste fremmede Herrer, blandt hvilke han tog Tjeneste hos Keiser Henrik.

I Kloster sættes imidlertid hans liden Brud, at hun skulde Sømmen lære, og der var hun i 11 Aar, hvorpaa Dronning Malfred tog den fagre Pige i sin Gaard, hvor hun blev holdt høit og i Ære; thi Malfred og Fru Julli havde været gamle Bekjendte og ofte legt Guldtavel med hinanden. Imidlertid begyndte Hr. Axel at føle svar Længsel efter sin Fæstemø, og da han "udi Rosens Lund" traf en Pillegrim af den giske Æt, der fortalte ham, at Valborrig Immersdatter var den skjønneste Lilievaand i det ganske Land, og at hendes mægtige Frænder havde bestemt Axels Fæstemø til Hagen Kongesøn, saa bad han Keiseren strax om Orlov, og iilte flux tilbage til sit Fødeland. Ham fulgte 30 Svende; men da han kom 73
til sin Moders Gaard, da red den Herre ene. Ved Borgeled traf han sin væne Søster Fru Helfred, der gav ham et Budskab med, saa at han kunde træffe Skjøn Valborg, og da hun med Dronningen kom fra Aftensange, leverede han det Bønnebrev stort, hvorudi stode Elskovs Ord, og laae Guldringe 5, der vare drevne i Roser og Lilier.

"Saa fulgtes de over den Høieloftsbro
som Gud gav dennem tilraade;
der gave de hinanden Tro
og Eden svore de baade."

Sin Eed holdt Valborg trofast, uagtet 11 Riddere beilede til hende, og Hagen, Kongens Søn, var den 12te. Denne mistvivlede alt, og var mod i Hu, da Skjøn Valborg ei vilde lade sig bevæge, og hans Moder, Dronning Malfred, svarede til hans Klage: "Med Magt kanst Du hende ikke faae." Dog Haab fik han atter, da han hændelsesviis stødte paa sin Skriftefader, Sortebroder Knud, der gav ham den uventede Trøst, at Axel ei kunde Valborg ægte; thi de ere Nærsødskende-Børn og een Frue har holdt dem begge over Daaben, og Capitulet maae de lyde.

Hagen henvendte sig nu til Valborgs 3 Morbrødre, der vare anseelige Grever, og forlangte hende til Ægte. Med Glæde gave de deres Minde dertil; men Valborg svarede: "Axel er min kjæreste Ven, jeg vil hannem aldrig svige." Da lod Hagen skrive Brev og Erkebispen hente med Klerkerne 7 Gange 10, og erklærede, at de Ædlinge to skulde stævnes til Thinge, at møde for Erkebispen.

Med bange Hjerter mødte det elskende Par for Erkebispen i St. Mariæ Kirke, hvor Sortebroder Knud fremtraadte, og med Slægtebog i Hænde 74
beviste, at de ei kunde komme sammen i Ægte, da de vare Næstsødskende-Børn paa mødrene Side og derhos Gudsøskende. Man fulgte dem derpaa op til Alteret, hvor man gav dem et Haandklæde i Hænde, og

"Det Haandklæd mellem dem skaaret blev;
hver fik af dennem et Stykke.
Saa lever den aldrig i Verden saa gjæv,
der selver kan raade sin Lykke."

De Elskende vare saaledes for evig adskilte, og man tog Guldringen af Valborgs Finger og Armbaandet af hendes Haand, og gav Ridderen sin Gave tilbage; men

"Hr. Axel kasted' Guldet paa Alteret da,
gav det St. Olaf til Ære;
svor alle de Dage, han leve maa,
hun Valborgs Ven vilde være."

Over denne Eed blev Hagen vred, traadte frem paa breden Steen og svor, at Axel i Morgen den Dag skulde sværge paa Sværd og hellige Læst, at Valborg for ham var Mø. Ei alene de Ædelinge 2 svore paa Messebog, 11 Grever af samme Æt med gyldne Sværd og Lokker gule indfandt sig for at sværge med den væne Lilievaand, som Hagen Kongesøn bød nu skulde bære Kronen af røden Guld; men hun erklærede den sørgmodige Axel:

"Saa sørgelig vil jeg leve min Tid
alt som en Turteldue."

"Hun hviler aldrig paa grønnen Green,
hendes Been er aldrig saa møde;
hun drikker aldrig det Vand saa reen,
hun rører det først med Fødder."

Saaledes stod det nu en rum Tid hen. Hr. Axel og den Jomfru from, de hverken legte eller loe; da kom der Orlog paa, og Hagen opbød alle sine 75
Mænd til dette Hærværk, og udnævnte Axel til Høvidsmand, og den bolde Ridder, i hvis blaa og hvide Skjold 2 røde Hjerter monne stande, svigtede ei, hvor det gjaldt om Fædreland og Ære. Den Kamp var haard. Ridder Axel vog Kong Amunds Sønner og mange af de Herrer af Oppeland. Da sank Hagen Kongesøn dødelig saaret af sin Ganger, idet han bad Axel Thordsøn at hævne hans Død og fange Norges Rige og derhos begge deres Mø. Axel styrtede nu atter ind blandt Fienderne, og kjæmpede drabeligen indtil hans gode Sværd brast, og han havde faaet 7 dødelige Saar. Da opgav han sin Aand; men det sidste Ord, han talte, var om sin Fæstemø.

Valborg uddeelte nu alle sine Kostbarheder blandt sine Frænder, og gik selv i Mariæ Kloster, hvor Erkebiskop Aage viede hende til Nonne, og aldrig forsømte hun en Messe her, ei heller en Ottesang.

"Gud dennem forlade, som Aarsage er,
at de ei sammen maae være,
som have hinanden af Hjertet kjær,
og elske i Tugt og Ære."

(A. Faye.)

11. Rypen i Justedalen.

Af A. Faye

Dybt inde i Sogn, høit til Fjelds, ligger en eensom Dal, der kaldes Justedal. Da den sorte Død begyndte at grassere i Norge, droge mange af de rigeste og fornemste Folk i Sogn op til denne øde Dal, hvor de satte sig ned og byggede sig Gaarde. De gjorde tillige den Anstalt, at Ingen af deres Slægt og Venner maatte komme op til dem, saa længe Pesten varede; men de skulde lægge deres Brevskaber under en stor Steen paa Veien, hvor de igjen skulde finde Svar. Ikke destomindre kom Pesten derop, og anrettede frygtelig Ødelæggelse. Alle Dalens Beboere døde, med Undtagelse af en eneste liden Pige paa Gaarden Birkehaug. Da Folket var uddød, søgte Kvæget til Skovs, og kom i Flokkeviis til Nabosognet Vaage, hvis Indbyggere bleve forbausede ved Synet af de fremmede Kreaturer, som ingen Eier eftersøgte. De toge imidlertid Kvæget i Forvaring; men frygtende for, at det ei monne stande vel til i Justedal, droge Nogle derhen. Hvor de imidlertid kom, fandt de Folket uddød, og Husene tomme. Omsider, da fast alle Gaarde vare besøgte, og de igjen vilde begive sig til deres Hjem, mistvivlende om at finde nogen Levende, bleve de uformodentlig i Birkehaugskoven et Pigebarn vaer, der ved Synet af de Fremmede havde søgt til Skovs. De raabte hende an; men forskrækket flygtede hun dybere ind i Skoven for at skjule sig. De besluttede derfor ordentlig at fange hende, hvilket efter megen Anstrengelse endelig lykkedes dem. Hun var imidlertid sky og vild som en Fugl, hvorfor man ogsaa kaldte hende Rypen. Hendes Tale kunde de ligesaa lidt forstaae, som de kunde gjøre sig forstaaelige for hende. De toge Pigebarnet med sig til Vaage, hvor hun blev opfostret, og skikkede sig vel. I nogle Aar blev Justedalen ubeboet, indtil nogle Nordfjordinger droge derhen, og

opryddede de gamle Enge og Agre. De første Gaarde, som paany bleve optagne, skulle have været Faaberg og Myklemør. Da Rypen var kommen til Aar og Alder, drog hun til sit Fødested, hvor hun giftede sig, og levede lige til sin Død. Hun efterlod sig en gjæv Æt, der gjennem Aarhundreder efter hende blev kaldet Rypeslægten, og stod i stor Anseelse i hele Dalen.

(A. Faye.)

12. Hedals Kirke.

77

Af Schwach

Grumt havde Pesten gjennem Norge faret,
hiin gridske Landfarsot, den sorte Død;
Faa havde Herrens Naade kun bevaret,
mens Tusinder som Dødens Rov laae strøed'.
Men der, hvor hele Slægter vare døde,
i mange Aar laa Egnen tom og øde.

Thi fra de Faa, som Liv og Redning vunde,
gik langsomt nye Slægter ud igjen;
og mange Aar henrandt, før disse kunde
sig sprede til de fjerne Ørkner hen.
Men høie, tætte Skove snart fremgroede,
hvor Ploven gik og lave Huse stode.

Kun hist og her et Herrens Huus var grundet,
hvis Mure havde trodset Tidens Vægt;
paa sælsom Viis i Skovens Skjul gjenfundet
tilsmilte det nu huldt den nye Slægt.
Saa vil jeg Eder om en Kirke melde,
der sælsomt hittet blev blandt Valdris Fjelde.

Det var for længe, længe vel
engang ved Vintertid,
mens Sneen dækte Dal og Fjeld
alt med sin Dug saa hvid,
da gik en Gut med modig Trods
mod Faren ud paa Ski,
at fælde Skovens Ulv og Los
og Bjørnen i dens Hi.

Forfølgende hver Lyd, hvert Spor
af Skovens vilde Hær
paa Skien rask afsted han foer 78
imellem Krat og Træer.
Snart førte ham hans djærve Mod
dybt ind i Skoven vid,
hvor endnu ingen Vandrer stod
alt siden Pestens Tid.

Og harm, at ei endnu han fik
stødt noget Udyr ned,
saa standser han et Øieblik
de snare Jægerfjed.
Da seer han høit i Granetop
fjernt i den tætte Skov
en Fugl, og spænder Buen op:
"Du est dog vel mit Rov."

Fra stærke Bue Pilen fløi
ad dristig maalte Vei;
men Fuglen sad for fjern, for høi,
og Skuddet traf den ei.
Men som igjennem Skoven trang
sig Pilen kraftig skjød,
for Skyttens Øre brad en Klang
som af en Klokke lød.

Forbauset lytted' han dertil,
og blev lidt bleg om Kind;
thi Sagn om onde Magters Spil
de randt ham brat i Sind.
Men som et Værn mod Troldes List
han frem sit Ildjern tog,
og med en Bøn til Jesum Christ
tregange Ild han slog.
Betrygget saa, med freidig Gang 79
han skrider fremad da
did, hvor den klare Klokkeklang
ham havde tonet fra.
Og som han saadan fremad gaaer
i vildene Natur,
medeet han standse maa, og staaer
foran en vældig Muur.

Og se! det er et Herrens Huus,
foran hvis Muur han staaer.
Mens Bondens Hytte sank i Gruus
stod det i Rad af Aar;
staaer som i fjerne Old det stod,
da efter Bønnen varm
de bange Skarer det forlod
med Døden alt i Barm.

End aabne, som paa Nødens Dag,
de Taarneluger staae,
igjennem hvilke Pilens Slag
til Klokkens Malm fik naae;
og Kirkens Dør staaer aaben end,
som den blev efterladt,
da sidste Mand fra Kirken hen
i Døden iilte bradt.

At aabne Dør med Andagts Fjed
gaaer freidig Skytten ind,
og staaer i Kirkens Dunkelhed
med hellig Glød paa Kind.
End blinker Kalkens gyldne Glands
fra duget Alterbord,
og Frelseren med Tornekrands
seer ned fra Kirkens Chor.

Ærbødig nærmer Skytten sig
og fro til Altrets Fod,
at bøie Knæ ydmygelig
for Verdens Frelser god;
da pludselig en sælsom Lyd
fra Alterbord udgaaer,
som Bamsens Drøn, naar Jagtens Spyd
dybt i dens Bringe staaer.

Og se! en Bjørn har redt sin Hi
i Alterbordets Ly,
da Vintrens Snee fra Skovens Sti
den bød til Dvalen tye.
Af Vintersøvnen pludselig
opvakt ved Klokkens Klang
vredtbrummende den reiser sig
mod Skyttens djærve Gang.

Men hurtig sidder Skyttens Spjud
dybt i dens laadne Bryst,
og døende den farer ud
omsonst til harmfuld Dyst.
Fra vilden Skov, som dristigen
holdt Herrens Huus omgroed,
et Soneoffer falder den
ved Altret i sit Blod.

Men Skytten iler hjertefro
alt ved sit skjønne Fund,
tilbage hvor hans Frænder boe
i nys bebygget Rund,
og melder hvad ham vederfoer 81
i Skovens Øde hist.
Fro lytte Alle til hans Ord,
og love Jesum Christ.

Snart Skoven sank, som Herrens Huus omgroede,
nedfældt af fromme Dalesønners Haand;
om den gjenfundne Kirke snart der boede
en Slægt med kraftfuld Arm og kjærlig Aand;
og mellem Kirkens Mure Gud til Ære
lød atter Sang og Bøn af christen Lære.

Den første Gaard blev nær ved Kirken bygget,
just der, hvor Skytten hørte Klokkens Klang,
og stod til, ved sit Ildjerns Kraft betrygget,
han rettede mod Lydens Kant sin Gang.
I Gaardens Navn man Mindets Stemme hører;
thi Navn af Ildjernsstad endnu den fører.

Urokket end den gamle Kirke stander
med tykke Mure og med spaanlagt Tag;
end hænger i dens Chor — et Seiersbanner —
den fældte Bamses Skind den Dag idag.
Og vidt igjennem Nabosognes Dale
om Hedals-Klokkens Klang gaaer Ry og Tale.

(C. N. Schwach. Af "Samlede Digte." 1. B. Christiania 1837.)

13. Præsten i Hallingdalen.

81

Af A. Faye

Hallingdølerne skulle i Fortiden have været haarde og ustyrlige Folk, der havde behandlet flere Præster saa ilde, at Ingen vilde søge didhen. Endelig vovede en dansk Mand, der var bekjendt for sin usædvanlige 82
Styrke, at drage derop. Blandt andre Oldtids Skikke fandtes da ogsaa den, at hver Bonde mødte bevæbnet ved Kirken, hvor han i det saa kaldte Vaabenhuus indsatte sin Øxe, medens Prædiken varede. Naar Gudstjenesten var tilende, og enhver vilde tage sin Øxe, opstod der som oftest Klammeri, der ikke sjelden endtes med Drab. For at forhindre saadan Uorden udkom der en Forordning, som forbød Bønderne at komme bevæbnede til Kirke. Ikke desto mindre kom en gammel stolt Bonde til Kirken med sin Øxe i Hænde. Da Præsten saae denne Overhørighed, gik han ham imøde med de Ord: "Kjender Du ikke Kongens Bud?" og fratog ham med et rask Greb Øxen i hele Almuens Paasyn. En saadan Fornærmelse skar den stolte Bonde i Hjertet. Han blev syg, og paa sit Dødsleie fordrede han af sin unge Søn, at han skulde fordre Bod af Præsten for Øxen. Disse den døende Faders sidste Ord lode Sønnen hverken faae Rist eller Ro. En Aften, da Præsten sad ene i sit Studerekammer, traadte Sønnen ind, og blev staaende med sit Gevær ved Døren. "Hvad vil Du, min Søn?" sagde Præsten, idet han blev ham vaer. "Jeg kommer for at fordre Bod for min Faders Øxe", svarede denne. Disse med Fasthed udtalte Ord sloge Præsten, der erindrede den offentlige Beskjæmmelse, han havde tilføiet Faderen, og idet han gik hen til sin Boghylde og udtog en Bibel, sagde han: "Den skal Du faae. Se her, min Søn, er det Kjæreste, jeg eier i Verden, tag den til Bod for din Faders Øxe." Ynglingen rørtes saaledes ved denne Præstens høitidelige Tiltale, at han faldt ham tilfode, tilstod, at det havde været hans faste Beslutning at skyde ham, bad om Tilgivelse, og blev fra den Dag Præstens fortrolige Ven og trofaste Medhjælper.

(A. Faye.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

1. Holger Danske.

83

Af J. M. Thiele

I mangfoldige Tider hørtes nu og da Vaabengny under Kronborg Fæstning. Ingen vidste noget derom at sige, og i det ganske Land var ikke En, som fordristede sig at stige ned igjennem de underste Gange. Da blev det Vilkaar givet en Slave, som havde forbrudt sit Liv, at han skulde være fri og have sin Skyld eftergiven, om han, ved at nedstige saa dybt som Gangen førte, kunde bringe Beretning om hvad han der forefandt. Da kom han omsider til en stor Jerndør, som af sig selv aabnedes, idet han bankede derpaa; og nu saae han foran sig en dyb Hvælving. Midt under Loftet hang en næsten udbrændt Lampe, og nedenunder stod et mægtigt stort Steenbord, omkring hvilket staalklædte Kjæmper sadde nedbøiede og hvilede deres Hoveder paa korslagte Arme. Da reiste den sig op, der sad ved Bordenden. Det var Holger Danske. Men i det han løftede Hovedet fra Armen, brast Steenbordet heeltigjennem; thi hans Skjæg var ivoxet. "Ræk mig din Haand!" sagde han til Slaven; men denne vovede ikke at give ham Haanden, rakte ham derfor en Jernstang, hvilken Holger knugede saa, at det blev kjendeligt deri. Endeligen slap han den med de Ord: "Nu! det glæder mig, at der dog endnu ere Mænd i Danmark!"

(J. M. Thiele. "Danske Folkesagn." Kjøbenhavn 1818.)

83

2. KLINTEKONGEN PAA MØEN.

I.

Paa Møens Klint, der hvor Stedet endnu kaldes Kongsbjerg, boer en Klintekonge. Hans Dronning er skjøn fremfor alle, har Navn af 84
Klintedronning, og boer paa det Sted, der nu kaldes Dronningstolen. Ei langt fra hende staaer hendes Scepter, Dronningspiret, hvilket nu kaldes Sommerspiir. Samme Klintekonge er god Ven af Klintekongen paa Stevns, og begge tilsammen ere de ildesindede mod Grap, Klintekongen paa Rygen, som derfor maa staae saa langt borte og speide over Havet, om han seer dem komme. Om denne Grap er sjunget:

”Grap han seiler fra Rygen ud
med fem og fire Snekker!
Vi gaae og ud med lystig Mod,
ved Tolken hannem frister.
Slet ingen Bytte han her skal faae,
hans Agt skal hannem feile;
en blodig Pande og Kroppen blaa,
dermed skal han bortseile!
Grap, du komst fra Kullen i Fjor
med Guld og Sølv belavet;
det miste du her bag ved Njord,
af Jetten det blev taget.
Det gaaer i Aar langt værre til,
det skal du vel befinde!” —

Klintekongen holder bestandigen Vagt paa Klinten og tager den vel ivare. Derfor kan den ei heller indtages. Saa ofte som Krig eller anden Ulykke truer at ville komme over Landet, kan man see hele Krigshære paa Klinten, hvilke ere udrustede til at forsvare Landet.

II.

Der er en Klintekonge, som regjerer tillige over Møens Klint, Stevns og Rygens. Han har en kunstig Vogn, som drages af fire sorte Heste, og

paa denne farer han fra den ene Klint til den anden over Havet. Da bliver 85
Havet sort og kommer meget i Oprør, og hører man da tydeligen Hestenes Vrinsken.

(I. M. Thiele.)

3. Søren Olsens Datter. 85

Af J. M. Thiele

I den nordre Gang ved Choret i Roeskilde Domkirke sees paa Gulvet en Liigsteen, paa hvilken er udhugget en Beenrad, om hvis Hals en Slange vikler sig. Desangaaende fortælles, at en Kannik, navnlig Søren Olsen, gav sin Datter en Sum Penge, da han var i Begreb med at reise ud af Landet, befalende, at hun, saafremt han døde, skulde udsætte samme til Bedste for de Fattige. Men, da Datteren fik Bud om Faderens Død, gjorde hun ei Brug af Pengene efter hans Villie, kjøbte sig derimod en kostbar Guldkjede, og lagde den om sin Hals, men i samme Stund forvandledes Halskjeden til en Slange, hvilken uophørligen klyngede sig til hende, og fortærede alt, hvad hun førte til Munden, saa at hun omsider omkom af Sult, og begroves her under Stenen.

(I. M. Thiele.)

III. Historisk Stiil. 86

Efter sit Væsen tilhører Historien de blotte og strenge Videnskaber, og kun visse Egenskaber ved Stilen afgjøre, om et historisk Værk i denne Henseende kan henregnes til de skjønne Videnskaber. I den græske Mythologi udtrykker Klios Rang imellem Muserne, og at hun oftest nævnes sammen med Digtekunstens Kalliope, dette Forvandtskab, og i den nordiske Mythologi er Bragi med Harpen og den høie skaldede Pande Historiens og Digtekunstens fælles Repræsentant. Dersom det ikke var psychologisk rigtigere at antage, at Poesiens første Aabenbaren har været lyrisk, d. e. Udtryk gjennem Indbildningskraften af subjektive Følelser og Anskuelser af Tingene, skulde maaskee Historien kunne gjøre Fordring

paa at kaldes Digtekunstens Moder, eller begge dog have samme Oprindelse og være tvillingbaarne af Menneskeaandens Behov i den graa Old til dog at opbevare i Erindringen de Begivenheder, som imidlertid havde sammenhobet sig. Vist er det, at baade hos Grækere og Nordboer ere de ældste skriftlige historiske Mindesmærker digteriske i deres Form. Men det er ogsaa kun som saadanne, at Historien, siden den selvstændigen fremtraadte, vedkjender sig og bruger dem. Vor Snorre har ganske vist indseet og følt den behagelige Livlighed, hans Anførelser af de gamle Kvad midt inde i Texten begavede denne med; men han har brugt dem som Beviser, som Kildesteder, ikke for den poetiske Prydelses Skyld. Da Troværdighed er den første og fornemste Fordring til Historien, bliver Troværdighedens Udtryk den første og fornemste til dens Stiil. Til Poesien, til den poetiske Tanke er vel Kravet paa indre moralsk Sandhed ligesaa ufravigeligt; men i Udtrykket har den store Friheder. Hvor Sproget i sine sædvanlige Udtryk ikke gaaer Tanken nær nok, tør den gribe til Naturens store Farvebæger og søge at meddele sig endnu klarere og umiddelbart indtrængende ved Billeder. Det er Skjelnet paa ægte og falsk Poesi eller blot Fantasispil, om Tanken virkelig bliver 87
klarere ved Billedet eller ikke.

Historiens Opgave er reentud den prosaiske, at skaffe sine Ord Tiltro, som om det var Begivenhederne selv, der havde afpræget sig i dens Tavler. Det er sandselige Mennesker, den henvender sig til, og derfor er den Maade, den udtrykker sig paa, af Vigtighed. Troværdighedens og vigtige Begivenheders Udtryk er Simpelhed og Værdighed i Stilen. Disse saa simple Egenskaber kunne være tilstede i en saa fuldendt plastisk Skjønhed, at den rene Histories Plads imellem de skjønne Videnskaber, netop idet den viser sin Eiendommelighed og Forskjel fra Novellen og enhver anden fortællende Stiil, bliver ligesaa vis som Billedhuggeriets imellem de skjønne Kunster. De findes forenede hos Snorre, som dermed forener en fjerde Egenskab, der bør findes ved Maaden at behandle Historien paa, nemlig den behændigste Sammenknytning af de forskjellige, men i Forbindelse staaende, Begivenheder, den behændigste Behandling af Episoden. Ovennævnte Hovedegenskaber ved den historiske Stiil og dette Talent, at lade Traadene glide Læserne i Haanden igjen,

umærkeligt, men netop paa rette Sted, ere tilstrækkelige til at sikkre en historisk Skribent en høi Rang i en Literatur. Simpelheden, selv i sin prunkløseste Nøgenhed, adskiller sig fra den annalistiske Tørhed netop i Hovedbestanddelen af sit Væsen, der er ikke at sammenhobe, men at lade Begivenhederne udgaae af hverandre. Det er i denne Mening, at Historien siges at være Menneskehedens Læremester.

Den rene historiske Stiil lader altsaa Begivenhederne tale, uden at gjennemflette Beretningerne derom med saa kaldte Ræsonnements? Ja, det er en egen Art af historisk Stiil, hvori dette er Tilfælde. Det er Historieskriveren selv, som gjør sig gjældende ved Siden af Historien. Han taler til sin egen Generation; han udruster sig med den forensiske Veltalenheds Vaaben, eller han danner sig Mellemrum imellem de Begivenheder, han fortæller, hvori han tager sig en selvbehagelig Hvile til filosofiske Betragtninger. Men ogsaa for denne fortjenstfulde Green af den historiske Stiil bliver Kravet paa Simpelhed og Værdighed gjældende, om den ikke skal synke ned imellem de politiske Opinionsskrifters Masse. Skjønvidenskabeligheden vilde imidlertid svare ilde til sit Navn, dersom den nogensinde optrak sine Afsondringer efter skarpe rette Linier. Historien skal i sin Simpelhed ikke være nogen Steppe eller noget ensformigt Hav. Den skal ikke blot gjøre sig troværdig, men levendegjøre Begivenheder, Personer og Situationer. Dens rolige Flod har i 88
"Skildringen", navnlig af ydre Omstændigheder ved Begivenhederne, blomstrende Øer i sit Skjød. De menneskelige Lidenskabers Vildhed i Slaget fremstiller sig f. Ex. klarere efter Skildringen af den fredsommelige dugsprængte Morgen, hvis Rolighed snart skal afbrydes, hvis klare Blaa snart skal fordunkles. Slaget er forbi; Solen staaer der atter klar og høit paa Himmelen — et Billede paa den evige, over Menneskenes Liden og Stræben ophøiede Viisdom. Snorre glemmer saaledes ikke at skildre Solformørkelsen paa Slagdagen ved Stiklestad. Han vil, at Læseren ogsaa skal føle noget af de Kjæmpendes Rædsel derfor. I denne Udmaling af enkelte mærkelige Omstændigheder, som forøvrigt maae være historisk sande, er da et vist Brug af Poesien tilladt i den historiske Stiil. Sandsen for dennes eiendommelige Hovedegenskaber, Simpelhed og Værdighed, ikke smaalige æsthetiske Regler, maa afgjøre

hvormeget. I Skildringer fra den moralske Verden, saasom i "Charakteristiker" og "Charaktertræk", der yde den historiske Stiil megen Livlighed, samt i "Levnetsbeskrivelser" maa Historien derimod bruge Gravstikkens Simpelhed, ikke Penselens Farverigdom.

I. SAGAEN.

I. Sagaen.

89

Ved en Saga forstaae vi en Fortælling om Begivenheder og Personer fra Nordens Oldtid, affattede i det dengang for Nordens trende Riger fælles Sprog, "Norræna-Tunge." De fleste ere skrevne af Islændere, og da disse vare af norsk Blod og oftest norske Undersaatter, og da de Begivenheder, de fremstille, især ere indflettede i den norske Historie, tilhøre de vor Literatur, som i dem og i Snorre Sturlesøns "Heimskringla" eller Ynglingaættens og de norske Kongers Sagaer indtil Kong Sverrer samt i deres Fortsættelser besidder sin kostbareste nationale Skat. Af dette Værk tæller vor egen Literatur to Oversættelser, nemlig Peder Claussøns fra Slutningen af det 16de Aarhundrede og Jacob Aalls fra de sidste Aar, og i begge gjengives vort Oldsprogs Aand og Bygning med saadan Troskab, at de, foruden i historisk, ogsaa i sproglig Henseende ere af stor Vigtighed og Interesse. Snorre Sturleson og de bedste af de Sagaer, som fremstille enkelte anseete Familiers og Mænds Historie, vare ikke alene i sig selv Mønstre paa en historisk Stiil; men Oversættelserne, og navnlig den Aallske af Snorre, ere det ogsaa paa en national. Vi føle, at de samme Vendinger og Ord vilde være os naturlige og gjængse, om Normændene stedse vare forblevne sig selv, og de ere os ikke mere fremmede, end at vore Bønder endnu i mange Egne bruge de samme. En historisk Fortælling skreven i Hardangers eller Sogns eller Thrøndelagens, ja man kan sige i det hele Lands Almuesprog, vilde i Stiil og Periodebygning gjengive de gamle Sagaer. Disses Læsning, om end kun i Oversættelse, vil, under Tilværet af et saadant Forvandtskab

imellem Folkets store Mængdes Talesprog og Oldsproget, og formedelst det for ethvert norskt Øre Tiltalende i deres Stiil, saaledes neppe være uden Indflydelse paa den Retning tilbage til os selv som Sprogets Udvikling vil tage.

1. Heimskringla (Jordens Kreds). Asaheim og Odin.

90

Af J. Aalls Snorre

Saa er sagt, at Jordens Kreds, som Menneskeslægten beboer, er gjennemskaaren af mange Bugter, saa at store Have gaae ind i Landene fra Verdenshavet. Saaledes er det bekjendt, at der gaaer et stort Hav fra Njorvasund og alt ud til Jorsalaland. Fra samme Hav gaaer en lang Havbugt mod Nordost, som heder det sorte Hav, og skiller Jordens tvende Parter, hvoraf den østlige Deel heder Asia; men den vestlige kalde Nogle Europa, Nogle Enea. Nordenfor det sorte Hav ligger Svithjod hiint store eller hiint kolde. Det store Svithjod kalde Somme ikke mindre end Serkland det store; Andre ligne det med det store Blaaland. Den nordre Deel af Svithjod ligger ubygget af Frost og Kulde, ligesom den søndre Deel af Blaaland er øde af Solbrand. I Svithjód ere mange store Herreder, der ere og mangeslags forunderlige Folkeslag, og mange Tungemaal. Der er Kjæmper, der er Dværge, og der er ogsaa Blaamænd. Der er Dyr og forfærdeligen store Drager. Norden for de Fjelde, som ligge uden for alle bebyggede Lande, falder en Aa gjennem Svithjod, som med sit rette Navn heder Tanais. Fordum kaldtes den Tanagvisl eller Vanagvisl, og kommer ud til Søen ved det sorte Hav. Landet ved Vanagvislerne blev kaldet Vanaland eller Vanaheim, og Floden selv adskiller de tre Verdensdele, hvoraf den østlige heder Asia, den vestlige Europa.

Landet østen for Tanagvisl i Asien blev kaldet Asaland eller Asaheim; 91
men Hovedborgen, som var i Landet, kaldtes Asgaard. I denne Borg var en Høvding ved Navn Odin, og der var et stort Offersted. Det var Skik der, at 12 Tempelgoder vare de ypperste Goder, som baade skulde raade for Offringerne og dømme Mand imellem. Disse kaldtes Diar eller Drotner, og dem skulde alt Folket vise Tjeneste og Lydighed. Odin var en stor og meget vidfaren Krigsmand, som underlagde sig mange Riger, og

saa seiersæl var han, at han i hvert Slag havde Helden paa sin Side. Deraf kom den Tro hos hans Folk, at Seieren tilhørte ham i hvert Slag. Det var hans Vane, naar han sendte sine Mænd i Slag eller andre Sendefærd, at han først lagde Hænderne paa deres Hoveder, og lyste Velsignelse over dem; da troede de paa en lykkelig Færd. Saa pleiede og hans Mænd, hvorsomhelst de vare stedte i Nød, til Søes eller Lands, at paakalde hans Navn, og syntes jævnligen deraf at faae Ro og Lise; thi hvor han var, tykkedes dem Trøsten nær. Ofte foer han saa langt bort, at han dvælede paa Reisen i mange Aar.

(Snorre Sturlesons "Norske Kongers Sagaer. Oversatte af Jacob Aall." Chrnia 1838—39.)

2. Hakon Adalsteensfostres Knæsætning.

91

Af J. Aalls Snorre

Paa den Tid havde en Konge ved Navn Adalsteen, som blev kaldet den seiersæle og trofaste, nyligen taget ved Kongedømmet i England. Han sendte Mænd til Norge til Harald Konge med det Ærinde, at Sendemanden gik for Kongen og overgav ham et Sværd med forgyldt Hjalte og Greb, ligesom den hele Skede var prydet med Guld og Sølv og besat med kostbare Ædelstene. Sendemanden vendte Sværdshjaltet mod 92
Kongen og sagde: "Her er et Sværd, som Kong Adalsteen sender Dig med Bøn, at Du vil tage derimod." Kongen greb om Fæstet, og strax sagde Sendemanden: "Nu tog Du ved Sværdet, som vor Konge vilde, og nu skal Du være hans Undermand, eftersom Du modtog hans Sværd." Kong Harald skillede nu, at dette var gjort ham til Spot; men vilde Ingens Undermand være. Dog mindedes han, hvad der var hans Vane, at hver Gang Sinde og Vrede løb paa ham, fattede han sig først, lod saa Vreden løbe af sig og undersøgte Sagen uvred. Nu gjorde han ligesaa, og bærer dette for sine Venner, som alle samtligen gave ham det Raad for det Første at lade Sendemanden fare hjem uskadt.

Sommeren efter sendte Harald Konge et Skib vester til England til Kong Adalsteen, og sætter Hauk Haabrok til Styrmand derpaa. Han var en stor Kjæmpe, og Kongen meget kjær. I hans Hænder overgav han sin

Søn Hakon. Hauk foer derpaa vester til England, og fandt Kongen i London, hvor der just da var et prægtigt Gilde og Gjæstebud. Da de kom til Hallen, sagde Hauk sine Mænd, hvorledes de ved Indgangen skulde bære sig ad, nemlig at han, som først gik ind, skulde sidst gange ud, og Alle stande i en Rad ved Bordet, lige langt fra hverandre, og Enhver af dem skulde have sit Sværd ved venstre Side; men fæste Kappen saaledes sammen, at Sværdet ei kunde sees. Derpaa ginge de ind i Hallen 30 i Tallet. Hauk gik for Kongen og hilsede ham, og Kongen bad ham være velkommen. Derpaa tog Hauk Drengen Hakon, og satte ham paa Kong Adalsteens Knæ. Kongen seer paa Gutten, og spørger Hauk, hvi han bærer sig saaledes ad? Hauk siger: "Harald Konge bad Dig opfostre hans Trælpiges Barn." Kongen blev meget vred, greb til et Sværd, som laa hos ham, og trak det ud, som om han vilde dræbe Drengen. Hauk sagde: "Knæsat haver Du ham nu, og Du kan myrde ham om Du vil; men dermed 93
monne Du ei gjøre Ende paa alle Kong Haralds Sønner." Derpaa gik Hauk ud med alle sine Mænd, og tog Veien lige til deres Skibe, stak til Søes, da de vare seilfærdige, og kom tilbage til Norge til Kong Harald. Kongen syntes meget vel herom; thi det er Folks almindelige Tale, at den er mindre anseet Mand, som opfostrer anden Mands Barn. Af slige indbyrdes Forhandlinger mellem Kongerne fandtes det, at Enhver af dem vilde være større end den anden; dog skede derved intet Skaar i deres Værdighed, ligesom Enhver af dem blev Overkonge i sit Rige til sin Dødsdag.

(Snorre Sturleson.)

3. Islænderen Kjartan Olafssons Omvendelse. 93

Af J. Aalls Snorre

— — Kjartan Olafsson, en Sønnesøn af Høskuld og Dattersøn af Egil Skalagrimsson, kom samme Høst fra Island til Nidaros og han blev anseet for at være den veneste og haabefuldeste Mand blandt dem, som paa Island ere fødte. Der var da og Haldor, en Søn af Gudmund paa Mødrovold, og Kolbein, en Søn af Thord Freysgode, og en Brodersøn af Brenne-Flose, samt Sverting, en Søn af Goden Runolf. Alle disse vare

Hedninger, og foruden dem var der mange Flere, Somme mægtige, Somme ringe og uformuende. Da kom og fra Island gjæve Mænd, som ved Thangbrands Hjælp vare blevne Christne, nemlig Gissur Hvide, en Søn af Teit Ketilbjørnsson; men hans Moder var Aløf, en Datter af Bodvar Herse, som var Vikinge-Kaares Søn. Bodvars Broder var Sigurd, Fader til Erik Bjodaskald, hvis Datter Astrid var Kong Olafs Moder. Hjalte Skjæggesson hedte en anden islandsk Mand, som var gift med Vilborg, Gissur Hvides Datter. Hjalte var og christen Mand, og Kong Olaf tog 94
meget venligen mod Svogrene Gissur og Hjalte, som bleve hos ham. Men de islandske Mænd, som raadede for Skibene, og Hedninger vare, søgte at seile bort, saasnart Kongen var kommen til Byen; thi det blev dem sagt, at Kongen tvang Alle til at antage Christendommen; men Vinden blev dem stik imod, og de dreve tilbage under Nidarholm. De som raadede for Skibene hedte Thorarin Nefjulsson, Skalden Halfred Ottarson, Brand den Gavmilde, og Thorleik Brandsson. Det blev sagt Kongen, at der vare Islændere med nogle Skibe, som alle vare Hedninger, og vilde flye Møde med Kongen. Da sendte Kongen Bud til dem, og forbød dem at seile bort; han befalede dem at lægge ind til Byen, og de gjorde saa, dog uden at losse deres Skibe. De dreve nu deres Handel og holdt et Torv ved Kongens Brygge. Om Vaaren søgte de 3 Gange at komme bort; men det lykkedes dem aldrig og de bleve liggende ved Bryggen. Det traf sig nu en Godveirsdag, da Mange fore paa Svøm for at more sig, at der var en Mand iblandt dem, som langt udmærkede sig fremfor de Øvrige i alle Legemsøvelser. Kjartan opfordrede Halfred Vandraadeskald til at prøve sig i at svømme med denne Mand: men han undslog sig. "Da vil jeg dog", svarede Kjartan, "gjøre et Forsøg", kaster derpaa af sig Klæderne og springer i Vandet. Derpaa lægger han afsted mod Manden, griber om hans Fod og trykker ham under Vandet. De komme op igjen uden at tale et Ord, stikke anden Gang i Dybet, og ere meget længere under Vandet end forrige Gang. Atter komme de op uden at mæle et Ord; men fore strax igjen tredie Gang ned i Vandet, indtil Kjartan syntes det var Tid til at dukke op igjen, hvilket dog paa ingen Maade vilde lykkes ham, saa Forskjellen paa Kræfter noksom mærkedes. De vare under Vandet indtil 95
Kjartan blev næsten afmægtig. Omsider kom de op og svømmede i Land.

Hiin Nordmand spurgte, hvad Islænderens Navn var? Kjartan nævner sig. Hiin sagde: "Du er en dygtig Svømmer; men er Du øvet i flere Legemsfærdigheder?" Kjartan svarede: at denne Færdighed ei var stort værd. Nordmanden sagde: "hvi spørger Du mig ikke om Noget derimod? Kjartan svarr: "jeg tænker det kan skille mig eet, hvo Du er, eller hvad Du heder." "Da vil jeg dog", svarer han, "sige Dig det: her er Olaf Tryggvesson." Han spurgte Kjartan meget om Island, som han kun løseligen besvarede, og vilde i en Hast forføie sig bort; men Kongen sagde: "her er en Kappe, som jeg vil give dig, Kjartan" og Kjartan tog med mange Taksigelser imod Kappen.

Da Michels-Messe kom, lod Kongen synge Høitids-Messe med stor Pragt. Islænderne gik hen og lyttede til den fagre Sang og Klokkelyd, og da de kom tilbage til deres Skibe, sagde hver Mand, hvorledes han syntes om christne Mænds Adfærd. Kjartan yttrede Behag deri; men de fleste Andre lastede den, og da gik det saa til som Ordsproget siger: "mange ere Kongens Øren;" thi dette blev Kongen fortalt. Da sendte han strax samme Dag Bud efter Kjartan, at han skulde komme til ham. Kjartan gik til Kongen med nogle Mænd, og Kongen tog venligen imod ham. Kjartan var en meget stor og vakker Mand, og Ordene faldt ham godt i Munden. Efterat Kongen og Kjartan havde skiftet nogle faa Ord med hinanden, bød Kongen ham antage Christendommen. Kjartan svarer, at han ei vilde sige Nei dertil, dersom han saaledes kunde faae Kongens Venskab, og da Kongen lover ham sit fuldkomne Venskab, indgik de med hinanden derom en Forening. Anden Dag efter blev Kjartan døbt tilligemed hans Frænde Bolle Thorleiksson og alle deres Reisefæller. Kjartan og Bolle vare til Gjæst[96] hos Kongen saa længe de vare i deres hvide Daabs-Klæder, og Kongen fattede megen Kjærlighed for dem; thi de ansaaes som gjæve Mænd, hvorsomhelst de kom frem.

(Snorre Sturleson.)

4. Olaf den Helliges Besøg hos sin Moder Aasta og Stiffader Sigurd Syr. 96

Af J. Aalls Snorre

— — Kong Olaf Digre vender sig nu øster paa langs Landet og holdt vide omkring Thing med Bønderne. Mange gik ham tilhaande; dog talede Nogle, som vare Svend Jarls Frænder eller Venner, derimod. Derfor seilede Kong Olaf i al Hast øster til Viken, holder ind der med sin Flaade, sætter sine Skibe paa Land, og forføier sig op ad Landet til, for at træffe sin Stiffader Kong Sigurd. Da han kom til Vestfold, modtoges han venligen af Mange, som havde været hans Faders Bekjendte eller Venner, ligesom der og paa Folden var en stor Deel af hans Æt. Om Høsten foer han op paa Landet til sin Stiffader Kong Sigurd og kom der en Dag meget tidligen. Da nu Olaf kommer nær Gaarden, løb nogle Tjenestekarle i Forveien til Gaarden og ind i Stuen. Olafs Moder Aasta sad inde i Stuen og hos hende nogle Piger. Da Karlene fortalte hende om Kong Olafs Færd, og at han meget snart kunde ventes, stander Aasta strax op, og befaler Karle og Piger at gjøre Alt istand paa det Bedste. Fire Piger lod hun tage frem hvad der hørte til Stuens Pynt, og sætte den i Stand med Tapeter og Bænke. To Karle bare Halm paa Gulvet, to satte frem fiirkantede Borde og hankede Kruse; to bare Mad frem paa Bordet, to sendte hun af Gaarde paa det Alt som behøvedes i største Hast kunde skaffes tilveie, og to bare ind Øllet; men alle de øvrige Karle og Piger ginge 97 udi Gaarden. Sendemænd fore til Kong Sigurd, hvor han var, og overbragte ham hans Stadsklæder og hans Hest med forgyldt Sadel, hvis Bidsel var forgyldt og besat med kostbare Stene. Fire Mænd sendte hun til de fire Kanter af Bygden og indbød alle Stormænd til et Gjæstebud, det hun gjorde, som et Glædes-Øl, til sin Søns Modtagelse. Alle dem, som forud vare der, lod hun pynte sig med den bedste Stads de havde; men laante dem Klæder, som ingen havde.

Kong Sigurd Syr stod ude paa Agren, da Sendemændene kom til ham og bragte ham denne Tidende, saavelsom om Alt hvad Aasta hjemme paa Gaarden havde taget sig for. Han havde mange Folk hos sig; Somme skare Korn, Somme bandt det sammen, Somme agede det i Huus, og

Somme læssede det af i Stak eller Lade; men Kongen og to Mænd med ham ginge stundom paa Agren, stundom der hvor Kornet læssedes i Lade. Hans Dragt fortælles at have været saalunde: Han havde en blaa Kjole og blaa Strømper, Sko som vare snørede om Læggene, en graa Kappe og en graa viid Hat, et Flor for Ansigtet, en Stav i Haanden med en forgyldt Sølvholk paa og en Sølvring omkring. Om Sigurds Væsen og Sindelag fortælles der, at han var en meget vindskibelig Mand, der passede omhyggelig sit Qvæg og Landbrug og raadede Selv sin Huusholdning. Ikke var han meget for Stads og var heller faatalende. Han var en af de allerforstandigste Mænd, som da var i Norge, og tillige overmaade rig paa løs Formue. Fredelig var han og ingenlunde gnisk. Hans Kone Aasta var gavmild og høimodig. Disse vare deres Børn: Guttorm var den ældste, saa Gunhild, dernæst Halfdan, Ingrid og Harald. Da sagde Sendemændene til Sigurd: »de Ord bød Aasta os at bringe dig, hvorlunde det laae hende meget paa Hjerte, at Du nu opførte dig paa Stormands Viis, og bad dig vise [98] et Sindelag, der meer passede til Harald Haarfagers Æt end din Morfaders Rane Mionefs eller Nereid Jarl hiin Gamles, skjønt ogsaa de have været meget forstandige Mænd.“ Kongen svarer: „vigtig er den Tidende, som I bringe mig, og I bære den frem i stor Heftighed. Allerede tilforn har Aasta taget sig meget af de Mænd, som vare mindre skyldte til hende, og jeg seer nok, at hun end haver samme Sindelag. Dette tager hun sig af med megen Varme, naar hun kun kan lede sin Søn ud med samme Pragt, med hvilken hun nu leder ham ind. Skal dette saaledes gaae frem, da synes mig, at de som blande sig i denne Sag, hverken ændse Formue eller Liv. Thi denne Mand, Kong Olaf, gaaer en stor Overmagt imøde, og Dana- og Sveakongens Vrede ligger ved Foden af hans Beslutning, om han vover at drive den igjennem.“

Da Kongen dette havde sagt, satte han sig ned, lod tage af sig sit Skotøi, og tog Karduans Fodsokker paa, hvorpaa han bandt gyldne Sporer. Derpaa tog han af sig Kappen og Kjolen, iførte sig de fineste Klæder og en Skarlagens Overkappe, omgjordede sig med Sværd, sætter en forgyldt Hjelm paa Hovedet og stiger paa sin Hest. Sine Arbeidsfolk sendte han ud i Bygderne, og tog med sig 30 velklædte Mænd, med hvilke han rider hjem. Da de rede ind i Gaarden henimod Stuen, saae de paa den

anden Side af Gaarden Olafs Mærke komme vaiende, og der var han Selv tilligemed 100 Mand, Alle vel udrustede. Der var og Folk opstillede overalt mellem Husene. Kong Sigurd hilsede strax venligen fra Hesten sin Stifsøn, Kong Olaf, og hans Mandskab og bad ham ind at drikke en Skaal med sig. Aasta derimod gik hen og kyste sin Søn, og tilbød ham at blive hos sig, hvor Land og hvor Folk og alt det Gode, hun kunde gjøre ham, stod til hans Tjeneste. Kong Olaf takkede hende venligen for hendes Tilbud. [99] Derpaa tog hun ham i Haand og ledte ham ind i Stuen til Høisædet. Kong Sigurd fik Mænd til at tage deres Klæder i Forvaring og give deres Heste Korn; Selv gik han til sit Høisæde, og Gjæstebudet blev gjort med største Pragt.

(Snorre Sturleson.)

5. Kong Sverrers Menneskekjærlighed. [99]

Af Carl Abbed efter Aalls Snorre

Det hændte sig, at Kong Sverrer skulde fare over et stort Vand i en Skov, og der var ingen Farkoster i Nærheden, uden at Folk, 3 eller 4 sammen, gjorde sig en Flaade af Tømmer, som Leiligheden gaves. Den Flaade, som Kongen var paa, var ikke stor, og der var 4 derpaa. Saasnart de kom et kort Stykke fra Land seeg Flaaden i Vandet, saa det stod dem midt paa Benene, og Vandet var en halv Miil bredt. I det samme Øieblik kom en Mand løbende til Vandstranden, som var meget træt af at gaae; thi de vare nu i den største Skov, og havde været madløse i 2 foregaaende Dage. Denne Mand raabte til dem, som paa Flaaden vare og bad dem hjælpe sig, sigende, at han havde givet sig over af Reisens Møie. Det øvrige Mandskab var næsten kommet over Vandet, og da Kongen hørte hans Raab, indsaae han, at det gjældte Mandens Liv om de ei modtoge ham, endskjøndt det syntes ham paa den anden Side, som Flaaden vanskeligen kunde bære alle de Mænd, som forud vare derpaa. Dog lod han Flaaden lægge til Land igjen, og tog Manden op, hvor farligt det end var. Da nu Manden kom paa Flaaden til dem, gik Vandet dem over Knæerne, og saaledes fore de over Vandet, indtil de landede ved et omfaldet Træ og ginge siden af Flaaden. Kongen gik sidst, og saasnart

han steeg ud, sank Flaaden som Steen, hvilken Hændelse i Førstningen 100
forekom alle Mand baade mærkelig og underlig. Dog nu er det let at see for Alle, at denne Flaade bar en Byrde, som var bestemt til et stort Verk, der paa den Tid ei var aabenbart, og til en høiere Værdighed end han havde, eftersom Flaaden flød medens den var ladet med Folk, men sank da disse forlode den. To Nætter senere vare de i en Ørken, og havde ingen Mad, men aad Tollesevie, og suede Saften af Birketræer; men den 3die Dag var Mandskabet næsten aftraaten. Da vare de komne saa langt hen i disse øde Skove, at de kun havde korte 14 Raster tilbage. Nu gik det saa vidt, at da Mandskabet foer over en stor Aa, lagde det sig ned paa Elvebakken, eftersom det kom over, og skjøttede ei om at gange længere formedelst den Træthed, som var over dem. Kongen foer iblandt de sidste, selv tredie, og de dreve langt ned efter Aaen, men dreiede omsider til Lands, og toge nogen Hvile. Da bad Kongen sine Mænd at samle deres Kræfter; thi nu var der kun kort til Bygden, og de vilde kunne glædes igjen ved den røde Ild, naar de omsider kom til christne Mænd i Bygderne.

(Carl Abbed. Af "Kong Sverrers Saga" i Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer, oversatte af J. Aall.)

6. Hakon Hakonssons Kongevalg. 100

Af Sturle Thordson efter Aalls Snorre

Da Kong Inge døde, var Hakon Kongesøn 13 Aar, men Inges Søn Guttorm var 9 Aar. Nu blev der et Hirdstævne, hvori der blev handlet om Kongevalg. Da samledes de, som havde tjent Kong Sverrer, tilligemed den største Deel af Hirden, og samtlige bleve de enige om, at de vilde vælge Hakon Hakonsson til Konge; hvorimod Skule Jarl og hans Frænder vilde vælge Kong Inges Søn, Guttorm, til Konge. Der var og Somme blandt Jarlens Venner, som meente, at Hakon Jarls Søn (Knut) var 101
nærmest til Kongedømmet, eftersom han var Kongens ægtefødte Broder. Endskjøndt derom ikke blev talt høit i Førstningen, droges dog efterhaanden Mange over paa den Side; men Jarlen vilde sjelden indfinde sig i disse Stævnemøder, eftersom han kjendte Birkebenernes Villie. Da kom mange Bønder fra Throndhjem, og alle de ældre Mænd sige, at de

vilde have ham til Konge som var kongebaaren paa fædrene Side alt fra Hedenold, saa intet Kvindeled var kommet imellem. Da nu Guttorm Erkebisp var faren nord til Halogaland, vilde Skule Jarl bie indtil han var kommen nordenfra, og Birkebenerne sluttede deraf for sandt, at han vilde Erkebiskoppen skulde understøtte hvad Jarlen vilde have frem. Der var og nogle Korsbrødre og Lendermænd, som gjerne vilde forjage Kong Sverrers Æt, om de kunde, og saaledes tjene en anden Konge. End naar Jarlen var tilstede ved Møderne, lets han gjerne ville gaae paa Raad med Hirden; men det gik dermed stedse i Langdrag, og da Hirden mærkede denne Udsættelse, lod den en Dag blæse til Hirdstævne og indbød Jarlen til at gange did. Da nu Jarlen kom, stod Vegard Veradal op og holdt, efter Aftale med Hirden, følgende Tale: "Jarl, vi ville ikke længere have Kongevalget udsat; men ville endnu denne Morgen holde Thing i Kongens Gaard, hvortil vi indbyde dig, Jarl, tilligemed Kongesønnen. Ham sætte Du i Høisædet hos dig, og ham kalde Alle Konge-Emne, indtil Ørething kommer. End vil Du ikke antage dette Vilkaar, da sætte vi vore Skibe paa Vand i Morgen og fare sør til Bergen, hvor vi ville sammenkalde et Thing fra hele Gulathingslagen, tage Hakon til Konge, og lægge hans og vor Sag i Guds og hiin hellige Kong Olafs Vold." Da nu Hirden havde hertil fast besluttet sig, sagde Jarlen, at det skulde være saa som de ønskede. Derefter kalder Jarlen sine Mænd, lærde og ulærde, til en Samtale med sig, 102
og de talede sammen i Eenrum en heel Dag og Nat, uden at nogen Mand fik deres Raadslag at vide. Morgenen efter bleve alle Mand ved Luren sammenkaldt til Kongens Gaard, og Jarlen lod gjøre et Høisæde søndenfor Nikolaus-Kirken. Da stod Vegard op og taler i samme Stiil som før. Derpaa talede Lendermanden Gregorius Jonsson: "Vi troede ikke, at dette skulde skee i saa flyvende Iil. Raadeligere var det at oppebie Erkebiskoppen, og stævne hid alle Biskopper og Høvdinger, for at høre deres Raad i en slig Storsag." Da svarer Onund Mærkesmand: "det gavner ikke os Birkebenere at bie paa Biskoppernes lange Taler i denne Sag; thi lidet følge de Kong Olaf den Helliges Love til Landets Tarv, naar det gjælder Kong Sverrers Æt. Dertil kommer, som Alle bekjendt, en anden Omstændighed, at nemlig Baglerne sidde øster i Viken med en stor Hær og have en saa kaldet Konge over sig. Mærke de nu, at vi sidde her

hovedløse, ja endog uenige mellem os selv, da monne de ikke bie længe, og Mange ville styrke dem imod os. Da desuden de lærde Mænd kun lidet ere vore Venner, er der Intet tilbage for os Alle, som vilde holde paa Kongretten, uden at hjælpe os selv, saalænge Gud vil hjælpe os."

Siden blev 12 Mænd af Thinget udnævnte, som ginge op i Skolen ved Christkirken til Kongesønnen, og tiltalede ham saalunde: "alle gamle Birkebenere, Bymænd og Bønder, sende Eder, Kongesøn, Guds og sin Hilsen. De sidde nu i Kongsgaarden og bie paa Eder." Derpaa førte de Kongesønnen til Thinget, og til Høisædet, hvor Jarlen pleiede at sidde. Jarlen siger, at han ei maatte være saa rask til at sætte sig i Høisædet; "thi der er Mange", siger han, "som ei synes at have sand Kundskab om han er en Søn af Kong Hakon Sverrerssøn." Der blev da svaret paa 103
Kongesønnens Vegne: "den første Vinter, da Drengen kom til Kong Inge, tog han mod ham som sin sande Frænde og havde aldrig Tvivl om, at han jo var Kong Hakons Søn. Netop det samme gjorde og Hakon Jarl stedse, og saalænge Kongen og Hakon Jarl levede, viste de stedse i deres hele Forhold mod ham, at han var deres sande Frænde. Men dette er nu kommet af deres Paafund og Raad, som ville udrydde Konge-Ætten her i Norge, og trække dem frem, som Riget ikke tilkommer." Siden tilbøde Kongens Frænder og nærmeste Bekjendte, at de gladeligen vilde underkaste sig Renselse for Kongesønnen, heller end at han skulde miste sin Fædrenearv, og dermed sluttedes Thinget.

(Sturle Thordson. Af Hakon Hakonssons Saga i Snorre Sturlesons norske Kongers Sagaer o.s.v.)

7. Birkebener og Bagler. 103

Efter P. Claussøn af Aalls Snorre

Baglerne ilede nordefter, uden at Nogen fik Nys derom, førend de landede i Bergen og lode blæse i Krigsluren. Dagfinn Bonde var oppe i Kastellet, og da Birkebenerne i Byen mærkede Baglernes Ankomst, ilede de til Kastellet; men dog bleve 11 af dem dræbte før de naaede derop. Peter Steiper derimod rømte ud af Byen med sit Mandskab. Nu rykkede Baglerne op imod Kastellet og tilbød Dagfinn Fred og sikker Leide; men

han svarede, at han ei trængte dertil. Derpaa gjorde Baglerne et stærkt Anfald imod Kastellet, som Birkebenerne kjækt forsvarede. Siden stablede Baglerne Ved tæt op imod Muren og stak Ild derpaa, hvorved Birkebenerne lede stor Nød af Røg og Hede og derpaa følgende Mathed; thi de vare kun 25 Mand til at forsvare Kastellet, medens Baglerne vare mandstærke nok til skifteviis at bestorme det. Omsider treen nu Dagfinn frem, begjærede Fred og sikkert Leide; men nu svarede Baglerne, at han vel[104] ikke meer end før tiltrængte den. Derpaa toge de Kirkestiger, som de satte til Muren, for at bestige den. Men Dagfinn lod Kong Hakons Søn hidse ned ad Muren, og bad Baglerne give ham Fred; han lod desuden et beslaget Sværd følge med, og sendte det til sin Svoger Gyrder Skialge. Gyrder kom til og tog baade mod Sværdet og Barnet. Derpaa sagde Dagfinn til Gyrder: "gak til Kongen og prøv paa, om Du kan skaffe os Fred." Dette gjorde han, og satte derhos alle sine Jord-Eiendomme til Pant paa, at Dagfinn aldrig mere skulde gjøre Philippus Modstand, og Arnbiorn Jonsson forenede sine Bønner med hans. Kongen lod derpaa med Luren alt Folket sammenkalde til et Huusthing, overladende det til Krigsfolket at raade derfor; men de vilde Dagfinn ingen Fred give. Da Gyrder vedblev sin Bøn, sagde Kongen: "lad Dagfinn selv komme hid og modtage Fred." Dette tilmeldte Gyrder Dagfinn; men han svarede: "jeg vil ei ene have Fred, naar den ei gives os alle tilhobe, enten skulle vi samtlige døe med hverandre, eller og samtlige have Fred." Da Gyrder bragte Kongen disse Dagfinns Ord, bad Kongen sine Krigsmænd give dem Fred: "Hvad kan det hjælpe," siger han, "at dræbe nogle faa Mænd, som desuden have lidt ondt nok?" Saaledes finge de Fred; men maatte dog vaabenløse forlade Kastellet. Dagen derpaa gjorde de Eed til Philippus, og siden lod han Kastellet sløife, saa der blev ikke Steen paa Steen.

(Efter Peder Claussøn af J. Aall. I Snorre Sturlesons Kongers Sagaer.)

2. NYERE HISTORIE.

1. Slaget paa Rastarkalf.

105

Af C. M. Falsen

Saa klog og vel beregnet end Hakons Foranstaltning med at inddele Landet i Skibreder var, for snart at faae en anseelig Flaade i Søen, saa viste det sig dog, at den ikke var tilstrækkelig til at afværge en Overrumpling; thi allerede Aaret efter det sidste Nederlag vare Eriks Sønner igjen paa Færde (958). Med en udsøgt Flaade og en talrig Hær af danske Hjælpetropper seilede de ud fra Vendsyssel, den nordligste Deel af Jylland, og da de vare komne under Agder i Norge, fortsatte de Reisen nordefter baade Dag og Nat, stedse holdende sig saa langt fra Landet, at de ikke kunde sees derfra. Paa denne Maade kom de til Ulfasund i Nordfjord, søndenfor Stat. Hakon, for ikke mere at komme til Thrøndernes Offersteder eller maaskee af andre Grunde, havde opslaaet sin Bopæl paa Mørene, og var den Tid paa Øen Freidø paa Søndmør, paa en af de Gaarde, men aldeles uberedt til at tage imod en Fiende, da han ikke havde andre hos sig end sine Hofsinder og de Bønder, han havde budet til sig. Under saadanne Omstændigheder var det en Lykke for ham, at Eriks Sønner maatte ligge syv Dage for Modvind i Ulfasund; thi derved fik de Omkringboende Leilighed til, ved Budskab over det indre Eide imellem Nordfjord og Søndmør, at underrette ham om de Danskes Ankomst. Hakon lod strax sammenkalde de klogeste Mænd, som vare der tilstede, og beraadede sig med dem, om han skulde møde Eriks Sønner med den Magt, han havde, eller drage nord i Landet og samle flere Folk. Egil Ullserk hed en Bonde, som der var. Han var da meget til Alders og

boede paa sin Gaard, men havde i yngre Aar indlagt sig stor Ære ved Manddom og Tapperhed, og i lang Tid været Harald Haarfagers Bannerdrager eller Mærkesmand. "I flere Træfninger, sagde han, var jeg med din Fader, Kong Harald, og stred han stundom med meget Folk, 106
stundom med lidet, og fik dog altid Seier. Aldrig hørte jeg hannem begjære det Raad af sine Venner, at de skulde lære hannem at flye, og ville vi ei heller lære dig det Raad, Konge! thi os tykkes at vi have en tapper Høvding og skulle og følge dig trøsteligen." Disse Ord bleve af Mange bifaldte, og da Kongen ogsaa erklærede at ville stride med de Folk, han kunde faae, saa blev det saa besluttet. Kongen lod da strax opskjære Hærrør eller Krigspiil (Budstikke), som blev udsendt til alle Kanter. Saasnart han havde faaet 9 Skibe samlede, lagde han ud i Freidø- eller Freiersund (nu Ristesund). Eriks Sønner kom, der de fornam hvor Kongen var, norden om Stat, og lagde til samme Ø Freidø, søndenfor Freiersberg. De havde 20 Skibe, der desuden maae have været meget større end Hakons; thi der siges, at der var sex mod een. Hakon sendte dem Bud og bad dem gaae i Land, sigende, at han havde ladet afmaale dem en Valplads paa Rastarkalf, hvor der var store og slette Volde med en ovenfor beliggende lav, jevnt hældende Bakke eller Brink. Eriks Sønner ginge da paa Land og angrebe Hakon, der havde gjort sin Slagorden saa lang som muligt, for ei at omringes. Imidlertid havde han, paa gamle Egils Forlangende, ladet denne faae ti Mand og ti Faner, hvormed han lagde sig i Baghold bag den foromtalte Brink. Som nu Striden var paa det haardeste, lod Egil sine Folk, som han havde opstillet med et langt Mellemrum imellem hver, paa eengang stikke Fanerne i Veiret og rykke frem med stort Skrig. Synet af Fanerne og Skriget udbredte øiebliklig almindelig Skræk iblandt Fienderne, der troede, at en stor Hær var i Anmarsch for at afskjære dem Tilbagetoget. Flugten blev snart almindelig, og Alle kappedes om at naae Skibene. Vel mærkede Gamle, en af Eriks Sønner, Listen og søgte igjen at fornye Striden. Det lykkedes ham og at samle de Norske, der vare med ham, men da de Danske ikke 107
kunde bringes til at standse, saa var han nu svagere end Hakon og blev efter tapper Strid dreven paa Flugt. Ikke bedre gik det hans Brødre, der

endnu vilde gjøre et Forsøg paa at undsætte ham. Gamle faldt paa Flugten til Skibene, som han svømmende søgte at naae.

I dette blodige og berømte Slag faldt ligeledes den gamle Egil Ullserk efter de største Manddomsbedrifter, og fandtes han omringet af en Dynge af slagne Fiender. Han havde glædet sig over, nu at kunne ende sit Liv i Kampen, da han ellers havde frygtet for at maatte døe af Alderdom paa Bænkehalmen. Hakon lod sig det fremfor Alt være magtpaaliggende at skaffe denne tappre Stridsmand, der saa meget havde bidraget til Slagets heldige Udfald, en Begravelse, der kunde forplante hans Navn til Efterverdenen. I den Hensigt lod han de efterladte fiendtlige Skibe trække langt op paa Land. I et af dem lod han Egil sætte eller lægge, og med ham saa mange, der kunde rummes, af faldne Norske. Man tildæ.kede derpaa det Hele med Jord og Stene, til det blev en stor Høi, og der ovenpaa reiste man høie Bautastene, som endnu stode der i Snorres Tid. I de øvrige Skibe lagde man de slagne Fiender og opkastede ligeledes Høie over dem. Efter sikkre Beretninger skal der endnu paa Gaarden Ristesund findes tolv saakaldte Kjæmpegrave eller Dynger af Kampestene, hvoraf de Fleste have usædvanlig Størrelse.

(C. M. Falsen. "Norges Historie under Kong Harald Haarfager og hans mandlige Descendenter." Chrnia 1823.)

2. Om Korstogene.

107

Af A. Lassen

Mange vare de Midler, som anvendtes for at opflamme til almindelig Deeltagelse i disse Tog, og ligesaa forskjellige de indre Bevæggrunde, som 108
bestemte de Enkelte, da Nogle, som især Gottfried af Bouillon, Tancred, og Raimund af Toulouse, af reen religiøs Begeistring indviede sig til den hellige Gravs Tjeneste og vare sindede at forblive i Orienten, Andre ved nogle Aars Deeltagelse i den hellige Krig vilde fortjene sig Himmelen, atter Andre havde Erobring og Handelsfordele til Hensigt; til disse sidste henhørte fortrinlig Bohemund af Tarent. Paven og Geistligheden undlod Intet for at befordre et Foretagende, som lovede at skaffe deres Stand saamegen Indflydelse og Fordeel, og fandt sig smigrede ved at staae i dets

Spidse. Foruden den almindelige Syndsforladelse, som forkyndtes for alle Korsfarere, viste man den Fromme denne Vei som den sikkreste Vei til Himmelen; for den Ærgjerrige, den Erobrelystne, den Havesyge vistes den glimrende Udsigt til en udødelig Ære for Christendommens Sag og til store Erobringer i det Land, som man tænkte sig at flyde med Melk og Honning til de Vantroendes store Skatte. Ogsaa nærmere Fordele tilstodes dem. Kirken lovede at tage de Bortdragendes Familier og Eiendomme under sin særdeles Varetægt, og belagde dem, som vovede at forgribe sig paa dem, med Band; al deres Gjeld skulde forblive uopsagt medens de vare borte, og selv Renterne i den Tid eftergives. Fyrsterne saae gjerne, at deres for mægtige Vasaller droge ud af Landet; Bønderne, som vare undertrykte, fandt Lyst til dog engang at smage Friheden, og toge Korset; ledige Personer og Dagdrivere behøvede ingen Opmuntring; Korstogene tilbøde dem en Forandring, som muligt jo kunde blive dem meget fordeelagtig; Mange følte sig nødtvungne formedelst den Spot og Haan, som blev deres Lod, der ei fulgte Tidens almindelige Strøm. Endelig bidrog ogsaa den Overtro, at det tusindaarige Rige, som omtales i Aabenbaringen, nu lakkede til Ende, og at Verden skulde forgaae, til at 109
forøge Tallet paa Korsets Soldater. Togets Begyndelse var bleven fastsat til den 15de August 1096. Enhver anvendte den værende Mellemfrist til at træffe de fornødne Foranstaltninger. Den lange Frastand af den tilkommende Krigsskueplads gjorde ganske andre Forberedelser fornødne end hidtil i de almindelige Feldttog, som ikke vare saa langvarige og fjerne. Mange af de meest Andægtige iblandt Krigerne tænkte aldrig at vende tilbage fra det hellige Land, men toge deres Familie med, og søgte at gjøre Alt i Penge. Overhovedet nødte de store Omkostninger en meget stor Deel til at gjøre deres Eiendom i Penge, og der indtraadte en gylden Tid for Jøder og Lombarder, som næsten vare de eneste Pengemæglere og Aagerkarle i Occidenten. Men ogsaa for tilbageblivende Fyrster og Store og for Kirker og Klostere tilbød sig en skjøn Leilighed til for ringe Priis at komme i Besiddelse af store liggende Grunde og andre Eiendomme ved Kjøb, eller som Pant, hvilket sidste oftest hjemfaldt til Creditor; thi rede Penge vare dengang ikke almindelige iblandt Folkene; de fandtes meest hos Kirker, Klostere og enkelte Rige, og den store

Mængde af liggende Grunde og andet Gods, som nu pludselig paa eengang blev tilfals, nedsatte Priserne overmaade meget.

(A. Lassen. "Lærebog i Middelalderens Historie. Chrnia 1831.)

3. Det første Korstog.

Af A. Lassen

Den Tid, der var bleven fastsat til at begynde Korstoget, 15de August 1096, syntes mange af de ivrigste alt for langt borte. Peter af Amiens, som var vedbleven at drage om i Landene at prædike, viste sig allerede i Foraaret 1096 for Gottfried af Bouillon i Spidsen for femtentusinde Mand, allehaande sammenrapset Pak uden ordentlige Vaaben og uden al Disciplin og Orden. Gottfried, enten af Klogskab, for ei at have Noget at bestille med dette Pak, eller i blind Tillid til Forsynet, raadede Peter til at drage forud, og lovede at følge snart efter. Med Peter forenede sig en anden Eventyrer, en fransk Adelsmand, Walther Pereio, med en Skare forarmede franske Riddere, og Peter antog ham og siden hans Brodersøn Walther, som man formedelst hans Armod kaldte Habenichts, Sansavoir, til sin Næstkommanderende. Hæren, som underveis voxede som en Snebold, gik langs Donau gjennem Ungarn. En Præst, Gottschalck, samlede ligeledes en Sværm paa tolvtusind Mand i Rhinegnene og drog efter Peter; en Grev Emich samlede sammesteds ogsaa tolvtusinde Mand, men under Foregivende af en Aabenbaring, der befalede ham at hævne den Forsmædelse, som var vederfaret Christi Kors, ei alene paa Hedningerne, men ogsaa paa Jøderne, begyndte han i Maynz og andre Stæder ved Rhin at forfølge disse med blodig Grusomhed. Alle, som ei vilde lade sig døbe, bleve ombragte, eller ombragte sig i Fortvivlelse selv. Kun Faa af Gottschalcks og Emichs Skarer kom længere end til Ungarn; formedelst deres Vold og Røverier bleve de allerede her oprevne. Inden Begyndelsen af Sommeren vare over tohundredetusinde Korsfarere saaledes dragne ud fra Tydskland og Frankrige. Igjennem Tydskland, i Førstningen tillige i Ungarn, gik det nogenlunde godt med Walther og Peter, og de betalte de Levnetsmidler de fik. Men snart manglede der Penge; Peter af Amiens var ikke Mand for at holde de tøilesløse Skarer i

Orden, de begyndte at plyndre, og skaffede sig ved deres Voldsomheder Alle til Fiender. Walther Habenichts sendtes fra Ungarn forud med en Hovedafdeling af Hæren; hans Hær blev næsten opreven af Bulgarerne, og kun med Levninger af den naaede han Constantinopel; Peter, som fulgte 111
efter, havde samme Skjæbne. I Constantinopel opførte disse Korsfarere sig saa slet, at Keiser Alexius Comnenus var glad ved at blive dem hastig qvit, og føiede dem i deres Ønske, saa hastig muligt at sætte dem over Bosporus. I Forasien bleve de indbyrdes uenige, hvilket gjorde dem til et saameget lettere Bytte for Seldschukkerne. De bleve aldeles slagne ved Nicæa af Sultanen i Rum, Kilidsch Arslan; Walther Habenichts faldt; Peter havde kort forud reddet sig til Constantinopel; kun tretusinde Mand, som paa Keiserens Forbøn frigaves, kom tilbage over Bosporus, og vare den sørgelige Levning af tohundredetusinde, som i Foraaret vare uddragne.

(A. Lassen.)

4. Slaget paa Kjøbenhavns Rhed. 111

Af J. Aall

Den engelske Flaade kommanderedes af Sir Hyde Parker, og Nelson var næstkommanderende. Det opvakte Misnøie i England, at Kommandoen ei overdroges Abukir-Helten, der nyligen havde modtaget de meest hædrende Beviser paa sin Konges Agtelse og Nationens høieste Bifald; men Parkers sindige Eftergivenhed og Agtelse for den store Søhelt jævnede tildeels de af dette Forhold opkomne Vanskeligheder. Nelson valgte sine egne Forholdsregler i Slaget, og adlød ei Overadmiralens. Den engelske Flaade bestod af 20 Linieskibe, 8 Fregatter, flere Bombardeer-Sluppe og Brigger. Af denne store Flaade detascherede Parker Admiral Nelson med 12 Linieskibe, hvoraf de fleste vare paa 74 Kanoner, mod Syd for at ødelægge den sydlige og svagere Deel af den danske Defensions Linie, medens Parker blev tilbage for at true den nordlige, og ved en fortræffelig Manøvre lykkedes det Nelson at overvinde store Vanskeligheder og bringe sin Flaade i den Stilling mod den danske 112
Defensions-Linie, hvori den kunde gjøre størst Virkning.» Imidlertid

svækkedes den engelske Styrke derved, at tvende af Flaadens store Skibe — Bellona og Russel — løb paa Grund, og kunde ikke tage Deel i Slaget. Nelsons Aandsnærværelse, som forbedrede de medbragte engelske Lodsers usikkre Veiledning, reddede Flaaden fra samme Skjebne. Natten før Slaget var den engelske Flaade udsat for stor Ulempe formedelst Nærheden af Strickers Batteri paa Amager. Derfra kastedes nemlig enkelte Bomber, som truede med ødelæggende Virkninger; men Bombekastningen ophørte, enten fordi der indtraf et Uheld ved Afskydningen, eller efter Befaling af Chefen for-Artillerikorpset Oberst Mechlenburg, eller fordi Communicationen med Landet var afbrudt. Saa vis var imidlertid Nelson paa sin Seier, at han skal have lovet Parker at ødelægge det danske Søværn i en Times Tid; men flere lange Timer anvendtes paa denne blodige Kamp.

Medens saaledes Kirkeklokkernes Klang den hellige Skjærtorsdag 2den April kaldte Folket til Guds Huus i Danmarks Hovedstad, gled denne frygtelige Krigsflaade, begunstiget af en føielig Sydostvind fra Kongedybet under Admiral Nelsons Kommando mod det danske Søværn, hvoraf den ene Trediedeel formedelst sin Beliggenhed kom lidet i Ilden. Den danske Kommandør, Olfert Fisker, gav Ordre til at aabne Slaget Klokken 10½, da den engelske Flaade nærmede sig Skudvidde. Slaget varede i 4½ Time, og ikke alene i Fiskers glimrende Beskrivelse over de Danskes Tapperhed, men og af Fienden selv tilstodes det, at Forsvaret fra dansk Side udførtes med mageløs Udholdenhed og Mod. Det paastodes i Fiskers Beretning, at den engelske Ild mod Slutningen af Slaget var betydeligen svækket, at flere engelske Skibe, hvoriblandt Nelsons eget, tilsidst kun skjød med enkelte Kanoner, ja at endog et Par Orlogsskibe 113
havde strøget, men ved tilkommende Hjælp heisede deres Flag igjen. Anderledes lød vist nok den engelske Beretning, efter hvilken Fordelen ganske havde været paa Englændernes Side, Tabet af Mandskab sexdobbelt større paa de danske Skibe end paa de engelske, hele den sydlige Defensionslinie deels ødelagt, deels erobret, en stor Mængde Fanger gjort, og den engelske Flaade bragt i en Stilling, saa Kjøbenhavns Bombardement kunde begyndes med tilbørlig Virkning, dersom ikke Danmark underkastestede sig de af England gjorte Freds-Tilbud.

Historien maa her, som saa ofte, bevæge sig i Midten mellem de forskjelligste Beretninger.

(J. Aall. "Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815. Chnia 1844.)

Historisk Skildring.

113

Da den historiske Skildring vælger sig til Stof enkelte, midt i Historien fremragende, Begivenheder og Bedrivter, saasom Feldtslag, Beleiringer, kjækt iværksatte Planer, og da det er dens Opgave at fremstille dem som om de foregik under Læserens Øine, er det naturligt, at den maa adskille sig fra den sædvanlige historiske Stiil ved nogen større Livlighed, Blomstring i Sproget og Omhyggelighed i Enkelthederne af Udførelsen. Det er ligesom om Fortællingens Fysiognomi belivedes og dens Pulse hævede sig ved Begeistringen af det interessantere Moment, som den har valgt sig. Nogen særegen Art danner den dog ikke; den er kun de mere glimrende og finere udarbeidede Led i den almindelige Histories Kjæde. Medens de store Forholde af dennes Malerier ikke tillade nogen bestemt Indfatning, saa at dens Figurer synes at bevæge sig paa en Baggrund af den aabne Natur eller den blaa Himmel, indbyde Penselfiinheden ved den historiske Skildring og Begrændsningen i en Ramme af afmaalt Tid til at betragte den som et Kabinetstykke i Nærheden. Selv hvor Skildringen ikke danner noget Heelt for sig, men er et Afsnit i et fortløbende 114
Foredrag, antyder forskjellige Eiendommeligheder ved Stilen, at et saadant er indtraadt, at vi ere stødte paa en Episode, hvori Historieskriveren mere tør overlade sig til Indbildningskraften og sit Genies Eiendommeligheder. Personerne begynde pludselig at tale i Præsens, Livligheden fremkalder undertiden mundtlige Udbrud og Dialoger midt under Handlingen, Personerne charakteriseres i bestemte Omrids og Scenen for Begivenhederne afmales. Der er ogsaa Noget, som kaldes historisk Malerkonst, og som her kommer i Anvendelse.

Forskjellig fra den historiske Skildring er dog det saa kaldte historiske Maleri. Det tilhører Digtet og ikke Historien, da det kun henter Stoffet fra denne og kun henvender sig til Læserens Indbildningskraft. Denne

Afart, hvorpaa ingen Literatur for øvrigt er rig, ligner de saa kaldte tableaux vivants (levende Malerier). Stilen i dem maa være særdeles kraftfuld og sammentrængt.

5. Haldens Brand.

114

Af O. Malling

Carl den tolvte nærmede sig, og begyndte sit Angreb først imod Fæstningen. Borgerne i Byen havde imidlertid nogen Rolighed, men derfor vare de ikke ledige. De havde bekostet sig en Stykpram, som de styrede om paa Vandet fra Sted til andet, hvor den kunde bruges med meest Fordeel; de havde oprettet imellem sig selv et Compagni Frivillige, som bestod af Kjøbmænd, Haandværkere og Tjenestefolk, hvilke gjorde Udfald saa tidt de saae, at Noget var at udrette til Tab og Skade for Fienden. Men endelig fik de Andet at tænke paa end at giøre Udfald. Carl, som mærkede, at Fæstningen ei saa let overgaves, med mindre han først havde Byen, vendte sig mod den: han førte selv sit Folk an og angreb en Morgen ganske tidlig. Alle Mand kom da i Gevær; mødte og sloge; men den overlegne Fiende kunde ei holdes ude. Skjøndt saagodtsom ethvert Skridt maatte kjøbes med Blod, gik han dog frem, og bemægtigede sig Byen.

115

Men var Carl end bleven Herre over Gader og Huse var han dog derved ei bleven det over Borgerne selv. Efterat de ligesaa tappert som Krigsfolket havde stredet for Skandserne, ja endog for Gaderne, fordeelte de sig, Nogle til Fæstningen, Andre paa Prammen, Andre omkring i Fjeldene, Nogle omkring paa Lofter og i Kjeldere, og allevegne fra bleve de ved at fyre ind i Gaderne, fornemmelig fra Fæstningen, hvor Commandanten med sit Mandskab var hurtig og kjæk, deels af egen Drift, deels opmuntrede af nogle af de fornemste Borgere, som vare der tilstede. Hensigten med denne fortvarende Hidsighed var at jage Fienden ud igjen, paa det han ei under Skjul af Byens Huse skulde blive desto mægtigere mod Fæstningen. Dette lode de Kongen vide, da han, nogle Timer efter at have indtaget Byen, sendte en Trompeter til Fæstningen, for at bede om Stilstand paa en kort Tid; og dette overbeviste de ham om strax efter; thi

da de saae, at Krud og Kugler ei vare virksomme nok til at jage ham bort, skrede de til det yderste Middel, de havde aftalt, nemlig at tænde Byen i Brand. Her blev da en af de ualmindeligste Scener, Historien maler. Borgerne løbe om og tændte Ild i deres egen By; Fienden løb om for at slukke; men for at denne ikke skulde faae Magt over Ilden, spillede Kuglerne fra Fæstningen og Prammen meest der, hvor Ilden flammede bedst efter Ønske. Hvor modig Carl den Tolvte end var af Naturen, og hvor meget han endog paa sine idelige Krigstog havde hærdet sig i Farer, maatte han dog her tabe Modet, og endnu samme Dag inden Aften rykke ud af Byen igjen. Medens han førte Folket ud, blev man endnu ved at forfølge ham og dem med hurtige Skud. Her faldt Mange. Man regnede de Svenskes Tab ialt til 1500 Mand, foruden adskillige høie Officierer, hvoriblandt vare Generallieutenant Delvig og Generalmajorerne Schommer og Schlippenbach.

Videre end her kan vel neppe den patriotiske Nidkjærhed drives. 116
Lykken eller rettere Forsynet føiede og disse kjække Mænds Ønsker, saa at Fæstningen, til hvis Frelse de havde seet deres By brænde, ei selv ængstet til Overgivelse. Carl, som var ubøielig i sine Forsætter, rustede sig vel til et nyt og haardere Angreb; men faa Dage efter slog Tordenskjold i Dynekilen. Dermed endte sig de Svenskes Angreb paa Norge for dette Aar. Siden efter kom de igjen tilbage, og nu var det atter deres Plan at erobre Fæstningen, ihvad det end skulde koste; men da faldt Kongen selv, og med ham faldt al deres Mod og Lyst til at vove videre mod et Sted, der hidtil havde kostet dem saa meget.

(Ove Malling. “Store og gode Handlinger.” Kbhvn.)

6. Slaget ved Stiklestad. 116

Af C. M. Falsen

Der Bønderne kom frem mod Stiklestad, stod Kong Olafs Hær opstillet paa Høiderne lige for dem. De rykkede langsomt frem, for at give de Bagerste Tid til at komme efter, og Olaf biede og noget med Angrebet, da han ventede paa Dag. Kalf var fremmest i Spidsen for sine Folk, og der Hærene vare komne hinanden saa nær, at man kunde tale sammen,

vexlede Kong Olaf og Kalf nogle Ord, hvoraf det lod, som den Sidste endnu ikke var utilbøielig til Forlig; men Find, der var i Olafs Hær, sagde da: "det er Kalfs gamle Mærke, at jo sødere han taler, jo mere ondt har han isinde." I det samme gik Thorer Hund frem for Banneret og raabte: "Fram, fram, Bondemænd"! hvilket var Bøndernes Feltskrig; hvorpaa der strax blev gjort Krigsraab fra begge Sider, og begyndte da Striden med Pile og Spyd. Kongens Hær gjorde, som han havde befalet, strax et saa skarpt Anfald paa Bønderne, at disses Slagorden maatte vige et godt Stykke tilbage, og begyndte allerede Mange af dem at see sig om efter 117
Flugten; maaskee havde og Slaget været vundet, havde Dag da været fremkommen; men Lehnshøvdingerne med deres Folk holdt Stand, og medens Striden rasede grummest i Midten af Linien, begyndte Bønderne at overfløie Olafs Hær fra alle Kanter. De, som fremmest vare, huggede med Sværd, de, som næst dennem vare, stunge med Spyd, og de Bagerste skjød og kastede med Spyd, Pile, Stene, Haandøxer, og hvad de kunde faae fat paa. Der skede da stort Nederlag paa begge Sider. Strax i første Anfald blev Arnliot Gelling, Gauka-Thorer og Afarfaste slagne med alt deres Folk, efterat de havde anrettet et stort Blodbad iblandt Fienderne. Striden blev nu meget farlig, og der Kong Olaf mærkede, at Mandskabet begyndte at tyndes foran Hovedbanneret, befalede han Thord Folesøn, sin Bannerdrager, at bære det længer frem. Selv fulgte han efter med de udsøgteste Folk og stred mandigen. Iblandt Andre nedlagde han med egen Haand Lehnshøvdingen Thorgeir af Qviststad. I det samme stødte Thord Bannerstagen i Jorden saa haardt, at den blev staaende, og han faldt død under Banneret. De tvende Skalde, Thorfind Mund og Gissør Guldbraa faldt ogsaa. Der Slaget begyndte, fortælles der, at det var deiligt Veir, og Solen skinnede klart, men strax efter blev Himmelen og Solen rød, og tilsidst blev det saa mørkt, som havde det været Nat, hvilket efter Rimelighed maa tilskrives et pludseligt Uveir eller Taage, men hvilket Overtroen siden udlagde som et Underværk. Dag kom nu, som Veiret var paa det tykkeste, frem, men da han ei ret kunde see, hvem han havde for sig, varede det endnu noget med Angrebet; dog vendte han sig tilsidst mod den venstre Fløi, hvor Rygerne og Horderne stode. Imidlertid vare Kong Olaf og Thorer Hund stødte paa hinanden og havde skiftet nogle

Hug; Thorer fik vel et Saar i Haanden, men da Kongens Sværd ikke bed paa[118] Rensdyrkoften, Thorer havde paa, raabte han til Bjørn Stallar: "Slaa Hunden, som Jern ikke bider paa." Bjørn vendte Øxen og slog til Thorer med Hammeren, saa han ravede, men dog greb denne sit Spyd og stak dermed Bjørn ihjel. Strax derpaa løb Thorstein Knarrarsmed, d. e. Skibsbygger, frem og hug til Kongen med en Øxe og rammede ham oven for det venstre Knæ. Denne Thorstein var en stor Drabsmand, og havde gjort Løfte at dræbe Kong Olaf, fordi denne engang havde i Mandebod frataget ham et nyt og kosteligt Skib. Find Arneson dræbte vel strax Thorstein, men da Kongen havde faaet det Hug, segnede han op til en Sten, kastede Sværdet, og bad Gud hjælpe sig. Da rendte Thorer Hund til ham med sit Spyd og traf ham, under Brynien, i Livet. Et Saar fik han og paa Halsen, som det menes, af Kalf Arneson. Af disse tre Saar fik Kong Olaf sin Bane. Klokken var da omtrent tre, og havde Slaget varet halvanden Time. Der han var slagen, faldt og de Fleste af dem, der vare gangne frem med ham. Dag Ringsøn var den eneste, som endnu holdt Striden vedlige, og havde han, paa den Fløi, hvor han stod, søgt saa haardelig frem, at Bønderne allerede vare paa Flugten, deres Fennike nedhuggen, og en stor Mængde, hvoriblandt de Rogalændiske Lehnshøvdinger Erland af Gerde og Aslak af Findø, falden. Man kaldte siden dette Dags Anfald Dags-Rid (d. e. Dags Storm-Anfald). Alle de af Olafs Hær, som endnu kunde føre Vaaben, søgte og hen til ham, der Kongen var falden. Men da Kalf, Thorer og Haarek kom til Undsætning med al deres Magt, blev Dag tilsidst overmandet og maatte give sig paa Flugten, hvor endnu Mange af hans Folk faldt; med de Øvrige, der adspredte sig til alle Sider, reddede han sig over Fjeldene hjem til Sverige. Bønderne forfulgte ikke de Flygtende langt; thi Høvdingerne[119] vendte snart tilbage til Valpladsen, hvor Mange havde deres Venner og Frænder at søge blandt de Slagne. Ved denne Leilighed bleve mange Saarede frelste. Kalf søgte efter sine Brødre, og fandt Thorberg og Find, der af Mathed og Saar vare segnede omkuld. Der siges, at den Sidste kastede et Sax-Sværd (kort Sværd) efter ham og bebreidede ham haardelig hans Forræderi; men Kalf agtede det ikke, og lod sine Brødre

bære bort og deres Saar randsage, der ei fandtes dødelige. Strax efter adspredtes Bondehæren, da hver drog hjem til Sit.

(C. M. Falsen).

7. Scene af Tyrolerkrigen (1809).

119

Af Hesselberg

Modige og kamplystne brøde Tyrolerne op Kl. 4 om Morgenen den 29de Mai for at begynde Dagens farefulde Gjerning. Ukjendte med Frygt, opluede af Haab og styrkede i Gud bare de deres Vaaben i Haand paa deres tidlige Vandring, og Ilden begyndte Kl. 6½, som snart blev levende og udbredte sig til alle Sider. De østerrigske Militære, som gik frivillige ud med dem til Striden, vare omtrent 900 i Tal med 6 Kanoner, og deres egen Styrke udgjorde 8000 Mand. En brav Tyroler, Jægercapitain Amman, der i tidligere Krige havde lært den lette Feldttjeneste blandt Østerrigerne, førte Forpostkjedens Mandskab, som holdt meget af ham, og med Glæde drak ham til i Morgenstunden, men om Aftenen havde den Sorg at see ham falde ved en af de sidste Kugler, som Bairerne udsendte. Oberstlieutenanterne Reissenfels og Ertel havde samme Commando som den 25de: hiin førte den høire, denne den venstre Fløi og Centret, og hver havde bestemte og ordnede Hobe af Bønderne, til hvilke vare føiede visse Compagnier af de Militære, og Bønderne bleve anførte af Mænd, hvis Mod 120
lynede igjennem deres Øine, og flammende udtrykte sig i deres Heltebedrift i de største Farer. Joseph Speckbacher, der, som en anden David, alt som Barn havde fældet en Bjørn, og viist sig som den modigste Hyrde, som var udrustet med et Kjæmpelegeme og en levende Aand, førte paa høire Fløi en Hob af 600 Mand, og begyndte stormende Angrebet paa en af Broerne, fra hvilken han fordrev Fienderne og imodstod med Kjæmpekraft alle Storme. Fra en nærliggende Gaard, om hvilken man stred, kom en smuk Bondepige ud med en Anker Viin paa Hovedet for at kvæge de Stridende; en fiendtlig Kugle foer igjennem den, men hun tog den spøgende fra Hovedet, tilstoppede Hullerne og bad Folkene skynde sig at drikke, da hun ikkun havde to Hænder, og en anden Kugle snart kunde komme og tage dem. Capuzineren Joachim Haspinger førte Bønderne i

Ertels Colonner, og han som Speckbacher fægtede som en Mand af Aand og Talent og som den, der har fast i Sinde at ofre Alt for Frihed og Fædreneland. Nær var han falden, da en Bairer stødte efter ham med Bajonetten, men en Tyroler lagde i Hast sin Geværpibe tæt ind til Paterens Hals bagfra og nedskjød Soldaten. Munkens Haar og Skjæg var forbrændt af Skud, som gik idelig forbi. Hærens Masse bestod af Tyrolere og de med dem forenede faa Compagnier af Østerrigere, under Sandværten Hofer, som trængte frem paa begge Sider af Hovedveien ned ad Bjerget Isel, og havde foran sig den af Bairerne besatte Stad Innsbruck, Abbediet Wiltau og den baierske Leir. Storm fulgte paa Storm, Slag paa Slag ved Broerne over Inn- og Sillfloden, i Passene og paa de bedst besatte og dominerende Stillinger deromkring. En almindelig Begeistring herskede i den hele Bondehær; Ingen agtede Livet eller Faren eller Smerten; de Saarede frabade sig al Hjælp for ikke derved at forhindre 121
Nogen fra Striden; og Døende, som vare bragte hen i Ly under de nærmeste Træer, opflammede deres Brødre, som gik dem forbi, til Mod i Kampen, og forsikkrede dem, "at de saae Himmelen aaben; thi de døde for Gud, Keiser og Fædreneland."

(C. Hesselberg. "Tyrolernes mærkelige Frihedskamp i 1809." I den "Norske Huusven". Chrnia. 1829.)

Levnetsbeskrivelse og Charaktertegning. 121

Forskjellen i Stiil imellem de to følgende Arter af historisk Foredrag er omtrent den samme som imellem det rene historiske og den historiske Skildring. Levnetsbeskrivelsen, der mere behandler det ydre Liv og Handlingerne, er simpelthen fortællende, skjøndt det Omfang, Forfatteren har foreskrevet sig, og hans Eiendommelighed kan meddele den meget af Charaktertegningens større Rigdom; og Charaktertegningen, der har til Formaal at meddele et klart Begreb om sin Helts hele Sjelelige, Eiendommelige og hans Handlingers Bevæggrunde, er livligere, mere malerisk og reflekterende. I Charaktertrækket, der kun behandler en enkelt Yttring af et mærkværdigt Menneskes Tænke- og Handlemaade,

stræber Stilen igjen, formedelst Materiens epigrammatiske Natur, efter større Simpelhed.

LEVNETSBESKRIVELSE.

8. Cort Adeler.

122

Blandt de Officerer, som Venetianerne havde meest at takke for deres Vaabens lykkelige Fremgang i Krigen mod Tyrkerne fra Aaret 1645 til 1661, var Normanden Cort Adeler en af de tappreste og meest fortjente. Lyst til Søvæsenet havde bragt ham til at forlade sit Fædreneland, hvor hans Fader var Forvalter ved et kongeligt Saltværk, og at tage Tjeneste paa hollandske Skibe. Derefter gik han i venetiansk Tjeneste, banede sig der Vei fra Constabel til Lieutenant, fra Lieutenant til Capitain, og siden videre frem, indtil han tilsidst blev en af de Høistcommanderende paa den venetianske Flaade, blev Ridder af St. Marcus-Ordenen, og aflagt med en aarlig Pension paa 1400 Ducater for sig og sine Arvinger til tredie Led.

Det var ved idelige Manddoms-Prøver, han erhvervede sig Tid efter anden al den Hæder. Snart forsvarede han Poster, der vare ham anbetroede, med ualmindeligt Mod; snart fordrev han Republikens Fiender fra betydelige Fordele; snart undsatte han med hurtig Snildhed betrængte Byer; snart sloges han i aaben Sø, og vandt Seier. Men fornemmelig gjorde han sit Minde udødeligt i tvende Træfninger, som forefaldt i Aaret 1654.

En tyrkisk Hovedflaade gik ud fra Dardanellerne, for at søge de venetianske Skibe. Adeler, som førte en Deel af disse, fik det ei saasnart at vide, før han seilede dem imøde, angreb dem, vovede sit eget Skib ind i den heftigste Strid, og lod sig ei skrække deraf, at han blev meer end een Gang ganske omringet, og led meget, men blev ved at fyre og slaae, indtil Fienden, efterat have tabt adskillige Skibe og henved 5000 Mand, tog 123

Flugten. Kort efterat dette Slag var forbi, og førend han engang havde faaet sit Skib i Stand igjen, kom han atter i Fegtning under Øen Tenedos med et stort tyrkisk Admiralskib, som førtes af Bassa Ibrahim, og havde 1000 Mand inde. Ibrahim, som ansaae det for en let Sag at vinde, lagde strax modig ind til Siden af Adelers Skib for at entre; Folkene sprang nu af det ene Skib paa det andet; Striden blev almindelig, og begge Anførerne mødte hinanden, hver med sin Sabel i Haanden.

Ibrahim hug først efter Adelers Hoved, men ramte ham kun i den høire Arm, dog saa haardt, at den ei blev istand til at fuldføre det Hug, der var besluttet. Men da Adeler mærkede dette, greb han Sabelen i den venstre, nedslog sin Fiende paa Stedet, og afhug hans Hoved, saasnart han saae ham ligge. Tyrkerne bleve alle forfærdede ved deres Anførers Fald, og overgave sig med Skib og Gods i Seiervindernes Hænder.

Efterat Adeler saaledes havde udmærket sig blandt Fremmede, kaldte Frederik den Tredie ham tilbage, for at bruge hans store Egenskaber til Nytte for Fædrelandet. Han var og sit Kald lydig, anvendte al sin Flid, for at sætte den dansk-norske Flaade i bedre Stand end før, og blev siden i Aaret 1675 udseet til at føre den, som General-Admiral, i Krigen mod Sverige; men han fik ei Leilighed til at vise sin Tapperhed i de nordiske Farvande. Han døde samme Aar, og overlod den ved hans Omsorg velindrettede Flaade til den værdige Niels Juul, der og brugte den som en kjæk Mand til Landets Forsvar.

(O. Malling. Store og gode Handlinger.)

9. Ivar Huitfeld.

124

Af B. Moe

Ivar Huitfeld var ældste Søn af Oberst Tonne Huitfeld til Thronstad paa Hurum i Budskeruds Amt, en adelig Sædegaard, der omtrent fra Midten af det 16de Aarhundrede havde været i den Huitfeldske Families Eie, og siden i et Par Hundredaar tilhørte samme. Faderen udmærkede sig ved sit tappre Forsvar af Frederikshald i Aarene 1659 og 1660, og døde 1677. Sønnen Ivar Huitfelds Ungdomsliv, ligesom ogsaa Tiden, naar han indtraadte i sit Fædrenelands Søtjeneste, er ubekjendt.

Historien nævner ham først i Aaret 1695, da han, som Kapitain, blev beordret afsendt med et Orlogsskib, for at konvoyere endeel Handelsskibe til Frankrige. 1700 blev han udnævnt til Kommandør-Kapitain, og 2den Juni 1704 til Kommandør i Søetaten. En Maaned sildigere i samme Aar udnævntes han tillige til Chef for Søekvipagen i Christianssand, samt til Indrolleringschef i Bragernæs Distrikt, hvorfra han igjen afgik 1707. Under Krigen med Sverige førte han i Aaret 1710 Orlogsskibet Dannebroge paa 70 Kanoner, da den danske Flaade dette Aar under General-Admiral-Lieutenant Ulrik Christian Gyldenløve blev afsendt, for at konvoyere fra Danzig 6000 Mand russiske Tropper til Kjøbenhavn, hvorfra de i Forening med den danske Armee skulde angribe Sverige, men paa Veien derhen blev Flaaden overfalden af en Storm, hvoraf den blev saa ilde tilredt, at den maatte afseile til Kjøge-Bugt i Sjæland, for der at istandsætte de beskadigede Skibe. Da man igjen nogenlunde havde raadet Bod paa Skaden, blev Gyldenløve befalet atter at afseile til sit Bestemmelsessted, men da imidlertid en, den danske overlegen, svensk Flaade var løben i Søen, og da en heftig Sygdom tillige var udbrudt iblandt Mandskabet paa den danske Flaade, maatte Gyldenløve forholde sig defensiv, og saae sig nødt til at forblive i Kjøge-Bugt, hvor han den 4de 125
October 1710 blev angreben af den svenske Flaade, der, paa Grund af den usle Forfatning, hvori den danske Flaade befandt sig, allerede troede Seieren vis, men da den fandt denne i fuld Slagorden, trak den sig, efter en kort Kamp med dens Avantgarde, der gjorde en tapper Modstand, atter tilbage til Carlskrona, efterat have mistet to Orlogsskibe, der kom paa Grund ved Dragø og Dagen efter opbrændtes af deres egen Besætning. I denne Kamp var det, at Huitfelds Skib, der var det første af Avantgarden og Fienden saaledes nærmest, ved et ulykkeligt Tilfælde kom i Brand ved sine egne Kanoner, idet han, seilende i Luvart af de Svenske, gav dem det ene fulde Lag efter det andet. Ilden tog Overhaand, uden at det var muligt at slukke den, og det eneste Middel, som fandtes, til at redde Skibets Besætning var, at lade det drive paa Grund, men Huitfeld saae, at derved rimeligviis ei alene Flaaden, men ogsaa Byen Kjøge vilde være bleven udsat for en næsten uundgaaelig Fare for at opbrændes, paa Grund af den Retning, Vinden havde; og han valgte derfor den heroiske Beslutning, at

opoffre sig selv, for at gavne Fædrenelandet. Imedens derfor den bagerste Deel af Skibet brændte, vedblev han fra Forenden at fyre Skud paa Skud mod Fienden, ventende med uforfærdet Mod det afgjørende Øieblik, da Krudtkammeret vilde vorde antændt. Det kom og — Skibet med Alt, hvad der var omborde, tilligemed 700 Mand sprang i Luften. Der undkom kun 5 til 6 Matroser, som kort før havde kastet sig i en Baad og saaledes reddet sig. Blandt de forskjellige Mindesange over Huitfeld, hvem Ingemann saa skjønt kalder "en Romeraand i Norden", hidsættes her Slutningsverset af Rahbeks bekjendte Sang til Erindring om ham og hans Daad:

"Aldrig uddøer Huitfelds Roes 126
hans kjække Sømænds Minde;
o maatte de i hver af os
en værdig Landsmand finde!
Naar Fædrelandet kalder os,
som de, hver byde Døden Trods!
Vær Fødeland, vær altid rigt
paa raske Orlogshelte!"

(B. Moe. I "Norsk Skillingsmagazin, No. 30/1835).

CHARAKTERTEGNING.

10. Eleonore Christina.

126

Af O. Malling

Eleonore Christina, en Datter af Christian den Fjerde, blev, da hun var syv Aar gammel, efter Kongens, hendes Faders, Villie forlovet med Corfitz Ulfeld, en dansk Adelsmand og den Tid kongelig Kammerjunker. I hendes tolvte Aar blev hun begjert af en Fyrste af Sachsen. Denne Forbindelse var vel anseeligere; der menes og, at Kongen nu forandrede sin Beslutning, og ønskede at bringe hende til at bryde sit første Løfte; der skal tillige have været mange Andre, der søgte at overtale hende til det Samme. Men, endskjøndt dette Løfte i saa ung en Alder snarere var gjort af Andre paa hendes Vegne, end af hende selv, havde hun dog efterhaanden, som Alder og Skjønsomhed tiltog, mere og mere samtykket det; og dette samtykkede Løfte blev hende alt for vigtigt til, at hun vilde bryde det. Hun blev det tro, fuldbyrdede det, da hun var femten Aar, og ikke alene elskede, men endog ærede Ulfeld som Mand og Herre, saalænge han var til. Medens Christian den Fjerde levede, var hendes 127
Ægteskab lykkeligt; thi Ulfeld var da i Anseelse; hans Misundere fik ikke Leilighed at vove Noget imod ham, og han selv var rolig, fordi hans Stolthed og naturlige Hidsighed ei blev opirret. Men, saasnart denne Konge var død, begyndte hans Overmod at vise sig. Hans Fiender, baade de aabenbare og hemmelige, benyttede sig deraf, for at skade og styrte ham. Han tragtede efter Hevn. For at naae den over enkelte Personer, var han ubesindig nok til at forgribe sig imod Staten selv. Alt dette drog ham fra et Vanheld til et andet, fra Landflygtighed til Fængsel, fra Fængsel

igjen til Landflygtighed, saa at han tilsidst blev forfulgt fra et Sted til et andet, var ingensteds sikker, og døde under sin Forfølgelse i ynkelige Omstændigheder. Eleonore Christina var, som Kongedatter, opfødt i Magelighed. Hun kunde, ved at have forblevet her i Landet fra Begyndelsen af, da Ulfeld flyede, have nydt denne Magelighed bestandig; men Intet var hende saa kjært, som dette: at dele Skjebne med sin Mand. Hun fulgte ham overalt, i Landflygtighed og i Fængsel, og vilde hellere opoffre Alting, end forlade ham. Det hændte sig, at han engang var i Fare paa Veien, og maatte reise ukjendt under et fremmed Navn. For endog da at være hos ham og sørge for hans Bekvemmelighed, tog hun Mandfolkeklæder paa, fulgte ham, og besørgede endog selv hans Vask. En anden Gang, da Ulfeld i Sverige var bleven mistænkt for en hemmelig Brevvexling, hvorover den svenske Konge havde ladet nedsætte en Kommission, for at undersøge Sagen, og han selv enten ikke kunde eller ikke vilde møde, men undskyldte sig med at være syg, traadte hun frem i Retten, og talede med saa kjæk en Hengivenhed for sin Mand, at Kommissionen frikjendte ham, og Kongen bifaldt Frikjendelsen.

Denne hendes Bestandighed i Ægteskabspligter undgjældte hun dyrt, endog efter Ulfelds Død, da hun maatte henbringe 23 Aar i et haardt 128
Fængsel. Hun fortrød den dog ikke under Alt, hvad hun endog derfor maatte lide, men ansaae det meget mere som en Trøst i hendes Elendighed, at hun havde iagttaget, hvad hun troede at skylde en Ægtemand.

Det kunde ikke nogensinde bevises, at hun havde havt Deel i noget af de Anslag, Ulfeld var ubesindig og hevngjerrig nok til at fatte imod sit Fædreneland. Ikke heller giver Historien nogen grundet Formodning om, at nogen Overeensstemmelse i saadanne Hensigter har været Grunden til hendes Enighed med ham. Det lader meget mere til, at hun stedse lod sig lede af en Trofasthed, som hun havde vant sig til at ansee som Pligt. Idetmindste kan man ei slutte Andet af en kort Beskrivelse, hun i sine sidste Aar har opsat over sit Levnet, hvori hun stedse nævner sin Mand med Høiagtelse, og taler om sin Hengivenhed for ham, som om en Pligt. "Min salig Herre", siger hun iblandt andet, "fandt for godt, at begive sig med mig og Børn til Holland, hvilket gav Anledning til vores følgende

Tragoedie, og, Gud veed, jeg var derimod, men, som jeg altid eftertænkte min Pligt, fulgte jeg ham med tilbørlig Lydighed." Paa et andet Sted, hvor hun taler om, da hun sidste Gang saae sin Mand: "Min Herres sidste Afsked med mig i Amsterdam vare disse Ord: hun har levet med mig i Kjærlighed, lidt med mig i Taalmodighed, raadet mig i Vanskeligheder, elsket mig i høieste Elendigheder; nu skilles vi ad —; herpaa gav jeg ham et trofast Svar, med vaade Øine og med en Mund, der talede af et Hjerte, som var fuldt af den Kjærlighed, et Ægteskabsløvte, der ved saa mange Aars kjærlige Omgang og prøvede Modgang var styrket, kunde afstedkomme; og dermed hilsede vi hverandre for sidste Gang." Og i et smukt Vers, hun har opsat om sin Modgang og Skjebne, finder man iblandt andre disse Linier:

"Ei noget synes tungt for Ægtekjærlighed, 129
Trofasthed er den Dyd, man ei bør blues ved."

Eleonore Christina var ellers et Fruentimmer af usædvanlige Egenskaber. Naturen havde givet hende en ypperlig Forstand; hun selv gjorde sig Umag for at dyrke den ved Videnskaber. Endog efterat hun var gift lod hun sig undervise, og gjorde megen Fremgang saavel i det latinske, som i det spanske og italienske Sprog. I de tvende sidste Sprog, som og i andre Videnskaber, gav hendes Mand hende Underviisning; thi ogsaa han forenede mange Indsigter med en fiin Forstand; og denne Lighed i Sinds Kræfter og fælleds Agtelse for Kundskab var uden Tvivl det, der meget knyttede det stærke Baand imellem disse Ægtefolk.

Christian den Femtes Ædelmodighed maa det tilskrives, at dette sjeldne Fruentimmer ikke endte sine Dage i det haarde Fængsel, hvori hun saalænge havde været hensat. Han løste hende af Fængslet, gav hende Mariboe Slot i Forlehning, og desuden, saalænge hun levede, 1500 Rdlr. aarlig.

(O. Malling.)

11. John Howard.

129

Af Hermoder

Ingen har i dette Aarhundrede opnaaet den Hæder, som Engelskmanden Howard, at kaldes Menneskeven og Menneskehedens sande Velgjører, kaldes saa ei alene i sit Fædreneland, men i det oplyste Europa; men Ingen har der heller været, der har en ædlere Adkomst til en saa sjelden Lykke. De Mindesmærker, der ere ham opreiste, de Indretninger, hvori han lever, og den Høiagtelse, hvormed han nævnes, hviler paa en Grundvold, der er mere sjelden end den Hæder, der fulgte ham. Ikke ødsle Gaver, henslængte iflæng til Ladhed og Laster; ikke kostbare Stiftelser, opreiste af heldige Bedrageriers samlede Vinding; endnu 130
mindre den Fortjeneste at have plyndret Lande, afbrændt Byer, udpresset Veeklager af de Myrdedes Enker, de faderløse Smaa, og de børnløse Gamle; men den Møie at opdage Fangernes Mishandling, formindske deres Elendighed, den Opoffrelse af Rolighed, af Formue og omsider af Livet, for at gjøre Staterne, just de christelige, bekjendte med deres Pligter mod disse Elendige, og paatale disses Ret med en ædel Frimodighed, der ikke lod sig underkue, derved var det, at denne simple Mand tildrog sig det hele Europas Beundring.

England, der tæller ham blandt sine Borgere, var især blandt de Lande, der behøvede denne Tjeneste. Fængslerne vare der i den beklageligste Forfatning; saa tilstrækkelig som der var sørget for Murenes Tykkelse, Lænkernes Vægt, Fangehullernes Fælhed, haandfaste Vægtere og en spægende Underholdning, saa lidet var derimod tænkt paa Fangernes menneskelige Behandling; deres Helbred blev ofte ødelagt, deres Tænkemaade mere fordærvet, deres Liv en Plage for dem uden at gavne Staten, og de dødeligste Sygdomme forkortede altfor ofte deres ulyksalige Dage.

Denne Elendighed, der var fælles for flere Lande, havde vel allerede før Howards Tid tildraget sig enkelte Mænds Opmærksomhed; det 16de Aarhundrede opviser tvende saadanne Menneskevenner, den ene i Italien, den anden i Frankrige; det 17de frembragte en Landsmand af Howard, og det 18de atter en Franskmand; men deres Omsorg var blot indskrænket

til en snever Omkreds i deres eget Land, de overlevede desuden næsten alt det Indtryk, de havde gjort paa deres umodne Tidsalder. Dette Menneskehedens Anliggende ventede saaledes endnu paa en Sagfører, der eiede baade Villie og Evne til at føre den med Eftertryk, og fandt ham i Howard; for ham var intet Fængsel saa utilgjængeligt, intet Fangehul saa 131
afskyeligt, intet Slags Fanger saa afskrækkende, intet Land saa ufremkommeligt, at han jo besøgte dem; i næsten den halve Deel af sit Liv var han Formynder for alle Mishandlede, ei alene i sit Fædreland, men i alle Lande i Europa: fra Forbryderne i Fængslerne til Krigsfangerne, fra disse til Lemmerne i Forbedrings- og Arbeidshusene, fra disse til de Syge i Statens Sygehuse, og fra disse igjen til de offentlige Opdragelses-Anstalter, fandt de alle i ham den meest trofaste Talsmand; endog Pesten var ham mere end mærkværdig; for personlig at kjende denne Plage, gik han endog til Tyrkiet i sine meest affældige Dage.

Verden er imidlertid saa ofte bleven bedraget med disse glimrende Navne: "den store Mand, den nyttige Borger, den sjeldne Menneskeven", at Enhver, der anmeldes under noget af disse, modtages med Mistænkelighed. Dette Udkast til Howards Beskrivelse vilde maaskee, uagtet hans Navnkundighed, have samme Skjebne, hvis man læste hans Roes istedenfor den simple Beretning; og for at forekomme denne Mistanke, der er ligesaa ubillig mod Howard, som skadelig for det Indtryk, denne ædle Mand burde gjøre, vil jeg blot fortælle uden at beundre, og fremstille denne Menneskeven i hans egne Handlinger.

(Af "Hermoder", et norsk periodisk Skrivt. Chria. 1795.)

12. Claus Fasting. 131

Af Sagen

Fasting levede som Embedsmand endnu afsondret fra Selskabet "og forekom, siger Brun, mange af hans Venner, mig endogsaa, sig selv modsigende. Ofte gjæstbuden negter han at komme; strax tænker man sig i ham den vrantne Menneskehader; man iler for at sige ham denne Tanke; men man glemmer hvad man skulde sagt, man taber sig mellem hans 132
muntre Vittigheder, og gaaer fornøiet bort." Dette synes mig er et herligt,

charakteristisk Træk i Fastings Liv — han levede tilfreds og fornøiet i sin Eensomhed, og trængte ei til Selskaber for at fordrive Tiden. Disse almindelige Samkvem, hvor man behøver "Proptrækker til sin Glæde", vare da, som altid, kun lidet tillokkende for en Genius som Fasting, der udentvivl aldrig fandt sig mere ene, end just der. Han var derimod, ligesom Scipio Africanus, aldrig mindre alene, end naar han var ene. Omgangen med sig selv for en Mand, der havde levet og oplevet, tænkt og grublet saa meget, var bevandret i saa mange Videnskabsfag, og havde saa mange behagelige Reminiscentser, maatte naturligviis opveie Savnet af de almindelige Selskabskredse, ja endog give ham Afsmag for dem hvor de fandtes flaue og fade. Fasting havde desuden nu, som jeg ovenfor har berørt, fornyet et gammelt interessant Bekjendtskab og gjort det mere intimt, jeg mener Bekjendtskabet med Naturen. Selv siger han: En Blomst i Dalen, en Steen i Klippen er ofte mere underholdende, end den vittigste Selskabsbroder.

(L. Sagen. I "Udvalg af Cl. Fastings Skrifter med Bidrag til hans Biographie." Bergen 1837).

CHARAKTERTRÆK.

13. Menneskekjærlighed og Snildhed.

Af O. Malling

Da Christian den Anden forlod Stockholm efter det grusomme Blodbad, han der havde anstillet, kom han paa Hjemveien til Nydal Kloster. Af Frygt for Krigsfolket havde Abbeden der ladet sit Forraad af Fødevarer bringe hen i Skoven, og alene beholdt saa meget tilbage, som var nok for Kongens Følge og Klosterets Folk. Christian fik det at vide. Han blev vred, og hans Vrede blev her, som altid, et Dødens Bud. Han lod strax gribe Abbeden og fem Munke, som de efterhaanden kom fra Messen, lod binde Hænder og Fødder paa dem, og kaste dem i Vandet. Jesper Brochmand fulgte den Tid Kongen som Sekretær for Cancelliet. I den Forfærdelse, som udbredte sig i Klosteret, kom en af Munkene løbende til ham og bad, at han for Guds Skyld vilde redde ham. Brochmand kjendte Kongen altfor vel til at vove at gjøre Forbøn for ham; han greb derfor i en Hast til den Beslutning, at kaste en Kaabe om ham, give ham en Hat paa Hovedet, en Pen i Haanden, og at sætte ham ved Bordet blandt sine Skrivere. Det varede ei længe, førend man kom og spurgte efter Munken. "Munke seer I jo ingen af", svarede da Brochmand, "men vil I have Skrivere, da tag en af dem, der sidde ved Bordet." De troede, han skjemtede, gik bort, og Munken beholdt Livet. Men Brochmand vovede sit eget derved; thi havde Kongen faaet det at vide, vilde han neppe have følt den Menneskekjærlighed som Brochmand.

(O. Malling. "Store og gode Handlinger.")

14. Kjækhed.

Af O. Malling

Tordenskjold fik engang Befaling at gaae ind under den svenske Vall, for at indhente Kundskab om Tilstanden i Skaane. Befalingen var ham kjær. Han krydsede en Tid lang i Søen; men da han ei derved fik de Underretninger, han ønskede, lagde han ind til Torrekov i Skaane, kastede sit Anker, og lod sig sætte i Land. Han tog ikke mere end ti Mand med sig; thi han ventede der ingen fiendtlige Krigsfolk. Men han tænkte feil. Nogle Dragoner holdt just samme Tid i en Gaard ved Strandsiden, og da de saae ham stige i Land, satte de sig i Skjul bag Husene, for at give ham Tid til at komme dem nær. Tordenskjold gik frem med sine Folk uden at gjøre sig Betænkning; men saasnart de svenske Dragoner saae ham saa nær som de ønskede, gave de Hestene Sporer og rede til. Matroserne bleve bange, og uagtet han raabte til dem, at de skulde blive og sætte sig til Modværge, løb de dog tilbage, og kastede sig i Chaluppen. Tordenskjold, som nu var ene tilbage, maatte da ogsaa, imod sin Natur, vende sig og søge Flugten; men inden han naaede Strandbredden, hentede en af de svenske Dragoner ham ind, red ham forbi, stillede sig imellem Vandet og ham, og raabte, at han skulde give sig fangen. Tordenskjold, som stod med Kaarden i Haanden, sagde: Ja, han vilde overgive sig; den mellemste af Dragonerne red frem, for at tage imod hans Kaarde; men idet samme hug Tordenskjold ham over Haanden: "den Gang ei!" raabte han; og i samme Øieblik sprang han midt imellem de tvende andre Dragoner, kastede sig i Vandet, tog Kaarden i Munden, og svømmede ud til Chaluppen. De svenske Dragoner satte vel ud efter ham saa langt som de kunde, men han var dem for hurtig, og da de ei havde Skydegevær hos sig, undgik han med Livet.

(O. Malling.)

15. Retfærdighed.

Af O. Malling

Tre unge Adelsmænd af de Frisers Slægt havde voldeligen overfaldet en anden ung Adelsmand, Peder Skram, paa Viborg Gade, havde alle tre paa een Gang angrebet ham, skjøndt han intet Værge havde hos sig, og havde først afhugget ham den høire Haand, derefter lemlæstet ham den venstre, og desuden mishandlet ham paa den uværdigste Maade med Hug og Slag. Den Ene af disse tre Ubesindige døde noget derefter; de tvende Andre bleve kaldte til Regnskab for deres Gjerning. Sagen blev indstevnet for Herredagen i Kjøbenhavn; og Christian den Fjerde, som den Tid var kun lidet over fjorten Aar, og endnu ei havde antaget Regjeringen, sad den Dag selv i Retten. Da Sagen var forklaret og Beviserne førte, begyndte en Deel af Rigsraaderne, som saae mere paa Personernes Stand og maaskee paa andre Forbindelser, end paa Forbrydelsen selv, at ville slette det over og hendreie Straffen til den mildeste Side. Deels lode de sig mærke med, at der var ingen bestemt Straf for denne Forseelse; deels, at den, som nærmest kunde synes at anvendes her, var nu ikke mere passende for Tiderne og Personernes Stand. Christian, som hidtil havde hørt nøie til, stod nu op og spurgte høit i Raadet, om der ikke fandtes noget Sted i Loven, hvor saadan Misgjerning udtrykkeligen var nævnet og straffet. Cantsleren svarede: "Nei! at der vel fandtes et Sted udi den skaanske Lov, at om en Træl begge Hænder bleve afhugne, da skulde derfor gjeldes tre Mark Bøder og Skadegjeld til Hosbonden;" men neppe havde han sagt det, før andre af Rigsraaderne faldt ham ind i Talen, og forklarede med Iver, at det var en Lov skreven for Skaane og ei for Jylland, og skreven desuden paa den Tid, da der vare Trælle. "Skal da en Træl i Skaane", brød den unge Konge ud med Heftighed, "have større Ret end en Adelsmand i Jylland? og skulle rette og oprigtige Adelsmænd ei have mere Dyd og Ære i Hjertet, end til at begaae saa grov en Misgjerning? De skal derfor miste deres Ære, blev han ved, og bøde deres tre Mark; det dømme vi: og saaledes skulle de, som leve og staae for vor Dom, straffes; den som død er, maa Gud dømme." Raadet taug, nogle af Forundring, andre af

Undseelse. Ingen torde frembringe Noget herimod; og Dommen blev affattet som den unge Konge havde befalet.

(O. Malling)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

16. Ludvig den Fjortende og hans Tid.

136

Af Grundtvig

Ærgjerrighed og Herskesyge havde tidligt faaet Overmagt i Ludvigs Sjel, og hvor han vendte sig, stode Franskmænd villige og duelige til at udbasune hans Priis. Hugenotten Colbert forstod, uden ligefrem at udskrive Skat, ved at befordre Fabriker, Søfart og Handel, at skaffe Kongen Penge, ei alene til en overdaadig Hofholdning og den ikke ubetydelige Sold, Skribenterne fik for at tale og tie, men ogsaa til bestandige Krige. Til at føre disse havde han i Hugenotterne Condé og Turenne to Høvdinger, hvis Lige ei fandtes sønden for Østersøen, og de, der afløste dem, havde kun faa Overmænd. Den Tid var nu kommet igjen, da Krigens Udfald mindre beroede paa Hærenes Tapperhed end paa Anførernes Duelighed og Kløgt, og intet Folk havde saaledes dyrket Videnskaberne for Livets og den jordiske Nyttes Skyld, som det franske. Spanien og Tydskland vare Ludvigs Naboer, og at vorde deres Herre maatte synes ham let. Spaniens Glands og Magt forgik i Begyndelsen af det syttende Aarhundrede, og selv det svage Portugal rev sig løs. Roussillon og Artois maatte ved den pyrenæiske Fred afstaaes til Frankrige, medens Kardinal Mazarin endnu regjerede for den unge Ludvig, og da Ludvig efter sin Svigerfaders, Philip den Fjerdes, Død gjorde uretmæssig Fordring paa de spanske Nederlande, fandt han næsten ingen Modstand. Hans Vaaben standsedes af det Forbund, som 137
Hollands Styrer, Johan de Witt, sluttede med Sverige og England, men efterat have vundet disse Magter, besluttede Ludvig at hævne sig

eftertrykkelig. Holland syntes forloren, men ved en Opstand fik Vilhelm af Oranien Statholderskabet; han forstod at sætte Frankriges Fiender i Bevægelse; selv beholdt han sine Lande, men Spanien maatte betale Legen med Grevskabet Burgund. Nu var Ludvigs Magt paa det Høieste; med Overmod tilegnede han sig under Feiden Strasburg og hvilke andre Stæder, han havde Lyst til; men Hovmod gaaer for Fald: Turenne og Condé vare ei mere, og Colbert døde — hines Eftermænd vare ikke mageløse, og dennes vilde selv med hans Forstand ikke have kunnet, uden at nedsænke Staten i en bundløs Gjeld, skaffe de uhyre Summer tilveie, som Hoffet og den staaende Hær krævede. Nu indbildte fordærvede Jesuiter Kongen, at han kunde udsone alle sine Synder ved at omvende Hugenotterne, og ved Forsøget mistede Frankrige henved en Million arbeidsomme Undersaatter, som deels bleve udjagede, deels nedsablede. Vel vovede Ingen saa let at angribe Ludvig, men han indviklede sig selv i en ny Krig med Tydskland, da han gjorde Fordring paa Pfalts og lod det med mageløs Grusomhed ødelægge, og nu havde han tillige at kæmpe med Savoien, Spanien, Holland og England, hvis Throne den oraniske Vilhelm samme Aar besteg. Ludvigs Feltherrer seirede vel tidt ved deres overlegne Krigskunst; men Pengevæsenet forvirredes daglig mere, og den franske Flaade fik et uforvindeligt Stød i Slaget ved la Hogue. Ludvig maatte tilbagegive en Deel af sit forrige Rov i den Rysvickske Fred, som dog kun var en Stilstand, i hvilken man paa alle Sider lavede sig til at dele Spanien som et almindeligt Arvegods, saasnart Carl den Femtes Æt vilde uddøe med hans svage, sønneløse Navne. Dette skede kort derefter, og nu begyndte Striden. Ludvig vilde sætte sin Sønnesøn Philip, hvis Fader var 138
en Søstersøn af Carl, paa den spanske Throne; den tydske Keiser Leopold fordrede den derimod til sin Søn Carl, hvis Moder ogsaa var den sidste spanske Konges Søster, og som desuden nedstammede fra Carl den Femtes Broder. England, Holland og Savoien holdt paa Carls Haand, og Spanierne vidste ei selv hvad de vilde; men Prinds Eugen af Savoien og Englænderen Marlborough lærte Europa ved Blenheim og Ramilliers, at Franskmændene ei endnu vare blevne uovervindelige. Forgjeves ydmygede Ludvig sig til at bede om Fred, og Udsigterne vare mørke, da Døden, ved at bortrive Leopold og hans ældste Søn Josef, kom ham til

Hjælp. Sømagterne vilde ikke, at de mange Kroner skulde smykke Carls Hoved, og nødte ham derfor til at bifalde den Utrechtske Fred, ved hvilken Philip erkjendtes for Spaniens Konge, imod at overlade Carl Flandern, Lombardiet, Sardinien og Neapel, Hertugen af Savoien Sicilien og England Gibraltar og Minorka.

(N. F. S. Grundtvig.)

17. Thorvaldsen.

138

Af J. M. Thiele

Det var den 20de Mai 1796, at Thorvaldsen forlod sit Fædreland, hvilket han nu ikke skulde see igjen, førend han vendte hjem igjen som dets Stolthed og Ære.

Men Reisen blev dog ikke saa bekvem, som man havde tænkt, at den vilde blive; thi først gjorde Fregatten et Krydstog i Nordsøen, og siden hengik Sommeren indtil October, førend den ankom til Middelhavet. Her foer den frem og tilbage imellem Malta og Røverstaterne, og saa fredelig vor Kunstner end af Naturen var, maatte han dog i Krig med Barbaresken. Efter adskillige udstandne Gjenvordigheder, hvortil ogsaa 139
kom hans Længsel efter Hjemmet, besluttede han sig i Begyndelsen af næste Aar til at forlade Skibet, for paa en aaben Baad at gaae fra Øen Malta til Palermo paa Sicilien, og herfra slap han omsider til Neapel.

I denne ellers saa lystelige Bye følte han sig saare ulykkelig, deels fordi hans Helbred var svækket, deels ogsaa fordi han havde Nød med at gjøre sig forstaaelig i det fremmede Tungemaal. Han var nu kun nogle Dages Reise fra Rom, men desuagtet manglede der kun, at en Skibsleilighed havde været forhaanden, da han sikkerlig i sin tungsindige Stemning havde besluttet sig til at gaae tilbage til Danmark, og det til uberegneligt Tab for Kunsten som for hans Fædreland. Men til Lykke følte han med Skamfuldhed, at den Svaghed, hvortil han havde overgivet sig, var ham uværdig, og det varede nu ikke mange Dage, førend han den 8de Marts ankom til Rom, hvor han snart skulde blive ligesaa bekjendt som Paven.

Han medbragte fra Kjøbenhavn en Skrivelse til en lærd, dansk Mand, ved Navn Zoega, hvis gode Raad og Veiledning han benyttede, og hvem han i Begyndelsen altid viste sit Arbeide, for at høre hans Mening. Dog, da denne Mand blev ham altfor streng og vanskelig at tilfredsstille, anstillede han sig i lang Tid, som om han drev om, uden at foretage sig noget; men hemmelig arbeidede han paa egen Haand baade om Natten og om Dagen, naar Ingen kunde bemærke det. Og paa denne Maade følte han sig snart i sit Element, og var saa flittig, at det hartad er ubegribeligt, hvorledes han fik saa meget fra Haanden.

Men der var allerede dengang vaagnet en ganske anden Aand i ham end hidtil. Han har selv sagt om denne Tid, at da tøede Sneen ham bort fra Øinene, og dette nye Liv yttrede sig ikke alene i hans Arbeider, men ogsaa i en alvorlig Bestræbelse efter at lære saameget af Videnskaben, som 140
han behøvede for at være ret fri i sin Kunst.

Men tre Aar er ingen lang Tid, naar der er saa mange Ting at lære. Da han derfor var allerbedst i Gang, vækkedes han med Skræk ved den Tanke, at Reisetiden snart var tilende, skjøndt han endnu ikke havde udført et Arbeide, som, efter hans Mening, var godt nok til at vidne om ham i Hjemmet.

I Danmark var man derimod vel tilfreds med hvad han havde sendt hjem, skjøndt dette kun var en ringe Deel af det, han havde arbeidet; thi han kunde aldrig rigtigt fyldestgjøre sig selv, og derfor var det sædvanlig hans Skik, at saasnart han havde fuldført en Billedstøtte, huggede han Hovedet af og henslængte Stumperne, at Ingen skulde see dem. Men naar man skal slutte fra de faa Arbeider, som undgik denne haarde Dom, saa havde han ikke havt nødig at skamme sig ved dem.

Ved denne Strid med sig selv og sine Værker røbede han vistnok, skjøndt uden selv at vide det, at det Maal, han omsider skulde naae, var fjernere end almindeligt. I saadan Sindsstemning besluttede han da nu at udføre en Billedstøtte, som tilgavns kunde tale hans Sag i Danmark, og dertil valgte han af Grækernes Historie at fremstille Helten Jason hvorlunde han i fremmed Land henter sig det gyldne Skind, efterat have overvundet al Modstand.

Naar en Billedhugger vil udføre et Arbeide, da danner han sig først et Billede af vaadt Leer, og naar det er saaledes udarbeidet, som han ønsker det, gjør han derover en Form af Gips, og i denne Form støber han atter Gips, saa at han tilsidst, istedetfor et skrøbeligt Arbeide af Leer, faaer det samme af Gips, hvilket er stærkere og altsaa bedre kan bevares. Efter en saadan Gipsmodel udfører han da senere, naar det bestilles hos ham, sit 141
Værk i Marmor eller i Metal.

Saaledes blev ogsaa denne Jason begyndt i naturlig Størrelse, det vil sige, saa stort som et Menneske i Almindelighed, og i April Maaned 1801 stod Leerskikkelsen færdig.

Men der hører ikke alene Kunst, men ogsaa god Lykke til at udmærke sig imellem saa mange Kunstnere og Kunstværker, som der er i Rom. Det skede derfor, at dette vor Kunstners Mesterstykke ikke tildrog sig synderlig Opmærksomhed, og, da han engang ret havde seet paa det, slog han det i Stykker, og mismodig begyndte han nu at tænke paa Hjemreisen i Efteraaret. Zoega, som før blev nævnt, skulde vende tilbage til Danmark, og det var naturligt, at de besluttede at følges ad, og paa Grund deraf blev Reisen udsat indtil næste Foraar.

Indtil den Tid havde vor Kunstner været som en Kvinde i Barnsnød, thi han havde undfanget et Billede, som vilde og skulde fødes til Verden og ikke lod ham have Ro forinden.

Da derfor Januar kom i 1803, stod der igjen en Leerskikkelse af Jason i hans Værksted; men dennegang var Helten — ligesom for at gjøre sig mere gjældende — voxet op til en overnaturlig Størrelse.

Da dette blev bekjendt, kom der Mange for at see det, og det beundredes af Alle som et Værk, der mere end noget andet af dem, der vare udførte siden Christendommens Indførelse, mindede om den særegne Maade, som Grækerne havde brugt til at fremstille Billedhuggerarbeide.

Men det blev dog kun ved Lovtalerne, og det var meget nær ved, at ogsaa denne Staty havde deelt sine Forgjængeres Skjebne. Imidlertid drev Thorvaldsen det dog denne Gang saa vidt, at han fik den afstøbt i Gips, og nu, tænkte han, kunde den staae hen, indtil der engang blev 142
Leilighed til at faae den til Danmark.

Han pakkede da sine Eiendele sammen, og sagde sin Jason Farvel; thi næste Morgen var berammet til Afreisen. Vognen holdt for Døren, Kufferten var surret fast bag paa, og der var ingen anden Hindring end den, at en tydsk Kunstner, som skulde reise med, ikke endnu havde indfundet sig. Omsider kom han da, men kun for at sige, at han endnu ikke kunde komme afsted, fordi hans Pas ikke var paaskrevet. Reisen blev derfor udsat indtil næste Dag.

Men nu skulde det netop paa denne Dag skee, at en Omviser førte en rig, engelsk Kjøbmand, ved Navn Thomas Hope, hen til det lille Værksted, for at han der kunde see den Jason, om hvilken der gik saa megen Tale. Thorvaldsen var just tilstede og viste sit Arbeide, som vandt stor Yndest hos den rige Englænder. I deres Samtale spurgte han, hvor meget vel denne Statue vilde koste, naar den blev udført i Marmor. "Sexhundrede Zecchiner!" svarede den beskedne Kunstner, for hvem det allerede syntes at være en stor Lykke, om han blot maatte faae Leilighed til at udføre den. "Det er for lidt!" gjentog den ædle Ven af Kunsten, "jeg vil give dem otte hundrede, og strax sætte Dem istand til at begynde Arbeidet!"

Saaledes skulde Thorvaldsen frelses for Kunsten, og Danmark i Aarhundreder komme til at bære hans Navn som et kosteligt Smykke.

Thorvaldsen opnaaede ved denne Tilskikkelse ikke alene det, at han nu kunde blive længere Tid i Rom; men han vandt ogsaa Noget, som maaskee kunde synes uvæsentligt, men langtfra ikke var det — nemlig, at han kom i Orde, og at Rygtet nu talte hans Sag vidt og bredt, og bragte ham Aar for Aar større Leilighed til at udmærke sig ved sin Kunst.

(J. M. Thiele.)

IV. Beskrivende Foredrag.

143

Ligesom Folkeslagenes og enkelte Menneskers Færden og Liv i en Fremstilling af Følgeforbindelser er Gjenstanden for Historien, er Folkeslagenes Sæder og Indretninger, Landenes Beskaffenhed og den hele Natur udenfor hiin Menneskenes fri Virken Gjenstand for Beskrivelsen. Dersom man ikke erindrede, at „Historie" betyder „Fortælling", skulde

saaledes Ordet „Naturhistorie“ være mindre rigtigt uden som brugt om Fremstillingen af de Overgange, hvorigjennem vor Jords Natur har udviklet sig til hvad den er. Denne har saaledes ogsaa havt sin Historie, og en, som behandles ræsonneret, da den leder sig frem ved Skarpsindighedens Slutninger; men i almindelig Forstand er Naturen i sine Enkeltheder kun Gjenstand for Beskrivelsen. Her have vi dog kun at bemærke de Forskjelligheder i Foredragets Maade eller Stiilart, som iagttages i Beskrivelsen, og da finde vi, at Stilen maa rette sig efter Materien. Vi kjende Elementernes Majestæt og den landlige Naturs Høihed eller Ynde, Følelsen heraf siger os tillige, at Sproget ikke kan udtrykke dette noksom, og dog fordre vi, at det skal stræbe derefter. I Naturbeskrivelsen i denne Forstand, ligesom ogsaa i Beskrivelsen af hvilkesomhelst interessante Scener eller Gjenstande, fordre vi altsaa al den Livlighed, Kraft og Farvesandhed ogsaa i det prosaiske Foredrag, som kan stille os Gjenstanden saa levende og klart som muligt for Øie. Beskrivelsen maa blive Skildring og Maleri. I en Beskrivelse, f. Ex. af et natligt Udbrud af Vesuv, kan Stilen ikke beholde Fortællingens Rolighed. Den vil, om den er sand, næsten lade os føle Stødene og Udbrudene i sine korte, ligesom med Scenens rædsomt-skjønne Farver opfyldte, hverandre fremskyndende, Perioder. Den rette Stiil dikteres overalt af Materien, og bliver gjennem Forfatterens levende Opfatning af denne og fine Øre for den Tone, hvorigjennem den vil udtale sig, ligesom Materiens uvilkaarligen 144
valgte Form. Man sammenligne hiin Stiilart, som vil være den naturlige for Beskrivelsen af Vesuv under et Udbrud, med en over Bjerget i dets rolige Tilstand, da Formaalet bliver at skildre det i dets almindelige Forhold til dets Omgivelser! Eller man beskrive en Ildebrand! Mængden af de Gjenstande, som i samme Øieblik fængsle Opmærksomheden og skulle meddeles Læseren med Indtrykket af deres Sammenstød i disse Øieblik, vil uvilkaarlig give sig Udtryk gjennem en kort, afbrudt, uordnet, med skarpe Farvestrøg opfyldt Stiil.

Som oftest danner Naturbeskrivelsen med sin malende Stiil de skjønneste Partier af Reisebeskrivelsen, af hvem vi, som Indklædning for det Belærende, fordre Stilen fortællende lige indtil Samtalens og Brevstilens livlige Lethed og Fortrolighed. Beskrivelsen af Folkeslags

Sæder og Levemaade, der ogsaa som oftest tilhører Reisebeskrivelsen, vender tilbage til den historiske Stiils Rolighed, hvor Forfatteren kun fremstiller det Givne; og i Naturhistorien, i den Bemærkelse, vi almindelig tage Ordet, er Beskrivelsen saa strengt bunden til dette, at Tydelighed, Simpelhed og Sprogrigtighed, ligesom ved andre blot videnskabelige Fremstillinger, tilfredsstille alle vore Fordringer til Stilen.

NATURBESKRIVELSE.

1. Vestfjorddalen.

Af Th. Broch

— — Lidt efter lidt udvikles det yndige Landskab, og Baggrunden aabner sig til en lysende Slette, hvor Grupper af Gaarde og Agre titte frem mellem frodige Løvskove. Alt meer og meer forbauses man ved den uventede Rigdom og Vegetation, ved det Blide og Fortryllende, saa herligt harmonerende med Omgivelsernes Høihed og Majestæt. Speilklar, sagtelig henflydende i Skyggerne af de venlige Lunde, blidelig omslyngende Grupper af lysgrønne Øer med smaa Huse halv skjulte af de hvælvede Trækroner, forener Maanelven sig næsten umærkeligt med Vestfjorden. Paa en liden Slette, rundt omgivet af Gaarde og bølgende Kornagre, ligger Mæls Kirke med sit simple Spiir, som et Tempel i en engelsk Have; alt er saa smaat og barnligt, ret som Dukketøy mod de himmelkneisende Fjelde. Rollagsgrænden hiinsides Elven seer næsten ud som en liden Landsby paa den blide grønnende Skraaning, vædet af den forbiflydende Elv. Og nu Omgivelserne! Et lidet Paradiis synes her sammenklemt mellem Fjelde, af hvilke blot eet behøvede at styrte, for at tildække den hele Scene med sin Klippemasse; man aner ikke nogen Fortsættelse af Elvens Løb; Baggrunden lukker sig ganske, og det Hele seer snarere ud som et Amphitheater end som en Dal. Blide og rolige ere Bjergene, der indhegne den, lige til en useelig Høide bevoxede med de frodigste Løvtræer, der synes med Kunst at være plantede ret som Alleer opad de næsten ubestigelige Skrænkninger. Og over dette Landskab, der forener alle en blidere Verdensegns Yndigheder, har dog Vinteren, hvor

man end vender Øiet hen, opreist sin uomstyrtelige Throne. Over Kløvkindaasen, der hæver sig brat op lige fra Rollagsgrændens Enge, rage Haukanæsfjeldets Tinder atter op, og vise sig her i deres største Majestæt, givende den hele solglindsende Egn et Strøg af deres alvorlige Skygger. Ingen Naturrøst afbryder den høitidelige Stilhed uden de monotone, dumpe Stød af Haugafossen, der lige over for Mæl Kirke styrter sig lodret ned fra en betydelig Høide af Kløvkind, ved hvis Fod den driver et surrende Møllehjul, og derpaa som en blid henflydende Bæk vander Rollagsgrændens Agre. Her er Alt hvad man har ventet at finde af Naturskjønheder, man længes ikke efter mere, troer, at Vestfjorddalen allerede her har udtømt al sin Pragt og sat alle sine Yndigheder til Skue, og gjør sig ingen Forestilling om, at Alt hvad man hidtil har seet kun er en Forsmag paa de endnu langt mere ophøiede og mærkværdige Gjenstande, der snart skulle fremtræde. Veien slynger sig hen langs Bakkerne, men bestandig er endnu Baggrunden lukket, der viser sig intet Haab om nogen Udvei, og dette spænder allerede Forventningen, om man skynder sig fremad, uden at agte synderligt paa de altid nye Skjønheder, som Dalbunden udvikler.

En tæt Lund drager sig hen over en liden Slette ved Elvens Bred; Veien træder ind i dens Skygger, og snart seer man intet uden Træer, og enkelte Striber af Himlen mellem viftende Blade. Dalens Omgivelser unddrage sig Øiet, og man mærker ikke, at den imidlertid umærkelig har forandret sit Løb, førend en blændende Rand straaler pludselig frem mellem de løvfulde Grene, og spænder enhver Nerve til Modtagelse af et nyt og overordentligt Syn, og man iler fremad for at naae det. Da bøier Dalen sig atter, et frisk Lufttræk strømmer kjølende frem, uvilkaarlig standser man, og forbauses; thi mellem de hvælvede Trækroner ligger der i 147
sin hele Majestæt, fra Fod til Top, det 6000 Fod høie Gousta! Først efter flere Øieblikkes Forløb har man Rolighed nok for at nyde dette overordentlige Syn i Sammenhæng med dets Omgivelser. Under Broen, hvorpaa man staaer bruser en Elv rask hen, og taber sig snart i Skyggerne af den herligste Lund. Træstammer i tusindfold vexlende Former, høithvælvede, løvrige Kroner, beskygge de venligste Grønninger. Man troer sig hentryllet i det skjønneste Parti af en engelsk Have, og

denne Scene er i sig selv saa skjøn, at man vilde troe den umuligt kunde forskjønnes ved noget, hvis ei et Blik i Høiden atter viste de evige Sneemasser, straalende frem umiddelbar over bølgende Trætoppe, rundtom indkrandsede af gyngende Grene, ikke som tilhørte de en jordisk Skikkelse, men som om de svævede ned fra Himlen. O, uendelige Kontraster! de lysgrønne Enge, den dunkelgrønne Lund, hvorigjennem hist og her et Glimt af Gaustaknæernes fjerne, blaae Klippemasse titter frem, den blendende hvide Snee, den klare Himmelhvælving — nei, hvo som ikke her beundrende føler Skaberens Almagt, ham maa Naturen have negtet al menneskelig Følelse.

(Th. Broch. „Fodreise til Rjukanfossen.“ I Hermoder. Chrnia 1821.)

2. Rjukanfos.

147

Af Th. Broch

Navnet synes at udtrykke dens Charakter, og den fører det medrette; thi allerede i en halv Miils Afstand seer man dens Røgskyer hvirvle op over Fjeldtoppene. Fra Randen af en svimlende Afgrund gjennemfarer Øiet et sort Svælg indtrængt mellem rædsomme Klipper, der hiinsides som en næsten overhængende Væg, og paa denne Side skarp som en 148
Knivseg, med skrækkelige Takker og Brud, styrte ned i Dybet, hvor Elven skummer frem under Fossefaldets tykke, hvirvlende Dampmasse. Bag disse gyselige Klipper, dybt inde i Baggrunden af den mægtige Fjeldgryde reiser sig den Fjeldvæg, fra hvilken Rjukan styrter ned, ikke som et halv gjennemsigtigt Slør, saaledes som Staubbach i Lauterbrunnen, men mere som en sammentrængt kompakt Masse, der til alle Sider udskyder sin Overflod i spillende Straaler. Dens nederste Trediedeel er aldeles indhyllet i tykke Dampskyer, der udbrede sig i Svælget, gjennem de trange Kløfter, som hine omtalte Klipper danne med Rjukans Fjeldvæg atter hæve sig op, forene sig til lette Skyer, og danne Bække, der styrte ned over Klippesiderne, men modtages og igjen tilbagestødes af de bestandig opstigende nye Dampmasser. Det er et herligt Syn; kun Skade, at Standpunktet ligger høiere end selve Fossestupet, saa man seer det hele Fald fra oven nedad, hvorved det

naturligviis taber i Anseelse; thi saa stolt og ophøiet det end staaer der for Øiet, saa vilde det, seet fra Bunden af det dybe Svælg, fra neden opad, dog vistnok præsentere sig endnu langt frygteligere. Maaskee er ogsaa dette Grunden til, at man ikke finder dets Høide, der af Professor Esmark er angivet til over otte hundrede Fod, svarende til Forventningen; efter Øiemaal og Sammenligning med andre bekjendte Gjenstande, vilde man høist antage det for henimod 500 Fod, men desuagtet vil den overordentlige Vandmasse og den rasende Kraft i ethvert Tilfælde vistnok gjøre dette Vandfald til et af de mærkeligste i Verden.

Vil man hen til Fossestupet selv, saa har man kun Valget mellem at omgaae hele Bagsiden af Skaraasen, en Vei, der vil medtage et Par Timer, eller ogsaa at vedblive Stien langs Fjeldsiden omkring det store Svælg, hvori Fossen styrter ned. Denne Vei, almindelig bekjendt under Navnet Maristien, er rigtignok ikke Fjerdeparten saa lang, men dog vil jeg 149
raade Enhver, der ei veed sig ganske fri for at kunne blive svimmel, til heller at vælge hiin lange Omvei, eller ogsaa give sig tilfreds med at have seet Rjukanfossen paa Afstand. I Begyndelsen fristes man rigtignok til at troe, at Rygtet som sædvanlig har fordoblet Faren; Fjeldsiden opad er dog endnu bevoxet med Græs, Stien lader sig bekvemt gaae, og smaa Buske unddrage Øiet det aabne Svælg; ja endogsaa da, naar dette Øienbedrag ophører, naar Fjeldvæggen bliver saa brat, at ingen Busk deri har kunnet fæste Rødder, og man seer det svimlende Dyb lige under sig, saa vedligeholdes Haabet dog endnu ved Synet af enkelte Torv, der paa smaa Afsatser langs Fjeldsiden ikke ligge længere fra hverandre end man kan stige fra den ene over paa den anden; men naar nu ogsaa disse pludselig ophøre, naar man staaer paa den sidste Jordplet, og ved næste Skridt skal sætte Foden umiddelbart, som det synes, paa den glatte nøgne Fjeldvæg, der under en Vinkel af 80° styrter ned i en Dybde af mellem 7 og 800 Fod, naar man over sig kun seer den nøgne Klippevæg og under sig det umaadelige Svælg, hvori Elven farer hen som en lysende Stribe; ingen Rift, hvori man kan holde sig fast, ingen Afsats hvorpaa man kan sætte Foden, da føler man en vis uvilkaarlig Lyst til at vende om, og mange Reisende have ogsaa ladet dette Sted være Maalet for deres Vandring. Ledsageren maa nu gaae foran, og se! i Zikzak opad Fjeldsiden veed han

at finde nogle ubetydelige, jeg kan ikke sige Afsatser, men snarere smaa udstikkende Knorter eller Ujævnheder, ofte netop store nok for at skaffe den halve Fod et Støttepunkt. Man gaaer i hans Fjed, sætter Foden mod den samme Knort, hvorfra man seer ham borttage sin, griber i de samme Rifter, hvori han har grebet, og kommer saaledes, næsten uden selv at vide hvorledes, efterhaanden opad, indtil en større Afsats, hvori et mægtigt Fyrretræ har fæstet Rødder, endelig tilbyder en tryg Hvileplads. Med Forbauselse stirrer man nu ned i Dybet, og gjenfinder neppe Sporene af den Vei, man er kommet. Nu er det Værste overstaaet. "Nu kan du sige du har været ved Furua", sagde en halt Mand fra Krogen, der ved min første Reise til Rjukan ledsagede mig over Maristien. Men har Opstigningen været vanskelig, saa overgaaer Nedstigningen al Beskrivelse. Da kan man ikke undgaae at see i Dybet; medens man med den nedstrakte Fod søger om et Støttepunkt, hænger man ligesom svævende ud over Svælget, gjennemtrængt af den Overbeviisning, at et eneste Feiltrin, den mindste Udgliden vilde have den uundgaaelige Sønderknuselse til Følge.

Har man naaet det omtalte Fyrretræ, saa synker Stien sig snart igjen, og fører omkring Aabningen af skrækkelige Kløfter hen imod Fossestupet. Man skynder sig nu at naae det sidste Maal for sin Vandring, man nærmer sig Kanten af den lodrette Fjeldvæg, og stirrer ud over den ned i det bundløse Dyb; og, Himmel, hvilket Maal! Uvilkaarlig farer man tilbage, og vover neppe atter at stirre ud, for at nyde dets blendende Glands, dets ufattelige Skjønhed. Op fra Dybet, op over det rygende Svælg, hæver sig en tredobbelt Regnbue. Der staaer den med sine Ildfarver, sittrende i de opvæltende og bestandig opvæltende Skyhvirvler, brændende paa de sorte Klippevægge, Himlens syvfarvede Bue nedsjunken i den rædsomste Afgrund! Men, hvi prøver jeg min Afmagt paa at beskrive det, som i sig selv er ubeskriveligt? Nei, dette Syn, det Skjønneste af alt Skjønt, det herligste Maal for den herligste Vandring maa være seet for at kunne fattes!

(Th. Broch.)

3. Høifjeldet.

Af C. Hansteen

Den store Fjeldryg, der adskiller Bergens Stift fra Christianssands og Akershuus Stifter, — eller det Vestenfjeldske fra det Søndenfjeldske, — og hvis sydligere Deel fører Navn af Hardanger-Fjeld, den nordligere af Fille-Fjeld, gaaer omtrent fra Syd til Nord med nogen Afvigelse mod Østen. Fra denne Ryg gaae mindre Fjeldrygge, ligesom Ribbeen, ud imod Østsiden, og danne der lange snevre Dale, der strække sig fra Vest mod Øst. Naar man gaaer fra Thelemarken mod Nord, maa man derfor idelig overstige betydelige Fjelde, for at komme fra den ene Dal til den anden. Alle Elvene løbe ogsaa fra Vest mod Øst. Hovedfjeldets Brede er meget forskjellig; fra Hallingdal til Eidsfjord angives den for 14 Mile; fra Nørstebø til Maurset, som ovenfor anført, for 9 Mile; fra Nørstebø til Ullensvang for 14 Mile; sydligere er Breden endnu større. Det snevreste Pas er det, hvor den almindelige Postvei gaaer, imellem Lysne i Leirdal udi Sogn og Skogstad i Valders. Veien slynger sig her langs med Fordybninger eller et Slags snevre Dale, saaledes at den næsten overalt ligger i Ly af høiere Fjelde. Kuns paa et kort Stykke Vei i Nærheden af Suletind, hvor Veien har naaet Fjeldets Høide, er man udsat for den paa aabne Bjergflader sædvanlige skjærende Vind og alle den urolige Atmosfæres Angreb. Den Vei, vi skulde vandre, gaaer bestandig mod Vest, skyder omtrent 2 Mile fra Nørstebø over Lougen Elv, og gaaer derpaa paa den nordlige Side af Normands-Lougen Sø, fra hvilken Lougen Elv kommer; herfra gaaer den i Nordvest imellem Fjeldene Haarteigen og Hallingskarven til Maurset i Eidsfjord.

151

I flere Timer bleve vi ved bestandig at stige opad; først ud paa Eftermiddagen havde vi tilendebragt den besværligste Deel af Opstigningen paa Fjeldets Side, endskjønt vi først den næstfølgende Eftermiddag naaede det høieste Punkt. Intet kan tænkes mere melankolsk end det Syn, der her frembyder sig for Øiet. Det hele Fjeld udgjør en ensformig og uoverseelig Flade, hvor intet Spor af Vegetation findes, undtagen et Par graa og gule Mosarter (formodentlig Rensdyr-Mos og islandsk Mos), der dog paa Afstand aldeles falde sammen med Fjeldets

152

naturlige Farve, og et Slags sortagtigt Riis, som jeg ikke ret veed enten det var Dvergbirker eller den paa de danske Heder almindelige Lyng. Den eneste Afvexling, Øiet undertiden støder paa, er store Sneefonder af mere end 100 Alen i Længde og Brede og flere Alen i Dybde. Alle Fordybninger i Fjeldet ere nemlig opfyldte og udjævnede med Snee; hvor Fjeldets Overflade er nogenlunde jævn, er den deels afblæst af den her bestandig herskende Vind, deels paa denne Aarstid optøet af Solen. Midt om Sommeren er denne Snee temmelig blød, især lidt efter Middag og noget under Overfladen. Hesten er derfor frygtsom ved at gaae paa den, saasom den jævnlig træder igjennem, og da synker i til Bugen. For at komme løs igjen vælter den sig om paa Siden, hvorved den kaster Rytteren ubarmhjertigen i Sneen, og gjør derpaa et Par voldsomme Spring, for at komme paa et fastere Sted. Man støder sig vel ikke, men da man ved det uventede Fald let kan komme under Hesten, eller ved dens uregelmæssige Spring faae et farligt Slag, saa maatte jeg, efterat have gjort et Par saadanne Volter, gribe til at stige af ved Sneefonderne og følge Hesten i sømmelig Afstand.

Paa andre Steder ere store Myrer, der vel ikke ere dybe, men dog Fodgjængeren til meget Besvær. Adskillige større og mindre Kjærn findes her ogsaa; men disse ere langt fra at forskjønne denne Ørken. De mangle den venlige Omkrandsning af grønlige Skove og græsklædte Bakker, og ligne saaledes et Speil uden Indfatning, der blot tjener til at fordoble 153
Billederne af den sørgelige Livløshed. Det hele Fjeld ligger overstrøet med en Mængde større og mindre Steenbrokker, hvoraf en stor Deel holde en Kubikfavn og derover. Paa mange Steder bestaaer hele Grunden af saadanne Sammenstyrtninger, hvorover Gangen saavel for Menneske som Hest er baade besværlig og farlig, naar de alendybe Aabninger mellem de sammenstyrtede Stene skjules af Mos. Overalt seer det ud, som om der over det hele Fjeld var gaaet en stor og almindelig Ødelæggelse; thi om man end kan antage de mindre Stene som en Frembringelse af flere Aartusinders Forvittring, saa synes dog de større isolerede Masser vanskelig paa denne Maade at kunne forklares.

Disse store Steenmasser, hvoraf man næsten overalt i en Kreds om sig seer en 50 Stykker, tjene til at finde Vei i denne Ørken uden Kompas. Thi

paa de største af disse have Vandringsmændene i den Linie, hvor Veien gaaer, opstablet 2 eller 3 andre mindre Stene, saaledes at man, saasnart man har forladt en af disse Mærkestene, gjerne snart igjen faaer Øie paa den næste. I den levende Følelse af sin Hjælpeløshed paa disse Steder er man altfor alvorlig stemt til, at den hos raae Mennesker ellers almindelige Ødelæggelses-Lyst her skulde kunne yttre sig. At nedrive disse Mærkestene vilde derfor betragtes som et ugudeligt Foretagende; tvertimod anseer enhver Vandrer sig forpligtet til at opsætte dem, som af Vinden kunde være omkastede. Om Vintertiden eller i mørke Høstnætter, da disse trøstende Veiledere blive usynlige, er derfor Gangen over Fjeldet saare farlig. Jeg kaldte disse Mærkestene trøstende Veiledere, og det med Flid; thi de ere paa denne Vandring det eneste Spor af Mennesker, man kan vente at træffe; og naar man i nogen Tid ingen saadan Mærkesteen har seet, saa tilintetgjør den næste, man opdager, den opvaagnende 154
Ængstelighed ved det trøstelige Tilsagn: "Du er endnu paa ret Vei."

Min Ledsager gik foran og talte med sin Hest, udrustet med en gammel Bjørne-Rifle, for dermed, ifald Leiligheden tilbød sig, at kunne skyde et Reensdyr. Bagefter fulgte jeg, snart ridende, snart gaaende, for at vedligeholde Varmen. I sidste Tilfælde satte Karlen sig op paa min Hest, for at hvile sig ud. Undertiden gik Veien over Bække eller store Vandsamlinger, der ikke uden stor Omvei kunde undgaaes; og da kastede han sig paa Maven paa Hestens Lænd bag ved Kløven, og det lille Dyr gik nu med vaklende Skridt under den dobbelte Byrde over den stenige og ujævne Bund. Langt hen paa Eftermiddagen traf vi 4—5 Mennesker og nogle Heste, der kom fra den anden Side af Fjeldet. Da det er ligesaa sjeldent for Vandreren her at træffe Mennesker, som for et Skib i rum Sø at opdage en Seiler, saa passerer man ikke forbi, uden at praie hinanden. Den ene var fra Omegnen af Bergen, de øvrige vare hardangerske Handelsmænd; og jeg hørte nu for første Gang paa Reisen det bergenske Tungemaal. De gave os den glædelige Efterretning, at der ikke var meget Snee paa Fjeldet, og at Lougen ikke var større eller stridere end at vi uden Vanskelighed kunde sætte over den.

(C. Hansteen. "Bemærkninger og Iagttagelser paa en Reise fra Christiania til Bergen i Sommeren 1821." I Budstikken f. 1822. Chrnia.)

4. Finmarken.

154

Af Keilhau

Vardø. Den 10de Juni 1827, paa en skyfri Søndagsmorgen, seilede jeg nordenfra ind igjennem Bussesundet, der adskiller Vardøen fra Varangernæsset. Landet er paa begge Sider ganske lavt, deels fuldt af samme Klipper, deels bedækket med Sand- og Myrstrækninger; enkelte Pletter ere mager Græsmark; efter Træer eller Buske af nogensomhelst Art 155 seer man forgjeves.

Flokke af utallige Ederfugle fløi frem og tilbage over Sundet. Endelig fremtraadte Vardøhuus paa en fra Stranden sagte opstigende Slette, som just nu begyndte at grønnes. Indenfor Murene stod en liden Klynge rødmalede Huse af ganske venligt Udseende, og over Kommandantboligen vaiede et stort festligt Flag. Et Skib og flere Lodjer laae til Ankers foran Fæstningen. Et Par russiske Drenge roede forbi os med skingrende Sang; de alvorlige kolossale Figurer med langt Skjæg og høie, næsten turbanformige Huer, som vi saae paa Lodjerne, vare Handelsmænd og Skibskapitainer fra Kola og den hvide Sø. Selve Staden Vardø var endnu ikke synlig; de faa Huse og Hytter, hvoraf den bestaaer, vare beliggende bagenfor den lille Høide, som Fæstningen behersker.

Foruden de Træhuse, hvoraf Staden bestaaer, indbefatter den ogsaa nogle Jordgammer. Etsteds benyttede man en gammel omvendt Baad, nedentil omsat med Jordtørv, til et Slags Huusrum; den var at see midt i Gaden. Jeg har siden ofte i Finmarken seet afhugne Skibs- og Jægte-Kahytter opsatte paa Landet og benyttede som Vaaninger. Vardø Gade løber over en ganske smal Isthmus, som forbinder de tvende Stykker, hvoraf Øen bestaaer, og adskiller den saa kaldte Vestre-Vaag fra den Østre. Den sidste er den egentlige Havn, i hvilken nu laae en Brig og nogle Lodjer foruden en Mængde Baade.

I Anledning af Thinget og Præstens Nærværelse var en stor Deel af Landalmuen forsamlet. Finnerne dannede en liden Leir, som vi gjennemvandrede ved det matte Skin af Midnats-Solen. De fleste vare sysselsatte ved deres Madgryder, — Mænd, Kvinder og Børn i allehaande forskjellige liggende og siddende Grupper. Nogle havde dannet sig smaa

156

Telte af det til deres Baad hørende Seil, Andre sov paa den aabne Mark under tykke uldne Tepper og Skindfælde. Dog var det kun de færreste, som havde begivet sig til Hvile. Man er naturligviis i denne Aarstid ikke saa nøiagtig i at vælge hele Natten til Søvn; den er som oftest den behageligste Deel af Døgnet.

Jeg har overbeviist mig om, at de Forestillinger man i Almindelighed gjør sig om Vinteren i Finmarken, ere aldeles overdrevne og tildeels ganske falske; men paa Vardø maa dog denne Aarstid stundom være rædsom, og det formedelst Stormene. Veien mellem Fæstningen og Byen er forsynet med en Allee af tørre, nedrammede Birketræer, for at man ikke paa disse faa Skridt skal forvilde sig i Sneefoget. Naar Stormen raser med sin fulde Kraft, skulde Enhver, som vover sig ud, kastes i Søen. Mod det aabne Hav i Øst vender sig en Klipperad af henved 100 Fods Høide; derunder ligger paa den vestre Side Kirken og Byen. Mod disse Klipper bryder Søen sig frygteligen; man har seet dens Fraad sprøite høit i Veiret over dem, gribes af Stormen og pidskes hen over Øen. Bussesundet, som mellem Fæstningen og Svartnæs kun er et Par Bøsseskud bredt, gjør under Vinterstormene ofte al Forbindelse med Fastlandet umulig; det hænder, at Posten eller andre Reisende maae vente hele otte Dage i Svartnæssets elendige Gamme, inden de kunne komme over.

*

Pasvig. Flodreisen begyndte meget behageligt. De omgivende Bjerge og Klipper vare høist maleriske; i alle Bugter stode de livligste Trægrupper; Birken havde igjen sin ranke Stamme og hvide Bark, hvor den stod frit paa Bjergskraaningen; umiddelbar ved Elven hældede den sig ud over Evjerne med tynde, dybt nedhængende Kviste; Buske af Hæg og Røn blomstrede kraftigen, og Older og rankstammede Aspetræer blandede 157
sig i Grupperne. Furren forekom sparsomt, og havde endnu altid et sygeligt Udseende. Strandsvaler flagrede over Floden og fløi til og fra deres Tilhold i de smaa Elvemæler, der hist og her laae paa Bjergfødderne. Smaa nydeligen spættede Sælhunde dukkede op snart foran snart bag Baaden.

Vi vare snart ved Rigsgrændsen; en Røs stod paa hver Side af Floden, og en bred i Skoven udhugget Gade gik op ad Bjergsiderne. Nu varede det

heller ikke længe, førend Kapellets hvide Tag fremlyste mellem rige Birkegrupper, og efterhaanden kom ogsaa en liden Samling af smaa Huse tilsyne. De tilhøre Pasvig-Finnerne, som paa en vis Tid af Aaret her have deres Tilhold. Kapellet er en Filial til Peisen. Den Deel deraf, som er bestemt for Menigheden, stod aaben; paa Væggene hang en Mængde smaa Malerier, alle meget vel udførte paa forgyldt Grund. De fleste vare meget gamle, og det skulde maaskee ikke være uinteressant at vide, paa hvilken Vei de have vandret, førend de naaede hid. Saadanne Malerier udbredtes engang fra Constantinopel, især over Rusland, som Handelsvare.

*

Brændingen. — — Stormen, som havde opholdt mig, havde oprørt Iishavet saaledes, at jeg endnu ikke den anden Dag efter min Ankomst kunde løbe ud fra Omgang. Den heftigste Søgang kom først bagefter Uveiret; Russerne mistede om Natten en Jolle, og vare nu ifærd med at trække deres store tomastede Fiskerbaade op paa Land. Det var næsten ganske vindstille, og dog lød det brusende Hav som en fjern, dump Storm. Jeg gik ud paa Stranden for at betragte dette Skuespil. Saasnart den indvæltende Sø naaede den flade Grund, der ikkun med ganske faa Fod Vand strakte sig langt ud fra Landet, reiste den sig som en fraadende Vold og rykkede med tiltagende Hurtighed ind imod Stranden. Dens Ryg 158
skjød sig frem over Bølgens Fodstykke, og Bølgen selv rullede sig sammen som et Blad, hvis øvre Bøining var ganske tynd og gjennemsigtig og af en skjøn, søgrøn Farve; herover dannede sig en høi Skumkrone, hvis hvide Støv under den stigende Fart veg tilbage som et fiint, flagrende Haar. Herligt som dette Syn nu var, maa det være frygteligt om Vinteren, naar Stormene naae deres fulde Styrke, og Havet oprøres mangefold heftigere. I denne Aarstid ophører ogsaa al Samfærsel paa Søen. Den gamle Mand og hans Datter ere da i mange Maaneder aldeles afsondrede fra andre Mennesker. Man tænke sig disse Eneboere i Gammen paa den aabne Strand, omhyllet som den da er af Polarmørket, Sneefoget og Nordvesttaagen, og man vil tilstaae, at deres Situation er ganske mærkværdig.

*

Midsommernatsolen. I Laxefjord-Botn saavelsom i den tæt derved indløbende Adamsfjord ere mange gode Græspladse og smukke Situationer; Adamselven danner et af de største og skjønneste Vandfald i Øst-Finmarken, som, med Undtagelse af Landet sydenfor Varangerfjorden, ellers ikke er rigt paa dette Slags Naturskjønheder. Veiret var hele Tiden klart og stille; om Aftenen valgte jeg gjerne en eller anden Plads under Klipperne eller en Odde i Fjorden, hvor jeg overnattede i et lidet Telt, som Folkene forstode at opsætte af Baadens Seil. Ved den nærmeste Bæk havde Mandskabet deres lille Leir, hvor de kogte og stegte. Kjøkkenet blev næsten hver Dag forsynet med fortræffelig fersk Lax, der indkjøbtes af de enkelte Finner, som vi hist og her kom forbi paa Fjorden.

Disse Aftener og Nætter vare uforligneligen skjønne. Ved Midnat gik Solen netop midt over Fjordens brede Munding, og kastede sit Lys paa den 159
store Vandflade, hvis blanke Vover skyllede sagte ind paa Strandkiislerne. Dertil vare Klipperne, ved hvilke jeg ofte opslog mit Telt, her af en udsøgt Skjønhed; deres Bryst prangede med Buketter af den yppige Rhodiola og Guirlander af den violetblomstrede Saxifraga; Taget var tykt, udoverhængende Mos, som overalt dryppede af det klareste Vand, og gjerne paa et eller et Par Steder afgav smaa Kaskader. Naar jeg da endelig besluttede mig til at gaae ind i Teltet, troede jeg at erfare denne sødelig søvndyssende Virkning, som man har tillagt Beskuelsen af en vældig, Synet roligen imøde kommende Vandflade. Thi uagtet Solen skinnede ind i Teltet, kunde jeg aldrig indslumre behageligere end under denne Beskuelse, og under Lytningen til Kildens Pladsken og Vovens Bevægelse over Strandkiislerne.

*

Reenfart. Omkring Renens Hoved, om Panden, lægges et Toug eller et Baand, hvorfra Tømmen gaaer ud; denne, som gjerne gjøres af Sælskind, er blot enkelt, og styrer Renen ved at kastes til Høire eller Venstre; den vikles fast om den høire Haand. Om Dyrets Hals hænger en Ring af Reenskind, hvori nedentil en Trækrem fastgjøres; naar man kjører, lægger Ringen sig an imod Brystet, og Remmen gaaer mellem Renens Been hen til Slæden. Deels til større Bekvemmelighed, deels til Zirat føies

ofte til dette Seletøi et Belte og et Halsbaand. Slæden er enten en Pulk eller en Kjærris. Begge Slags ere byggede som smaa Baade, foran med en spids Stavn, bagtil butte; under ere de runde og forsynede med en flad Kjøl. Man sidder paa Bunden med horizontalt udstrakte Been. En Kjærris er aaben, men Pulkene have foran et hvælvet Dæk, der sædvanligviis er overtrukket med Sælskind; under dette Dæk ere Benene i Skjul, og forrest er et Aflukke til smaa Reisefornødenheder. I en Pulk sidder man ligesom 160
Foden i en Sko. Finnerne selv kjøre helst i Kjærris, fordi de ofte finde Dækket at være dem iveien under deres mangehaande Bevægelser; thi dette Folks Urolighed kan man ogsaa heri bemærke; snart sidde de paa Bunden af Slæden, snart paa Karmen, undertiden seer man dem ogsaa, under fuld Fart, staaende deri.

Saasnart vi vare indstegne i Pulkene, kastede Anføreren sig i sin Kjærris, gav sin Reen et rask Slag med Tømmen, og i samme Øieblik var Karavanen i fuld Fart. Lidt efter lidt udviklede Rækken sig af den første Forvirring, som gjerne er uundgaaelig, idet Toget begynder. Renerne, som altid beholde Noget af deres vilde Natur, ere i Førstningen ofte meget vanskelige at styre, det gaaer som oftest heel broget imellem hinanden, og for den Uvante seer det vistnok farligt ud. Man kastes og svinges omkring, vælter og kommer op igjen, man slæbes afsted uden at vide, hvorledes det gaaer til, at man beholder hele Lemmer.

Jeg havde forhen ikkun gjort et Par smaa Forsøg, og havde ladet mig give en spagfærdig og vel tæmmet Reen. Det forstaaer sig, at jeg strax slog om paa Siden, men jeg kom dog snart op igjen i samme Fart og ved egen Hjælp.

Vi kjørte strax over den store Alten-Elv, dernæst over en flad Ør, og kom paa Tværelven, en mindre Flod, som vi derpaa vedbleve at følge halvanden Miil opad paa en skjøn banet, bred Vei, paa hvilken Elvebakkens Beboere nedkjøre Foder og Brænde. Skjøn Løvskov af Birk, blandet med noget Older og Asp, indhegnede Elven og fyldte Dalbunden.

Idet vi skulde tage af fra Elven, saae vi kun en dyb Fure for os i Sneen, netop saa bred som en Pulk. Dette var en Vei, som vor Skyds havde banet ved Nedkjørselen til Elvebakken, og som nu kom os vel tilpas.

Det gik efterhaanden opad gjennem Dalen, som her var bevoxet med 161
Furruskov, og havde steile Klippesider.

Vi bøiede af fra Tverelven ind i en Sidedal, og kom over en liden Sø, Gullojavre. Mellem denne og den nærved beliggende Lavvojavre gjorde vor Vappus Holdt. Her var en taalelig Bedeplads for Renerne, og Klokken var ni. Ild blev strax paatændt ved et Furutræ, og snart vare Gryder og Kjedler paahængte. Fjeldfinnerne have om Vinteren hver Aften deres Kjødsuppe; Kjedelen følger dem altid, og Vand vide de sædvanligviis at finde i Nærheden; hvis ikke, bruges Sne; vældige Stykker frossent Reenkjød kastes i Kjedelen, og saaledes er snart det sundeste og kraftigste Maaltid færdigt. Vi nøde det ofte med dem, uden at koge for os selv.

Grupperne om Ilden bestode ialt af syv Personer. Hr. Richardson, en Englænder fra Kobberværket i Kaafjorden, var stødt til os i Elvebakken, og her indhentede vi Posten, hvis Vinterroute fra Alten til Østfinmarken gaaer over Karasjokk.

Efter Aftensmaaltidet søgte Enhver sit Natteleie saa godt, som han kunde, paa Sneen. Kulden var — 6°, og en luun Stilhed herskede i Skoven. Ogsaa Renerne begave sig nu til Hvile; deres Bjælder ophørte lidt efter lidt at klinge, den ene efter den anden. Hr. Pastor Rode havde laant mig en stor Pose af Faareskind, som han havde ladet gjøre for Reiserne til Kautokeino; i den steg jeg ind, og sov ret godt. Jeg fandt det dog, i saa mildt Veir, vel varmt paa denne Maade, og fulgte siden Finnernes Exempel, som blot stikke Overkroppen ind i en vid Pesk, og forresten ligge i deres Reiseklæder.

Der faldt lidt Sne om Natten, og den følgende Morgen var graa. Reisen
fortsattes opad den flade Dal, hvori nu Furutræerne efterhaanden 162
forsvandt. De vare blinkede for at betegne Veien.

(B. M. Keilhau. „Reise i Øst- og Vest-Finmarken samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen, i Aarene 1827 og 1828.“ Chrnia. 1831.)

BESKRIVELSE AF FOLK OG SÆDER.

5. Nordmændene.

162

Af Pram

Det er en almindelig Bemærkning, at Beboerne af bjergfulde Lande ere altid meest gjennemtrængte af den Hengivenhed til deres Fødeegn, som man kalder Kjærlighed til Fædrenelandet. Det er fordi Sædernes Fordærvelse, Pragt og den alt opslugende Yppighed finde ikke saa let Indgang i disse Egne, som i andre. Deres naturlige Beskaffenhed aabner ikke Nydelsen af den Lykke, som den kan give, for dem, for hvilke et tarveligt Liv ikke er nok. Den tvinger Indbyggerne til at anstrenge sig for at kunne leve; men den gjengjælder denne Møie med Sundhed og Styrke, med den blide Glæde af et jævnt og behageligt Liv. Den rene Bjergluft gjør dem mere muntre, mere opvakte og levende derved, at den forjager de usunde Vædsker, det nedslagne og langsomme Væsen, som er Virkningen af de lavere sumpige Egne. Lægger man hertil de langt skjønnere Scener paa Bjergene, som ikke kunne finde Sted i det flade Land, Skove paa Bjergenes Afhæng, som gjenlyde af Hjordenes Brølen, af Musiken af Elve, der styrte ned rundt omkring fra deres ophøiede Kilder, for at vande de frugtbare Enge og Dale, hvorigjennem de slynge sig, og man vil finde disse Lande skjønne, behagelige, oplivede i en Grad, som de lave og jævne Egne aldrig kunne naae.

Norges Indbyggere føre for det meste det simpleste Hyrdeliv, som maaskee tillige er den lykkeligste Næringsvei. Bønderne dyrke og Jorden i 163
de Egne, hvor Klimatets Strenghed tillader det, og det skeer med en Flid, og paa en Maade, som giver de norske Agerdyrkere Fortrin fremfor de i

mange andre Lande under en gunstigere Himmelegn. Ikke heller ere disse Arbeider utaknemmelige. Bonden faaer ofte ved Høsten sin Udsæd sexten- til tyvefold igjen af ualmindelig godt Korn. Hvor Jordsmonnet ligger for høit, eller hvor Klimatets Strenghed gjør Jordbruget mindre sikkert, nærer man sig, foruden af Fædrift, af Skovenes Frembringelser. Der fældes Træer til Master og Bjelker, disse tilhugges, føres til Saugmøllerne, og skjæres til Bræder.

Beboerne af Søkysterne føre omtrent det samme Liv, eller de ere Lodser, og Søfarende kjende ikke mere erfarne og uforskrækkede end disse; eller de ere Fiskere, hvis Fangst ikke alene forsyner Landets egne, men endog fjerne Landes Beboere med en betydelig Artikel til deres Underholdning. Disse Søkyster ere tillige Fødestedet for disse Sømænd, paa Handelsskibe og Krigsflaader, som vinde Agt, i Feide og Fred, i alle Jordens Havne. Tordenskjold, Adeler, Juel, Huitfeldt og mange Flere have hædret Norges Søkrigere. Selv de stolte Briter tilstaae, hvor meget de skylde disse Kysters Søfolk. De engelske og hollandske Handelspladse i begge Indier erkjendte Norge som Fædrelandet for en Deel af dem, der førte deres Skibe fra Havn til Havn.

Vil man nøiere lære at kjende disse Bjergboeres Levemaade, da besøge man dem i deres Huse, som for det meste ligge paa Bjergenes Sider. De ere sædvanligen byggede af Tømmerstokke, som uden Steen og Kalk ere lagte paa hinanden ligesom Alpeboernes Huse. Der finder man Normænd af samme Aand og Sæder, som deres Forfædre for fire og fem Aarhundreder tilbage. Ikke ere de Barbarer, ligesom de i Almindelighed ikke heller vare det i Barbariets Alder. De ere jævne, uden Kunst, ikke 164
fordærvede ved Yppighedens Forfinelser i de sidste Aarhundreder. De ere store, skjønne og haardføre.

Kvindekjønnet behandle de med en Ømhed, som ligner Riddertidernes Sæder; endog i de mindst velhavende Stænder paalægges denne intet haardt Arbeide, og de udsættes ikke for Veirets Ublidhed. Dog ere Hjordene fornemmelig betroede deres Opsyn. Man finder derfor Kvinder blandt Almuen i Dalene smukkere end andensteds. Da de behandles med Skaansel og i Almindelighed med Agtelse, vedligeholde de Kjønnets Blidhed, og formilde derved det undertiden for Strenge i den mandige

Charakter. Ligefremhed er Hovedtrækket i disse Bjergboeres Sæder. De gaae Enhver freidig i Møde, og, uden Hensyn til hans Stand eller udvortes Udseende, sige Du til ham; og "Guds Fred" er deres Hilsen uden Komplimenter, som de ikke kjende. Deres Gjestfrihed er stor. Deres hele Opførsel bærer Præg af omhyggelig Attraa efter at forekomme hvert Ønske, hver Fornødenhed. Alt for jævne til at smigre, vil man finde dem mere høflige, end hvad man kalder den fine Verden i Almindelighed.

Disse Folk ere sædvanlig muntre og oprømte. Deres Nationalmusik elske de til Enthusiasme; den udgjør det Væsentlige af deres Gjæstebud og deres Forsamlinger. De elske ligeledes Dands, og dandse med utrolig Lethed samt Færdighed, og ikke uden Ynde. Deres Stemme er klar; de synge godt, og forrette deres Arbeide under Sang. De opbevare fra fremfarne Dage Romancer og historiske Sange om deres Heltes Bedrifter eller om deres Forfædres og Landsmænds mærkelige og rørende Handlinger.

Saa inderlig, saa brændende Normandens Kjærlighed til Frihed end er, hvor aarvaagne de end ere for at vedligeholde dette uskatteerlige Klenodie, er dog deres Kjærlighed og Hengivenhed til Kongen og 165
Kongehuset ikke mindre varm, og udgjør et væsentligt Træk af denne Nations Charakter.

De ere tappre og modige, men ere maaskee langsomme til Forlig, naar de først blive opirrede. Deres Løfte er ubrødeligt; de ere varme Elskere, gode Ægtefæller, faste Venner, gode og ømme Fædre, og over alting ivrige Fædrelandsvenner.

Skjøndt dette Folks Vindskibelighed har kun faa Fabrikvarer at fremvise, vil man dog finde mere Flid og Arbeidsomhed hos Nordmændene, end hos mange andre Nationer, som have Roes derfor. De ere altid sysselsatte, og, uden nogen methodisk Underviisning, give de tydelige Prøver paa deres ganske for Kunsterne dannede Genie. Man finder Arbeidere i Bondestanden, som, uden anden Veileder end deres opfindende Genie, have frembragt overmaade mærkværdige Arbeider i Uhrmagerkunsten, Guldsmedkunsten og Billedhuggeriet; det Tøi, hvori begge Kjøn klæde sig, er næsten altsammen Kvindernes Arbeide. I mange Egne regnes den Bondekarl ikke for noget, som ikke forstaaer nok af

Smedehaandværket, for at kunne beslaae en Hest, og gjøre de øvrige Ting af samme Slags, som behøves i en Bondegaard, eller som ikke forstaaer det af Tømmermands- eller Snedkerhaandværket, som behøves for at bygge et Træhuus, og det som væsentligen hører dertil.

Nordmændene have ikke mindre Anlæg til Videnskaberne end til mechaniske Kunster. Skjøndt Riget forhen var blottet for alle de store Hjælpemidler, hvorved Videnskaberne kunne fremelskes til at blomstre i Landets Skjød, havde det dog den Ære blandt dets Børn at tælle mange Lærde af første Rang. Man behøver kun at nævne Navnene Holberg, Gunnerus, Schøning, Strøm, hvortil man kunde føie flere, som elskes og agtes, og altid skulle blive elskede og agtede af alle Videnskabers Elskere. En levende Indbildningskraft, en fiin Følelse for det Skjønne synes at høre 166
til Nationens Charakter, og deraf kan det forklares, hvorfor de fleste af dem, der i vort Sprog have forskaffet sig Anseelse som Digtere, ere Nordmænd. Wessel, Storm, Tullin, Bull, Frimann, Nordahl Brun og Andre have frembragt Værker, hvilke, skjøndt ikke vidtløftige, dog altid hædre den Alder, hvori de frembragtes, og glæde enhver Kjender; Værker, som de meest oplyste Nationer vilde misunde Norge, naar de kjendte dem.

Disse ere Hovedtrækkene af Nordmændenes Nationalcharakter, Grundlinierne af et saadant, men svagt udkastet Portræt. Paa Landets Bjerge, imellem dets Beboere, findes det alene fuldkomment. Der vil man see det malet med de yndigste Farver, overeensstemmende med de Træk, man her har fremsat. Man gjennemløbe deres Aarbøger, og man vil see, at de have været de samme i flere Aarhundreder. Der vil man lære, at midt i Middelalderens Barbari vedligeholdt dette Folk en ædel og fri Nations Dyd, tiltrods for Hierarkiets ulykkelige Vælde, som da underkuede saa mange andre Nationer, gjorde dem til Uvidenheds og Overtroens Slaver, fordunklede deres Hæder, forjog deres Dyder. Der vil man lære, at dette Folk, midt i det Mulm, der omhyllede de øvrige Europæere, pleiede Kunsterne og Videnskaberne i deres Afkrog, og udbredte i Europa disses skjønne Straalers velgjørende Glands; at jævne Sæder, en ædel Tarvelighed, Vindskibelighed og Handel, endnu mere end

Vaaben, gjorde dette Folk agtværdigt for Fremmede og lykkeligt i dets egne Boliger.

(C. Pram. „Samlede Skrifter.“ Kbhvn.)

6. Fjeldbonden.

167

Af Hansteen

— Jeg besluttede at forblive paa Bolkesjø til næste Morgen, og imidlertid at udføre en Deel astronomiske og magnetiske Iagttagelser, hvortil det deilige Veir og det særdeles godlidende Opholdssted gav den bedste Anledning. Efterat Instrumenterne vare udpakkede og opstillede, krobe Unge og Gamle af begge Kjøn, fra den gamle rystende Bedstemoder indtil en 4 Aars Dreng, der formedelst Heden gik i den bare Skjorte, hen, for i Sextantens Kikkert at betragte de farvede Solbilleder. Især morede det dem at see, hvorledes disse Billeder, eftersom Solen dalede, med kjendelig Bevægelse nærmede sig til eller fjernede sig fra hinanden. Fra Fruentimmerne fornemmelig lød, saavel her som overalt ved dette Syn, det gjentagne Udraab: ”Aldrig skulde du seet Sligt!” Saa kjært det var mig paa saa let en Maade at kunne underholde disse godlidende Folk, saa var det mig dog paa den følgende Reise ofte til Byrde; thi uagtet de af Beskedenhed, for ei at forstyrre mig, sædvanlig leirede sig i en temmelig stor Kreds om mig, for at oppebie det Øieblik, naar jeg var færdig, og de følgelig efter Løfte skulde faae Tilladelse til nærmere at betragte Instrumenterne, saa gjorde dog deres lydelige Hvisken mig det ofte besværligt at tælle Uhrets Slag. Prøvede jeg deres Taalmodighed for længe, saa hjalp undertiden Solvarmen mig ved at dysse en Deel af dem i en sød Slummer, hvorved Taushed lidt efter lidt indfandt sig. Mindre betænksomme fandt jeg adskillige Folk udenfor Bondestanden, der ikke sjelden nødte mig til, under tilsyneladende Distraktion, at føre en sammenhængende Konversation paa samme Tid som jeg var sysselsat med paa een Gang at tælle Sekunderne efter Uhret, manøvrere med Instrumentet, betragte Solbillederne i Kikkerten, derpaa aflæse Graderne paa Randen og nedskrive Iagttagelserne. Med megen 168

Øvelse og Anspændelse lader det sig vel gjøre, men altid til nogen Skade for Iagttagelsernes Nøiagtighed.

Den hypochondriske Kjøbstædboer, hvis Legemsfunktioner ved stillesiddende Arbeide ere halvstandsede, og hvis Aandslivlighed er tilintetgjort ved en halvvoxen Kjøbstads Uselskabelighed, Egoisme og Halvkultur, skulde engang imellem gjøre en Reise i Fjeldegnene. Ligesaa meget som den rene Fjeldluft og Reisens Besværligheder anspore Legemets Funktioner, ligesaa meget opmuntres Sindet af de overraskende Naturscener og af det elskværdige Fjeldfolks ufordærvede Natur. Ærlighed, Ligefremhed, Naivetet, god Forstand, et oprømt Sind og en ualmindelig Takt for det Passelige i Opførsel, ere disse Naturens Børns Særkjender. Den Fremmede tiltales strax med det broderlige "Du." Rang og Titler ere dem ubekjendte. Den Fremmedes Navn (især Døbenavn) og Forretning spørge de gjerne strax efter; ikke, som et Par reisende Udlændinger troede, af Mistænkelighed; men fordi de, ved Hjælp af Navnet og de øvrige Omstændigheder, stræbte at binde en dem interessant Begivenhed til Hukommelsen. I disse afsides liggende Egne er nemlig en Fremmeds Ankomst en saare sjelden og mærkelig Tildragelse. Har man opholdet sig noget længere Tid, og vundet Fjeldbondens Bifald, vil man vel undertiden ved Afreisen see ham fremtage en liden Lommebog og deri antegne sine Gjæsters Navne. Med Forundring hørte jeg derfor i Vestfjorddalen adskillige Bønder opregne Navnene Esmark, Smith, Schouw, Flor, Dahl: kort alle de Personer, der havde besøgt Rjukand-Fossen og besteget Gousta, saavelsom alt hvad de der havde foretaget sig, vare endnu i friskt Minde. Denne Mangel paa Begivenheder er sandsynligviis ogsaa Aarsagen, hvorfor Fjeldbonden sædvanlig interesserer sig meget for de politiske Optog, paa Europas store Skueplads. 169
Den Reisende udspørges derfor gjerne, efterat de første Expositioner ere tilendebragte, om det nogensteds seer ud til Ufred. Grækernes Frihedskamp var derfor gjerne den første, og Storthingets Forhandlinger den anden Gjenstand, der paa denne Tid bragtes paa Bane. Mange af dem læse flittig Aviser, som de faae tillaans af Præster eller andre nærboende Embedsmænd, og ere sædvanlig temmelig vel bevandrede i Europas Geografi, men fornemmelig i deres Fædrenelands ældre Historie. Snorre

Sturleson, Bastholms Filosofi for Ulærde og flere af den sidste populære Skribents Værker findes jævnlig paa en Hylde.

Agerbruget er ubetydeligt, og nærmere Snegrændsen endog umuligt. Desto fordeelagtigere er Fædriften; de kraftige Fjeldurter give Kvæget i kort Tid en Fedme, som det frodigere, grønnere og længere Græs paa de lavere Sletter ikke kan fremvirke. Bondens meste Næring er derfor Melk, som han nyder under mange Slags Former. Denne kraftige Næring, som kun lidet udfylder Fordøielses-Redskaberne, gjør dem derfor lette og bekvemme til Arbeide; den besværlige Fjeldgang udvikler Laar- og især Læg-Musklerne, hvorfor de sædvanlig have en smuk og kraftig Figur, og ere særdeles skikkede til alle Slags Legemsøvelser og til de meest halsbrækkende Spring i deres bekjendte Nationaldandse.

(C. Hansteen.)

7. Thelebondens Huse og Huusgeraad.

169

Af Hansteen

I Vestfjorddalen er sædvanlig Husets Hovedindgang forsynet med et lidet Skuur, hvis Tag bæres af et Par tykke dreiede Kolonner eller Støtter, der vel ikke høre til nogen af de bekjendte fem Ordener, men dog gjør en ganske god Effekt. Paa en af Husets Ender seer man en Frontespice, der bæres af lignende Støtter. Huset bestaaer sædvanlig blot af 170
et Par smaa Stuer, hvoraf den forreste er Kjøkken og Dagligstue, den inderste Sovekammer. Et Stykke derifra staaer, ganske isoleret, den saa kaldte Stolpebod, som indeholder Husets Rigdom. I underste Etage gjemmes nemlig Fødevarer, saasom Korn, tørket og speget Gjede- eller Souve-Kjød, o. s. v., i den øverste alle Slags Huus- og Kunstflids-Produkter. Paa Snorer under Loftet hænge her flere Dusin uldne og linnede hjemmevirkede Teppener af alle Slags Farver og Mønstre; paa Væggene sees Mandens og Hustruens Brude- og Høitidsklædninger med dertil hørende Belter og Hovedstads. To store brogede Kister, bemalede den ene med Mandens, den anden med Hustruens Navn, indeholde forskjellige Kramvarer af finere Slags, saasom Silketørklæder, smaa Speile, gamle Sølvskeer, Sølvbægere, Kruse, Linned og forskjellige

mindre Sager, henhørende til mandlig og kvindelig Syssel. Alting er opstillet til Skue i en Slags symmetrisk Orden, Kisterne staae med opslaaet Laag, og den Fremmede kan see sin Glæde i Husets Velstand. Laagets indvendige Flade er sædvanlig prydet med brogede Kobberstykker eller Tegninger. Paa en Hylde finder man gjerne nogle Glas, et Par umage Thekopper, en Kaffekande uden Laag, eller andre lignende Fajance- eller Porcellæns-Artikler, Ting, der aldeles ei ere bestemte for daglig Brug, men kuns tjene til Stolpebodens Prydelse. Her findes ogsaa gjerne de store, med brogede Blomster og Løvværk bemalede, Ølboller, hvis Rand aldrig mangler en Indskrift, der bevidner Øllets Kraft. I dette Værelse findes ogsaa et Par Senge, bestemte til Leie for den Fremmede. Disse Senge ere opredede med Halm, hvorpaa er udbredt uldne Tepper; over sig har man enten et Par lignende Uldtepper eller en Lammeskinds Fell. Lagen bruges ikke; et Stykke Linned lægges vel over Hovedsgjerdet; men det strækker sig ei længer, end til Sengens 171
halve Længde. Ere disse Skindfeller ganske nye, og Sengen ei i dagligt Brug, saa hviler man saare behagelig i den; i modsat Fald har den sine Ubekvemmeligheder. En Ting maa jeg til Slutning berøre, der især støder den Fremmede i Fjeldbøndernes Huse, nemlig deres Gulves Ureenlighed. Ligefra den Tid Huset blev bygget og Gulvet blev lagt i Bedstefaders eller Oldefaders Tid, har Gulvet aldrig været reengjort anderledes, end ved at feies med en Lime; alt det Snavs, som ved Bondefamiliens daglige Færdsel paa Marken indbringes i Stuen, nedtrædes og indtørkes i Gulvet; og man kan let begribe, hvad Udseende et saadant Gulv efter et halv Seculum kan faae. Jo høiere man kommer op i de kolde Regioner, desto større bliver denne Ureenlighed; Livet bliver her saa besværligt, at man ei kan tænke paa dets Ziir.

(C. Hansteen.)

171

REISEBESKRIVELSE.

8. Alheden.

Af Hermoder

Viborg den 24de April 1794.

Det er en egen Sag med vort Væsen kjæreste L—; vi tumles fra een Sindsstemning om i en anden, alt ligesom de forskjellige Gjenstande, de være reelle eller ideelle, give vor Tænke- eller Indbildningskraft et nyt Sving. I en ganske anden Stemning end den, i hvilken jeg befinder mig nu, forlod jeg imorges tidlig Dig og mine fire kjære unge Venner. I det Øieblik jeg tilvinkede Eder det sidste Farvel, var det som om en mørk Sky omtaagede mit hele Væsen. Jeg tænkte intet — jeg kunde ikke tænke — jeg overlod mig blot til stumme Følelser. Af denne levende Død vaagnede jeg ikke før

172 Kudsken raabte til mig: "Hist see vi Alheden!" Som sagt, jeg vaagnede, og befandt mig i en holsteensk Vogn midt paa en uhyre Hede, hvor mit Øie forgjeves ledte efter Hvilepunkt, indtil det omsider i den vestlige Horizont stødte paa nogle Forhøininger, der forekom mig som lyngbegroede Tuer; men efter min Kudsks Forsikkring vare en Koloni paa Alheden. Veien løber ei saa tæt forbi, at jeg kunde betragte denne Koloni i en nærmere Frastand. En Reise over slig en Hede ligner omtrent en Seilads i det vilde Hav, hvor Øiet kun skimter de fjerne Landtoninger. Ogsaa synes en Hedereise at have dette tilfælles med en Havreise, at man paa begge maa nøies med to Elementer: i et Fartøi paa Havet har man intet uden Vand og Luft omkring sig: i et Fartøi paa Heden mærker man til intet uden Luft og Jord; om Ild vil jeg ikke tale; thi de Gnister, der stundom funkle i Skibskabyssen, komme ligesaa lidet i Betragtning som det brændende Tønder, ved hvilket min Kudsk stundom tændte sin Pibe. Jeg maa ellers bekjende, at hvad en Hedereises Fortryllelser angaaer, da er min Sjels Øie ikke æsthetisk nok til at opdage dem. Da jeg imidlertid havde lært af Prof. Baggesen, at Lyneborger-Heden virkelig var fortryllende, saa tænkte jeg: hvi skulde ikke ogsaa Viborger-Heden være

det, da den dog udgjør een Strækning med hiin? — og jeg ledte — men fandt desværre intet, som jeg kunde give Prædikat af Fortryllende.

(Af "Hermoder." Chr.nia 1796.)

9. Overfarten til Norge.

172

Af Hermoder

Hals den 1ste Mai.

Det havde jeg ikke formodet, at jeg endnu skulde kunne sende dig nogle Linier fra jydsk Grund, min L—! Men ganske imod Villie har jeg den bedste Leilighed af Verden dertil nu, da vi ligge for Anker og Vinden er 173
os stik imod. I Værtshuset her har jeg faaet et vakkert lille Værelse til min Disposition, og nu sidder jeg og kiger hvert Øieblik ud af Vinduet for at see, om dog ikke Fløien vil vende sig mod Norge. Nei, den staaer stiv i Syd. Nu da, saa faaer jeg atter fortælle dig noget.

Klokken 5 igaar Eftermiddag hissede vi Seil paa Aalborg Rhed. Med en sagte Vind glede vi ud igjennem Fjorden. Denne Seilads ligner for en Deel vor Fart igjennem Elvene i Norge, men er ei nær saa skjøn. Man savner her de kneisende Granitmasser, der danne en Muur paa begge Sider, og Furuerne som hænge i Klippens Rifter. I dets Sted har man en vidtudstrakt Flade, hvorigjennem Fjorden skyder sig i Krumninger langs henad henstrøede Hytter og Gaarde og Flokke af græssende Hjorder. Klokken 9 iaftes kom vi hid til Hals, en ganske smuk Landsby ved Liimfjordens Udløb, hvor Skibene maae undersøges. Jeg gik imorges iland med min Skipper, for at lære at kjende Stedet lidt nøiere. Naar jeg undtager en eneste ret smuk Gaard, der nu tilhører en vis B—, der reiste for et Aar siden i Sverige under Titel af Baron — ere alle de øvrige Vaaninger ikke stort andet end Hytter. Præsteboligen ligger yderst ude i Byen, og er, som de fleste Præsteboliger, jeg kjender i Jylland, aldeles ikke smuk. Kirken har jeg ikke seet. Skandsen er liden, og forsvares, saavidt jeg veed, af 14 invalide Soldater under en Kommandant, en Sergeant og en Konstabel. Virkelig forekom denne Besætning mig ogsaa at være temmelig invalid; thi fra de Krigere, jeg saae, at slutte, maatte 3

a 4 dygtige Karle kunne paa deres Samvittighed tage den hele Krigsmagt. Men i Fredstider ere de sagtens gode nok.

Mere kan jeg ikke sige dig om dette Sted; men jeg føler Trang til, inden jeg forlader disse Kyster, at kaste et taknemmeligt Blik tilbage paa de [174] Dage, jeg under Nydelsen af ubetalelige Glæder henlevede i dit Fødeland, min L—! Med endeel af min Nations Fordomme reiste jeg til Jylland. Jeg ventede at finde det, som den mindre slebne Deel af mit Folk forstaaer under det Begreb — Jyder. Med beskjæmmende Glæde fandt jeg mig bedraget. Jeg fandt Ærlighed og Aabenhjertighed under Straatagene, og hvor de ikke fandtes, der henregnede jeg Savnet af dem til den Overrest af Slaveri, der endnu underkuede Bondens Aand. Velvillighed og Gjæstfrihed søgte jeg sjelden forgjeves i Middelstandens Vaaninger: mine gladeste Timer henflød i disse Cirkler. Mine lærerigste derimod vare de, jeg tilbragte i Omgang med den Stand, der fører Hjelm og Krone og Adelskab i Vaabenet. Min Stilling nødte mig til at omgaaes med disse Folk, og min Menneskekundskab forøgedes derved. Det forekom mig som om religiøs og politisk Oplysning stod ikke længere tilbage her end andensteds. Vel troede Hoben paa Underjordiske og Varulve; men der fandtes dog de, som havde sundere Begreber, og jeg kjendte ikke faa blandt den laveste Stand, der troede den Sandhed, at Gud havde skabt os alle lige, og at blot den Stærkeres Ret havde fra først af frembragt det ujævne og tidt ublide Forhold mellem Herremand og Hoveribonde. Vel forefandt jeg hyppig blandt Religionslærerne gammeldags Theologer; men blandt disse kjendte jeg Mænd, hvis vennehulde Sind og blide Sæder mit Hjerte gav Forrang for mange blandt dem, der prange med Klarhed i Hjernen, men hvis Daad er ikke lys som deres Hoved. Overalt min L. —! jeg er tilfulde overbeviist om, at der under alle Zoner og Klimater findes Mennesker, der ere værd at elskes; jeg troer, at Mennesket behøver blot at elske for at vorde elsket; og jeg haaber, at den fremskridende Oplysning skal Haand i Haand med blid Humanitet nedrive det Skillerum, som kold og [175] snever Nationalisme opreiste mellem Folk og Folk paa den hele Klode.

Disse ere mine Bekjendelser med Hensyn til de senest fremfarne Dage. Min Sjel er ikke slavisk bunden til en enkelt Jordplet. Den Tanke, at være Verdensborger er langt høiere og videre og mere opløftende end den, at

være Lem af enkelt Stat. Men ikke destomindre iler dog mit Øie med Henrykkelse mod Norges Alper, og stræber at gjenfinde de Gjenstande, der vare min Barndom hellige. Med stum og navnløs Fryd vil det dvæle ved de Steder, hvis Minde fordums Glæder have gjort mig uforglemmeligt. Der vil Naturen straale for mig i syvfold skjønnere Pragt; der vil jeg med syvfold hedere Andagt tilbede. O — min Tanke flyver disse hellige Steder med Længsel imøde. Paa Klippens steile Brink skal jeg, hævet over Jordens Smaabesvær, kun føle min Lyksalighed, og ved Foden af den kneisende Gran udbryde:

"Du Plet af Jord, hvor Livets Stemme
steg første Gang fra spæde Bryst,
hvor Himlen gav mig at fornemme
det første Glimt af Livets Lyst!
Der hvor jeg lærte" Moder" stamme,
og første Fjed ved hendes Haand,
der tændtes Gnisten til den Flamme,
som brænder for mit Fødeland!

Snart farer jeg over Oceanet hen til dette mine Ønskers kjære Maal; men min Tanke forlader ikke dig, og ikke disse Bredder. Lev vel! —

(Af "Hermoder." Chnia 1796.)

10. Brocken eller Bloksbjerg.

175

Af G. F. Lundh

Først efter en god Miils besværlige Marsch, der i Begyndelsen gaaer over vidløftige Moradser, siden over Kleinbrocken, en mindre Broder af den 176
større, endelig gjennem en mellemliggende temmelig dyb Dal, og tilsidst opad den sydvestlige Afhældning af selve Bloksberg, kommer man omsider svedende og træt til det paa den høieste Spidse liggende Brockenhuus. En vakker og velbetænkt Omhyggelighed af den herværende Vært er den Foranstaltning, at den ankomne Harzreisende i den første Time, alle Bønner eller vrede Ord uanseet, hverken faaer Øl eller Vand at slukke sin Tørst med, hvorimod Viin, Brændeviin, Kaffe,

Thee &c. strax er paa rede Haand. Snart ilede jeg hen, for at nyde den sjeldne Udsigt, man her har — som man antager — over et Segment af Jordkuglen af 35 Miles Gjennemsnit, der beboes af meer end 5 Millioner Mennesker, og vel omtrent udgjør 1/200 af hele Europa. Luften var ogsaa nogenlunde klar, nogen Hederøg fraregnet, der fordunklede de nærmest mod den fjerne Horizont beliggende Egne. Et lignende Panoram finder man vist kun faa Steder paa vor Jord; kun Skade, at Standpunktet, hvorfra al denne Verdens Herlighed overskues, ligger forholdsmæssig saa høit, at Gjenstandene alt for meget formindskes og ligesom smelte sammen. Man maa derfor ikke regne paa fra Brocken at see skjønne maleriske Landskaber; kun et uhyre stort naturligt Landkort, et uovertræffeligt Panoram er det, som her henriver Tilskueren og aftvinger selv den Koldeste høi Beundring. Den herligste Nydelse, Brocken skjænker, anseer man Synet af Solens Op- og Nedgang at være; men dette Gode nøde vi ikke formedelst et Taagehav, som den Tid omringede os, skjøndt vi dog vare glade over, at vi fik Udsigten at see, en Lykke, som ei heller bliver alle Harzbesøgende til Deel, hvilket de mange, undertiden temmelig platte og pøbelagtige, Jeremiader i Brockenhusets Stambøger noksom godtgjøre. Mange et berømt, ogsaa enkelte kjære Navne af Venner og Landsmænd have vi i disse fra lang Tid tilbage førte 177
Mindesbøger gjenfundet.

Det nærværende Bloksberg er sandsynligen kun en Ruin af en tidligere Verdens uhyre Granitmasser, der gjennem de lange Tider efterhaanden ere hensmuldrede og sammenstyrtede, indtil de endelig fik deres nærværende aldeles afrundede Form, hvis Jævnhed kun hist og her afbrydes ved enkelte større og mindre omstrøede Granitblokke. Nogle af disse, som ligge paa det egentlige Plateau, have faaet besynderlige Benævnelser, hentede fra den gamle Overtro, at Fanden hver Walpurgis — eller, som det hos os heder, St. Hans — Nat, her har en høitidelig Sammenkomst med alle Hexer og Troldkjærringer. Tvende slige Granitblokke bære saaledes Navn af Hexealteret og Djævelens Prædikestol, hvorfra den Onde opvarter Forsamlingen med en Tale, medens Gjæstebudets Retter tillaves paa det førstnævnte. En Kilde i Nærheden kaldes Hexebrønden, og her bader det gamle Hexepak sig

inden Maaltidet holdes. Man bliver af Føreren opvartet med endnu flere Fortællinger i den samme Smag, der saa temmeligen ligne dem, hvormed Ammerne hjemme hos os pleie at underholde Børn, naar de berette om Bloksberg og Kosteskaftsreisen derhen.

Brocken har iøvrigt, saavel i Udseende som med Hensyn til Vegetation, kun lidet Fjeldagtigt ved sig; i det mindste vilde et isoleret Bjerg af samme Beskaffenhed hos os hverken faae Navn af eller charakterisere sig som Fjeld. Mig forekommer det i det mindste, som at det kun er dens isolerede Beliggenhed, hvilken i en noget høiere Luftregion udsætter den for Vindenes forstyrrende Magt, der her hindrer eller forknytter Vegetationen.

(G. F. Lundh. "Breve fra Tydskland." I Budstikken, Chnia, 1821.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

11. En Udflugt i det Veronesiske.

178

Af J. F. Schouw

At sætte sig tilbage i Fortidens Begivenheder, og saaledes for endeel løsrive sig fra de Baand, som Tidsformen har knyttet for den menneskelige Pønsen, er en af de kjæreste Sysler for det tænkende Menneske, hvad enten man dvæler ved Menneskekjønnets eller ved Jordens Historie. Vanskeligt er det at bestemme, hvilken af disse tvende Gjenstande der har den største Interesse; hiin ligger os nærmere, denne sætter os paa et høiere Standpunkt. Jeg var saa heldig paa een Dag ret levende at sættes ind saavel i mine Forfædres Historie som i Jordens, og maaskee kan derfor en kort Fremstilling af denne Dags Hændelser ei være ganske uden Interesse, mangler den endog det Liv og den Skjønhed, som kun en mere levende Fantasi og Rigdom i Sproget kan give.

Skjøndt det for Botanikeren saa mærkelige Bjerg Baldo egentligen var det, der foranledigede mit Ophold i Verona, kunde jeg dog ikke undlade at besøge det for Geognosten ei mindre vigtige Bjerg Bolca, især da det kun var en Dagsreise fra Verona, og en Exkursion til hiint Bjerg af flere Aarsager i nogen Tid maatte udsættes. Den 24de Juni greb jeg derfor Vandringsstaven og styrede min Kurs til Vestena nuova, en liden By i Nærheden af Bolca. Den varme Luft, den brændende Sol, det modne Korn, som man hist og her begyndte at høste, de blomstrende Viinranker, hængende i skjønne Guirlander imellem Morbærtræer, hvis Blade man just var ifærd med at afplukke, mindede mig noksom om, at jeg var i Italien. Reisen gik en Tidlang ad den skjønne Landevei til Vicenza, men

siden over endeel med Olie- og Kastanietræer bevoxede Høie; stedse hævede Landet sig mere, dybe frugtbare Dale gjennemskare Bjergene, og i Baggrunden viste sig de høie Alper, der afsondre Italien fra Tyrol. I en 179
liden Hytte begjærede jeg et Glas Vand; en fattig Kone gav mig Viin, og vilde ei modtage de hende tilbudne Penge, paa Grund af, at jeg kun havde forlangt Vand. Dette Exempel og de mange Prøver, jeg siden i de veronesiske Bjerge havde paa Gjæstfrihed, Ærlighed og Tjenstagtighed, have ledet mig til den Tanke, at det ufordeelagtige Rygte, som Italienerne have, for den største Deel er grundet deri, at de fleste Reisende holde sig ved de store Landeveie og bedømme Nationen efter de Folk, de der træffe.

Gjennem store Kastanieskove kom jeg om Eftermiddagen til Vestena, hvor en stærk Regn nødte mig til at søge Ly, som jeg fandt hos en Doktor Pierropant. Om Danmark havde man kun ganske dunkle Begreber; man spurgte mig, om vi Danske vare Christne; da dette blev besvaret med ja, men med Tillæg, at vi ei vare Katholiker, fandt man dette at være Skade, eftersom Katholikerne dog altid ere sikrere paa Salighed. Den næste Dags Morgen vandrede jeg til Monte Bolca, som de mærkelige Lag af Ichtyolither have gjort berømt; disse findes ikke egentligen paa Bjerget selv, men i tvende saakaldte Huler Vesten for samme henimod Vestena nuova. Ved første Øiekast har Stedet intet mærkeligt; man seer kun tvende Høie med Spor til, at her er gravet; men de medtagne Mænd begyndte at hugge et Stykke af Stenen; en ubehagelig bituminøs Lugt udbredte sig, og efter nogen Tids forgjeves Arbeide tilraabte man mig, at man havde fundet en Fisk. Den tyndskifrede Steen (bituminøs Mergelskifer) løsnede sig meget let i Skiver, og mellem tvende af disse laa en Fisk, saa fuldstændig vedligeholdt og Skjællene med saa fuld Glands, at man kunde fristes til at troe, den kun nogle faa Dage havde været indsluttet i Bjerget. Det, som især gjør dette Sted mærkeligt, er den forunderlige Sammenblanding af Nutidens Fiske med saadanne, hvortil 180
Originalerne nu forgjeves søges, af amerikanske og ostindiske med saadanne, der endnu findes i Italien, af Salt- og Ferskvands-Fiske, og, iblandt alle disse, Planteaftryk af Bregner og af Blade, der synes at være af Nutidens Vegetation; et Særsyn, der næsten kuldkaster alle de Hypotheser, man har fremsat i Petrefactlæren. Som Beviis paa den

Hurtighed, hvormed disse Fiske have fundet deres Død, fremviser man i Kabinetterne Aftryk af større Fiske, der ere i Begreb med at sluge mindre. Jeg har kun seet eet saadant Exemplar, men maa tilstaae, jeg ikke er tilfulde overtydet; thi netop over Gabet var en Spalte udfyldt med Qvartschrystaller, hvorfor man ei med Sikkerhed kan vide, om ei en konstig Sammensætning har fundet Sted; imidlertid er dog rigtig nok under Hovedet af den lille Fisk et Aftryk, der seer ud som Underkjeven af den større.

Det er temmelig bekjendt, at i et lidet Distrikt i det Veronesiske findes et Folkeslag, der, skjøndt rundt omgivet af Italienere, taler et fra det italienske aldeles forskjelligt Sprog; og at flere Lærde, blandt andre Italieneren Maffei, have meent, at dette Folk nedstammer fra de faa Cimbrer, der, efterat være slagne af Romerne, søgte Tilflugt i disse Bjergegne. Man kjender ogsaa den Anekdote, at Frederik den Fjerde paa sin italienske Reise var istand til i sit Modersmaal at tale med disse Folk. Da jeg i Vestena nuova erfarede, at jeg til Campo di Fontana, den nærmeste af de Byer, hvor disse Folk opholde sig, kun havde et Par danske Miil, saa fortsatte jeg fra Bolca min Reise stedse nord efter og stedse op til Fjelds, for saaledes, langt fra mit Fødeland, at besøge mine formeentlige Landsmænd. Opsteget omtrent tusinde Fod høiere end Bolca, befandt jeg mig som ved et Trylleslag sat tilbage i mit Fødeland; de store herlige Bøgeskove rundt omkring mig, Agre med Rug, Hvede og 181
Havre netop saavidt som de paa samme Tid pleie at være hos os; Enge netop med de samme Urter som i vore, det tætte Nøddekrat, den tempererede Luft, kort Alt, med Undtagelse af de omgivende høiere Bjerge, var som i Hjemmet, og intet Spor opdagedes til alle de Sydens Frembringelser, jeg nys var omgivet af. Her altsaa, her, hvor Alt mindede mig om Fædrelandet, skulde jeg besøge mine gamle Landsmænd. Jeg kom til Campo di Fontana; i Ansigtstrækkene og Dragten af den første Bonde, jeg traf, saae jeg strax den fremmede Herkomst; da han hørte mit Ærinde, viste han mig hen til en anden Bonde, den han sagde, var en Literatus (d. e. en, der kan læse og skrive); jeg gik ind til denne, tog Plads i Kredsen af Familien, som var leiret om Arnestedet, og begyndte min Undersøgelse. Virkeligen var jeg istand til, ligesom Frederik den

Fjerde, at holde en Samtale med disse Folk, men — det var ikke dansk, de talte; det var næsten ganske tydsk. Deres Grammatik er tydsk, de have f. Ex. tre Kjøn, sætte den bestemte Artikel foran, deklinere og konjugere som Tydskerne o. s. v. Kun i enkelte Ord forekom mig større Lighed med det Danske, f. Ex. Brok (Buxer), Koa (Ko), Tom (Tommelfinger), drikke (drikke), og nogle flere. Dog kjender jeg for lidet til det gamle Danske og Tydske, til at give dette nogen Vægt. Jeg spurgte saavel her som hos Stedets Præst forgjeves om noget Skrevet i dette Sprog. Jeg er naturligviis aldeles inkompetent til at afgjøre, hvorvidt Hypothesen om disse Folks cimbriske Udspring er grundet. Hvis det er sandt, at Cimbrernes Nederlag skede i Omegnen af Verona, kunde dette, tilligemed den Omstændighed, at de fra alle Sider ere omgivne af Italienere, vel tale noget for denne Mening. Men deres Sprogs store Overeensstemmelse med det nærværende tydske gjør det i det mindste nødvendigt, for at opretholde 182
Hypothesen, at antage en nyere Nedsættelse af Tydskere, der have givet Sproget en væsentlig Forandring. Efter Naboernes Udsagn ere de forresten brave og talentfulde Folk, saa at vi i alt Fald ikke behøve at skamme os ved vore Landsmænd.

I Selskab med fire Geistlige begyndte jeg mit Tilbagetog og steg ned i en dyb Dal; snart forsvandt Bøgeskoven; Ege- og Kastanieskove traadte istedet. Nøddekrattet gjorde Plads for Smaken; Viinranken, Morbærtræet og Maisen lod sig igjen tilsyne, og i Dalen var jeg atter ganske i Italien. Ret levende kunde jeg forestille mig, hvilket Indtryk det maa have gjort paa Cimbrerne, da de første Gang stege ned ad Alperne og saae udbredt for sig en ny Verden, hvorom de intet Begreb kunde have. Træt af Dagsreisens Besværligheder tog jeg mig et Muulæsel. Snart dalede Solen; det var en af de skjønne italienske Nætter; Alt var stille; selv paa den store Landevei traf jeg ikke et Menneske; i alle Byer var man gaaet til Hvile; min ærlige Fører gik halv i Søvne ved Siden af mig, og hvad der holdt ham fra ganske at falde i Søvn, var deels hans Frygt for Røverne, som dog nok var uden Grund, deels hans Gudfrygtighed, der ei tillod ham at gaae et Helgenbillede forbi uden at vise det sin Ærbødighed; mit Muulæsel gik sin langsomme Gang; mig sysselsatte Dagens Begivenheder saa levende, at jeg fuld aarvaagen om Natten Kl. to ankom til Verona.

(J. F. Schouw.)

12. Montserrat.

182

Af C. Molbech

Flere, som have beskrevet Montserrat, ere enige i, at af alle Eremitboliger har S. Geronimo baade den skjønneste og den interessanteste 183
og meest romantiske Beliggenhed. Veien derop fra Eremitagen S. Anna er ogsaa yderst behagelig; den slynger sig gjennem eviggrønne Skove, hvor Egen, Mandeltræet og mange andre Træer og Buskvæxter overskygge Bjergstien, og aromatiske Urters Duft ledsage den Vandrende, indtil Veien efter halvanden Times Stigen fører ham op i den vilde Natur, hvor selsomme Klippemasser taarne sig omkring ham og frygtelige Afgrunde aabne sig for hans Fod. Der, næsten paa Toppen af det høieste af disse brustne, splittede Klipper, har man anlagt denne Bolig, hvor Eremiten, forladt ikke blot af Mennesker, men selv af den levende Natur, kun har Himlen over sig, dens evige Stjerner og den Høiestes Aand over Stjernerne til sit Selskab. Midt iblandt nøgne Fjeldstykker, og med en rædsom dyb Afgrund neden for sin Hytte, overskuer han en umaadelig Kreds af den Verden, han har forladt, og hævet næsten to tusinde Alen over Jordens Overflade, seer han dens største Borge og Paladser som ukjendelige Tuer; det Ypperste og Prægtigste, den roser sig af, er forsvundet for hans Øie; ingen jordisk Lyd naaer op til hans tause Eensomhed; og hvo vilde undres over, om den, der i mange Aar fortrolig med et Liv, som nødvendig maa føre til en høiere og renere Anskuelse af det Guddommelige, ikke uden en vis Medlidenhed kan see de Mennesker, hvilke blot Nysgjerrighed fører op til hans Bolig paa Montserrats Top fra den Verdens Vrimmel, som de efter nogle Øieblik atter savne og længes efter? — Dog er Opholdet paa denne Bjergspids, især om Vinteren, da Montserrats øverste Klipper og Bjergkløfter ofte ere bedækkede med Iis og Snee, forbundet med saa stor Fare og Besvær, at man snarere maa finde det forunderligt, at Nogen frivillig vil vælge det for en Række Aar, end at Eremiten i S. Geronimo sædvanligen pleier at ombytte denne med

en af de lavere Boliger, naar en af hans ældre Brødre enten er død, eller for 184
Alderdoms og Svagheds Skyld forflyttet til Klosteret.

Udsigten fra denne Eremitage og fra Montserrats høieste Top, over Catalonien til Arragoniens Bjerge og Pyrenæerne, og over Middelhavet til de baleariske Øer, som i ret klart Veir ere synlige, er ikke blot saa stor og vid som faa andre Udsigter i Europa, men dens Skjønhed og Interesse forhøies endnu derved, at Taageskyer ofte omringe de lavere Dele af Bjerget, og indhylle store Strækninger af Landet, imedens den fjernere Horizont er klar og Bjergtoppen bestraalet af Solen. Baade Humboldt og Laborde have beskrevet nogle af de herved opkommende Naturfænomener. Jeg vil anføre den Sidstes Ord: "Imedens vi stege op til den H. Hieronymi Kapel, klaredes Himlen, og Solen lyste for os ved Betragtningen af en Scene, der hører til de skjønneste, man kan tænke sig, og er ligesaa vanskelig at male som at beskrive. Taagen, (der havde omsvævet os under vor Vandring, og ligesom med et Trylleslør indhyllet de store Steenkegler, der af og til viste sig) var nu forsvunden, og havde aabnet os Nedsynet til de store Sletter dybt under os; men et Hav af Skyer bedækkede dem endnu, og viste os kun Bjergene, der reiste deres Spidser op af dette selsomme Ocean, hvis Bredder de syntes at udgjøre. Af denne hvidladne Taage fremstege efterhaanden ogsaa de mindre Høider og Landsbytaarnene, som havde dukket sig ned i dette skinnende Hav, imedens den skyfri, azurblaa Himmel over os udvidede sig mere og mere, og syntes at have ladet sit Skyslør falde ned paa Jorden. Paa Bjergets Side var Scenen ikke mindre forunderlig og forbausende. Her dannede Skyerne rundt om os et vildt Chaos, og kun de lange Klippecylindrer hævede sig frem af Taagen, og frembød de selsomste Syn af Taarne, Obelisker, uhyre Orgelpiber og andre underlige Skikkelser. Det er umuligt at finde passende Sammenligninger for Gjenstande, som ere 185
eneste i sit Slags i Naturen. Montserrat er aldeles forskjellig fra andre store Bjerge; man seer her ikke hine med evig Snee bedækkede Fjeldtoppe, hine vilde Strømme, som i deres Løb rive de oprykkede Træer med sig, og vælte deres Vande med Tordenbrag gjennem Klipperne; man fordyber sig ikke i Skove, der ere saa gamle som Verden, og hvor Øxen aldrig hørtes. Paa Alperne, i Pyrenæerne, paa Tyrols og Nordens Bjerge

finder man intet Sted, der paa engang gjør et saa stærkt og tillige saa mildt Indtryk paa Beskueren.

(C. Molbech.)

13. Isefjorden i Disko Bugten.

185

Af Egede Saabye

Denne mærkelige Fjord løber imellem Claushavns og Jakobshavns Lande; dens Længde er 5 til 6 Mile og dens Brede ¼ til ½ Miil. I de ældste Tider skal den have været fri for Iisfjelde og seilbar; ja gamle Grønlændere fortælle, efter deres Fædres Sagn, at de den Tid kunde fare langs ad den igjennem den Række Bjerge, som nu ere bedækkede med en evig Iis, til den østre Side, Østerbygden. De berette endog, at et Stykke tilhugget Tømmer senere hen i Tiden skal være dreven fra den østre Side gjennem denne Bjergrække til Venstre og benyttet til Bjelke i et Huus. Skulde dette forholde sig saa, da beviser det rigtignok en Gjennemfart over Fjorden fra vestre til østre Side, som siden hen i Tiden er bleven tilstoppet af Iisfjelde. Bjergryggen selv, som løber langs ad Landet, og skiller den østre Side fra Vesten, er fra mange Tider et uoverseeligt Iishav, som Skyerne i nogen Frastand synes at berøre. Isen forøges hvert Aar; men den Mængde Snee, som falder om Vinteren, smeltes om 186
Sommeren af Solen, løber hen i Bække og baner sig farlige Aabninger i Isen, i hvilke Grønlænderne undertiden paa Rensdyrjagt finde deres Grav. Hvor denne Iis naaer ud over Søen, brækkes den af egen Tyngde og falder, som Stykker af det Hele, ned i Fjorden. Herfra den frygtelige skjønne Masse af Iisfjelde, som jeg søger at male. Naar saadant et Stykke nedfalder, da høres Bulderet flere Mile borte; det vælter sig adskillige Gange, inden det kommer i Ligevægt, og fører ikke sjelden uhyre Stene med sig fra Dybet. Hele Fjorden kommer i Bevægelse, Vandet voxer og bruser, Fjeldene kalve (gaae i Stykker) med stor Larm, tumle sig frygtelig omkring, indtil de igjen faae fast Fod eller drives længere ud. Nu forsynes Søen paa flere Mile med Driviis, som gjør Farten besværlig. Vandets Stigen letter ogsaa tidt ved slige Leiligheder den største Deel af Fjeldene, og fører dem længere ud paa Bugten, ja vel og i rum Sø, med

utrolig Hurtighed. Her see vi dem ofte som Skibe, der for fulde Seil nærme sig Landet; vi bedrages og atter bedrages, og dog er Ligheden saa stor, at vi endda tidt staae i glad Forventning, indtil de, ved at forandre Curs, vise sig fra en anden Side og som de ere. Den, som ikke flere Gange har seet denne Fjord, tage sin hele Indbildningskraft til Hjælp, og han kan dog ikke gjøre sig den rette Forestilling om den. Man tænke sig en Strækning af saa mange Mile, fuld af Iisfjelde, saa store, at de stikke 2 til 300 Favne under Vandets Overflade. De see ud som de skulde trodse Tiden, og ere dog troløse som Vandet. Ved Forbifarten seer man Huse, Slotte, Porte, Vinduer, Skorstene. o. s. v. En saare behagelig Illusion, især saa længe som man er ukyndig om Faren, der er forbunden med at nærme sig dem; men endog da, naar man kjender den tilfulde, gotter man sig ved Synet. Jeg saae, blandt saa mange andre Pragtbygninger, Christiansborgs store Slotsport, med Pillerne og Sidedørene, og dvælede 187
ved Mezanin-Etagen, som lignede indtil Forundring. Da nogle af disse Fjelde ere hvide, andre blaae, atter andre grønne, ligesom de ere blevne til af ferskt eller salt Vand, saa forhøier og denne Forskjel af Farverne Illusionen, især naar Solen med sine mægtige Straaler kommer til Hjælp. De have en tiltrækkende Kraft, hvortil uden Tvivl Strømmen bidrager meget, saa at endog store Skibe staae Fare for at drive ned paa dem, naar de ikke betimelig holde sig i god Afstand. Grønlænderne ere fortrolige med dem, ihvorvel mange betale denne Tiltro med Livet; men da Sælhundene gjerne opholde sig i deres Nærhed, saa maae de og ofte søge dem der og hente Brød eller Død. Echoet er saa stærkt ved Iisfjeldene, at naar man ved Forbifarten taler under dem, hører man ei alene strax derpaa sine Ord tydeligen fra Toppen, men er denne raadden, som det kaldes i Landet, d. v. s. skrøbelig, da rystes den saaledes ved Lyden, at den nedstyrter — og da vee dem, som ere i Nærheden. Saaledes foer en Konebaad, medens jeg var der, fra min til hiin Side af Fjorden; da Folkene deri nærmede sig Fjeldene, formanede de, som altid, hinanden til Taushed og lode intet Aareslag høre; men en halvvoxen Dreng tog af Overgivenhed en Pind og bankede paa det udspilede Baadeskind. Lyden var i nogle Øieblikke i Toppen af et skrøbeligt Fjeld, det gik i Stykker, og de druknede Alle, syv Mennesker. I denne Fjord fanges om Vinteren en Art

Helleflyndre, som vel er meget mindre end de almindelige, men tillige finere i Kjødet og federe. Grønlænderne fange dem med Snører, forfærdigede af Hvalfiskebarder. Fiskepladsen er altid omgiven af Fjelde; men undertiden staae de der som stolte Bygninger omkring et Torv. Her samles mange Mennesker; de Fraliggende kjøre did for at kjøbe, og Fiskerne sælge. Et sandt Marked! Døden truer dem i hvert Fjeld, og dog ere 188
de saa trygge og glade, som om ingen Fare var forhaanden. Jeg besøgte engang deres Marked. Fiskepladsen var meget stor, Isen tyk, og Samlingen af Mennesker talrig. De havde allerede fisket der over otte Dage, og de omgivende Fjelde saae ikke skrøbelige ud. Jeg fornøiede mig over deres Munterhed, Virksomhed og Handel. De fiskede og fangede i min Nærværelse, at jeg skulde see, hvorledes de bare sig ad. Nogle laante mig deres Snører, med hvilke jeg maalte Dybet, og fandt det paa forskjellige Steder, som ovenmeldt, 2 til 300 Favne. Efter henved to Timers Ophold forlod jeg dem, da det lakkede ad Aften, og jeg havde tre Fjerdingvei til mit Hjem. Men inden en halv Time efter min Bortgang gik et Fjeld i Nærheden af Fiskepladsen istykker, knuste Isen, og berøvede dem deres Snører og Fangst. Mange faldt i Vandet og bleve saaledes knugede imellem Iisstykkerne, at de mistede deres Helbred. En Lykke i denne Forvirring og Nød var det, at kun Een tilsatte Livet. Den største Deel slap dog uskadt, ihvorvel tomhændet, derfra. Neppe var jeg bleven frelst, om jeg endnu havde været der; thi hver Mand havde nok at gjøre med sig selv; desuden ere vi Europæere ei heller saa øvede som Grønlænderne i at springe fra et Stykke Iis til et andet, falde i og klattre op igjen. At denne uhyre Mængde Fjelde, ved den Kulde, de give fra sig, gjør Opholdet i Nærheden haardere end det er endog meget længere Nord paa, sluttes letteligen. Jeg boede en halv Miil fra dem; ofte hørte jeg en Lyd som en vældig Torden, naar et Fjeld gik istykker; daglig saae jeg Fjeldene, og jævnlig følte jeg Naboskabet. Naar jeg vendte hjem igjen fra Christianshaab, som laa 4 Mile sydligere, svedede jeg, endog ved Pindsedags Tider, paa Ryggen, og Taarerne løb mig af Øinene af Kulde.

(Egede Saabye.)

189

14. Oceaniterne.

Af J. F. Schouw

Fælles Sprog, fælles Skikke og Levemaade, overeensstemmende Ansigtstræk og øvrige Legemsbeskaffenheder forene alle Sydhavsbeboerne til een Race. Sandwichsøernes Beboer forstaaer ikke blot Otaheiteren, men selv Nyzeelænderen, og det er kun Dialekter af samme Grundsprog, der tales paa disse Øer. De charakteristiske Skikke Tatuering og Tahbu, de Dødes Henlæggelse i et Slags aabne Begravelser (Morais), Lighed i Pynt og Zirater, Brugen af Dobbeltbaandene, Dyrkningen af de samme nyttige Væxter ere, med ubetydelige Modificationer, fælles for de fjerneste Øer.

Alle ere enige om, at Oceaniterne ere en smuk og velskabt Menneskerace, der afviger mindre fra den europæiske, arabiske og indiske end de øvrige Racer. Deres Hudfarve er langt fra at fortjene at kaldes sort; den er, selv hos de lavere Folkeklasser, der ideligen ere udsatte for Solen og Luften, neppe meer end guulagtig eller bruunagtig; hos de fornemmere, især af Kvindekjønnet, og hos de nyfødte Børn neppe mørkere end hos Sydeuropæeren. Haaret er ikke kruset som hos Negeren, men glat eller lokket; Øinene store og ikke skraae og smaa som hos den mongolske Race, Næsen afsondret fra Kinder og Overlæbe, Læberne ei tykke som hos Negeren, og Legemets Dele vel proportionerede.

Jeg nævnte Tatueringen. Denne mærkelige over hele Oceanien udbredte Skik bestaaer deri, at man ved at skjære eller prikke Linier og Figurer i Huden tilveiebringer Forziringer paa Legemet. Dette skeer af egne dertil dannede Kunstnere; det gjøres med Vingebenet af Tropikfuglen, hvis Ende udskjæres kamformig i mange Spidser; med disse Spidser prikkes ind i Huden, indtil der tilveiebringes et Saar, der indgnides med Kul af den saakaldte Brændenød. Operationen varer i flere Uger, og ofte tilsættes senere endnu flere Tegninger. Disse Tegninger 190
udføres af de bedre Kunstnere med megen Regelmæssighed, Symmetrie og Nøiagtighed, ikke sjelden endog med Smag; men da de bedre Kunstnere lade sig godt betale med et eller flere fede Sviin (Otaheiternes største Rigdom), saa maae de mindre Formuende tye hen til Fuskere, og

de Fattige ganske give slip paa denne Prydelse. Det indsees, at naar vi blot betragte det fra Prydelsens Side, saa er Tatueringen for Oceaniten det samme som Klæder for os; virkeligen have disse Tegninger i Afstand en paafaldende Lighed med Klæder; lange Striber ned ad Benene give Udseende af stribede Pantalons; Forziringerne paa en Arm ligne en zirligen udsyet Handske; paa Benene en Strømpe &c. Paa Livet trækkes Stregerne saaledes, at de give Udseende af en meget smækker Taille, saa at selv Snorlivet paa en vis Maade her ikke er ubekjendt. Det kommer her, mere end hos os, an paa at have en god Skrædder, eftersom man bærer Kjolen for sin hele Levetid. Moden, seer man let, kan ingen Indflydelse have, i det mindste ikke hos samme Person.

Tahbu-Skikken bestaaer deri, at Gjenstande erklæres hellige og udenfor Berørelse og Brug, enten for alle, eller visse Personer. Ikke blot Gjenstande, der høre til Religionen, ere i dette Tilfælde, men ogsaa mange andre Ting. Ved et Barns Fødsel plantes f. Ex. et Brødfrugttræ; det er Tahbu for alle Andre end Barnet. Svinekjød er Tahbu for Kvinderne, dog med enkelte Undtagelser; et Menneskes Hoved er Tahbu; man maa ikke lægge sin Haand derpaa eller gaae over en Sovendes Hoved.

De Døde indgnides stærkt med Kokosolie og lægges, indhyllede i mange Tøier, i aaben Luft paa Stilladser. De blive derved til et Slags Mumier.

Sydhavsøernes Naturstilling gjør Beboerne til fødte Sømænd; intet 191
Under derfor, at de ere fortræffelige Svømmere. Reisende forsikkre, at naar man seer, hvor lang Tid af Dagen de alle, Mænd, Kvinder, Børn, blive i Vandet, og hvorledes de deri kunne foretage sig allehaande Beskjæftigelser, fristes man til at antage dem for et Slags Amfibier, der lige saa godt kunne leve i Vandet som paa Landjorden. Denne Lyst til at opholde sig i Søen er saa stærk, at paa Sandwichsøerne, hvor nu de fornemmere indfødte Kvinder gaae klædte i Silkekjoler, europæiske Hatte og Skoe, hænder det stundom, at de, glemmende deres nye Levemaade, pludseligen fra pyntede Damer forvandles til Havnymfer, der svømme omkring Skibene.

Da Europæerne først besøgte Sydhavsøerne, fandt de næsten overalt en allerede temmelig fremrykket Civilisation. Paa de fleste var der en

Statsforfatning, Agerdyrkning, tildeels med kunstig Vanding, og en ikke ganske ubetydelig Industri og Smag, som viste sig i deres Tøier, Baade og smukt udzirede Redskaber. De havde ogsaa Barder. Dog havde naturligviis Civilisationen og endnu mere de religiøse og moralske Begreber en fra den europæiske aldeles forskjellig Retning.

Men saaledes som Oceaniterne vare, da de først besøgtes af Europæerne — ja saaledes som de vare 50 Aar tilbage — finde vi dem kun paa de mindre besøgte Øer. Alt er i Oceanien i et kort Tidsrum aldeles forandret. Indbyggerne klæde sig nu i europæisk Dragt og have antaget europæiske Skikke; Tatueringen gaaer stærkt af Brug; paa Otaheiti er en Dobbeltbaad allerede en Sjeldenhed; paa Sandwichsøerne, hvor Cook for 50 Aar siden blev ihjelslaaet af de Vilde, seer man nu europæiske Boliger, Pakhuse, Kaffehuse, Billarder, Gjestgiversteder, Skildvagter i Uniform; de besøges af flere hundrede europæiske og nordamerikanske Skibe om Aaret, og paa engang kan man træffe indtil 50. 192
Da man vilde give Kapt. Beechey en Prøve paa de nationale Dandse og Sange, maatte man hente Dandsere og Barder fra en af de fjernt liggende Øer; Skoler og Kirker ere traadte i Stedet for Morais og Afgudsbilleder. Vare Øerne ikke saa mange og saa spredte, saa vilde den Tid maaskee ikke være langt borte, i hvilken Oceaniternes nationale Sæder og Skikke maatte studeres i Museer for Oldsager, ligesom vi nu studere vort Hedenolds Sæder.

Oceaniterne vise en stor Lyst til at antage den europæiske Kultur; ja denne Lyst grændser stundom til Enthusiasme. Da Sandwichsøernes Beboere mærkede, at man, ved Hjælp af Skrivekunsten, fraværende kunde meddele hinanden sine Tanker, greb dette dem saaledes, at alle Store og Smaa ilede med deres Skrivebøger til Skolerne og bestormede disse; lignende Scener frembøde sig ved Ankomsten af det første Trykkeri paa Eimeo.

Det har noget meget glædeligt ved sig at see, hvorledes Kulturen og, jevnsides med den, Christendommen udbrede deres Velgjerninger stedse over flere Dele af Jordkloden, og hvorledes denne Fremskriden stundom gjør Kæmpeskridt. Glæden herover bliver dog ofte hos Menneskevennen forstyrret ved en Indblanding af vemodige Betragtninger. Thi Kulturens

Fremskridt skee i de fleste Tilfælde derved, at Europæerne eller deres Efterkommere fortrænge de ældre Folkeslag, der ligesom ved en langsom Tæring gaae tilgrunde. Den samme Skjæbne, som Guancherne havde paa de canariske Øer, venter efter al Sandsynlighed de indfødte nordamerikanske Stammer, Brasiliens vilde Folkeslag, Nyhollands oprindelige Beboere, Siberiens nordlige Folkeslag og Kamtschadalerne. For det menneskelige Øie syntes det ønskeligst, at den ædle Green maatte indpodes paa den vilde Stamme, ikke de vilde Stammer omhugges, for at 193
give Plads for de ædle. Paa en saadan Indpodning frembyder Oceanien et mærkeligt og lysende Exempel. Det gaaer maaskee her som ved Planternes Indpodning: Stammen, hvorpaa der podes, maa være af beslægtet Natur.

(J. F. Schouw.)

V. Belærende Foredrag. 194

Historien eller det fortællende Foredrag staaer ved sit Slægtskab til den episke Poesi, og det beskrivende Foredrag ved den maleriske Anskuelighed, som det kræver, i nærmere Berørelse med Poesien eller den egentlige skjønne Literatur end det strengt belærende eller didaktiske Foredrag. Dette ligger efter sin Natur fjernest derfra, skjøndt vi ogsaa ved det kunne fordre de tørreste Materier behandlede i en Stiil, som hverken støder Øret eller vort Begreb om det Skjønne. Det didaktiske Foredrag er for nær beslægtet med det oratoriske eller Veltalenheden til at det ikke ogsaa skulde besidde sine Skjønheder. Ogsaa Logiken har sin naturlige Rhytmus (Tonetakt); aandrige Betragtninger meddele ogsaa Stilen Aand og Liv, og den skarpsindige Afhandling henter sin indtrængende Tydelighed, Beviserne sin seirende Styrke ikke blot fra deres egen indre Rigtighed, men ogsaa fra den Stiil, hvorigjennem Foredraget er udtrykt, fra de veldannede, velforbundne Perioder og de velvalgte Ord. Det belærende Foredrag er Sjelens Tale. Det er en individuel Anskuelse, en Betragtning over en aandig Gjenstand, en Lære, Forfatteren vil fremsætte og gjøre gjældende med al sin Aandskraft, og da kan Stilen ikke være ham ligegyldig. Jo tungere Materien er, af des

større Vigtighed vil han finde Stilens Lethed og Tydelighed. Materiens Dybsindighed kan gjøre en Indtrængen i denne vanskelig, men Sproget maa ikke forøge disse Vanskeligheder. Og dog er dette saa ofte Tilfælde, ja selv det, at Materier, der i sig selv ere simple, vanskeliggjøres ved et kunstlet, med haarde selvgjorte eller fremmede Ord overfyldt Sprog. — Ligesom Begivenhedernes Sandhed i Historien er det vigtigste, saa er Materiens indre Sandhed det ved det belærende Foredrag, og den Skjønsomme vil altid foretrække en grundig, om end sletstilet, Afhandling for en ugrundig, som ellers i alle Maader tilfredsstiller Smagens Fordringer. Intet bliver skjønnere ved at komme i Strid med sig selv, og det 195
didaktiske Foredrag geraader deri, saasnart det i mindste Maade sætter Rigtigheden og Forstandsinteressen tilside for Formen. Kunsten er, at fremstille Tankerne saaledes som de i naturlig Forbindelse og i logisk Følgerække af hinanden udvikle sig af den med Materien sysselsatte Bevidsthed. Alle aandige Kræfter virke harmonisk under Forstandens Herredømme, og saaledes vil Indbildningskraft og Følelse ogsaa medvirke under Tænkningen, og da ogsaa under Fremstillingen. Hvor mangfoldige Materierne end kunne være for det belærende Foredrag, er dette dog altid af en saa alvorlig Beskaffenhed, at denne ogsaa maa gjengives i en vis Stilens Alvor, Rolighed og Værdighed. Denne langsomme Rhytmus og roligere Charakter danne Skillet imellem det belærende skrevne og det mundtlige Foredrag. Dette gjælder dog egentlig kun om de filosofiske og moralske Afhandlinger; i den didaktiske Epistel og i den prosaiske Satire, der ogsaa henregnes til det belærende Foredrag, er Stilen livligere, fordi i den første det individuelle Lune og ømme, fortrolige Forhold, og i den sidste Vittigheden, enten som paapegende det Latterlige med et Smiil eller det Slette med fyrigt Had, udtrykker sig. For Ord- og Tankesproget, der ogsaa kan henføres til det belærende Foredrag, er størst mulig Korthed og Kraft i Udtrykket det Eiendommelige ved Stilen. Dets Formaal er nemlig at gjøre indtrængende og at binde til Hukommelsen visse praktiske Sandheder og Leveregler, der ere overleverede fra Fædrene i den Form, hvori de skulle beholdes. De leve kun paa Folkets Læber og vedkomme ikke Literaturen.

FILOSOFISK BELÆRENDE FOREDRAG.

1. Salomons Filosofi.

196

Af J. S. Sneedorff

Naar vi undersøge alle bevægende Grunde til de menneskelige Handlinger, skulle vi befinde, at de eneste, som i alle Tilfælde og under alle Omstændigheder kunne gjøre os bestandige i Dydens Øvelse, ere: 1) En Overbeviisning om Forfængeligheden af de Ting, i hvilke det blot sandselige Menneske sætter sin Lyksalighed. 2) En Følelse af Dydens Skjønhed, som er grundet paa Menneskekjærlighed, og ved Oplysning og Vane bleven til en herskende Drift i Sindet. 3) En Forsikkring om det høieste Væsens Forsyn og tilkommende Straffe og Belønninger, og endelig 4) hans stedsevarende Medvirkning ved Naturens og Naadens Midler, uden hvilken alt det, som vi kalde vort eget, er tusinde Forandringer underkastet.

Dette var Salomons Filosofi. Han prøvede alle sandselige Fornøielser, og han erfarede snart, at disse vare forfængelige. Han saae, at Nøisomhed ofte gjorde den Fattige glad, og at Mange, som havde Overflødighed, aade sit Brød med Græmmelse. Han lagde sig efter Kundskab om adskillige Ting, han fandt, at Viisdom havde lige saa stort Fortrin for Daarlighed, som Lyset for Mørket, men at Kundskaben dog alene ikke gjorde lykkelig; thi hvad der hændtes Daaren, hændtes og undertiden den Vise. Han betragtede Æren, og den var ligesaa forfængelig; thi hverken den Vises eller Daarens Hukommelse blev evig, det blev alt forglemt i de tilkommende Dage, og den Vises Navn døde engang ud saavel som Daarens. Han undersøgte Dydens Følger i Henseende til den udvortes og 197

timelige Lyksalighed; han saae, at den ikke altid blev belønnet, at den Uskyldige græd, uden at finde Trøst, og at Vindskibelighed og Nidkjærhed blev forfulgt af Misundelse. Han fornam, at Rigdom endnu mindre gjorde fornøiet, at den Gjerrige ikke engang blev mæt af sin Overflødighed, og at en fremmed Arving ofte fortærede hans Gods. Heraf sluttede han, at alle Menneskers udvortes Vilkaar vare lige, at det gik den Vise som Daaren, den Rige som den Fattige, den Mægtige som den Svage, den Retfærdige som den Uretfærdige; at Alderdom, Svaghed og Døden tilintetgjorde alle Fortrin, og at Menneskene i udvortes Lyksalighed havde lidet forud for Dyrene. Efter alle disse Forsøg fandt han, at den eneste bestandige Fornøielse var at glæde sig i det Nærværende, som de, der skulde gjøre Regnskab for Brugen deraf; at følge sin egen Overbeviisning, uden at lægge Andres Domme paa Hjertet, at iagttage sine Pligter og holde Guds Bud; men og denne Viisdom, denne Dyd, denne Fornøielse var en Guds Gave, hvortil Hjertet tidlig maatte beredes i Ungdommen, førend det ved Alder og Vane blev alt for ubøieligt. "Tænk paa din Skaber i din Ungdom, førend de mørke Dage komme, om hvilke du vil sige: de behage mig ikke."

Den spæde Alder har mange Fortrin, som maae bruges vel, dersom man skal bringe det vidt i den store Kunst at elske sine Pligter: Sindet er i denne Alder meget bøieligt, og de første Indtryk have en stor Virkning. Forstanden er endnu ikke indtaget af forudfattede Meninger, og Villien ikke under Passionernes Herredømme. Vildfarelser og Laster ere ikke blevne til Færdigheder, og onde Vaner have ikke undertrykt de naturlige Følelser; men den største Fordeel er, at de unge Hjerter ere tilbøielige til at elske, og at de endnu ikke kjende den falske Ære og de utæmmede Begjerligheder, som bevæge Menneskene til at opoffre deres Medborgeres 198
Kjærlighed for Stolthed, Egennytte og Hevn.

Ved denne Drift, som er en af de reneste Kilder til Dyden, den Egenskab, ved hvilken en Skabning allermeest nærmer sig til det Væsen, som er Kjærlighed, kan Dyden blive behagelig, naar man, saavidt muligt er, efterfølger den store Mester i Sædelæren, som indbefattede alle Pligterne i Kjærlighed, og som derfor kunde sige, at hans Aag var sødt og hans Byrde let.

(J. S. Sneedorff. I "Patriotisk Tilskuer." Kbhavn 1775.)

2. Menneskets fri Villie.

— — Den anden Hovedegenskab, hvorved Mennesket adskiller sig fra Dyret, er den fri Villie, med hvilken Mennesket er begavet. Vel har Dyret noget ligt med denne Evne; thi sætter jeg tvende forskjellige Arter af Føde for et Dyr, saa vælger det den ene fremfor den anden; men Aarsagen, hvorfor det vælger den ene og forkaster den anden, er ikke grundet i tydelige Forestillinger om den ene Fødes nyttige og den andens skadelige Indflydelse paa Legemet, men i visse sandselige Følelser, som ved begge opvækkes, og ved den ene ere behagelige, ved den anden ubehagelige eller mindre behagelige.

Anderledes forholder det sig med Mennesket. Vel vælger han ofte blot efter sandselige Følelser, og da vælger han som Dyret; men han kan ogsaa vælge efter tydelige Forestillinger om det, som han vælger, og da vælger han som Menneske. Man sætte for en Syg en behagelig, men skadelig, Ret, og tillige en bitter Medicin; Sandserne tilskynde ham at vælge det første, men Fornuften tilraader ham at vælge det sidste; og ved dette Valg, som alene bestemmes ved fornuftige Forestillinger, adskiller Mennesket sig fra Dyret.

Men naar man siger, at Mennesket har fri Villie, saa forstaaes derved 199
intet mere end dette, at det staaer i Menneskets Evne, efter tydelige Forestillinger om en Ting enten at vælge eller at forkaste den; men at iværksætte sit Valg, det staaer ikke til ham. Han kan beslutte sig til at handle eller ikke at handle, til at gjøre det Ene og lade det Andet; men det staaer derfor ikke altid i hans Magt at udføre sine Beslutninger; ofte nødes han til at gjøre hvad han heller vilde lade, og at lade hvad han hellere vilde gjøre; derom overbeviser den daglige Erfaring os. Mennesket er derfor vel Herre over sit Valg og sine Beslutninger; men da Udførelsen ikke staaer i hans Magt, saa er han ikke selv Herre over sine egne eller over Verdens Skjebner.

Naar man siger, at Mennesket har fri Villie, saa maa man derfor ikke troe, at han uden alle Grunde kan vælge eller forkaste; han handlede da uden tilstrækkelig Aarsag, og uden tilstrækkelig Aarsag kan Intet skee.

Vor fri Villie bestemmes alletider ved overveiende Grunde, og naar disse ere forhaanden, er Valget uudebliveligt. Vor Villie bestemmes alletider ved den Bevæggrund, som virker stærkest; men dette have vi forud fremfor Dyrene, deels, at vi kunne ved fornuftigt Overlæg prøve disse Grunde, som virke paa os, sammenligne dem med hverandre, og undersøge deres Styrke førend de bestemme vort Valg; deels, naar en Bevæggrund synes os af alle den stærkeste, kunne vi endnu standse i vort Valg, førend vi følge den, og opsætte vor Beslutning, indtil vi enten have opsøgt nye Grunde til at handle efter, eller have endnu nøiere undersøgt de gamle; men, naar vi intet mere have at undersøge, naar vi efter tydelige Forestillinger indsee den Bevæggrunds Rigtighed, som virker stærkest, og ingen Tvivl mere er tilbage, saa er vor Villie bestemt.

Naar Mennesket saaledes bruger sin Fornuft og sin fri Villie, saa er han 200
det, som han efter sin Bestemmelse skal være, han er Menneske, og handler som Menneske; i modsat Tilfælde, naar ikke tydelige og fornuftige Forestillinger om det Gode eller Onde i hans Handlinger, men visse sandselige Forestillinger, visse Bevægelser i Legemet og dets Nerver bestemme hans Valg og hans Handlinger, saa ophører han at være Menneske, han bliver Dyr, og synker ned fra den Høide, paa hvilken han stod som Dyrets Herre. Legemet har da Overmagten over Sjelen, Sandserne over Fornuften, og deri bestaaer al Menneskets moralske Fordærvelse.

(C. Bastholm. "Filosofi for Ulærde." Kbhvn 1799.)

MORALSK BELÆRENDE FOREDRAG.

3. Om Pligter mod Dyrene.

200

Af L. Smith

Intet er almindeligere, end at Mennesket tankeløs tillader sig at mishandle Dyret paa enhver Maade, og finder Lyst og Velbehag i at forvolde det Lidelser og Smerte, ret ligesom Dyret kunde være uden Følelse, eller og dets Følelser vare af en ganske anden Art end det, vi ved Erfarenhed vide Følelse at være.

Men hvilket skrækkeligt Register af Mishandlinger kunde her ikke opføres, om vi vilde følge Menneskene gjennem de forskjellige Stænder og Aldere, og overtænke den uhyre Sum af legemlige Smerter, under hvilke Dyrene sukke; Smerter, som saa almindelig, uden al Betænkning, frembringes og formeres. Naar den sprællende Orm sættes paa Krog til Mading af den haardhjertede Fisker; naar Fluen og Oldenborren gjennembores af Naale, og deres Flagren og Ængstelighed er en behagelig Lyd for det følesløse Menneske; naar de varmende Fjær udrives af det levende Fuglekræs Bryst; naar vi lode Dyret, vi have kvæstet, 201
martres tildøde af langsomme Smerter; kort, naar vor tankeløse Daarskab, vore Luner og Lidenskaber forlede os til at mishandle Dyrenes Legemer - o! grovelig krænke vi da Dyrets Ret, som, af Naturens Herre bestemt til Lyksalighed, aldrig kan være lykkeligt ved Legemets Mishandlinger.

"Men", vil man maaskee svare, "det er jo dog kun Dyr, og vi ere Mennesker, og hvad behøve vi da at bekymre os om deres Glæde eller Smerte? Det er nok, at vi kunne vogte os for at mishandle Mennesker, om

vi ikke skulle gjøre os Betænkning over vor Omgang med Dyret." Ja, der er vistnok mangen En, som kun med største Nød kan vogte sig for at mishandle Mennesker; og Mange gjøre sig aldeles ikke nogen Betænkning over, hvad enten de mishandle Mennesker eller Dyr. Men, Broder! skulde det dog i sig selv være Ret at mishandle Dyret, fordi det er Uret at mishandle Mennesket? eller skulde maaskee Naturens Herre saaledes have føiet sig efter dit onde og ildske Sind, at han skulde have frembragt en heel Klasse af levende og følende Væsener, som du frit og ustraffet kunde mishandle, at du dog endelig kunde have Noget at øve din Ondskab paa?

"Men det er dog et Dyr", vil du sige; og hvad Mening har du vel med dette dit Forsvar? Neppe kan det betyde Andet, om det ellers skal betyde Noget, end at dette Dyr ikke er et Menneske, ikke har Menneskeskikkelse og Menneskeevner som du — og derfor skulde du da have Lov til at pine og plage det? Men, hvad vilde du vel selv tænke og føle, dersom der uformodentlig fremkom endeel fremmede Skabninger paa denne vor Jord, Skabninger, som ikke kunne tale eller forstaae noget menneskeligt Sprog, og havde en Skikkelse, som aldeles ikke lignede noget Menneskes, men derimod vare os langt overlegne i Magt og Indsigter? DisseSkabninger foragtede og forhaanede og mishandlede os paa det grummeste: de 202
sønderbrøde Arme og Been paa os for Lyst, og vare aldeles ligegyldige ved al vor Jamren og Klagen. Hvad vilde du, Menneske! tænke ved en saadan Behandling? Ja Uret, himmelraabende Uret gjorde disse Væsener dig. Men hvad gjør Du da ved Dyret, naar du behandler det paa samme eller lignende Maade? Skal din større Klogskab og Styrke give dig Ret til at mishandle Dyret, saa maa du ogsaa tilstaae, at ethvert Væsen, som er mægtigere og klogere end du, har Ret til at mishandle dig paa lige Maade.

Og se, Menneske! de Misgjerninger, du udøver og tillader Andre at udøve mod Dyret, de vende ofte tilbage paa dig selv, naar du for længe siden har glemt dem, og veed end ikke at besinde dig paa, hvad Sammenhæng dine nærværende Ubehageligheder og Lidelser have med din foregaaende grumme Adfærd mod Dyret. Du lærer og tillader Barnet at sætte Sommerfuglen, Oldenborren og andre smaa Dyr paa Naal; du lærer Barnet at udøve sin Harme paa de Huusdyr, det har omkring sig; du

har din Lyst af at see dit Barns Vittighed i at pine Dyret; men se — du tankeløse Fader og Moder! tidlig eller sildig skal den gjengjældende Retfærdighed føre disse Dyrets Piinsler tilbage paa dig selv. Maaskee skal den Ulveunge, du saaledes opdrager, engang stikke de Dolke, hvormed hans spæde Hænder øvede sig paa Dyrene, i din egen Barm. Som et haardt, vildt, ryggesløst Menneske skal maaskee denne din Søn eller Datter volde dig dræbende Hjertesorg og daglig fortærende Græmmelse. Og for sildig vil du da erfare, at det lidende Dyrs Sukke og Jammerskrig ikke tabe sig i Luften, men stige op til Kjærlighedens Gud, og fordre Hevn over den haarde og ubarmhjertige Synder.

(L. Smith. "Forsøg til en fuldstændig Lærebygning om Dyrenes Natur og Bestemmelse" osv. Kbhvn. 1800.)

4. Om Fædrenelandskjærlighed.

203

Af L. Engelstoft

Af alle selskabelige Dyder er ægte Fædrelandskjærlighed den første, af alle Lidenskaber den eneste tilladelige, af alle Tilbøieligheder den ædleste, den Mennesket meest værdige, den eneste maaskee, som overalt, til alle Tider, bestandig, under alle Omstændigheder, i Krig og i Fred, i Monarkier og Republiker, hos Individer og hos et heelt Folk besidder den ophøiede Egenskab, kun at frembringe store Følelser, kun at avle skjønne Handlinger, kun at opvække Agtelse og Beundring. Af den gjennemtrængt som af en ukjendt Kraft svinger Sjelen sig op over Egoismens lave Egne, udvider sin Synskreds, tager Plads blandt høiere Væsener, ufængslet af Dødeligheds Baand: for dens Majestæt skjule sig Egennytte, Forrettighedsaand, Misundelse, Hævngjerrighed og alle de smaa Lidenskaber, der gjøre vort Jeg til den eneste Gjenstand for vor Hylding: dens Tryllekraft sammensmelter et heelt Folk til een Familie, besjelet af een Aand og eet Ønske: den gjør det Svage stærk, det Vanskelige let, selv det Umulige muligt: den fremkalder Helteskarer som af Jorden, og skaber Hjælpemidler, hvor ingen vare: den bortvifter seiervante Hære, og staaer urokket i Farens Storm, lig Klippen, der rolig trodser det oprørte Hav. Lykkelig den Stat, hvor denne Aand er

herskende! I dens Skjød blomstrer Virksomhed, Enighed, Sikkerhed; dens Ære er uplettet, dens Grundvold varig, fordi alle Kræfter arbeide i virksom Harmoni til det samme Maal: Almeenvel, og ikke ophøre, førend de selv ved en uimodstaaelig fysisk Magt ere tilintetgjorte; og falder den da, saa er dens Fald som Kjæmpens, hvis henstrakte Legeme endnu aftvinger Ærefrygt og Beundring. Derfor — overvindes, udslettes kan et patriotisk Folk, bringes under Aaget aldrig.

(L. Engelstoft. "Tanker om Nationalopdragelsen." Kbhavn 1808.)

5. Misundelsen.

204

Af J. N. Brun

Misundelse bestaaer i at føle Glæde over Andres Mangler, og Sorg over Andres Fuldkommenheder. Man seer da strax her, at Glæden, jeg taler om, er ikke den ordentlige, naturlige, os alle medfødte Lidenskab, behagelig Følelse af et nærværende Gode. Nei! den er tvertimod en behagelig Følelse af et Onde, som rammer en Anden. Men det maa nu vel ogsaa være saa sin egen Sag med denne Behagelighed; den maa nok være blandet med en vis Gysen, en vis Kulde, saa den dog ikke er noget Gjæstebud for det Hjerte, som føler den. Dette slutter jeg deels af den Omsorg, med hvilken Vedkommende skjule samme, deels deraf, at naar man kommer over den undertiden, er den saa let at kjende fra reen naturlig Glæde. Smiler den, da synes mig see en Ondskabs-Aand, som leger i hvert Træk.

Naar Glæden ellers i et Ansigt er blid som Morgenrøden, saa er denne som det gyselige Glimt i Nordvest, der mod Aftenen glaner frem mellem tordensvangre Skyer. Lader den høre sin Skadefryd, da ligner den Uglens Skrig, naar den sande Glædes Røst er som en liflig syngende Nattergal.

Glæden, den rette, er aabenhjertig, velgjørende; Avinds Glæde er indkneben, listig, og røber en smerteblandet Umættelighed, der endnu stedse synes at ønske, at det Onde, som rammer Andre, maatte blive end værre. Er Avinds Glæde saadan, hvordan skal da dens Sorg være? Unaturlig, som Glæden. Ikke som anden Sorg, Følelse af det Onde, man lider; men smertelig Følelse af det Gode, som vederfares Andre. Den

gnaver denne Sorg, den sanker alle Øieblik og allevegne ny Tønder til Ilden. Kun at see et Menneske glad, det er nok for at bedrøves; at see et Menneske elsket, nok for at hade ham; at see En, som nærmer sig op til en eller anden Lykke, en eller anden Fuldkommenhed, det er nok til at 205
frygte, som om der fremstod en ødelæggende Fare. Disse ere Grundlinierne til Avinds fæle Billede; men endog blot derefter er det værd at spørge: hveden den kommer? Den kommer ikke af Naturen. Det er allerede viist, at den strider imod Naturen, vender op og ned paa enhver Lidenskab; sørger, hvor den skulde være glad; er glad, hvor den burde sørge; hader, hvor den skulde elske; frygter, hvor den burde haabe. Den kommer ikke fra Verden; thi denne kan give dig Anledning til Sorg, til Frygt; men aldrig i samme Forstand Anledning til Misundelse. Hvad skader det dog mig, at en Anden er glad? og skulde hans Glæde friste mig, maatte det være til at tage Deel i Glæden, være glad med, og blive Daare med de Glade, om deres Glæde var Daarskab. Jeg seer da ikke rettere, end at ogsaa Avind hører til den Sæd, Fienden saaede der Menneskene sove. Er det ikke fornuftstridigt, at en Aand kan virke paa den anden, saa troer jeg skinbarlig, at det er den værste af alle onde Aander, der udbreder, eller indblæser, eller Gud veed hvorledes, meddeler Sjelens Lidenskaber al sin Gift; thi jeg kjender intet livagtigere Djævelens Billede, end det avindsyge Menneske.

(J. N. Brun. „Hellige Taler.“ 3die Udgave. Chrnia 1841.)

DIDAKTISK EPISTEL. (BELÆRENDE BREVFORM). 205

6. Til en ung Skribent.

Af J. S. Sneedorff

Den Prøve, som De har sendt mig af Deres Øvelse i at skrive, er saa vel udarbeidet, at jeg holder det for min Pligt at opmuntre Dem alt hvad jeg kan til at fare fort i et Foretagende, hvortil De allerede har saa store Gaver, og hvori De ved en vedvarende Flid vist kan indlægge Dem selv 206
megen Ære og gjøre det Almindelige stor Nytte. Jeg finder i den korte Afhandling om E*** saa rigtig og skarpsindig en Tænkning, saa mange

Spor af en flittig og vel anbragt Læsning, saa vittige og bekvemme Indfald, og saa zirlig og rørende en Skrivemaade, at jeg ikke, uden at misbruge Deres Tillid, kan besvare Deres Brev paa den Maade, som De forlanger, ved at anvise Dem de fornemste Regler, som man maa kjende, for at kunne skrive vel. Jeg har Aarsag til at troe, at De kjender dem alle, ligesaavel som nogen Anden, og om De end ikke skulle have en ordentlig og kunstig Theori nok deraf, for at bringe dem i System, har De dog, ved at læse gode Skrifter, og ved at øve dem selv i at skrive, truffet den gode Smag fuldkomnere, end den kan læres af Reglerne alene. Ligesom det i Malerkunsten ikke saa meget kommer an paa Reglerne, hvilke baade snart ere sagte og snart lærte, som paa Bekvemhed til at træffe det Naturlige og paa Lyst og Taalmodighed til at øve sig efter gode Modeller - Gaver, som den største Mester med alle Kunstens Regler kan ligesaa lidt give Andre, som han kan give dem, der ere fødte Blinde, deres Syn - saa gjøre og Reglerne det mindste til at skrive vel; men det kommer fornemmelig an paa Vittighed til at opfinde, Skjønsomhed til at dømme, en rig og levende Indbildningskraft, en villig Hukommelse, og endelig paa en naturlig god Smag, hvilke Gaver alle skjærpes mere ved gode Bøgers Læsning og ved egen Øvelse, end ved alle rhetoriske Regler, der alene ligesaa lidt kan give Dem Smag og Færdighed i at skrive, som De, ved at læse eller høre Reglerne af Generalbassen, kan faae det, man kalder Gehør; og da Natur og Flid saa rigelig har forsynet Dem med disse Gaver, veed jeg intet at raade Dem, uden at fortfare i at bruge de Midler, hvorved
De allerede har opnaaet saa høi en Grad, og ganske vist uden al anden 207
Hjælp kan bringe det til Fuldkommenhed. Bliv ved at læse gode Bøger af saadant Indhold og Skrivemaade, som De finder meest Lyst og Bekvemhed til; men for alting tænk selv! Læs ikke for at læse eller huske alt hvad urimeligt Andre have tænkt eller sagt, men alene for at fatte og beholde saadanne Ting, som kan oplyse og opbygge! Bind Dem ikke saaledes til Andres Ord, Tænke- eller Skrivemaade, at De derved taber Færdighed og Bestandighed i den, som er Dem meest naturlig! Søg at gjøre alt, hvad De læser, til Deres eget; og for at bringe det dertil, maa De ikke gjøre Dem saa megen Umage, for at beholde Ordene, som for at give Tankerne en ny Tydelighed og et nyt Liv i Deres Forestilling, og at

udtrykke Dem paa saadan en Maade, som kan røre og indtage Dem selv meest. Og da De skriver i et Sprog, som endnu ikke er dyrket nok til at have Overflødighed af Skrifter, som De kan tage til Modeller, saa vælg iblandt fremmede Sprog det, som i Henseende til Stilen har meest naturlig Overeensstemmelse med Deres eget, og dersom De er af samme Tanke som jeg, at denne Egenskab fornemmelig findes hos det Franske, saa øv Dem i at oversætte saadanne Stykker, hvori De finder meest Ziirlighed og Eftertryk, og som tillige passer bedst til den Skrivemaade, som falder Dem naturligst. Men foruden alt dette, som De uden Tvivl allerede selv har forsøgt, maa jeg give Dem et Raad, hvoraf jeg troer, De vil finde den allerstørste Nytte, ikke alene til at skrive og tænke vel, og saaledes, at De fortjener Roes, men og til at skrive med Nytte og Opbyggelse: Stræb ved Læsning og Betragtning fornemmelig at forskaffe Dem den store Gave, som saa faa Skribenter have havt: et ædelt Hjerte; og vær forsikkret om, at De deri vil finde den rigeste Kilde baade til ædle Tanker og ædle Ord! Lad Lyst til Sandhed regjere Deres Forstand; lad Følelse af Dydens 208
Skjønheder indtage Deres Indbildning og røre Deres Hjerte, og lad Menneskekjærlighed føre Deres Pen; og jeg vil forsikkre Dem, at den samme Engel eller Aand, som gav Sokrates saa rørende og overbevisende en Veltalenhed, skal lære Dem det ædle, indtagende og fornuftige Sprog, som forgjeves søges af dem, der enten ikke føle hvad de sige eller sige andet end hvad de burde.

(J. S. Sneedorff.)

7. Indbildningskraftens Misbrug. 208

Af L. B. Fie[?]

Indbildningens Misbrug ere saa hyppige, at man ikke nok kan gjøres opmærksom derpaa. At gjenkalde sig forhen havte Tanker under en billedlig Indklædning, give dem et Anstrøg af Gladsind eller Sørgmodighed, udvide dem langt over Virkelighedens Grændser, og saaledes skabe sig en ny Verden af Forestillinger, det er, at have Indbildningskraft, som, rigtig brugt, meddeler Tanken Lys, Hukommelsen Styrke, Talen Skjønhed, Livets Smaating en behagelig Livlighed, ofte en

fortryllende Ynde, kun maa den aldrig lades frit Spillerum, uden den aarvaagne Fornufts Tilsyn og Styrelse, i andet Fald bliver den udsvævende, og gjør latterlig eller ulykkelig. Denne Evne er derfor en Kilde til megen Glæde, men og til mange Sorger, eftersom den af sin Eier anvendes. Den viser sin Ild og Kraft i de skjønne Videnskabers og Konsters Mesterværker; den gjør Veltalenheden henrivende, Digtekunsten malende, Maleri og Billedhuggeri til troe Efterligninger af Naturens uopnaaelige Mønstre, den letter Forældres og Læreres Møie, ligesom Landmandens tunge Vaararbeide, ved at fremstille for dem i Baggrunden Høstens Velsignelser. Men paa den anden Side, overladt til sig selv, leder den Mennesket i de grueligste Vildfarelser, vækker overspændte Følelser, gjør Nogle opblæste, Andre vellystige, og atter Andre tungsindige og 209
kjede af Livet, danner Sandsigere, Sværmere, eller de saa kaldte Læsere, Grublere, Grillenfængere, Alle saavel sine egne som tidt ogsaa Andres Forførere, afdrager Opmærksomheden fra det egentlige Kald, og henvender den udelukkende paa et eneste selvvalgt Formaal, saa at alt det Øvrige glemmes, først Omsorg for det Udvortes, tilsidst Bevidstheden om sig selv, og saaledes fører til fuldkommen Afsindighed. De Gamle sagde: "Tæm din Tunge!" men vi lægge til: "hold din Indbildningskraft i Tømme!" hvilket de ogsaa have udtrykt med de Ord: "Indbildninger ere værre end Pesten."

(L. B. Fietzentz. "Forsøg til en Sundhedskatechismus." 2det Oplag. Chr.nia 1823.)

POPULÆRT BELÆRENDE FOREDRAG. 209

8. Hvor snart det gaaer.

Af H. Wergeland

Den simple Mand har ingen større Rigdom end sine Børn. Det varer ikke længe før han kan have Nytte af dem; og hvem veed hvad de i Tiden kunne blive til, forudsat rigtignok, at de forlade Fædrenehjemmet med et godt Grundlag i Hjertet af Gudsord, gode Lærdomme og Exempler, med Lyst til Reenlighed og til Arbeide. Hvor dvæler ikke ethvert godt Øie med

Velbehag paa disse Smaa, der lege udenfor Hytterne - med Velbehag, naar de endnu have Uskyldighed i deres Træk; men ogsaa med Rørelse, fordi denne Uskyldighed saa tidligt visner eller er begravet i en Ureenlighed, som det kun koster en Draabe Vand at borttvætte, og fordi Fattigdommens Dyd har Farer, som de rigere Kaar ikke kjende! Ja det er disse Smaa, som have henvendt Menneskekjærlighedens Opmærksomhed paa Eder selv og Eders Omstændigheder, fast at den ikke raader med stort mere end at hjælpe Eders Afkom noget til at blive en bedre og lykkeligere Slægt.

Ak! der gaae saa forfærdelig Mange tilgrunde af dem saasnart de hæve sig over Barnealderen; og uagtet I vide det, have I dog langtfra Øie nok med dem, indtil Forældrene maae være angerløse, om Barnet gaaer tabt. Hvormange sluger ikke Betlerstien alene? Og der er den Beskyldning mod flere end eet Par Forældre, at de ere slette nok til at drive deres Børn med Magt ud paa denne, indtil de alene finde sig hjemme der og imellem dens Laster. Dette er et Hæleri ligesaa lavt som det virkelige med rapsede eller fundne Sager, mange Forældre heller ikke blues ved at begaae med sine Børn, saa det er en Lykke, om de døe før de have seet sin Afkom forsvinde bag Tugthuusporten eller vandre Gaderne om i Lænker - det afskyelige Syn, som vi endnu maae taale af en barbarisk Vane.

Unøisomhed med sine Kaar, Higen efter at tilfredsstille en eller anden Lyst er Roden til disse Ulykker. En udbredt Nydelses- og Overdaadighedssyge inden de formuende Klasser udøser ogsaa Fristelser over de fattigere. De taale ikke godt Synet af en Skare pyntede Mennesker, fra Studenten af og til Haandværkssvenden, der strømme forbi deres Døre for at fornøie sig; og mange give derover efter for Fristelsen, ved syndige Midler at kunne nyde noget Lignende, idetmindste Kroens Fornøielser. Pyntelysten øver hos den fattige Pige en Tryllemagt, der lader hende give Slip paa det Kostbareste, hun eier, paa sin kvindelige Dyd; og her, som ved alle disse Faldne og dybere Faldende, er det da, det heder: „hvor snart det gaaer!“

(H. Wergeland. Af „Bladet for Arbeidsklassen.“ Chrnia 1840.)

VI. Poetisk Fortælling.

Den poetiske Fortælling tilhører den episke (fortællende) Poesi, og forgrener sig i Romanen, Novellen, den egentlige poetiske Fortælling, Eventyret, Legenden samt Romancen eller Balladen. Remanen er Fremstillingen af en afsluttet Kjæde af Begivenheder, som alle staae i indre Forbindelse med hverandre og tjene til at belyse og vække Interesse for en Hovedperson, som altsaa er det Heles Sjel eller Helt, fra hvem Alt udgaaer, og til hvem alle Handlingerne i sine Følger vende tilbage. I sin Begyndelse og Udvikling ligner Romanen Kilden, som, naar den engang er brudt frem af Jordens Skjød, stedse graver sit Leie dybere, og tilsidst udvikler sig som en mægtig Strøm med sine Sideelve og Forgreninger. Det simple Tilfælde, hvormed den begynder, er nemlig høist frugtbart i sine Følger; Begivenheder følge nu paa Begivenheder; de foregaaende bære Spiren til de efterfølgende i sig, og i samme Forhold, hvori den fremskrider, tiltager den i Betydning. Digteren svæver ligesom beskuende over Begivenhederne og deres Helt, behandlende Alt med mægtigt Overblik, betjenende sig af alle de Elementer, som Menneskelivet, Mennesket selv, Historie, Videnskab og Kunst tilbyder. Men desaarsag er det ogsaa Begivenhederne i Romanen, ikke Digterens Personlighed, der skulle tiltale os. Derfor, og fordi Romanen staaer nær det virkelige Liv, er ogsaa den fortællende prosaiske Form den almindeligste, uden dog hverken at udelukke Dialogen eller Brevformen. Livlighed, Blomstring og Høihed i Udtrykket, hvor dette er naturligt, og en skjøn velklingende Periodebygning ere de Fordringer, man gjør til Romanens Stiil.

Ligesom der gives komiske Heltedigte, saaledes gives der ogsaa komiske Romaner. Det komiske Heltedigt bestaaer i Parodieren af det alvorlige Heltedigt, men den komiske Roman opfatter og idealiserer det 212
Latterlige. Den er da enten reen komisk, naar den lader dette tale for sig selv, eller satirisk, naar den overlader sig til Betragtninger, eller humoristisk, naar den personlige Følelse blander sig i med. Denne sidste Art spiller derfor ofte over i det Sentimentale.

I den "sentimentale Roman" spille de ømme Følelser Hovedrollen. Skeer dette med Overdrivelse, bliver Romanen en farlig Læsning, og i

denne Henseende har man havt meget at beklage sig over. Denne Udartning har nemlig spillet en betydelig Rolle i Verden. Den fortrængtes af den saa kaldte "historiske Roman", som opfatter poetisk en given Virkelighed, og vælger et historisk Grundlag for sine Begivenheder.

Romanens Omfang ikke alene tilsteder, men nødvendiggjør Sidebegivenheder eller Episoder. Udvikler en saadan sig selvstændig, fremstaaer Novellen, der er en i Prosa affattet Fremstilling af enkelte, i sig afsluttede, Tilfælder i Livet, hvori Handlingen omfatter et kortere Tidsafsnit. En Roman kan bestaae af en Kjæde af Noveller. I Novellen kan Digteren fremtræde mere subjektiv i den Tone, han veed at give det Hele, og i de Anskuelser, han gjør gjældende, uden at dog den for enhver Fortælling naturlige objektive Charakter derfor gaaer tabt.

Den egentlige poetiske Fortælling adskiller sig fra de foregaaende ved en Handling af ringe Omfang, uden episodiske Udskeielser, og som sættes i nær Berørelse med en Hovedperson, hvortil Fortælleren veed at knytte Interessen. Den leger ikke hensynsløst med opdigtede Begivenheder, som et Barn med Billeder; men den har det psychologiske Øiemed (og derved ogsaa et moralsk Værd) at aabne for os det menneskelige Hjerte, og at vise, hvorledes det gode og det onde Princip strider deri, og hvorledes Lidenskaberne drive til Handlinger, som igjen indeholde i sig deres Løn eller Straf. Den maa altsaa, med al Frihed i Stoffet, besidde en indre Sandhed og tillige indeholde en frugtbar Spire til poetiske Udviklinger. Den kan med Hensyn til Indhold og Foredrag være komisk eller alvorlig. I første Tilfælde er dens Opgave, med Vid og Ironi at fremstille menneskelige Svagheder og Daarligheder, hvorved den nærmer sig Satiren; i sidste er den enten sentimental, hvorved den maa undgaae affekteret Føleri, eller af moralsk Tendents, hvilken dog ikke maa fremtræde paa Bekostning af Fortællingens digteriske Værd. Stilen maa være let, naturlig og livlig. De brede Skildringer og Episoder, som Romanen og Eposet (Heltedigtet) kunne tillade sig, høre ikke hjemme i den egentlige poetiske Fortælling, hvis Gang i det Hele maa være rask 213
formedelst den Begrændsning af Stoffet, som udgjør denne Digtarts Charakter. Formen kan være prosaisk eller rhytmisk. Den Rhytmus, den bruger, naar den ikke viser sig som Ballade eller Romance, er i

Almindelighed frit og afvexlende, omtrent som den i den poetiske Brevstiil brugelige; men ogsaa i sin prosaiske Form kan den poetiske Fortælling være sand Poesi.

NOVELLE-STIIL.

1. Leiners Hjemkomst.

214

Af M. C. Hansen

— — Det var en mørk, sludfuld Aften, da Leiner holdt udenfor sin Moders Huus. Et enkelt Lys glimtede gjennem Rullegardinet i hendes Sovekammer. Ludvigs Hjerte slog ængstligt, og han vovede neppe at spørge den fremtrædende Tjener om Moderens Befindende. Lettet ved det Trøstende: "Noget bedre", sprang han op ad Trappen og listede sig ind. Margrethe traadte paa Tæerne frem fra Skjærmbrettet og ilede ham med stille Graad imøde. Længe holdt han den troe Veninde omfavnet, og nu førte hun ham sagte hen til Sengen, hvor Moderen slumrede sødt.

"Hvor bleg, hvor forandret!" sukkede den dybtbevægede Søn og bøiede sig over den Sovende. Længe blev han staaende foran Moderen, og sønlige Taarer rullede langsomt ned over hans Kinder. Margrethe betragtede heftig bevæget den elskede Ven. Endelig trak hun ham venlig bort og førte ham ind i Sidekabinettet.

"Hvad siger Lægen, Margrethe!"

"Han har havt Haab siden idag; og af din Hjemkomst bør vi vente os det Bedste. Du troer ikke, med hvilken ængstlig Længsel Moder har ventet dig. Velkommen, min stakkels Ludvig! O du er meget velkommen!"

Fru Leiner slumrede længe, og i huld Fortrolighed udtømte Ludvig og Margrethe deres Bekymringer i hinandens Bryst. Modgang havde forandret Begges Udseende; Leiners Hage stod skarpere frem, og det 215
skjønne Øie hvilede dybere under den fiint furede Pande. Margrethes blege Ansigtsfarve og tungsindige Blik gav hende en Ynde, som hun ikke

før havde besiddet. Hun syntes selv at føle dette, da Ludvig med det faste Blik, der saa ofte havde gjort hende forlegen, heftede Øiet paa hende; thi hun saae rødmende ned for sig. Da kaldte den Syge, og med lydelig Hjertebanken traadte Ludvig hen til Døren, imedens Margrethe gik frem for at berede Moderen paa den Elskedes Nærværelse.

"Ak, min Margrethe!" sagde Fru Leiner med mat, men lydelig Stemme. "Jeg drømte en sød Drøm. Jeg syntes, du og Ludvig stode her for min Seng, og jeg lagde Eders Hænder sammen. Du er min fromme, min elskelige Datter! Gid jeg — men Ludvig er langt borte... Hør, Margrethe! En Døende seer skarpest. Ludvig elsker dig, — og du elsker ham. Jeg stod imellem hans Kjærlighed og dig. Sig ham..."

Margrethe var færdig at synke til Jorden af piinlig Forlegenhed, Rørelse og Smerte. Men Leiner glemte saa ganske sig selv, at han styrtede frem og kastede sig hulkende hen ved Moderens Leie.

"Her er din Ludvig, Moder! Her er din Søn! Der staaer din fromme, din elskelige Datter! Velsign os!"

Dødsstille afbrød pludselig hans ubetænksomme Raab. Thi bevidstløs var den Syge hensjunken paa Leiet; Margrethes Livsaander traadte tilbage i Overraskelsens voldsomme Øieblik, og Leiner reiste sig med dødelig Forfærdelse over den Selvforglemmelse, der havde henrevet ham til en saa ubetænksom Handling.

Der gives voldsomme Lægemidler, hvis Brug vilde dræbe et sundt Menneske, men som ei ere for stærke for de slappede Nerver. Et saadant var for Fru Leiner denne rystende Scene. Efter en halv Times Forløb sad hun med en lange savnet Styrke i Sengen, og hendes Børn stode med 216
himmelske Taarer omkring hende.

Saaledes var Leiners Forlovelse. Daglig kom den Syge sig. Snart traadte hun ved de kjære Børns omhyggelige Arme ud af den mørke Sygestue, — og endnu lever hun, en lykkelig Bedstemoder hos det elskværdige Ægtepar. Leiner og Margrethe leve et stille, venligt Liv. Den lette Ungdomsflamme brænder ei i deres Hjerter; men huuslig Salighed omstraaler dem med sin Asterskrands.

(M. C. Hansen. Af "Eventyret ved Rigsgrændsen." Chnia 1828.)

2. Tante Juliane.

216

Af M. C. Hansen

Det var en vakker Sommerdag, da min Medkommissær og jeg stege af i Gjæstgiverstedet i Sund og forlangte et Værelse og Middagsmad. For at anvende Tiden paa det meest Økonomiske, kastede vi os i vore Spadserefrakker og gik strax ud, han for at hilse paa en Ungdomsven, jeg for at aflægge Frøken Dahl en Visite. Nu stod jeg da foran Huset; det var en lang mørkegrøn Bygning paa to Etager. De mange Vinduer bestode af disse smaa Ruder, der, som bekjendt, afløste Fortidens blyindfattede Glas. Papirrammer mødte Øiet næsten fra alle Fag. Baade Port og Gadedør vare lukkede, og intet Tegn til Mennesker eller Dyr lod sig opdage. Længe stod jeg i en taabelig Tvivlraadighed, indtil en Forbigaaende gav mig det simple Raad at gaae op ad Gadedørstrappen og ringe paa. De gamle Trin gave saaledes efter for mine Fødder, at jeg ventede, de skulde gaae i Stykker. Endelig fik jeg Klokkestrengen fat, og tog i, først med passelig Forsigtighed og i Intervaller, som det sømmer sig en Herre, der ringer paa ved Indgangen til en Dames Huus; men da Sømmelighed veg for 217
Utaalmodighed, kimede jeg af alle Kræfter. Saa aabnedes da omsider Døren; et aldrende, kvindeligt Tyende lukkede op, og spurgte om mit Navn og Ærinde. Pigen viste mig høflig ind i et Værelse, hvor jeg nysgjerrig lod Øinene løbe omkring for af Omgivelserne at gjøre Slutninger angaaende Tanten, hvilken Benævnelse jeg havde besluttet at betjene mig af. Mine Iagttagelser syntes ikke at love synderligt Resultat. Værelset var dekoreret som et Visitværelse fra forrige Tider pleier være det: Kaffeetøiet paa et Bord i Stuens ene Ende, et lakeret Bord med bevægelige Skiver, den ene under den anden, paa een Fod, — et Clavicymbal, et mægtigt Stueuhr, der syntes at byde mig velkommen ved strax at sætte sine Klokker i Bevægelse til et Kvarteerspil; — se, dette er omtrent, hvad jeg iagttog i nogle Minuter. Thi da kom allerede Tjenestepigen ud og formeldte Frøkenens Kompliment. 'Hun takkede for den hende tiltænkte Ære, men' o. s. v. Jeg blev saa ærgerlig, at jeg ganske uhøflig smækkede med Tungen, og traadte rask ud i Forstuen, og derpaa med et Slags Spring fra Gadedørstærskelen ned — ikke paa

Trappen — men i Trappen! Dens øverste Flade aabnede bragende en Afgrund, der pludselig opslugte min hele Person lige til Hagen. Der stod jeg i en i Sandhed ligesaa fortvivlet som pudseerlig Situation. Det var mig positiv umuligt at komme op uden Hjælp, og det saae ikke ud som om Hjælpen vilde være nær. Det Første, jeg foretog mig, var at skoggerlee og derpaa at skraale af fuld Hals om Hjælp. Det varede dog ikke længe, førend tvende Karle traadte hen til mig under Anførsel af den før omtalte Tjenestepige. Uden Vanskelighed var jeg oppe, og søgte i mine Vestelommer efter Smaapenge, da et nyt Væsen tiltalte mig fra Gadedøren. 'Hun havde Ordre fra Frøkenen at spørge, hvorledes jeg befandt mig; Frøkenen beklagede hjertelig det forskrækkelige Tilfælde, som [218] min Artighed og hendes Trappes Brøstfældighed havde foraarsaget, og indbød mig til at lade mig lede ind i Stuen, imedens hun skikkede Bud efter Lægen'. Under denne Tale indskjød en Aand mig den Underfundighed at spille den Kvæstede. Jeg lod mig slæbe ind og blev sat paa en Ottoman. De to kvindelige Personer tilbøde mig mere Bekvemmelighed, end jeg ønskede. Medens jeg overlagde, hvorledes jeg skulde bære mig ad, kom allerede Lægen ind af Døren. Han var en Ungdomsbekjendt af mig; og jeg tog ikke i Betænkning at betroe ham det lille Bedrageri, men som sandsynligviis ikke vilde hjælpe mig til at faae den Grusomme at see. Doktoren lovede at understøtte mig, hvis det blev nødvendigt, og skrev til den Ende en Recept. Jeg sendte Bud til Gjæstgiverstedet og bad min Kollega afhente mig, naar han vilde afsted. Endelig — jeg havde siddet alene en Stund i utaalmodig Forventning — endelig kom Pigen ind og spurgte, om mit Befindende tillod mig at modtage Frøkenens Visite. Blodet sprang mig i Kinderne, og jeg havde nær glemt min Rolle. Damen traadte ind, bøiede sig med en meget stiv Holdning, gav mig et advarende Tegn med Haanden, da jeg gjorde Mine til at staae op, og satte sig i nogen Afstand fra mit Sæde. Jeg iler at give et Omrids af Frøkenens Udvortes, saaledes som jeg endnu i Erindringen seer hende. Aldrig har jeg seet noget kvindeligt Ansigt, hvori Alvor i den Grad var fremherskende. Jeg fandt ingen af disse Træk, som Lidenskaberne indgrave, Sjelens Rolighed syntes tvertimod at have bevaret hendes Ansigts rene Oval imod Tidens Angreb. Men dette Alvor,

dette dybe smerteløse og glædeløse Alvor gav hende det Gespenstagtige, som jeg havde ventet, som jeg havde længts saa meget efter, men som dog nu ikke ganske svarede til min Forventning. Det blev mig klart, at det Indtryk, Frøkenens Ansigt gjorde, maatte være ganske anderledes hos [219] Lægen og enhver Anden, som ikke netop vidste saa bestemt, som jeg, hvilken ulykkelig Hændelse, der havde forvandlet den fine Verdensdame til en Nonne. Øinene vare brune, og forraadte en Livlighed i Forstandens Funktioner mere end nogen Bevægelighed af Følelserne.

En høi, smekker Skabning, faa men korrekte Armbevægelser og et noget svagt, men rigtig betonet Sprog i dansk Dialekt - høre endnu til Beskrivelsen.

Underholdningen hverken var eller kunde være levende. Frøkenen beklagede mit Fald o. s. v., og erkyndigede sig med Høflighed angaaende min Moder og vor Familie. Tjenestepigen lod sig see i Døren og gav sin Dame et Vink.

"Ja min Hr. Fætter! Det tarvelige Maaltid er serveret. Jeg er, som De nok af alle Ting mærker, ikke mere i Forbindelser med Verden. Saaledes er heller ikke hverken Huus eller Bord indrettet til at tage imod Gjæster. Men i det Haab, at De sætter Dem ind i Omstændighederne, byder jeg Dem uden en eneste Compliment mere, hvad Kjøkkenet har formaaet. Bringer nu kun Bordet ind, Børn."

Strax kom de to Terner ind med et lidet Bord, der paa det Punktligste var dækket til to Personer, og satte det paa Frøkenens Vink foran mig.

Jo mere Agtelse, jeg ved hvert Ord og hver Mine fik for Frøken Juliane, desto fatalere blev mig den Rolle, jeg nu engang havde overtaget. Den gjorde mig forlegen og ordknap. Meget velkommen var mig derfor den fortræffelige Mad, der skaffede mig Leilighed til at tie uden at begaae nogen Feil imod Levemaaden. Med hvert Minut steg mit Begreb om Tanten. Hun var dannet, smagfuld, ja saa gentil, at neppe noget Fruentimmer midt i den store Verden skulde kunnet føre et bedre Sprog. Min Forundring bragte mig forbi min Forlegenhed. Foran mig stod en Flaske meget god Bordviin, hvilken hun jævnlig erindrede mig om at tiltale; [220] selv drak hun Rhinskviin og Vand.

"Deres ædle Moders Velgaaende!"

Der laae Noget i Betoningen af Ordet "ædle", som tilkjendegav mere end et Epitheton ornans. En behagelig varm Følelse rørte sig i min Sjel, og jeg takkede med et Udtryk af Hjertelighed, som maa have fundet Gjenklang hos hende; thi hun blev mig synlig god fra det samme Øieblik. En Timestid forløb næsten ved Bordet, hvor Kaffeen serveredes. Jeg maatte tilstaae, at Tante Juliane i Virkeligheden var en ganske anden Person end den Juliane, jeg fra Barnsbeen havde dannet mig en Idee om, der i Førstningen høiligen blev understøttet af Omstændighederne ved min Indtrædelse og af det gammeldagse Værelses Charakter. Kontrasten imellem det Moderne hos Frøkenen - hun viste sig nemlig som en gammel Dame pleier i vore Cirkler - og Spisestuen vedblev at mane mig, og jeg kunde ikke afholde mig fra at tale om det Antike rundt om os.

"Ja nu, De taler derom, kan jeg ogsaa see det; men da det for tredive Aar siden forekom mig saa gammeldags, som det nu forekommer Dem, saa er det naturligt, at det nu ikke mere falder mig saaledes ind. Det er overhovedet en Forestilling, som hører Ungdommen til, at Forandringen i Brugen er saa betydelig."

"Det vil jeg gjerne indrømme, Tante; thi en længere Erfaring viser, at det, der til en Tid ansaaes for gammeldags, atter med en Smule Modifikation kommer i Mode. Saaledes med vor Klædedragt, saaledes ogsaa med vore Møbler."

"Ogsaa det, imidlertid vilde jeg sagt noget Andet med mit 'Betydeligt'. Jeg mente nemlig, at Mennesket i sit Indre bliver sig selv saa temmelig ligt til alle Tider. Under den gammelfranske Skikkelse, hvori de Folk viste 221
sig, der i min Ungdom vare gammeldagse, under den Form, som dengang var den moderne, og i de Dage, da Deres Ungdom blomstrede, have Folk følt og tænkt omtrent paa samme Maade."

"Jeg veed dog ikke, med Deres Tilladelse, om man kan negte, at Tidsalderen har en mægtig Foranderlighed til Følge i vore Begreber f. Ex. i poetisk og religiøs Henseende."

"Ja men troer De ikke, den samme Menneskenatur stikker frem? Troer De f. Ex. ikke, Taaren løb ligesaa hed, Brystet bevægede sig ligesaa høit, da man nød Racines Athalie eller Florians Stella eller Ewalds Rolf Krake, som nu ved Deres Tidsalders Digtere? Troer De ikke, den forsømte

Aftenbøn bragte en ligesaadan Følelse af Uret over mine Forældre, som en maaskee noget mere fremtrædende Forseelse imod Gud over mig? De samme Hjerteklap og Hjernebevægelser herske, tænker jeg, til alle Tider; kun er det Udvortes, der frembringer dem, anderledes."

Der var noget Nyt, noget Utydeligt for mig i den elskværdige Tænkerindes Foredrag. Jeg vilde nødig opgive Themaet. "Men dersom jeg nu læser Racine, kjære Tante, og paa samme Tid Schiller —"

"Ja De, min Ven! Men læser De Racine saaledes, som Racines Samtidige? vil han til Gjengjeld læse Schiller saaledes, som De? Vore Forfædre berusede sig i Mjød; deres Efterkommere i den sydlige Drue. Rusen var for den Ene hvad den er for den Anden. En Menuet bragte min Bedstemoders unge Hjerte i samme glade Stemning som en Vals bragte mig, og — ja undskyld mig — maaskee det nuomstunder er Figaro eller en yngre Søster."

"Ja nu har jeg forstaaet Dem, Tante! Det er, som Schiller siger, at alle Hjerter ere eens; kun Hovederne ere forskjellige."

"De slipper mig ikke endnu. Jeg vil heller ikke indrømme Dem 222
Hovedernes Forskjel. Da en af de gamle Filosofer udfandt de fire Elementer, spændtes hans Tænkekraft, glødede hans Interesse ligesaa meget, som Lavoisiers eller hvilken nyere Lærd, De med Deres bedre Bekjendtskab til Videnskaberne vil tænke Dem, ved den nyeste Opdagelse. Nu ere de Ældres og de Seneres Kraftytring enhver Ynglings Eiendom; nu kunne de ikke mere vække denne Spænding, Aandens lykkeligste Marter. Min unge Fætter veed bedre, end hans gamle Tante, hvad der nu skal til. Men det er barnagtigt af en gammel Pige at udsætte sig for Ungdommens Kritik. Jeg vil ende med en Sammenligning, som hører Spindesiden til: min Moder brugte Safran i den Suppe, De idag har spiist; jeg krydrer med Muskat."

Min Stemning lader sig ikke beskrive. Med en næsten forelsket Begeistring hvilede mit Blik paa de smale, blegrøde Læber, der i det behageligste, frieste Foredrag fremsatte halv som Paradox halv som naturlig Sands sine Paastande.

En Vogn raslede udenfor, og man meldte mig, at Kommissæren var reisefærdig. Med inderlig følt Ulyst reiste jeg mig og trykkede den

mærkværdige Eneboerskes endnu skjønne Haand til min Læbe. Jeg vilde sige hende noget Forbindtligt, men jeg kunde ikke ret finde Ordene; og, var det i Følelsen af, at jeg i mine forud nærede Forestillinger havde gjort hende Uret, eller var det den forbifarende Erindring om hendes udstandne Lidelser? jeg veed ikke at forklare det; men mit Hjerte pressede mig i Brystet, og jeg brast pludselig ud i en heftig Graad.

"Hvad er det? Hvad feiler Dem? Maaskee en Følge af Faldet? Min Gud, Fætter, sæt Dem ned! Inger! bring mine Nervedraaber!" Der var en bekymret Omhyggelighed og dog bag samme en vis rolig, kold Tilbagetrækken, som lod mig ane, at hun ikke antog Faldet for Aarsagen til 223
denne Bevægelse. Jeg beroligede Tanten, viste Ingers Hjælp bort, bøiede mig endnu engang med sømmelig Anstand, og satte mig bortgaaende ind i den Hinkendes Rolle.

Nogle Uger vare henrundne, i hvilke Afvexlingen af Forretninger, Aftenunderholdninger i fremmede, men gjæstmilde Kredse og Reiser havde sysselsat mig ved lutter momentane Indtrykke. Paa Hjemreisen kjørte jeg atter igjennem Sund, og kom i Høstaftenens Skumring til Gjæstgiverstedet. Min Medkommissær havde valgt en anden Vei; og jeg var saaledes aldeles min egen Herre. Det var min Hensigt, næste Morgen at gjøre Tanten min Opvartning og at lade det komme an paa hendes Modtagelse, om jeg strax eller først ud paa Dagen skulde fortsætte min Reise til de kjære Mennesker, hvis Savn med hvert Øieblik blev føleligere for mit Hjerte. Men neppe var jeg kommen op paa Gjæsteværelset, førend man bragte mig et Brev, der, som Værtinden sagde, havde ligget en heel Uge og ventet efter min Ankomst. "Fra Moder og Constance!" udbrød jeg glad, og rev Seglet op uden at kaste Øiet paa Udskriften. Jeg havde taget feil. Brevet var fra Frøken Juliane og lød saaledes:

"Høistærede, kjære Hr. Fætter! Hvis De ikke anseer min Anmodning paatrængende og dens Opfyldelse besværlig, ønsker jeg, at De vil tage tiltakke med mit Huus under Deres Ophold her i Byen. Deres Deeltagelse har paa det Behageligste bevæget mig og bragt mig til at ønske endnu at knytte min Interesse til Mennesker udenfor mig. Ikke skal dette mit Ønske imidlertid lægge noget Baand paa Dem. Saa gjerne jeg vilde forlænge Deres Ophold her til flere Dage, kan jeg dog ikke vente, at De i

den Grad vil opoffre Deres Tid for et gammelt, Dem ukjendt, Menneske. De skal aldeles ansee mit Huus som et Gjæstgiversted i denne Henseende. Men nogle Timer vil De dog alligevel opholde Dem her, og ved at tilbringe 224
denne hos mig vil De særdeles forbinde Deres gamle Tante Juliane v. Dahl."

Min Egenkjærlighed ikke mindre end min Interesse for den elskværdige gamle Jomfru bragte mig til med Glæde at modtage et saa venligt Tilbud. Kun havde jeg nogen Betænkelighed med Hensyn til Klokken, da jeg frygtede for at volde Uleilighed ved at komme saa sildig ud paa Aftenen. Jeg stod endnu i Betænkning, om jeg skulde bie til næste Morgen med at modtage Indbydelsen, da den gamle Inger bankede paa min Dør og udbad sig Svar fra Frøkenen. Paa hendes Ord, at jeg var velkommen strax, lod jeg mit Tøi bringe efter mig, og befandt mig inden faa Minuter udenfor det store, mørke Huus.

Denne Gang havde jeg Intet at befrygte af Trappen. De nye endnu umalede Trin skinnede frem i Tusmørket. Gadedøren aabnedes, og jeg blev ført op igjennem en magelig Trappe til et smagfuldt Værelse, der var oplyst af et Par Lys i Armstager og opfyldt af Vellugt. En hvid Seng, Mahognimøbler, et stort Speil fuldendte det behagelige Indtryk af smagfuld Elegance. Inger underrettede mig om, at Frøkenen ventede mig i sin Dagligstue med The og Aftensmad, 'hvis jeg ikke var altfor træt og hellere ønskede serveret paa mit Værelse.' Naturligviis, jeg ilede ned til den gjæstfrie Værtinde.

Dog, lad mig ikke af Lyst til at gjenkalde mig selv disse behagelige Erindringer falde mine Læsere besværlig. Tante Juliane modtog mig som en gammel Bekjendt eller snarere som en længe ventet Ven. Aftenen og den hele følgende Dag henfløde paa det Behageligste. Det var den Dag, jeg skyldte en fortrolig Meddelelse af hendes Skjæbne, hvilken jeg nu har isinde at betroe Læseren, skjøndt jeg forud indseer, at jeg ikke kan vække 225
hos Fremmede den Interesse, der vaktes hos mig, da jeg af den gode Dame selv underrettedes om Begivenheder, som i det Dunkle havde gjøglet for det nysgjerrige Barns og den drømmende Ynglings Indbildning.

(M. C. Hansen. Af "De tre Cousiner." I Maanedskriftet Bien. Chnia 1835.)

3. Skildring af Skibbrud i aaben Sø.

225

Af Th. Reginald

Ombord i "Kort Adeler" havde "Hundevagtens" Mandskab samlet sig om en Matros, som i flere Aar havde faret paa Ostindien, og som vidste at fortælle allehaande Historier om Havfruer, Krokodiler, Skove med Theebuske &c. Han sparede ikke paa de fornødne Kryderier, og havde tillige den Fortjeneste at fremsætte sine Eventyr med et utroligt Alvor og en mærkelig Suffisance. Netop havde han sluttet en gyselig Historie om en Krokodil og en Boa constrictor, der kjæmpede paa Liv og Død og som de to Bjørne i Fabelen gjensidig opaade hinanden, da den ældste Matros paa Vagten, "Gamlen" eller Rasmus Peersen, udbrød: "Ja, den var drøi du! Jeg skal slaae den fast til Stormasten med et Par Merlespigere, saa bliver den staaende." — "I troer da vel aldrig, at jeg vil lyve for Jer?" raabte Fortælleren hidsig. "Spørg I kun Mons og mange Andre, saa skal I høre, om jeg farer med Fjas." "Fortæl du kun," raabte de Yngre, "vi troe dig nok." "Aa ja, dine Historier kan da være ligesaa gode, som de gamle Eventyr om Holger Danske og Vidrik Berlandsen", brummede Gamlen, og saae opmærksomt paa et Par smaa hvidagtige Skyer, de eneste, som saaes paa den natlige Himmel. Rasmus rystede paa Hovedet og sagde til Styrmanden: "Det var ikke afveien om vi tog et Reb eller to, mener jeg; hun vil ikke gaae saa rolig paa Dagvagten." "Det kan nok være", svarede 226
Styrmanden; "men hvorfor troer I det?" "Seer I de smaa Skyer i NO? Bi en Time, saa skal I see vore Bramseil saa smaa som en Seilfille. Viis mig saa den Matros, som kan styre hende, naar den Storm først spiller op." "Aa Sludder!" raabte Styrmanden vred. "Du skriger nu altid værre end det er. "Kort Adeler" er Karl for at taale Overhaling, skulde jeg troe. Men hvorom Alting er, et Reb kunde vi gjerne tage, om det saa bare var for at blive din Brumlen kvit, du gamle Ulk! Et Reb i Bovenbramseilene, Gutter, og luf der ved Roret!" "Rebe skal være og Luf", var det kommandomæssige og korte Svar. "Han maa gjerne give mig en Lavask,

naar han bare vil lyde mine Raad", mumlede Rasmus, og entrede med en Kats Behændighed op ad Veblingerne.

Pludselig lød en hvislende, skjærende Lyd henover det rolige Hav, og i et Nu var den lille Plet paa Himlen forvandlet til en Skykjæmpe; men endnu svævede "Kort Adeler" majestætisk igjennem Bølgerne med Over- og Underseil, og det udkastede Lod angav kun 4½ Miil. Da var det som om hele Himlens og Havets Rædsel paa engang udviklede sig med frygteligt Alvor; Himlens Skyer lignede gigantiske Afgrundssvælg, og Bølgerne toppede sig først langsomt; men snart hævede de sig til Kolosser. Som svømmende Snefjelde fløi de skumkronte Havets Døttre frem; de bragede, svulmede og syntes at pidskes af Stormens Furie. Vinden sang i skjærende Diskant igjennem det klaprende Tougværk, og Skibet krængede øieblikkelig, men hævede sig dog strax igjen for som en tirret Kjæmpe at ride sin stolte Gang henover disse Ginnungagap. Rasende hvirvlede Vinden sig om den mægtige Seiler, hver Gjenstand, den være nok saa liden, blev greben af dens Kraft. Styrmanden saae med Forbauselse Rasmus's Spaadom opfyldt. Rask greb han Raaberen, og et tordnende: "Alle Mand paa Dæk!" drev Mandskabet op af Køierne. De 227
Yngste gave sig ikke Tid til at paaklæde sig: i Seildugsbuxerne og Skjorten entrede de op for at bjerge Seil. Rolig traadte Birch paa Dæk og greb Raaberen af Styrmandens Haand. "To Mand Roret!" raabte han med sin sonore Stemme; "alle Søøvede! Rask! Gutter, rask! Hun krænger dygtigt, men vil snart give sig. Hun retter sig i Marschen, skulle see .... Kap Bramseilene, dersom I ikke kunne faae ind dem .... Kap! siger jeg." Med en Raskhed og Besked, som Englænderne maaskee kun have tilfælles med Landsmænd, adlød Mandskabet; Enhver kjendte sin Post; hver indsaae Faren og vidste, at deres Kapitain var den Første af dem, hvor det gjaldt Mod og Koldblodighed. Rolig stod han der midt i den rasende Orkan; rolig løde hans Kommando-Ord selv naar Søerne væltede sig over Dækket og truede med at bortskylle enhver Gjenstand. Nu vare Overseil kappede, nu fløi de som løsslupne Fugle for Stormens Pust. Imidlertid følte Skibet stedse mere og mere Søhvirvlens Kraft; det krængede frygteligt, arbeidede tungt igjennem de taarnhøie Bølger, og ved hvert nyt Tag laae et Stykke af Undervantet i Vand. "Til Pumperne!" raabte han,

og stillede sig selv ved Siden af sit Mandskab, opmuntrede dem ved Ord og Exempel. Da lød det fra Rummet: "[?] Fod Vand!" og selv de Modigste blegnede. "Det er stygt!" raabte Birch; "kom med, Alf! tag Drev, Drivjern og Greier med; den Lækkage maae vi vel finde", tilføiede han med et Smiil. De stege hurtigt ned; men de opdagede lige saa hurtigt, at her ingen Redning var. En skjødesløst klinket Nagle havde givet sig, en Planke gabede, og inden faa Minutter var Aabningen, som de rasende Bølger banede sig, næsten haandsbred. Det lykkedes imidlertid deres forenede Anstrengelser at faae den stoppet idetmindste for Øieblikket, og 228
Birch begav sig til Pumperne, medens Alf fortsatte sine Forsøg paa at stoppe den uheldige Lækage. Imidlertid voxede Elementernes Raseri; Dækket stod stadigen under Vand, og Roergjængerne maatte surres fast. Men modigen opfyldte hver Mand sin Pligt, og pumpede som Mænd, der vide, at al deres Frelse ligger i deres Armes Styrke. Det var et stolt Syn! Rundt om Himmel og Hav i Oprør; uhyre gabende Bølgesvælg, hvorigjennem Skibet søgte at bane sig en Vei, medens dets Stavn snart ragede høit over dem, snart begroves i det skummende Dyb. Og disse Mænd saa rolige forsamlede omkring deres Kapitain, sættende deres Standhaftighed imod Stormen!

"Det knager i Mesanen!" raabte Rasmus, der stod tilroers; "Hei! Folk til Mesanen!" Nogle løb til og saae, at Masten havde faaet en Knæk og truede med at styrte over dem med hele sin Rigg. Allerede sænkede Ræer og Stænger sig til Læsiden. "Her er Intet at betænke sig paa", sagde Birch rask; "hid med Øxer! Mesanen maa kappes, hvis den ikke skal knuse os. Det vil lette hende, naar den er overbord. Øxer hid!" Man bragte Øxer; men selv disse raske Karle vovede ikke at hugge til; thi det gjaldt deres Liv, hvis de ikke førte rigtige Hug. Da stod medeet Alf ved Birchs Side. "I Rummet er ikke mere at gjøre", sagde han; "skal Mesanen kappes?" "Kap væk!" raabte Birch, og greb selv en Øxe. Nu vaklede den vældige Mast; et uhyre Brag, og Mesanen med Over- og Underrigg laae i Havet! "Godt gjort, Gutter!" raabte Birch; "I have kappet rask paa Riggen; ellers var den ikke faldet saa heldig." — "Ni Fod Vand i Rummet!" lød det med frygtelig Hast. Da ilede Birch i Kahytten, fulgt af Alf; Papirer, Penge, Instrumenter, Klæder og noget Proviant blev bragt op paa Dækket. "Og
229

nu kap Tougene paa Storbaaden!" skreg Kapitainen; "tag Seil, Aarer, Roer og Alt hvad I kunne finde! Hver Mand har Lov til at tage sin bedste Klædning med, videre ikke; vi have alligevel en svær Ladning. Hent en Brødsæk endnu, og tag den lille Kasse, som ligger i Skabet. Rap Jer, Gutter!" — Befalingerne bleve punktlig opfyldte; Alt bragtes ned i Storbaaden, og inden et Kvarteers Forløb kunde man sætte fra Siden. Dette skede dog først, da alt Haab om Redning var forsvundet, da Vandet stod lige under Dækket, og Skibet med hvert Minut boredes dybere ned i det fraadende Hav.

Storbaaden forlod Skibets Side med fjorten Mand. Den var, som Kapitainen havde forudsagt, svært ladet, og arbeidede sig kun tungt og langsomt igjennem de høie Bølger, som bestandig væltede sig imod dens Sider og ofte overskyllede den. Saaledes maatte man idelig øse, og Manden ved Roret havde al sin Kunst nødig for behændigen at dreie af, hver Gang en Styrtesø væltede sig henimod Baaden. Neppe vare de nogle tusinde Alen fra Skibet, førend det sank, først langsomt, men derefter, da Dækket var kommet under Vandet, med Tankens og Lynets Hurtighed. Det blev tyst ombord i Storbaaden; selv de Raaeste foldede Hænderne, og en stille Takkebøn svævede op til Ham, "som i Lynild og Storm sendte almægtige Bud." Tungest hvilede Sorgen paa Birchs Hjerte: han saae sit herlige Skib, sin Stolthed og Haab, synke ned; han saae sig omringet af tretten Mennesker, som af hans Klogskab og Dygtighed, af hans Mod og Standhaftighed ventede deres Frelse . . . Nu hævede han sin Stemme, og den klang høitidsfuld igjennem Stormens Hyl. "Mine Venner!" sagde han, "lader os takke Gud! . . . Vi have gjort Alt hvad en Sømand kan gjøre; men en Mægtigeres Haand laae tungt paa os, og efter hans Villie maatte vi bukke under. Vort Liv have vi reddet; vort Fartøi er lidet, men stærkt, og 230
naar vi ikke tabe Modet, naar vi troligen holde sammen i Fare og Nød, saa vil Gud hjælpe. Jeg kjender Eder; jeg veed, at jeg kan stole paa Eder, I ville ligesaavel her som ombord i "Kort Adeler" lyde min Kommando. Frisk Mod da, og ligesom jeg sværger, at ingen Fare, ingen Nød skal lade mig forglemme min Pligt, saa sværger ogsaa I, at I redeligen ville opfylde Eders!" "Det love vi, saa sandt Gud hjælpe os!" raabte Alle som Een. Det var som om Trøst og Haab igjen var dragen ind i deres Hjerter, og

modigen lagde Alle Haand paa Værket: Nogle øste, Andre roede eller, rettere sagt, afbødede Braadsøerne med deres Aarer, og de Øvrige gjorde Seilene færdige, som i roligere Veir skulde bruges. Birch foretog i Forening med Styrmanden sine Observationer, og fandt, at de befandt sig 80 Sømile fra Norge.

Birch fordeelte nu Arbeidet; thi han maatte fremfor Alt sørge for, at Ingen tabte Modet, og dette haabede han at opnaae ved at forskaffe de Udmattede Hvile og Rolighed saa godt som det lod sig gjøre. Da Veiret henimod Aftenen blev noget bedre, spændte man et Seil over Midten af Baaden, lagde et Par andre over Tiljerne, derovenpaa igjen Klæder, og beredte saaledes et Leie for de Trætte, hvoraf Halvdelen snart indslumrede, uagtet Stormen bruste om dem, og Bølgerne bragende knuste sig imod Baadens Sider. Mangen en Styrtsø traf ogsaa de Sovende; men desuagtet slumrede de indtil de Vaagendes Tour kom.— I tre Dage kjæmpede man saaledes mod Havets Raseri; i tre Dage vidste Birch at vedligeholde sit Mandskabs Mod. Men de havde endnu ikke tømt den bittreste Kalk. Den fjerde Nat begyndte Orkanen at rase med fornyet Kraft. Bølgerne voxede til Taarnhøide, fore brusende over den tungt ladede Baad, og truede de Ulykkelige med den visse Død, hvis man ikke 231
søgte at lette den. Forgjeves kastedes alt Undværligt overbord: Baaden var hvert Øieblik halvfuld af Vand, og selv Alles forenede Anstrengelser kunde her lidet udrette. "Kort Adelers" Mandskab syntes bestemt til at finde en Grav i den fraadende Sø. Morgenen kom, men den bragte ingen Forandring i denne Rædselsscene. Da hævede Birch sin Stemme: "Her see vi den visse Død for Øinene", sagde han, "dersom vi ikke kunne lette Baaden. Vi have kjæmpet for vort Liv som det sømmer sig Mennesker og Christne. Vel have vi ingen Ret til at berøve os selv hvad Gud har givet os; men vi have Ret til at opoffre vort eget Liv for at frelse vore Brødres. Vare vi blot 12 istedetfor 14, saa var Redning mulig. Jeg foreslaaer, at vi kaste Lod om, hvem der skal give sit Liv for at frelse sine Kammeraters. Selv vil jeg ikke undslaae mig for at deeltage i dette Terningspil." De Skibbrudne betragtede hinanden med Forbauselse; et saadant Forslag havde de ikke ventet. De vovede ikke at tale; Enhver vilde undgaae ved sit Bifald at fælde Dommen over Kammeraternes Liv. Endelig sagde Alf:

"Kapitainens Forslag er klogt og vel betænkt. Inden en Time ere vi maaskee Alle opslugte af Hajerne, hvis vi forkaste det. Jeg for min Deel seer ingen anden Udvei — og jeg vil uden Lodkastning springe overbord." "Det vil jeg med", raabte Gamlen, "jeg har kun en gammel Moder, og det veed jeg, at Ingen forlader hende, naar I komme hjem." — "Nei", sagde Birch bestemt, "hverken du eller Alf skal døe, førend Loddet har bestemt det. Ikke sandt, Gutter, det ville I ikke? I ville ikke som Feige kjøbe Eders eget Liv for Eders Kammeraters. Da Kong Half gjorde sine Vikinger samme Forslag, kappedes de om at springe overbord. Det var Hedninger, og Alle beundrede deres Djærvhed og Foragt for Døden. Vi ere Christne; vi lege ikke med Livet; thi vi vide, at det er os betroet af Ham, som engang 232
vil fordre Regnskab for det." — Alle tilkjendegave deres Bifald. "Du kan have Ret, Kapitain!" sagde Alf; "men hvad jeg har sagt, det vil jeg holde. En Usling den, som kan prale i en saadan Stund. Hils Lise! Sig hende, at i Døden som i Livet har jeg elsket hende. Hils min Moder, Kapitain! og lad mig endnu engang trykke din Haand, Edvard!" — "Det skal ikke skee!" raabte Birch næsten fortvivlet; "holder ham fast, Kammerater! Det er et Selvmord . . ." I dette Øieblik steg Solen klar op paa den blaa Himmel, hvis Reenhed ingen Sky fordunklede. Alle bleve grebne af dette Syn, og som en fælles Impuls toge de deres Bønnebøger og istemte: "Af dybeste Nød raabe vi til dig", med alvorlig, høitidelig Stemme. Psalmen klang vidunderlig smukt gjennem Stormen; det var som Daniels Sang i Løvehulen; det var Troens og Bønnens Seierssang midt i Forfærdelsens Nat.

Men i dette Øieblik syntes den store Styrer at see ned til dem, som bade. En Seiler viste sig i det Fjerne, og den Kours, den styrede, forkyndte dem Haab om Frelse. For at tildrage sig Opmærksomhed heisede de, saa godt som det lod sig gjøre, Sjouv, og snart havde de den Glæde at see, at de vare bemærkede; thi Briggen gjorde et Slag og holdt lige ned paa dem. Endnu et Kvarteer, og de fjorten Skibbrudne befandt sig ombord i "Friederich der Große" fra Rostock, ført af Kapitain Schwan og bestemt til Farsund for at indtage Sild. Den brave Kapitain modtog de Reddede med Velvillie, deelte sine egne og sit Mandskabs Klæder med dem, og priste sig lykkelig ved at have været deres Frelser.

Den følgende Dag, da de allerede nærmede sig den elskede, velbekjendte Kyst, trykkede Birch varmt og taknemmeligt Alfs og Rasmus's Hænder, og sagde: "Om Jer kan man sige: troe i Livet og Døden."[233] Men Alf smilede og sagde: "Husk paa, hvad du saa ofte selv har sunget:

"Og hvad En for en Anden gjør,
derom maa Ingen tale."

"Nei, lad det blive imellem os", sagde Rasmus; "jo mindre Støi der gjøres af den Ting, jo bedre . . ." Saaledes ere de disse ægte Sønner af Klippen og af Havet, trofaste og modige i Faren, pralfrie og beskedne i Medgangs Dage; derpaa kjender man dem, som trygt kunne maale sig med alle Jordens Nationer.

Endnu samme Aften løb Briggen ind i Farsunds Havn, og den følgende Dags Sol saae vore Sømænd paa Veien til deres Hjem, som efter den overstandne Nød var blevet dem dobbelt dyrebart.

(Af "Norske Noveller af Theodor Reginald", 2det Bind. "En norsk Matros." Chr.nia 1843.)

POPULÆR DIGTET FORTÆLLING.

4. Bonden fornøiet med sine Kaar.

233

Af J. C. Grave

Aldrig var nogen Mand mere tilfreds med Alt, hvad som omringede ham, end John Høidal. Han stod op om Morgenen med Solen, og fornøiede sig inderlig ved dens Opkomst, som et deiligt Syn for Øiet. Hans Kone forundrede sig tidt over, hvorledes han kunde staae saa forgabet, og være glad ved det, han daglig saae for sine Øine. "Hvad! svarede han, vi nyde jo daglig Mad og Drikke, og vi ere daglig glade ved at nyde det. Veed Du ikke, at Solen er ligesaa stor Gave af Gud, som vor Føde? Naar ikke Solen lyste for os, naar den ei varmede og frugtbargjorde vore Agre og 234
Enge, saa kunde vi ikke leve paa Jorden. Seer Du ikke Fugle og alle Dyr paa Marken frydes og faae et nyt Liv ved dens Opkomst?" Maanen og de utallige Stjerner, som funklede paa Himlen, var ham og et behageligt Syn. Tidt gik han hjem af Marken træt og mødig, men det herlige Maaneskin kom ham til at glemme sin Træthed.

Han var ikke rig, dog ei heller fattig. Han sagde tidt: "den, der ikke var skyldig, var rig." Han havde Guds Velsignelse og sit gode Arbeide at takke for sit gode Udkomme; thi Gaarden var skarp, og Kornet var somme Aaringer udsat for at bortfryse; dog var han saa fornøiet med den, at han ikke vilde flytte derfra for en bedre. Hans største Lyst var, om Søndagseftermiddagene at overfare sine Agre og Enge, og han fandt deri mere sand Glæde, end hans Naboer, som paa den Tid forødede i Værtshusene hvad de fortjente om Virkedagene. Ingens Ager syntes han stod bedre end hans; Ingens Kreaturer vare saa trivelige og smukke.

Om Sommeren sad han med sine Folk under Skyggen af et Lønnetræ, og med Glæde og Tak til Gud nøde de Landets simple Føde. Man saae ikke uden glade Ansigter om Bordet; thi John oplivede Selskabet. De lange Vinteraftener vare ikke lange for ham; thi han var altid beskjæftiget. Baalet paa Skorstenen oplyste Stuen, og rundt omkring sadde Nogle med Haandtene, Andre med Rokke; midt imellem dem sad John, der gjorde tilrette sin Redskab, og Alt gik for sig med Lyst og Sang.

Hans Nabo Axel var af en anden Tænkemaade: Sol, Maane og Stjerner betragtede han som Hverdagstegn. Han var vel mere formuende end John, og han havde Forraad paa Korn for 2 Aar, men dog frygtede han for Mangel. Han sukkede og pustede og gruede altid for Eftertiden. Det hændte engang, at begge Naboerne stode tilsammen paa Marken, og man bragte dem det Budskab, at Skrubben havde nedlagt en Ko for dem hver. Axel vred sine Hænder og var saa fortvivlet, som han skulde have mistet den hele Buskab. Den Anden derimod sagde: "man maa finde sig i Ondt og Godt; vore Koner kunne jo paasætte to Kalve, saa have vi Køer af dem om to Aar." "Men de koste noget før de blive Køer, sagde Axel, og Tiden er lang at bie."

Uagtet disse to Naboer vare af saa ulige Sindelag, holdt de dog godt Naboskab, og besøgte hinanden i Julen, da de prøvede hinandens Øl, og fordreve Tiden med god Samtale. Axel klagede altid over nye Byrder og Tyngder, som blev lagt paa Bonden: at Øvrigheden udsugede Almuen, at Præst og Klokker udtømmede Stolpeboderne; især var han ilde tilfreds med de nye Veie, som bleve anlagte i Sognet. "Varer det længe saaledes, sagde han, saa maa en stakkels Bonde gaae fra Gaard og Grund."

"Jeg tilstaaer, sagde John, at Byrderne tage til, og Tjenestefolkenes Løn er dobbelt imod før; men med alt dette nyde vi norske Bønder den Frihed og de Fordele, som Bønder paa andre Steder maae savne. Jeg talede forleden Dag med en svensk Bonde, som gik om med Kram, og jeg kunde ikke høre paa de svenske Bønders Skatter og Udgifter, uden at jeg maatte takke Gud, at jeg var en Normand. Vor Præst, som har været i Danmark, kan fortælle os, hvorledes de danske Bønder ere plagede. De maae arbeide mere for Herremanden, end for sig selv; ofte, naar Regn er

over Hovedet, maae de forlade deres eget Korn og Hø, og see dette fordærvet, for at indhøste paa Herregaarden. De ligge under bestandig Skyds og Hoveri, og arbeide mere for Andre, end for sig selv. Regner Du ikke den velsignede Fred, som vi i saa mange Aar have nydt, for en stor Velgjerning af Gud? Hører Du ikke, hvor der kriges udenlands? Man maa forlade Kone, Børn og Forældre, Mark og Enge ødelægges, Huse og Kirker 236
opbrændes, Mennesker myrdes i tusinde Tal, og i den Tid sidder Du, Jeg og vore Børn i Rolighed her ved vor Skorsteen og drikke vort Øl. At vore Sønner udskrives til Soldater, bør vi ikke ansee som en Byrde, thi man maa og i Fred være færdig til Krig. Er det ei enhver Undersaats Pligt at forsvare Land og Riger? Hvo vil vel ligge hjemme, naar Fienden overfalder os? Skulde vi bøie Hoved under fremmed Aag og vanslægte fra vore Forfædre, de gamle Birkebener, som ikke vare bange for at vove en Dyst imod Fienden?"

Denne Præken var ikke efter Axels Sind; thi Klage og Misfornøielse var ham ligesom medfødt; han troede, at han var meget ulykkelig, og da han troede det, var han det og virkelig.

En Morgen i Kornkjørselen, da man længe havde havt ustadigt Veir, saae man Regnen nærme sig. De havde begge deres bedste Korn ude, som var nær ved at fordærves. Axel tog til sit gamle Sprog, vred sine Hænder og lamenterede, løb ud og ind for at see, om ikke Regnen vilde gaae over. Af Johns Mund hørte man ingen Jammerklage, men i dets Sted løb han strax og hentede sine Heste, og reddede det meste af Kornet før Axel havde spændt sine Heste fore, og derved led denne en betydelig Skade.

John var ogsaa en meget god Jordbruger, men den Anden turde ikke forbedre sin Gaard, af Frygt for, at man skulde lægge Gaarden i større Skyld; thi han troede, at Præmierne, som Landhuusholdningsselskabet uddeelte, skede i den Hensigt. Da nu John engang vandt et Sølvbæger for Flid i Agerdyrkning, sagde den Anden: "jeg misunder Dig ikke din Præmie: det vil blive Dig et dyrt Bæger". John søgte at betage ham denne daarlige Tanke, men forgjæves, han blev ved sin Tro. "Hvad skulde bevæge 237
Folk, sagde han, som hverken kjende dig eller mig, at betale os, fordi vi dyrke vor Jord? hvad Nytte have de vel deraf? de blive jo hverken rigere eller fattigere derved?"

"Skal vi da ikke arbeide uden for os selv, sagde John? Det var ikke godt, at Andre vare som Du; naar Du var mæt, gav Du ikke et Suk, om Andre døde af Hunger. Bør vi ikke skjønne paa disse brave Mænds Gavmildhed, som af Kjærlighed til Fædrelandet opmuntre os til det, der tjener til vort eget og Landets Bedste? De glæde sig over vort Vel." I det samme iskjænkede han Sølvbægeret, og sagde til Axel: "dette skal være disse brave Mænds Skaal, som ønske, at det maa gaae hver Mand vel i Landet!" — Axel drak og sagde: "hver bliver ved sin Tro".

Axel var af de Mennesker, som Intet uden en betydelig Modgang kunde bringe til bedre Tænkemaade. Hans Mismod og Unøisomhed tog til med hans Velstand; men nu fik han noget at puste over: en ulykkelig Ildebrand, der opkom om Natten, fortærede hans Huusvaaning: knap kunde Folket redde sig selv. Da de vare blottede for Klæder, toge de deres Tilflugt til John, der var deres nærmeste Nabo, som ikke alene kjærlig tog imod dem, men, da han var en rask og uforfærdet Mand, samlede sine Folk og ilede til Branden, i Haab om at faae Noget reddet. Vaaningshusene stode i fuld Lue, saa der var ikke at tænke paa Redning; men endnu havde ikke Ilden anstukket Udhusene, som dog strax maatte have gaaet i Løbet med de andre. John forekom denne Ulykke, da han ved Vand fik slukket hvor det havde begyndt at brænde, saa disse tilligemed Kreaturerne bleve reddede.

Man skulde nu troe, at Axel ganske havde fortvivlet, og græmmet sig tildøde over denne Ulykke; men den gjorde en ganske modsat Virkning paa hans Sindsforfatning. Han lærte at indsee sin forrige Daarlighed: at han[238] ikke have skjønnet paa Guds Velgjerninger, men plaget sig selv med Mismod og Næringssorg midt i sin Overflødighed. Han betragtede denne Ulykke som et Middel, Gud brugte til at forbedre ham, og indsaae, at han havde forsyndet sig ved sin Utaknemmelighed og Mistillid til Guds Forsyn. Nu vil jeg takke Gud baade i Medgang og Modgang, sagde han til John, som nu ret var bleven hans Ven, — og for ham tilstod han tidt, at han var mere glad og rolig om Hjertet i sine ringere Kaar, end da han havde alle sine Kar fulde, og saae Forraad for mange Aar.

(J. C. Grave. "Nationale Fortællinger for den norske Bondestand." 2det Oplag. Chr.nia 1817.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

5. Moderens Ring.

238

Af L. Kruse

— — Nogen Tid efter blev et Krigsskib — som Aar efter andet var Tilfældet — sendt til Vestindien. Chefen for Akademiet, hvis faderlige Omsorg fulgte de elskede Lærlinge, selv længe efter at de vare afgaaede derfra, havde som sædvanlig sørget for at faae de yngste Officierer saasnart som muligt, satte i Virksomhed, for at Glædens og Frihedens Ungdomsruus ikke skulde have en skadelig Indflydelse paa deres Fremtid. Flere unge Lieutenanter bleve beordrede til denne Fart, og paa den Maade fandt de tre Ynglinger, der stode hinanden saa nær, sig ogsaa samlede paa dette Skib.

Omendskjøndt begge Vennerne fra hiin Time af levede med hinanden i en skjøn, hengivende, uformørket Fortrolighed, og delede hver ringe Sorg, 239
hver mødende Glæde, fordunklede dog en lille Sky den vel stedse alvorlige, men dog oprømte, Valdemars Pande fra det Øieblik af, at de havde faaet Ordre til dette Glædestog; thi det var det virkelig for dem. Havde en længselfuld, utaalmodig Kjærlighed maaskee indsneget sig i Ynglingens Bryst? Nei! For den egentlige sande Kjærlighed var der endnu ingen ledig Plads i hans Hjerte, som endnu med alle sværmeriske Ungdomsfølelser hang ved hans Vens. Hans Bekymring var af en ganske anden Natur. Holger var en formuende Arving af tidligen bortrevne Forældre. Valdemar havde kun en fattig Moder. Hvorvel det paa Akademiet var en temmelig almindelig Skik, at Kammergasterne delte sine smaa Lommepenge med hverandre, hvorvel begge Vennerne saa at

sige ogsaa kun havde een Kasse, og det heller aldrig var faldet Valdemar ind at tage i Betænkning at ansee denne som sin egen — den mindste Betænkelighed vilde dybt have saaret hans Ven, — var det ham dog nu ganske umuligt at meddele Holger den Forlegenhed, som den til hans første store Søtog saa høist nødvendige Ekvipering satte ham i, især ved Tanken paa hans elskede Moders dybe Afmagt i denne Henseende, som alt længe med Frygt og Bævelse havde seet denne Tidspunkt imøde. Hans Begreber om Ære sagde ham, at denne vel ikke forbød ham, med Hensyn til Ungdomsadspredelser at dele sin Vens Overflødighed, men naar det angik Livets smaalige Nødtørft, kunde han ikke overtale sig dertil; heller ikke anede hans i denne Henseende meer end billigt ubekymrede Ven dette fiendske Tryk af hans Kaar, hvis Gjenskin paa sin Pande Valdemar omhyggelig søgte at skjule for ham.

Han tænkte alt paa at tage sin Tilflugt til Jøder og Aagerkarle, da hans omhyggelige Moder just paa den allerhøieste Tid overraskede ham 240
med den glædelige Beretning, at hun alt havde sørget for det Nødvendige. Han saae forundret, næsten forskrækket paa hende.

„Lad det ikke undre Dig", sagde hun smilende, „jeg har i hele Aar forberedet mig derpaa, og paa denne Maade blev det mig endelig let at tilveiebringe, hvad der ved min første Forestilling derom forekom mig saa svært."

Snart fandt ogsaa den taknemmelige Søn, til sin store Forundring, at hun havde sørget næsten altfor rigeligt for ham, og at hans svære Guld-Epauletter ikke gave hans rigeste Kammeraters det mindste efter i Værd og Glands.

Alting var ombord; Ankerne lettedes, og en heldig Medbør førte den majestætiske Bygning, hvis vældige Fremskriden forvandlede Kattegattets sorte Bølger til hvidt Skum, henover det beseirede Hav. Men ikke længe varede denne ustadige Gunst. En Storm reiste sig, der, forenet med flere ulykkelige Hændelser, tvang dem til at løbe ind i en lille norsk Havn.

Her paa den lille Kjøbstads Rhed indtraf et Vanheld, der i og for sig selv uden nogen synderlig Indflydelse, dog som et ondt Varsel, efterlod et ærgerligt Indtryk. Kapitainen paa Skibet, en allerede bedaget Mand, hvis

bøiede Hoved og hvide Haar gave ham Udseendet af en Olding, omendskjøndt han, endnu rørig og kraftig, angav begge Dele som Kjendetegn paa mange overstandne Gjenvordigheder, havde blandt flere Egenheder ogsaa en særdeles Kjærlighed for Gemmer og Ædelstene, og førte en lille Samling af Ringe, Brystnaale og indfattede Sjeldenheder, hvoraf den ene stedse var kostbarere end den anden, i et ziirligt Skrin overalt omkring med sig, uden dog nogensinde at gjøre Brug af de første; men hans egentlige Kjephest bestod i, ved enhver Leilighed at fremvise 241
denne Skat, og med megen Veltalenhed at fremsætte enhver enkelt Steens Skjønhed og Historie for Tilskueren.

Følgelig blev ogsaa en Dag, da adskillige høiere Embedsmænd i den lille By havde spist til Middag hos ham, det alle Officiererne allerede velbekjendte Skrin taget frem. Medens Indholdet deraf vistes omkring, reiste der sig pludselig en Støi paa Dækket. En Røg, som steg op fra Rummet, gav Anledning til et Brandskrig. Chefen ilede ved den første Melding selv op paa Dækket. Men man kom snart efter, at der ingen Fare var paafærde. De Øvrige havde fulgt ham; Skrinet var blevet staaende aabent. Da den første Uro havde lagt sig, vendte de Fremmede tilbage til den afbrudte Underholdning. Medeet blev Kapitainen bleg, og stammede i sin Tale; dog fattende sig snart, vedblev han sin Forklaring med et stivt Blik ned i Skrinet; men sluttede kortere og tørrere end sædvanligt, lod Laaget falde, og fulgte temmelig forstemt det opbrydende Selskab til Falderebet. Alene mellem dem selv toge Officiererne ikke i Betænkning, med sædvanlig Ærefrygt at spørge ham om Aarsagen til hans paafaldende Adfærd, just fordi de havde en Anelse om den høist fortrædelige Grund dertil.

"Jeg begriber rigtig nok ikke, hvordan" — svarede han, "men en meget kostbar Ring er — sandsynligviis ved min egen Forseelse — forsvunden af Skrinet. Det vilde have været en Fornærmelse mod mine Gjæster at omtale dette Tab i deres Nærværelse, og jeg gjør det nu blot paa deres Spørgsmaal, fordi jeg veed, at Ingen af Dem i mindste Maade kan føle sig forlegen ved en saadan Beretning. Men De skulde have kjendt den Ring, mine Herrer!" og nu beskrev han den med en Kjender-Nøiagtighed paa det udførligste uden nogen anden Hensigt, end at

fyldestgjøre sin egen Kjærlighed til Sagen. Selv berørte han efter den Time aldrig denne Gjenstand mere, der, som begribeligt, des hyppigere blev 242
omtalt blandt de forbausede Officierer. To Dage efter stak de atter i Søen. Denne Hændelse syntes ganske at være forglemt.

Kort Tid efter, da Holger engang gik fordybet i Tanker op og ned af Dækket, sluttede John sig til ham. Begge Vennerne havde forlængesiden, forsaavidt som det lod sig gjøre, uden at sætte den udvortes Artighed til Side, trukket sig tilbage fra ham, hvilket han dog ikke syntes at have lagt Mærke til. Efter en ligegyldig Indledning sagde han pludselig med et forunderligt skjærende Blik, der vaklede mellem Frygt og Nysgjerrighed: "Det glæder mig, at Chefen har fundet sin Ring igjen, endskjøndt jeg ikke begriber, hvorfor han tier dermed, da dog Efterretningen om dette Tab løb omkring som en Løbeild."

"Fundet den igjen? hvorledes det?" spurgte Holger troskyldig.

"Skulde det ikke være Tilfældet?" spurgte John forundret. "Jeg kan idetmindste ikke tænke mig det anderledes, da jeg i Gaar og i Dag har seet den i Valdemars Værge. Dette Klenodie syntes ret at ligge ham paa Hjertet. Nu! du veed, at kun et Stykke Seildug skiller vore Lukaf fra hinanden; og han kan jo dog kun have den fra Kapitainen selv, siden den er i hans Hænder. Og du veed det heller ikke? Hm! besynderligt. Ihnu, Kammerat! Vi tale ikke videre om denne Sag."

"Det er Løgn!" raabte Holger opbragt.

"Løgn?" gjentog John i samme Tone; dog med hurtig Fatning tilføiede han: "Det vil snart vise sig. Jeg har altfor nøie betragtet den Ring, førend den kom bort, og saa — tag dit Ord tilbage!"

John sluttede sig hurtig til en Anden.

Blussende af Vrede, neppe i Stand til at styre sig selv, stirrede Holger 243
fnysende efter ham. Næsten forgjeves stræbte han at fatte sig, for at hans Ven, som han ligefrem vilde spørge, ikke skulde ane den lave Mistanke, som, hvor usandsynlig den end var, dog talte ud af Johns lumske Blik, og havde afvristet ham selv det raske Ord, som han var beredt til at besegle med Blod, skjøndt han ikke vilde give nogen Anledning til at sætte sin Vens paa Spil.

Men uskikket til at forstille sig, traadte han hen for Valdemar med et saa mørkt Aasyn, at denne forundret spurgte, hvad der feilede ham.

"Jeg har ærgret mig en Smule", svarede han. "Det er ikke værd at tale om. Det var kun en fortrædelig Erindring om den forsvundne Ring, en ny Forundring over dens ubegribelige Forsvindelse, og —"

"Jeg har den —" afbrød Valdemar ham med Liv. "Det Ubegribelige lader sig forklare . . ."

"Du har den?" raabte Holger nu virkelig forbauset, "Du? og Kapitainen . . ."

".. Kan jo altid tidsnok faae den igjen. Ak, dersom du vidste, hvad det koster mig at skille mig fra den! Endnu har jeg ikke havt Styrke dertil. Desuden grubler jeg paa et sandeligen uskyldigt Bedrageri. Ingen veed, at jeg har fundet den."

"Jo! maaskee dog — hvem kan vide det?" rettede Holger sig hurtigt.

"Ja hvis saa var, tør jeg vel ikke nøle længere, og det vilde jeg dog saa gjerne. Det vilde være høist fortrædeligt. Kom, sæt dig hos mig, og hør, hvor forunderligt Alting har flasket sig —" vedblev Valdemar troskyldig. "Saa vid da: Chefens lille Abekat er Tyven; idetmindste maa jeg formode det; thi den slider sig, som du veed, hvert Øieblik løs, og da den altid revses, naar den i sin utilladte Frihedsstand udøver smaa Skjelmsstykker, 244
saa har nok enten Snuhed, Hevnelyst, eller — Gud veed hvad, lokket den til at skjule sit Bytte etsteds, hvor den ikke kunde komme til igjen, da den atter blev taget og bundet. Men for et Par Dage siden har den atter revet sig løs, og det være nu Tilfælde eller virkelig Hensigt; men den har atter søgt hen til sit Smuthul, og derefter skjult sig i en Krog, hvor jeg fik Øie paa den. Da jeg nu forsigtig nærmede mig til den, med et stort Stykke udspændt Seildug i Haanden, for at hindre den fra at flygte op i Merset, sprang den imidlertid nedad Trappen i Rummet. Jeg lod den flygte; thi den lod strax i sin Angest en Ring falde. Uden at betragte denne nøiere, faldt det mig paa Øieblikket ind, at det var den savnede. Jeg begav mig derfor lige hen med den til Kapitainens Kahyt; men hans Tjener sagde mig, at han netop havde lagt sig en Smule til Ro. Da jeg nu vilde have den Fornøielse at overraske ham, fortaug jeg mit Ærinde, og ilede ned igjen i mit Lukaf, hvor jeg ret opmærksomt betragtede Ringen. Men tænk dig nu

min Forbauselse, min Forfærdelse, da jeg gjenkjendte den, ak! kun alt for godt, skjøndt jeg ikke havde seet den i flere Aar. Nu bleve min gode Moders Ord mig medeet tydelige og klare; en Gaade, som laae mig svært paa Hjertet, var opløst for mig. Ringen har hørt hende til."

„Hvad? hvorledes skal jeg forstaae det?" spurgte Holger forbauset og deeltagende.

Valdemar betroede nu sin Ven den Bekymring, Tanken paa hans nødvendige Ekvipering havde forvoldet ham, og hvorledes hans Moder uventet havde betaget ham samme. „Men nu er Bindet faldet mig fra Øinene", tilføiede han. „Af al min Faders tidligere Rigdom havde Skjæbnen kun levnet hende den kostbare Trolovelses-Ring, som hun havde faaet af ham. Hun vilde hellere udstaae Alt, end skille sig ved den. I 245
en lang Række af Aar, under mange trykkende Sorger, under min sygelige, stedse større Opoffrelse krævende Barndom, var det alligevel lykkets hende at holde paa det dyrebare Pant paa en forsvunden Lykke; og nu, af Kjærlighed til sin Søn, for at udruste ham sin Stand værdig — O! jeg seer i Aanden, hvorledes det er gaaet til. Sikkert har en fortrolig Ven, som kjendte Kapitainens Kjephest, ladet ham paa tredie eller fjerde Haand tilbyde denne kostbare Steen; han har med Glæde slaaet til, og saaledes har jeg, midt i en mig nu først ret trykkende Overflødighed, gjort denne Opdagelse. Du kan tænke dig, med hvilke Følelser mit Blik rugede paa dette dyrebare Offer af moderlig Kjærlighed, hvor smertelig søde Erindringer det opvakte hos mig; og som en Glandskugle, der kun flygtig oplyste min dunkle Nat, skulde den fare mig forbi, for at gjøre mig den derefter endnu sortere. Chefen sætter blot Priis paa Stenen. Den er hans. Han maa og skal have den tilbage, men hvad bryder han sig om det hellige Guld, som har omslynget min Moders kjære Finger, som hun saa ofte har betragtet med Kjærlighed, som hendes dyrebare Læber ofte have kysset med sød Glæde, men endnu oftere vædet med bittre Taarer? Kan jeg give ham det tilbage nu da jeg kjender det, da jeg har knuget det til mit Hjerte, da jeg med hele min Sjels sønlige Følelser higer efter paa ny at overgive det til den Varetægt, det aldrig skulde have forladt, og som det blot for min Skyld har mistet? Seer du, her har jeg en Guldring, tyk og svær, langt sværere end hiin — Du har saa ofte beundret min

Fingernemhed — Jeg loe ad det, men jeg har nøie undersøgt Ringen; det lille Bækken, hvori Stenen hviler, er loddet dertil; ved Hjælp af Doktorens lille Haand-Laboratorium vilde det ikke falde mig vanskeligt — og dog forekommer det mig som et Slags Uret, og jeg er uvis, om jeg ikke hellere 246
skulde tilstaae Kapitainen alting reent ud, eller selv . . .“

“Er du fra Forstanden?“ afbrød hans Ven ham.

“Hvorfor?“ spurgte Valdemar forundret; “naar Stenen kun ikke beskadiges, og det —“

“Siig ham hellere alting reent ud! Kapitainen tænker dog vist nok tidt i Stilhed paa sin Ring. Hvis han — hvis Nogen kom efter, at den var i dine Hænder . . Maaskee veed man det alt “ . .

“Hvad?“ raabte Valdemar, i det han sprang heftig op — “Hvo turde vove? . . . Men du har Ret; det bedste Hjerte har jo alt engang havt mig mistænkt, og jeg har jo ogsaa miskjendt det. Bort dermed! Nu brænder det kjære Guld mig i Hænderne, og dog er jeg tilmode, som om jeg med det skulde skille mig fra al Lykke paa Jorden.“

“Siig ham ligefrem, hvad Du ønsker. Skammer Du dig da ved, at Du er fattig?“

“Hm! Jeg burde sagtens ikke. Den fordømte Hovmod; — Men du har Ret — jeg vil gjøre det, og det strax.“

Han gik til Chefen. Denne modtog ham alvorlig og tør, med et Aasyn, som vilde have indskudt et mindre mistænksomt Gemyt den Tanke, at der alt var indblæst ham en uværdig Mistanke. Dog forsvandt dette Udtryk snart, og opløste sig, under Valdemars simple, men varme Beretning — der var saameget mere rørende, som den kjæmpede seirende med hans Stolthed — i sand faderlig Mildhed. Ynglingen sluttede med, at han ligefrem bad Kapitainen om at overlade ham den simple Guldring, og tilstede ham, at han maatte lade Stenen indfatte i en anden. Chefen hørte ham rolig til Ende, men svarede intet paa hans Begjæring, modtog blot Klenodiet med glade, høirøstede Taksigelser, og skyndte sig at kalde alle 247
Officiererne sammen, for at meddele dem denne glade Hændelse.

Da disse atter havde forladt Kahytten, traadte John i det første ubemærkede Øieblik hen til Holger, og hvidskede til ham med et skjærende Blik: ”Nu! tager du dit Ord tilbage?”

"Nei!" svarede Holger med dæmpet Stemme, men dog saa høit, at John uvilkaarlig foer sammen: "Nei!" — Lieutnant N.... har sagtens fundet Ringen, og beholdt den i sit Værge; men den Tone, hvormed han fortalte mig det, indeholdt dog en Løgn, og det vidste han ret godt — en Løgn, siger jeg, og er beredt til at gjøre Regnskab derfor."

Med disse Ord, ledsagede af et sønderknusende Blik, forlod han John, som vel tog sig i Agt for at holde ham tilbage, og fra den Stund af paa en næsten paafaldende Maade gik af Veien for ham.

Reisen gik imidlertid stedse lykkeligere. Uger fulgte paa Uger. Der blev ikke mere tænkt paa foranstaaende Hændelse. Da de alt vare paa Høiden af deres Bestemmelse, paastod Chefen en Middag, da Valdemar tilligemed flere indbudne Officierer vare tilbords hos ham, en videnskabelig aabenbar Urigtighed. Gjæsterne, og blandt dem Valdemar, kunde ikke lade være at smile en Smule dertil; Kapitainen, som blev det vaer, vendte sig noget fortrydelig til Sidstnævnte, der sad ligeoverfor ham, og opfordrede ham i en saa bydende Tone til et Veddemaal, at Valdemar, som selv derved var bleven et Øieblik uvis i sin Sag, ikke holdt det for klogt at afslaae det. "Hr. Kapitain!" svarede han blot — "De vender Dem til den Urette. Hvad jeg kan anvende paa et Veddemaal, er det knap Umagen værdt at nævne."

"Jeg vedder heller aldrig om Penge, lød Svaret; "men De har jo der en ret smuk Brystnaal. Vil De vove den, saa sætter jeg et lignende Stykke derimod."

Valdemar bukkede taus, tog Naalen af, og flyede den til den valgte 248
Mellemmand. Chefen stod hurtig op, iilte hen til sit Skrin, tog et lille Futteral ud deraf, og gav det ligeledes til Dommeren. Opgaven blev ved Hjælp af et Par videnskabelige Bøger snart løst; Kapitainen havde uden mindste Indvending tabt. Brystnaalen blev atter overleveret til Valdemar tilligemed Gevinsten, i det man tillige reiste sig fra Bordet. Han aabnede Laaget; det var hans Moders Ring. Et strengt Øiekast fra Kapitainen betydede ham at holde sine Følelser tilbage; og aldrig siden efter tillod denne Mand ham, selv naar de vare alene, at klæde disse i Ord.

Chefens bekjendte Charakter, og den Maade, hvorpaa han havde modtaget denne kostbare Foræring, bandt Valdemars Tunge; men med

taknemmelig Glæde hængte han det dyrebare Klenodie, som et betroet Pant, om sin Hals, og længtes efter det skjønne Øieblik, da han med barnlig Inderlighed atter kunde lægge det i sin Moders Hænder; kun sin Ven betroede han denne Lykke.

(L. Kruse. "De danske Søofficerer." Viborg 1827.)

6. Hjorterytteren.

248

Af S. S. Blicher

Danmarks Øer have et saa yndigt, venligt, fredsælt Udseende, at man, ved i Tankerne at gaae tilbage til deres Oprindelse, aldrig erindres om nogen voldsom Naturbegivenhed; de synes ikke ved noget Jordskjælv at være opkastede, ei heller gjennemfurede af en vældig Vandflod, men snarere at have opdukket sagtelig af det synkende Hav. Sletterne ere jævne og store, Bakkerne faa og smaa og blidt afrundede. Ingen bratte Skrænter, ingen dybe Huler minde om Jordens Fødselskamp. Skovene hænge ikke vidt paa skyhøie Fjeldrygge; men leire sig, som et levende Hegn, om de frugtbare Marker. Bækkene styrte sig ikke ned i skummende 249
Fosser, gjennem dybe og mørke Kløfter; men glide stille og klare hen mellem Siv og Krat. Naar man fra det deilige Fyens Land seiler over til Jylland, troer man i Førstningen blot at have passeret en Flod, og kan ikke ret overbevise sig om, at man nu er paa det faste Land, saa lignende og nær beslægtet med Øerne er her Halvøens Skikkelse. Men jo længere man kommer ind, jo mere forandres Egnen: Dalene blive dybere, Bakkerne brattere, Skovene see ældre og mere affældige ud; mangt sivgroet Kjær, mangen med kort Lyng bevoxet Jordplet, store Stene paa de høiryggede Agre — Alt vidner om ringere Kultur og mindre Befolkning. Smale Veie med dybe Hjulspor og høie Balker i Midten hentyde paa mindre Færsel og Samkvem mellem Beboerne. Disses Vaaninger vorde mod Vesten alt slettere og slettere, lavere og lavere, som om de bukkede sig for Vestenvindens voldsomme Anløb. Ligesom Hederne blive hyppigere og større, blive Kirker og Byer færre og længere fra hinanden. Ved Gaardene seer man istedetfor Hæsse *) sorte Torvestakke, istedetfor Frugthaver Kaalgaarde. Store, lynggroede Moser,

skjødesløst og ødselt behandlede, sige os: at her er nok af dem. Intet Markhegn, ingen Pileplantning gjør mere Skjel mellem Mand og Mand; man skulde troe, at Alt endnu var i Fællesskab. Naaer man omsider Rygningen af Jylland, udbreder sig for Øiet de uhyre, flade Heder, i Førstningen bestrøede med Gravhøie, hvis Antal dog stedse aftager, saa at man med Rimelighed kan formode, at denne Strækning aldrig tilforn har været opdyrket. Denne høie Landryg forestiller man sig, ikke uden Grund, at have været det Første af Halvøen, der kom tilsyne, lettende sig op af Havet og væltende det til begge Sider, hvor da de nedrullende Bølger sammenskyllede Bakker og udhulede Dale. Paa Østsiden af denne Lyngslette findes dog hist og her noget kort Egekrat, der for Vildfarende kan tjene til Kompas; thi Træernes Kroner ere alle bøiede mod Østen. Forresten øiner man paa de store Lyngbakker kun lidet Grønt: en enkelt Græsplet, eller en ung Bæveræsp, som man da med Forundring adspørger: hvor est Du kommen her? Løber en Bæk eller Aa gjennem Heden, da forkynde ingen Enge, ingen Busk dens Nærværelse; dybt nede mellem udhulede Bakker snoer den sig lønlig og med en Fart, som om den skyndte sig ud af Ørken.

Over en saadan Bæk red en smuk Høstdag et ungt velklædt Menneske henimod en liden Rugmark, som den fjerne Eier havde opdyrket ved at brænde den afskrællede Skorpe til Aske. Han selv med Familie var just ifærd med at afmeie den, da Rytteren nærmede sig og spurgte Vei til Herregaarden Ansbjerg. Efter at Bonden først havde gjengjældt Spørgsmaalet med et andet: nemlig hvor den Reisende kom fra? fortalte han denne hvad han allerede vidste, at han var redet vild; kaldte derpaa ad en Dreng, som satte Negene sammen, og befalede ham, at vise den Fremmede paa rette Vei. Men endnu førend Drengen havde begyndt at udføre denne Ordre, viste sig et Syn, som for en Tid tildrog sig saavel Rytterens som Høstfolkenes Opmærksomhed. Oppe fra den nærmeste Lyngbakke foer lige ned mod dem, med Stormens Fart, en Hjort med en Mand paa Ryggen. Denne — en høi, før Mand, bruunklædt fra Top til Taa — sad indeklemt mellem Kronhjortens Takker, hvilke den havde kastet tilbage henad Ryggen, som disse Dyr gjøre, naar de ret hale ud. Den sælsomme Rytter havde sandsynligviis tabt Hatten ved dette Ridt; thi

hans lange sorte Haar fløi bag ud fra hans Nakke, som Manken paa en gallopperende Hest. Hans Haand var i bestandig Bevægelse, for at hugge en[251] Kniv i Hjortens Nakke; men dennes voldsomme Spring hindrede ham i at træffe. Da Hjorteridderen kom nær nok til de forbausede Tilskuere — hvilket ikke varede længe — blev han kjendt af Bonden; thi denne raabte: "Hei! Mads! hvor vil Du hen?" "Det maa Hjorten og Satan vide!" svarte Mads; men inden Svaret kom fuldt ud, var han allerede saa langt forbi, at det sidste Ord neppe naaede Spørgerens Øre. Inden faa Minutter forsvandt baade Hjort og Mand fra de Stirrendes Blik. "Hvem var det?" spurgte den Fremmede, uden at vende sine Øine bort fra den Kant, hvor Centauren var forsvunden. "Saamen!" svarte Bonden, "det er en sølle*) Mand, som de kalde Mads Hansen, eller sorte Mads; han har et lille Huus paa den anden Side af Aaen. Det er knapt for ham; han har mange Børn — kan jeg troe — og saa bjerger han sig som han kan: han kommer imellemstunder over paa denne Side og tager sig en Hjort; men idag lader det til, at Hjorten har taget ham — dersom det ellers var en rigtig Hjort," lagde han betænksom til — "Gud frie os fra Alt det, som ondt er!" men den Mads er rigtignok en forvoven Kumpen — Alligevel jeg veed ikke Andet end Ære, Dyd og Godt om ham. Han skyder et Stykke Dyr engang imellem; hvad skal vi sige derom? der er nok af dem — alt for mange, hvem der maatte sige det; der kan I selv see, hvordan de har klippet Vipperne af min Rug! Men — jo min sandten! der har vi Niels Skytte; jo Du skal lure sorte Mads! idag er han bedre ridende end Du." Som han sagde dette, saaes en Jæger ilende i langstrakt Trav imod dem, fra den samme Kant, hvor de først havde seet Hjorteridderen. "Saae I ikke sorte Mads!" raabte han endnu før han kom dem nær. "Vi saae rigtignok En paa[252] en Hjort; men vi kunde ikke see enten han var sort eller hvid, eller kjende hvem det var, for han kom afsted, saa En knap kunde følge ham med Øinene", svarte Bonden. "Fanden tage ham!" sagde Jægeren, idet han holdt sin Hest an, for at lade den puste lidt; "jeg saae ham oppe i Haverdalen, hvor han gik og luskede efter en Hjort. Jeg holdt mig bag en Høi for ikke at forstyrre ham. Han skjød, Hjorten faldt, Mads løb til, sprang op paa Ryggen af ham, for at give ham Fangst; men da Hjorten følte Kniven, reiste han sig op, klemmede Mads ned mellem Takkerne, og

— Hallo! Hans Bøsse fik jeg; men jeg vilde hellere have ham selv." Med disse Ord satte han sin Hest i Trav, og ilede efter Krybeskytten, med den ene Bøsse foran sig paa Sadelknappen, den den anden i en Rem paa Ryggen.

Den Reisende skulde omtrent samme Vei; og drog med sin Veiviser afsted saa hastig, som denne kunde smaatrave, efter at have skilt sig ved sine Træsko. Da de havde tilbagelagt en god Fjerdingmiil, og vare komne op paa Rygningen af en Bakke, der skraanede ned ad mod Aaen, fik de Øie paa begge Rytterne. Den Første havde naaet Enden paa sit forfløine Ridt: Hjorten var styrtet død ned i Aaen paa et Sted, hvor der var meget lavt Vande. Dens Banemand stod endnu skrævs over den, og stræbte at gjøre sig løs fra dens Takker, som havde boret sig i hans Klæder. Just som han blev færdig hermed og sprang iland, kom Skytten — som først var redet feil af ham — farende forbi vor Reisende, med Tøilen i den ene og Bøssen i den anden Haand. Et Par Favne fra den uheldige Hjorterytter standsede han Hesten, og med de trøstelige Ord: "nu skal Du døe, din Hund!" lagde han Geværet til Kinden. "Holdt, holdt!" raabte Delinkventen, "giv Dig Stunder, Niels! det jager vel ikke; vi kan jo snakke os tilrette." "Ingen Snakken længere!" svarede den forbittrede Jæger, "Du 253
skal ligge paa dine Gjerninger!" "Nei bi dog et lille Gran endnu!" raabte Hiin igjen: "lad mig først læse mit Fadervor!" "Hvad, vil Du læse?" sagde Niels, idet han lod Bøssen synke lidt fra Kinden. "I Himmerig kommer Du ikke alligevel." "Saa er det din Skyld, Niels!" svarte den Anden, "naar Du vil aflive mig midt i mine Synder." "Det har Du fortjent, din Hjortetyv!" raabte Niels, og hældede atter Kinden til Kolben. "Hei, hei!" skreg Mads igjen, "bi et bitte Korn endnu? Naar Du nu skyder mig, saa — aa tag dog den Bøsse fra Øiet! jeg kan aldrig lide at man peger ad mig med et ladt Gevær —" Niels løftede atter Hovedet — "Skyder Du mig, saa kommer Du selv til at klæde Steile og Hjul." "Fanden hvilket!" svarte Skytten med en tvungen Latter, og sigtede paany. "Niels, Niels!" raabte Hiin igjen, "her er Vidner; men hør! jeg vil give Dig et andet Raad: nu har Du mig jo vis nok; jeg kan ikke gaae fra Dig; kan Du ikke føre mig til Gaarden (Herregaarden), lad saa Manden (Herremanden) gjøre med mig hvad han vil. Saa beholde vi begge To vort Liv, og Du fortjener Dig tilmed en god

Drikkeskilling." Idetsamme kom den Reisende til, og raabte til Skytten: "For Guds Skyld, kjære Ven! gjør dog ingen Ulykke; men hør hvad Manden siger!" "Manden er en grov Misdæder", sagde Skytten, men spændte dog Hanen ned og lagde Bøssen paa Sadelknappen; "men siden den fremmede Møssiø beder for ham, vil jeg skjænke ham Livet. "Du er ellers gal Mads!" sagde han til denne, "for nu kommer Du til at gaae med Skubkarren din Livstid; havde Du ladet mig skyde Dig, var nu Alting forbi — Kom da din Kjeltring! og hold dig ved Siden af mig! Kom nu og tag Skankerne med Dig!" Derpaa satte de sig i Gang, og den Reisende, der ligeledes skulde til Ansbjerg, gjorde Følgeskab med.

Et Stykke gik det fremad, uden at der blev talt et Ord, naar undtages, 254
at Skytten af og til med et "Hæ!" et Skjeldsord og en Eed afbrød Tausheden. Endeligen knyttede Krybeskytten en ny og mindre lidenskabelig Samtale. "Tykkes Du ikke det er Synd", sagde han, "at jeg her skal gaae og vade i det lange Lyng?" "Det er Du vant til, din Hund!" svarte Niels. "Du kunde gjerne", vedblev den Anden med et polisk Øiekast, men dog i en Tone, som viste, at han ikke ventede at faae sin Bøn opfyldt: "Du kunde gjerne lade mig sidde op bag ved Dig." "Ho ho!" svarede Skytten med en Skogger: "Du har redet nok i Dag; nu har Du godt af at røre dine lange Been." "Naa naa! et godt Ord igjen, Niels Skytte!" mumlede hiin. "Du er saa bandsat contrair idag." Niels Skytte svarede Intet hertil; men fløitede en Visetone, imedens han af Jagttasken fremtog Tobakspung og Pibe. Da denne var stoppet, gav han sig til at slaae Ild; men Tønderet vilde ikke fænge. "Jeg kommer til at hjælpe dig", sagde Mads, og uden at faae eller vente Svar slog han Ild i sin egen Fyrtønde*), blæste paa den og rakte den til Skytten; men idet denne tog derimod, greb hiin fat paa Kolben af den ladte Bøsse, som laae over Sadelknappen, rev den med et vældigt Ryk ud af Stroppen, og sprang tre Skridt baglænds ud i Lyngen. — Alt dette skede med en Hurtighed, man ikke skulde have tiltroet den bredskuldrede, føre og allerede lidt aldrende Krybeskytte. "Nu falder Godtaar mig til", sagde denne. "Tykkes Dig ikke, jeg nu kunde pirre Dig overende, som en Skurrehat**), bitte Niels? Men Du var rimelig før; det er din Lykke." Den arme Skytte stirrede bleg og skjælvende af Arrighed paa sin Modstander, uden at være i Stand til at

fremføre et eneste Ord. "For lidt siden", vedblev Mads, "var Du saa ildvorn, 255
der kunde Ingen faae et Ord indført; men havde jeg ikke dengang hørt, hvordan Du lod din Mund løbe, skulde jeg hartad tænkt, at Du havde glemt den hjemme paa Ansbjerg — Tænd din Pibe! ellers brænder Tønderet *) ud — Du seer saa vis paa min Fyrtønde? Du tykkes vel, det er et maadeligt Bytte, Du har gjort? Denne her er rigtignok bedre"; — han klappede paa Bøssekolben — "men Du skal faae den igjen, naar Du flyer mig min egen." Niels tog denne strax over Hovedet, rakte den hen til Krybeskytten med den ene Haand, og udstrækkede den anden for at modtage sit Gevær.

"Bi lidt!" sagde Mads: "Du skal love mig først — aa! det kan endda være det samme, for Du holder vel ligemeget af det; men skulde Du engang herefter høre et Puf i Heden, saa vær ikke saa hidsig, men tænk paa Idag og paa Mikkel Rævehale!" Han vendte sig til den Reisende: "Staaer hans Hest for Skud?" "Skyd kun!" svarede denne. Mads holdt Skyttens Bøsse, som en Pistol, med den ene Haand op i Luften, og skjød den af. "Den giver jo ikke anderledes et Knald" sagde han, "end som naar man slaaer en Potte mod en Dør." Derpaa tog han Stenen af Hanen, og gav sin Modstander den med de Ord: "Der har Du din Skyder! For det første skal den ingen Skade gjøre. — Farvel! og Tak for idag!" Saaledes sigende hængte han sin egen Bøsse over Nakken, og gik tilbage mod den Kant, hvor Hjorten laa.

(S. S. Blicher. "Samlede Noveller." Kjøbenhavn 1833.)

*) Norsk: Hæsjer.
*) Norsk; Stakkars.
*) Fyrtøi.
**) Sop.
*) Knusk.

Rimet poetisk Fortælling og Riimbrev.i. 256

Den digtede Fortælling er af Indhold alvorlig eller komisk. Men det Komiske eller Lunefulde kan ogsaa give sig tilkjende i Formen, og af denne Charakter er næsten stedse den rimede eller versificerede

Fortælling og Riimbrevet, hvori Digteren betjener sig af Rimet med ulige Versfødder. Denne Form, synes især egnet for den digtede Fortælling, hvor Stoffet enten er en kort latterlig Anekdot eller hvor Digteren kun udtømmer sit Lune og ligesom spøgende viser sit Vid og sit Herredømme over Sproget. Dette maa i begge disse Former vise sig i høi Grad bøieligt under Forfatterens Hænder og ligesom konversationsmæssig letflydende, saa det er hans Overmagts Leeg dermed man seer selv i de lange Parentheser og tilsyneladende Udskeielser i Materien, Udvæxter i Stilen og Ordvanskabninger, hvormed han stundom kortvilligen afbryder Rimenes letglidende Strøm. Vi gjenkjende denne Form fra Fabelen, hvori den franske Lafontaine har været Verdens uopnaaede Mønster, medens vor Literatur i Wessel og Baggesen besidde to Forfattere i den lunefulde rimede Fortælling og Riimbrevet, som ganske fyldestgjøre de stilistiske Krav til begge disse to i Formen beslægtede Arter. Baggesen gjør i Fortalen til sine "Skjemtsomme Riimbreve" Stilen næsten udelukkende til Hovedsag for Riimbrevet, idet han erklærer, at det Egne og Eiendommelige derved er, næsten ingen Materie at have.

RIMET POETISK FORTÆLLING.

7. GASCONADERNE.

I.

De Franske har en sælsom Skik,
paa hver Provinds, hver Bye at sætte Klik,
saa Moralister mene ville,
de ikke har stort andet at bestille,
end at uddele Øgenavn.
(Held dig, vort Kjøbenhavn!
Endskjøndt Du staaet har saa længe,
Du bleven er for Søbriqvetter fri.
To Riger skjælve vil — men det er Jalousi —
dit unge Mandskab for de kjøbenhavnske Drenge —
af Jalousi, fordi de selv ei veed
at vise en saa fri, saa ædel Munterhed —
de sige, det for stærkt med overdaadig Mund
forraader ringe Pund;
men bryd dig ikke om provincialske Pak,
bliv, smukke Folkes Barn! kun trøstig ved, og snak!
De tale og om Hovedsag og Pynt — men nei:
jeg skeier alt for vidt fra rette Vei).

Gascogneren er tillagt denne Lyde:
at lyve og at skryde,
og ei at være ganske fri
for lidt Bedrageri;
(en heel Provinds tidt kom for Orde
for det, som nogle Faa i den kun gjorde).

Der var Gascognens Mand,
som Selskab ikke fandt sig godt nok i sit Land,
og resolverte desaarsage
en Tour til Engelland at tage.
Han Vadsæk tog paa Ryg; deri var ikke stort.
(Han vilde Landsmænds Skikke hædre:
og for ham destobedre!
Let Føring gjør os Veien kort).
Paa raske Fod Calais han rækker;
Paketbaad træffer strax, som der for Modvind laae.
Kaptainen kjendte ham (paa Sproget at forstaae);
thi sagde han: „Jeg be'er, De Fragten mig forstrækker."
Gascogneren forstrakte.
Hans Uheld ham til en Viinkjelder bragte; 258
der mod sin Ærgrelse, for han ei havde Vind,
i Viin han søgte Medicin.
Han drak saalænge til han sov,
sov sin Paketbaad bort.
At jeg skal være kort,
den Skipper, som ei sov, og Vinden nu fandt god,
gav Hyrerne Signal. De alle kom,
kun ikke vores Mand; det brød man sig ei om,
men Anker lette lod.
Den Vind var svag, men desto stærkere var Taagen.

Naar man har sovet ud, saa bli'er man vaagen;
saa blev Gascogneren,
og skyndte sig derpaa til Stranden hen;
men fløiten Skibet var med Peer og Paal.
Der blev en Hylen og en Skraal.
Den gyselige Lyd hen til ham førte
to Fiskere, som, da de Sagen hørte,
tilbød' sig, ham til Skibet føre frem;
men, da hans Sprog var ogsaa kjendt af dem,
saa, da de havde endt en kort, men fyndig Tale:
hvor snart med lette Baad var Skibet at indhale,
de Prisen sagde ham, og bad ham strax betale.
Han maatte saa; og strax de stak fra Land.

Er Taage meget tyk, man see ret langt ei kan.
De Skibsfolk sov, og Skibet glide lod' i Ro,
saa vores Fætter kom om Bord incognito.

Han længe holdt sig taus. Tilsidst faldt Tiden lang.
Saa længe harked' han, og stampede og sang,
til den, som slumrede ved Roeret, blev ham vaer.
Han sagde! "Hilliknø! siig, hvad herhid jer bringer,
min kjære Faer! 259
I har jo ingen Vinger?
Har Pokker selv om Bord jer bragt?" —

"Af jer det er uhøfligt sagt.
Jeg langte hid ved Svømmen,
og skulde kommet før, men hindret blev af Strømmen."

II.

Den Mand, ved Roret stod, en Raabert tog,
hvis Brølen alle Mand paa Dækket drog.
”Den Mand, som vi forlod”, saa han tiltalte dem,
”ved Svømmen nylig kom her til Skibsborde frem,
og se ham der!”
Forundret stod Enhver.
”Hvad!”, raabte de, ”i saadan Iil
at svømme fire Miil!
ja men og sandelig! han vaade Klæder har.”
(Den vaade Taage Skyld i Fugtigheden var.)

Derpaa treen frem til Lystighed
en Høker, gammel, trind og fed;
han Vennerne tiltalte saa:
”At frygte Gud og Kongen ære,
det er, har været, og skal være
min Vellyst, som det er min Pligt.
En god Samvittighed kan trodse Fanden.
Jeg før har seet paa Havet noget Sligt;
en Helvedes Gesandt, og ingen anden,
er den. Forgangen Aar ham som en Fugl jeg saae -
jeg aldrig glemme kan, hvad Veir der fulgte paa -
som i Uskyldighed han trippede paa Dækket.
Gid han faae Skam, saa sandt han gjorde os forskrækket,
den helvedsendte Knøs!
Vi fik en Storm.” — “Hør, Mand! Du har en Skrue løs!”
saa tordned’ En. Af hele Fartøiets Matroser
han maatte døie slige fine Skoser.

Imidlertid bli'er Luften klar, og Vinden stærk.
"Seer (raabte Høkeren) nu Satans Værk!
Nu sander mine Ord, I, som mig før beloe."
Men der, foruden hans, om Bord var ingen Tro,
at sige, Tro til Fanden.
En ivrig Fyr, som havde sig en anden,
som vi: Tro til vor Herre,
vel for ham selv, for Høkeren desværre,
med disse Ord ham slog paa overtroisk Mund:
"Kun Gud kan skabe Veir, din Hund!"
En, mere spøgefuld, saa talte Fanden til:
"Min søde Sjeleven!
naar vi skal fare hjem igjen,
stik Dig til os om Bord igjen!
Du skal, gid jeg faae Skam!
faae Ost og Brød, og en tredobbelt Dram."
Af Sprikvort hver Mands Mund var fuld,
hvert Seil af Vind;
og inden stakket Tid (saa Vinden var dem huld)
i Dovers Havn de seiled' ind.

Den franske Lucifer fornøiet steg i Land;
hans Svømmestyrke strax udbredtes af hver Mand,
undtagen Høkeren, som man beloe;
thi Engelskmænd kun har til Fanden liden Tro;
men Veddemaal — deri de Alting vover.

En stærk bemidlet Mand opholdte sig i Dover;
han eiede en Morian,
som han udskreg for Verdens største Svømmer. 261
(At have noget, som kan vises Mage til,
os Store ikke sømmer.)
Han nærmer sig fordjævlet Mand:
"Hør, Herre!" sagde han, "ifald De vil
med Jack (saa hedte Svømmeren)
om Kap et Stykke svømme,
hvor langt, hvorhen,
De at bestemme selv befaler,
jeg tusind Pund betaler.
Men om De taber, De heel let kan dømme,
at hvad vi vedde om, tilhører mig."
Fransk Pokker bad om Tid til at betænke sig.
(Hiin "Herre" kaldte ham;
thi i Gascognen er det Skam,
ei Adelsmand at være;
derfore der det alle ere.)

Min Mand gik strax til Reisekammerater,
fortalte, hvad han havde veddet om,
og bad dem laane sig fem hundrede Dukater,
at sige mod en vakker Provision.
Hver tænkte stort om hans Person.
Han fik dem, og til Stranden kom,
forsynet med en madrig Bomme.
Han saae sin Vederpart med Herren komme.
"Hvor", sagde han, "har Du din Mad?
Saa vil Du da af Hunger døe?
Til Middag spise vi i aaben Sø,
min Mad Du ei skal smage;
maaskee vi svømme faaer i fire Dage.
Jeg selv ei komme vil tilkort."
Forfærdet Morian, forfærdet Herren blev, 262
Betalte Veddemaal, og gik ei glade bort.

Lyksalig, Læser! lev.

(J. H. Wessel. "Votre Serviteur Otiosis." Kbhvn. 1781.)

8. Jagt og Fiskeri.

Af C. N. Schwach

Hver Dansk og Norsk, som ei er lens
paa Sands for Poesier,
maa kjende salig Baggesens
den høist gesvindte Frier;
og posito at han det gjør,
som her jeg vil formode,
veed han deraf, om ikke før,
at paa vor hele Klode
er Engelskmanden — være sig
i hvilken Stand og Alder,
dog meest, jeg troer, i Ungdoms Aar
og Lorders komfortable Kaar —
blandt Alle meest paa Indfald rig,
jeg troer, man Whims dem kalder.

Med slig en erkeengelsk Whim,
ja ret med en aparte,
jeg vil fortællingsviis paa Riim
min Læser her opvarte.

Der altsaa var to Engelskmænd,
to Lords vil jeg formode,
som ved et Træf af Hændelsen
i eet Auberge boede.
Den Ene Navn af Fisher bar,
den Anden hedte Hunter;
den Første noget stille var,
den Sidste meget munter;
hiin ovenpaa sin Bolig har,
mens denne boer darunter.

En engelsk Lord, som før er sagt,
heel ofte snurrigt handler;
og Hunter snart til Plads for Jagt
sit hele Huus forvandler,
la'er rundt omkring opreise Træer
i samtlige Gemakker,
saa at ihast han har sig der
en Lystskov ganske vakker.
For blanke Sølv — i Engelland
man ei paa Penge sparer —
indkjøber sig vor gode Mand
en Mængde raske Harer;
og eftersom han har Behov,
og anden Jagttour glipper,
han i sin hjemmegjorte Skov
en efter anden slipper,
og slipper Hunde løs paa dem,
faaer moxen Loos, og jager
og skyder — det er ligefrem —
saa hele Huset knager.

Men medens Hunter nu ansaae
den Spas som grumme herlig,
fandt han som boede ovenpaa,
Allarmen heel besværlig.
Maaskee han plagedes af Spleen,
som Lorder ofte plager,
maaskee studeerte han Latin
og andre lærde Sager.
Nok sagt, det svære Hurlumhei, 264
det græsselige Dunder
af Glam og Skud fordrog han ei,
som raste nedenunder.
Forbittret fa'er han ned, at see
hvad der i Huset hænder,
og seer — hvad De, Høistærede,
af min Fortælling kjender.
Forundret knap han troer sit Syn,
saa kunde Flere gjøre.
Thi hvo har hørt paa Land, i Byen
forinden lukte Døre
om Jagt, paa Harer, som er sagt?
— Her tales ei om anden Jagt —
I vred Forundring nu han spør':
"Sir, hvis det Dem behager
saa siig, hvad er det dog, De gjør,
siig, hvad De foretager!"
Men Hunter svarer ganske tør:
"Jeg jager."
Nu vel — saa tænker Fisher taus —
det er en egen Maade;
men Hver for Sit faaer raade.
Han bukker, gaaer heraus.

Den næste Dag Hr. Fisher la'er
hvor ovenpaa han boede
opbære Vand i mægtigt Kar.
(Han har et Puds i Ho'de).
Fra Hyttefad han henter Fisk,
han kjøber Medestænger,
og venter kort, til Jagten frisk
sig til hans Øre trænger.
Da væltes Karret; til en Sø
forvandle sig hans Sale;
paa Karrets Bund som paa en Ø
staaer han — hvo kan ham male? —
med Medestang i udstrakt Haand,
mens Fiske løst' af Fængslets Baand
frit svømme om i Parken
med Angst for Fiskmonarken.

Men snart sig trænger Parkens Vand
igjennem Gulvets Bræder;
en høist uventet Regn paa Stand
vor Jæger gjennemvæder.
Forbittret, rasende i Sind,
og dryppende af Kappen
han farer som en Hvirvelvind
til Fisher op ad Trappen.
Igjennem Nøglehul han spør':
"for Død og Helveds Pine,
min gode Sir, siig, hvad De gjør!
De drukner mig og Mine."
Men Fisher stander paa sit Kar,
han til den Vaade smidsker,
og gi'er det ganske tørre Svar:
"jeg fisker."

Alt efter gammel Skik og Tro
skal her en slig Fortælling jo
med en Moral sig ende;
men ak, trods alt mit Hovedbrud
jeg ikke een kan finde ud
af denne.
Hvis i Moralens Sted man vil
et lille Raad begjære,
saa, kjære Læser: Væn Dig til
Moraler at undvære.

(C. N. Schwach. “Samlede Digte.” Chnia 1837).

AF DEN DANSKE LITERATUR.

9. Kirkeklokken i Farum.

266

Af C. J. Boye

Nær ved det Sted, hvor Farumsøens Vande,
med Krat og Skovhegn om den høie Bred,
med større Nabosø sig kjærligt blande,
en venlig Landsby ligger smukt i Fred.
Rundt om den Vaar og Sommer blomstervirke
de agergrønne Marker; over dem
sig hæver fredeligt den røde Kirke
imellem Piil og Hyld om Bondens Hjem;
paa Høien der, med nære Sø fortrolig,
staaer Sjelehyrdens straabedækte Bolig.

Der sad ærværdig Præst i Natten silde
engang — det var en stormfuld Efterhøst.
Paa Himmelen fløi mørke Skyer vilde,
og sparsomt kun nedsmilte Maanen Trøst.
Ved Lampens Blus han veied Skriftens Tale
om Synd og Død og Naadens store Ord;
ved aarle Morgen skulde han husvale
en Syg med Lædskedrik fra Herrens Bord.
Da hørte han — et Gys han maa betvinge —
den store Kirkeklokke sælsomt klinge.

Ei var det stærke Hammerslag, han hørte,
ei Stormens Haand, som Klokkerebet drog;
det var som om et varsomt Jern berørte 267
klangfulde Malm. Da lukte han sin Bog.
For Nattens Aander var han ikke bange,
og aldrig Djævlens Magt han agted stort;
thi han var viis; ad Kirkegaardens Gange
han rolig gik og aabned hellig Port.
Snart stod han mellem Kirkens hvide Buer,
oplyste svagt af Maanens matte Luer.

Han lytted skarpt; men Klangen var forstummet.
Da løfted han med Kraft sin dybe Røst;
tidt havde blege Synder den fornummet,
som hykled Fromheds Skjul for Hjertets Brøst.
"Hvo", raabte han, "har her i Natten hjemme?
Hvo vover at forstyrre Kirkens Fred?" —
Hver Hvælving klang. Da syntes han fornemme
et Suk, der lød fra Kirketaarnet ned.
"Stig ned!" han bød. "Jeg, Herrens Tjener, byder!" —
Og snart fra Stigen sagte Fodtrin lyder.

Ved Choret kommer ham et Barn imøde,
en Dreng, vel otte Somre har han talt;
ei var' de trinde Barnekinder røde;
det var, som havde blegen Sorg dem malt.
Den venstre, spæde Haand han varsomt lukked,
som gjemte han i den en kostbar Skat.
"O! vær ei vred, saa bad han blidt og sukked,
fordi jeg var i Kirken denne Nat!
Da Aftenklokken ringet blev, herinde
jeg skjulte mig; ei var mig ondt isinde!"

— "Og hvorfor, spurgte Præsten ham forundret,
i denne vilde Nat Du dvæled her?
Mod Tag og Muur Uveiret jo har dundret. — 268
Hvad er det, Du i Haanden gjemmer der?"
— "Ak, Fader! svared Drengen, nær ved Døden
min Moder er" — og Graad hans Stemme brød —
— "Jeg veed det, Søn! fortvivl kun ei i Nøden!
Du veed: i Herrens Haand er Liv og Død" —
— "Ja! Ham jeg har befalet mine Veie!" —
"Og hvi forlod Du da Din Moders Leie?" —

"Jo, svared han, den Rust, som man kan gnide
af Kirkeklokken just ved Midnatstid,
helbreder ganske vist. Det fik jeg vide
igaar, og derfor skyndte jeg mig hid" —
"Og ene gik Du?" — "Ja! for Nattens Fare
de frygted Alle: Ingen vilde gaae." —
"Du frygted ei?" — "Ak jo! den hvide Skare
paa Kirkegulvet fra min Krog jeg saae.
Min Aftenbøn jeg bad; da bort de vege,
dog snart paany de frem af Graven stege.

"Og Mange blandt dem troede jeg at kjende;
jeg vilde bedet, men i Skrækkens Nød
jeg sang: Hvo veed, hvor nær mig er min Ende?
Da tænkte jeg kun paa min Moders Død,
og dristig steg jeg op; jeg hørte Uhret
slaae Tolv; men ingen Død kom meer igjen.
Jeg sad saa trygt som liden Fugl i Buret
og skrabed Rusten af — her har jeg den.
Ved Morgengryet hjem jeg vilde vende,
og vist jeg troer, at det kan frelse hende."

— "Du fromme Barn! Gud Kjærligheden lønner;
for ham er Natten Dag. At Du er god,
det har Han seet; Han hører vore Bønner!" — 269
Da sank de begge ned ved Altrets Fod.
Og medens Taaren rulled over Kinden,
som Hvift af Englevinger Stormen sang;
igjennem Orglets Piber sused Vinden,
og Psalmetoner gjennem Choret klang.
Klart straaled Maanen ind fra skyfri Bue,
og Altrets Sølverstager stod i Lue.

„Nu kom, mit Barn! Nu gaae vi til din Moder.
Ei meer de Døde hindre vil din Vei.
Hvad hisset over Nattens lyse Kloder
besluttet er, det veed ei Du, ei jeg;
men fast paa Herren haabe vi, du gode,
du kjære Søn!" — — „Ja, Fader! lad os gaae!
Jeg er saa let, jeg er saa glad tilmode;
thi, mens jeg bad, et deiligt Syn jeg saae:
Forbi mig svæved der en himmelsk Skare -
o! vist til Hytten Lædskedrik de bare."

Nu begge skyndsomt gik. Men Støvets Tanke
er seen mod Englens Flugt som Ormens Gang;
ei trende Slag vel Hjertet kunde banke,
mens hiin fra Himlen sig mod Jorden svang.
For Leiet stod han med sin Sølvervinge;
ved Nat han havde svævet Barnet nær;
thi hvergang Jordens Kirkeklokker klinge
med hellig Tone, glædes Himlens Hær.
Til Sundhedssøvn han lukked syge Øie,
og svang sig atter mod det Høie.

Og da de To treen ind i stille Kammer,
hun aanded sundt og slumrede saa trygt;
klart blussed Lampens før saa matte Flammer,
og Vaagekonen blunded uden Frygt.
I Drøm de saae den blege Læbe smile,
og Hjertets tause Hymne steg i Løn.
Da vaagned styrket Moder af sin Hvile,
og modersalig favned hun sin Søn.
Men hvo kan Glædestaarens Himmel male?
om himmelsk Lyst kun Himlens Harper tale.

(C. J. Boye. "Aandelige Digte og Sange." Kbhvn. 1833).

RIIMBREV.

10. Fastelavnsriset.

270

Af J. Baggesen

Kjøbenhavn.

I Morgenrødens Land, paa Jordens Østerkant,
man har den Skik, ved visse Leiligheder
at sende til den Skjønne, man tilbeder,
en Selam. Næsten alt Fornuftigt, Smukt og Sandt,
skjøndt med lidt Daarlighed iblandt,
er kommet os fra Østen, min Veninde;
men Tiden har det med saa meget gothisk blandt,
at man har Møie med det ægte Præg at finde.
Saaledes har man paa barbarisk Viis
Af hine Selams her gjort fastelavnske Riis.

Jeg Dem et saadant ogsaa sender,
da det i Dag er Fastelavn,
og jeg er just i Kjøbenhavn,
hvor Østens Skikke man kun lidet kjender.
Modtag det med et kjærligt Smiil!
og lyt med venligagtsomt Øre
til Hilsnen, som i Blomsterstiil
tolv hvide Hyacinter her fremføre.

"Fra Deres Søster Flora komme vi 271
med Frygt, undseeligen, skjøndt uden Harme,
for mellem Klokken ni og ti
at falme reent ved Deres Arme;
hvert Blomster hylder Dem, men ingen meer end vi.

Vi blomstred, trods Naturen, midt i Vinter,
af Lyst til den Forretning, vi nu har.
De andre Gratier, vor Jord frembar,
man pidsker op med tørre Birkesplinter;
men Himlens egen Datter derimod,
vor Dronning, yndig, munter, mild og god
bør ene pidskes op af Hyacinter.
Ak! und os blid til Løn, at døe paa Deres Bryst,
naar vi har vækket Dem, og Deres Hænder kyst!"

(J. Baggesen. "Skjemtsomme Riimbreve". Kbhvn. 1807.)

11. Tandpinen.

Af J. Baggesen

Min Kone skranter lidt igjen.
Den korte Tid forbyder mig, min Ven,
at sige mere tydelig,
hvorledes hun befinder sig. —
De regner det vel ei saa nøie;
dog dette maa jeg end tilføie:
i hendes Tunges Land er tusindfold
tyrannisk Enevold:
En ormestukken Tand er Thronen —
kom, kjære Winsløw, kom,
og riv Despoten om,
styrt Ludvigen, som plager Konen
langt meer end hiin kun alt for gode Ludevig
har nogensinde plaget Frankerig!
stil den Uværdige ved Kronen,
og lad republikansk Regjeringsform
forjage Smerte, Vold og Orm!
I Stiil, som koster mindre Hovedbrud:
træk Tanden ud!

(J. Baggesen.)

VII. Episk-lyrisk Poesi (Vise).

I alle de i Formen lyriske Behandlinger af et episk Stof eller hvor en romantisk Begivenhed fortælles i Sang, i den egentlige Romance eller Balladen, Kjæmpevisen og alle de Digtformer, hvorpaa Ordet "Vise" i egentlig Bemærkelse lader sig anvende, befinde vi os paa et Territorium, hvorpaa baade den episke og den lyriske Poesi samt den poetiske Fortælling kan gjøre Paastand. I Forklaringen af Ordet "Vise", nemlig, at den er en poetisk Fortælling i lyrisk Form af en romantisk Begivenhed, er

denne Paastand paa engang udtrykt og hævet. Med Hensyn til Stoffet henregnede vi Romancen og Balladen til den episke Poesi og under den poetiske Fortælling; men da ikke alene Formen, (som det i denne Bog er Hovedsagen at paavise) og det Eiendommelige, at være afpasset til Melodi, men ogsaa Nødvendigheden af en individuel Stemning og Opfattelse af Stoffet er af reent lyrisk Beskaffenhed, have vi givet Visen og dens Arter en egen Rubrik og i nærværende Afsnit dannet en Overgang til den reen lyriske Poesi. Navnet "Romance" antyder denne Digtarts sydlige Oprindelse, nemlig hos Nationerne af de romaniske Sprog, og Navnet "Ballade" udledes af det Italienske som et Digt, til hvis Melodi man ogsaa kunde dandse. Oprindelig vare de begge Eet og det Samme, og vi gjengive dem bedst begge med Navnet "Vise". Imidlertid pleier man at henlægge Balladens Fædreland mellem de nordlige europæiske Folkeslag, som om den især er hjemme mellem de gotisk-germaniske Nationer, og at tillægge den et mere tragisk Indhold, medens Romancen er forskjelligere og taaler gladere Farver. I nyere Bemærkelse kalder man ogsaa enhver Besyngen af Kjærlighed eller poetisk Udgydelse af dens Følelse — altsaa reen lyrisk — en Romance. Her have vi dog kun den historiske Romance for os. — I disse Digtarter maa Begivenheden skride raskt frem uden megen Omstændelighed og Sammenhæng. Kan Heltedigtet lignes med en mægtig og bred Strøm, maae disse ligne de livlige, i raske springende Afsatser løbende Bække. Derfor tillade de 274
ingen dvælende Betragtninger, ingen udviklet Motiveren af Handlingerne, ingen Kunstlen i Lidenskabernes Udtryk, ingen Udtværen af Taler. Handlingen skizzeres blot, og Indbildningskraften maa selv udfylde de manglende Led. Alligevel er denne Charakter forskjellig fra den høiere lyriske Poesies Flugt, idet de besjungne Begivenheder dog altid beholde deres objektive Sammenhæng, hvis Led udvikle sig synligen af hinanden.

Vore ældste Romancer og Ballader ere Kjæmpeviserne, der ere fra de skandinaviske Folks Middelalder og engang vare udbredte som fælles Eiendom i alle tre. Deres Stof er Sagn og enkelte Træk af udmærkede Personers Historie, som oftest af tragisk Indhold, og en Eiendommelighed ved de fleste er et Omkvæd, der ofte synes uden Sammenhæng med selve Visen.

ROMANCE OG BALLADE.

1. Zinclars Vise.

275

Af Storm

Herr Zinklar drog over salten Hav,
til Norrig hans Kurs monne stande;
blandt Gudbrands Klipper han fandt sin Grav;
der vanked' saa blodig en Pande.

Herr Zinklar drog over Bølgen blaa
for svenske Penge at stride.
Hjælpe dig Gud! Du visselig maa
i Græsset for Normanden bide.

Maanen skinner om Natten bleg,
de Vover saa sagtelig trille;
en Havfru op af Vandet steg;
hun spaaede Herr Zinklar ilde.

Vend om, vend om, du skotske Mand!
det gjælder dit Liv saa fage;
kommer du til Norrig, jeg siger for sand,
ret aldrig du kommer tilbage.

Led er din Sang, du giftige Trold!
altidens du spaaer om Ulykker;
fanger jeg dig engang i Vold,
jeg lader dig hugge i Stykker.

Han seiled' i Dage, han seiled' i tre 276
med alt sit hyrede Følge;
den fjerde Morgen han Norrig mon see,
jeg vil det ikke fordølge.

Ved Romsdals Kyster han styred' til Land,
erklærende sig for en Fiende;
ham fulgte fjorten hundrede Mand,
som Alle havde Ondt i Sinde.

De skjændte og brændte hvor de drog frem,
al Folkeret monne de krænke;
Oldingens Afmagt rørte ei dem,
de spotted' den grædende Enke.

Barnet blev dræbt i Moderens Skjød,
saa mildelig det end smiled';
men Rygtet om denne Jammer og Nød
til Kjernen af Landet iled'.

Baunen lyste, og Budstikken løb
fra Grande til nærmeste Grande;
Dalens Sønner i Skjul ei krøb,
det maatte Herr Zinklar sande.

Soldaten er ude paa Kongens Tog,
vi maae selv Landet forsvare;
forbandet være det Nidings-Drog,
som nu sit Blod vilde spare!

De Bønder af Vaage, Lessø og Lomb,
med skarpen Øxe paa Nakke,
i Breidebygd tilsammen kom;
med Skotten vilde de snakke.

Tæt under Lide der løber en Sti, 277
som man monne Kringen kalde,
Lougen skynder sig der forbi:
i den skal Fienderne falde.

Riflen hænger ei meer paa Væg:
hist sigter graahærdede Skytte;
Nøkken opløfter sit vaade Skjæg,
og venter med Længsel sit Bytte.

Det første Skud Herr Zinklar gjaldt;
han brøled' og opgav sin Aande;
hver Skotte raabte, da Obersten faldt:
"Gud fri os af denne Vaande!"

"Frem Bønder! Frem I norske Mænd!"
"slaaer ned, slaaer ned for Fode!"
Da ønskte sig Skotten hjem igjen;
han var ei ret lystig tilmode.

Med døde Kroppe blev Kringen strøet;
de Ravne fik nok at æde;
det Ungdomsblod, som her udflød,
de skotske Piger begræde.

Ei nogen levende Sjel kom hjem,
som kunde sin Landsmand fortælle,
hvor farligt det er at besøge dem,
der boe blandt Norriges Fjelde.

End kneiser en Støtte paa samme Sted,
som Norges Uvenner mon true.
Vee hver en Normand, som ei bliver hed,
saa tidt hans Øine den skue!

(E. Storm. "Samlede Digte," Kbhvn. 1785).

2. Thorvald og Signe.

278

Af Th. Thaarup

Herr Thorvald, skjøn Signe, de veneste To
i Dannemarks Rige saa vide,
de svore hinanden ubrødelig Tro,
sig begge til Sorrig og Kvide:
de Fædre begyndte saa bitter en Kiv;
den kostede Thorvalds og Signelils Liv.

Herr Hogen, han svor ved den øverste Gud:
"din Søn skal min Datter ei fæste;"
Herr Thorbjørn ham svared': "han faaer sig vel Brud;
min Avindsmand tør han ei gjæste;
Imorgen ung Thorvald til Bretland skal gaae."
Den Morgen for sidste Gang Thorbjørn ham saae.

Skjøn Signe hengræd et saa sørgeligt Aar,
hun svinder, som Lilien i Enge;
ung Lave kom ridende stolt udi Gaard:
"Det Fæstensøl varer mig længe;
Herr Hogen! Jert Løfte I viger ei fra."
Den Fader tvang Signe at sige ham Ja.

"I Morgen jeg lader dit Fæstensøl staae;
did byde Du Thorbjørn, din Frænde!"
Saa angest skjøn Signe hun knæler i Vraa;
"Christ give, mit Liv havde Ende!"
Hun blegner og segner i Thorelils Skjød —
"Hjælp Gud!" skreg den Terne – "skjøn Signe er død!"

Tre Døgn græd Herr Lave ved Signelils Liig;
den Fader ei mægter at klage;
forgjeves er Moderens jamrende Skrig,
det kalder ei Signe tilbage.
Den Sørgefærd samles, de Liigklokker gaae; 279
nu lukke de Kisten, til Graven hun maa.
Gud! hvor det er tungt, at skille dem ad,
som troligen elske hinanden!

(Th. Thaarup. Af Syngespillet "Peters Bryllup." Kbhvn. 1793).

3. Olvar Bonde. 279

Af Ch. Pram

Glad Olvar sad, i Harald Gilles Alder,
blandt sine Venner ved det brede Bord;
et Anskrig skeer: "kom! Venden overfalder
dit glade Hjem med Sværd og Brand og Mord!"

Han ilte ud, han saae den lede Fiende,
og uden Skræk han deres Vaaben saae.
Af Mjøden varm, han lysted' an at binde,
og nu blev Vaabenbrag min Helts Attraa.

Af Væggen han den tunge Øxe tager,
en Kobberhjelm fra Tambeskjælvers Tid,
sit Pantser nu han frydefuld idrager,
og fordrer Gjæsterne herud til Strid.

"Mænd! drikker nu!" saa lød da Heltens Stemme —
"Vor Haralds Skaal i stærken Øl og Mjød!
Endeel af os den Fryd skal snart fornemme,
at stride, Fienden slaae, døe Heltens Død."

"Kom! trodser ham med Mod, som Normænd sømmer!
Sit Glavind han ei længer svinge bør."
Saa talte han, sit Bæger han udtømmer
og gaaer, og ingen Mand ham følge tør.

"Vel!" blev han ved, "jeg ene da skal nyde
den Glæde, at afbøde Fiendens Stød.
To Fienders Blod dog for min Arm skal flyde,
for dig, mit Land! Jeg døer en værdig Død."

Saa foer han frem. Strax Fienden ham omringer;
men Heltens Sjel kan kjæk mod Farer gaae;
med stærken Arm han hvassen Øxe svinger,
og Fiender dyngeviis trindt om ham laae.

(C. Pram. Af Maanedsskriftet "Minerva". Kbhvn 1797.)

4. Peder Colbjørnsens Vise.

280

Af K. L. Rahbek

Kong Karl laa med en mægtig Hær
for Fredrikssteen;
men tappre Fredrikshald ham er
til megen Meen.
Hver Borger lagde Værktøi hen,
og greb til Sværd,
og kjække Peder Colbjørnsen
i Spidsen er.
De Nordmænd de stride for Norge.

Thi vendte Karl sin Magt saa gram
mod Fredrikshald;
de Borgere da mødte ham
i ringe Tal;
men disse slog som norske Mænd
for elskte Hjem;
og det var Peder Colbjørnsen,
som førte dem.
De Nordmænd de stride for Norge.

281

Da hug de Nordmænd tunge Hug
blandt Fienderne,
og Svensken sank som moden Rug
for Meiers Lee;
men stærkest Meier trættes dog,
saa gik det her:
saa mange end de Norske slog,
der kom alt Fleer.
De Normænd de stride for Norge.

Thi veg de for hans Overmagt,
som Nordmænd flye,
og drog kun bort for uforsagt
at slaae paany.
Kong Karl da over Sines Lig
sig baned Vei,
og Byens Herre troede sig,
men var det ei.
De Nordmænd de stride for Norge.

Nu saaes et Syn, som Den kun troer,
der føle kan,
hvad Ild i Nordmands Hjerte boer
for Fødeland.
Hver Borger stak sit Huus i Brand,
og Colbjørnsen
var atter her den første Mand
ved Tændingen.
De Nordmænd de stride for Norge.

At slukke Ilden Fienderne
nu stimle hen,
men Kugler fløi saa tykt som Snee
fra Fæstningen;
de Fiender skjalv blandt Ild og Sværd 282
og Norges Mænd;
de Norske slog som om Enhver
var Colbjørnsen.
De Nordmænd de stride for Norge.

Høit blussed da mod Skyerne
den Lue rød,
at Svenskekongen ret kan see
hans Heltes Død.
Da sanded Karl Colbjørnsens Ord:
hans Folk vil hjem;
men Helten Steen stod udenfor,
og modtog dem.
De Nordmænd de stride for Norge.

Og syvfold blussed Fredrikshald
blandt Liig og Blod,
oplyste stolt de Svenskes Fald
og Sines Mod;
og aldrig brændte nogen Baun
saa skjøn som den,
og aldrig uddøe skal dit Navn,
o Colbjørnsen!
Saa stride de Nordmænd for Norge!

(K. L. Rahbek. „Samlede Digte.“ .Kbhvn. 1803.)

5. Kjeld Stub.

282

Af C. Frimann

Med Fløiels Hue, med sølvgraat Skjæg
og lange sorte Kappe
for Folket, som sad inden Kirkevæg,
og over den høie Trappe
der gik Hr. Kjeld, af hellig Bog
de Texter at forklare, 283
med hellig Iver i Stol han slog,
de Synder ei vilde han spare.

I Frankers Land og Ganger-Rolfs Egn
Hr. Kjeld havde baaret Sværdet,
hans Pande bar endnu Mærketegn;
fra Ungdoms Tid saa hærdet
Hr. Kjeld var lidt at spøge med;
Hr. Hannibal Manden kjendte;
thi kaldte han Kjeld af Kirken ned,
og saa til Manden sig vendte.

"Hr. Kjeld! I see, hvad Tid her er:
at Svensken er rundt om paa Færde;
vel have vi samlet en Bondehær,
men Faa den at føre er' lærde.
I Kongens Navn! for Fødeland,
Hr. Kjeld, I Sværdet gjentage!
I være for Grændserne Tilsynsmand!
Hr. Gunner skal med Eder drage."

Hvor Brand har været, i Aske varm
tidt ligger en Gnist tilbage,
saa lumrer der noget Hr. Kjeld om Barm,
og stryger han sig om Hage:
"Hr. Hannibal! da jeg var ung",
(nu pegte han paa sin Skramme),
"men nu er Haanden for Sværdet tung,
og borte er Ungdoms Flamme."

"Dog Nøden raaber — og ve den Mand,
som Hjælp i Nøden negter!"
saa taler Hr. Kjeld, og strax paastand
op Kappen fra Skulder han hægter;
saa lader han sadle sin Ganger graa, 284
tolv Svende ved sin Side,
tolv Svende, som var at forlade sig paa,
dem byder han hos sig ride.

Med disse ved Side og følgende Trop
de usikkre Landets Grændser
fra Bahuus til øverste Thrøndelag op
for fremmede Skovtrold han renser;
der var paa den Strækning intet Fjeld,
den tordnende Præst jo besøgte;
til Kjernen af Sverrig om norske Hr. Kjeld
gik rundt om i Dalene Rygte.

Den Feide endes, sin Rytterhest
nu lader Hr. Kjeld afsadle;
sin Kappe gjentager den kjække Præst;
lad høre, ham Nogen tør dadle!
Siig nu: den norske Præst kun staaer
for Alter sit Offer at tage.
Nei! kaster han Kappen, forvist jeg spaaer
dig ingen hellige Dage.

Tak, norske Præst! tak nu din Gud!
naar nu du færdes om Bjerge,
ei nødes du drage med Sabel ud,
for Fødelandet at værge.
Kan Dalens Præst ei vinde Roes,
om han ei er Holger Danske?
Til Urter at sanke og Korkemoes
behøves vel ingen Staalhandske.

(C. Frimann. "Almuens Sanger". Kbhvn. 1790.)

6. Anna Colbjørnsen.

Af C. Frimann

Hvad hjælper Vold, hvad hjælper Muur,
hvor Landets Mænd er bløde Kvinder?
Skeeløiet Uven gaaer paa Luur;
han tramper — Alt paa Knæ han finder.
Kom, Uven! kom til Norges Land!
I Kvinden der du finder Mand.

Stolt Anna stu paa Norderhoug!
Med Svensken der hun turde tale.
Vel sandt, eet Træ er ingen Skov,
og ingen Sommer gjør een Svale;
men vid: hun mangen Søster har —
For Norges Døttre tag dig vaer!

Stolt Anna bar vel intet Skjold
og ingen staalbeslagen Hue;
hun mødte ei paa grønnen Vold
med Spyd og Sværd og Piil og Bue,
som Skjoldmø før i gammel Tid
fra Jomfrubuur gik ud i Strid.

Men bar hun ei i brunen Arm
hvad Nordens staalbeklædte Kvinde,
saa bar hun Mod og Ild i Barm,
og det fik Svensken da at finde,
da han paa Nordrehoug var Gjæst;
ei tidt han ønsked saadan Fest.

Sin Karabin den svenske Knøs
mod Annas Bryst og Øie spændte,
og trued med at brænde løs,
ifald hun Sandhed ei bekjendte;
du tænker vel, hun segned — Nei!
hun skammed ham, og blunked ei.

Hvor slige Kvindehjerter boe, 286
mod Folket der, du Mand! som tramper,
i Haanden snart du faaer den Tro,
at der mod Braadden kun du stamper;
hvor Kvinder Mænd i Kjækhed er'
hvad mener du, de Mænd er der?

Til gamle Hald kun Øiet vend,
da tolvte Karl saa haardt den trued,
hvo vare da de Byens Mænd,
som Overmodet underkued?
Hvo var det kjække Brødre-Par?
Stolt Annas Brødre jo det var'.

Med samme Skjel, som gamle Hald
af dine Brødre stolt sig bryster,
paa Ringerige mindes skal
du Colbjørnssønners kjække Søster!
For Hovlands Thor du skjænked Viin,
vi skjænke Skaal og drikke din.

(C. Frimann.)

7. Guttorm Sindris Skjaldeløn.

286

Af H. A. Bjerregaard

Konning Haarfager sidder ved Gjæstebudbord
med sine Kjæmper tilsammen;
Mjødhornet ganger, som Skik i Nord,
omkring med Lyst og med Gammen.
Men mægtig er Viismands Tale.

Ind treen Konning Erik i Hallen saa mod,
hans Øie skjød Lynildstraaler.
Ei kan jeg troe, Herre Konning god,
at saadan Udaad I taaler.

287

Til Møre jeg stevned i Vinter hen,
i Sælvaag dvæle jeg vilde;
mindst vented jeg Svig af norske Mænd,
og bød mine Kjæmper til Gilde.

Der var stor Gammen i alt det Huus,
og mange Horn bleve tømte,
tilsengs gik hver Mand med et ærligt Ruus,
og lagde sig ned og drømte.

Selv sov jeg trygt udi Høiloftssal,
det var saa stilt i min Stue;
men længe før Daggry og Hanegal
jeg vaktes af Røg og Lue.

Den røde Hane med Vinger slog
alt over Taget paa Huset;
op foer jeg fra Leiet, til Værge tog,
skjøndt endnu til Halvten beruset.

I Gaarden var Larm og Støi og Skrig,
mine Venner vare stedte i Kampen.
Min Broder Halfdan med Niddingsvig
mig vilde qvalt udi Dampen.

Dernede Blodet i Strømme flød;
mine Kjæmper ei Overmagt skræmte.
De fleste funde for Sværd sin Død;
jeg slog mig igjennem selv femte.

Nu, Herre Konning og Fader stærk!
jeg her for dit Aasyn mon stande.
Siig, vil du taale sligt Niddingsværk
i dine Riger og Lande?

Vred blev da Kong Harald, den Helt saa prud; 288
han reiste sig op med Vælde.
"Det sværger jeg ved den øverste Gud,
den Spøg skal Halfdan undgjælde."

Og flux han samled sin stærke Hær,
bevæbnet i blanke Plader.
Grue maatte vel En og Hver,
der saae de vældige Rader.

Som Torden det runged der de fremdrog.
de vældige norske Helte.
Ved Reimesletten sin Leir de slog;
nu Seir eller Død det gjældte.

Konning Halfdan ei dvæler; men dristig ud
i Leding monne han fare.
Ved Thorsberg sig leirer den Helt saa prud
alt med sin mandige Skare.

Ved Daggry stilled hver Drot sin Hær
i mægtig truende Rækker;
i Solen blinke de hvasse Sværd,
og Spjudet mod Himlen sig strækker.

Alt nærme de sig med vilde Raab,
mod hinanden de Konninger drage;
da ganger frem ud af Halfdans Hob
Guttorm Sindri den Skjald saa fage.

Høit klinger hans Stemme blandt Vaabenlarm,
han Taushed monne paabyde;
hver Kæmper sænker den løftede Arm.
Da monne hans Tale lyde:
"Konning Harald, du Herre saa kjæk som huld! 289
Du Helt, Konning Halfdan hiin unge!
I bøde mig begge det røde Guld,
da jeg Eders Priis monne sjunge.

Dog ei for Guld var tilfals mit Kvad;
jeg ei modtage det kunde,
men som min Skjaldeløn Eder bad
mig engang en Bøn at forunde.

Men Aar henrunde, og jeg taug stil,
jeg aldrig min Bøn fremførte.
Nu Timen er kommen, — jeg bede vil;
o Held mig, hvis I mig hørte!

Her stander i Vaaben nu Fader mod Søn,
opflammet af glødende Vrede.
Nu fordrer jeg høit mine Sanges Løn,
og Fred, saa monne den hede."

De Konninger Blodet i Aasynet steg,
deres Blikke ved Jorden dvæled.
Men fra begge Sider de Kæmper skreg:
"Heel vise Ord Skjalden mæled!"

Og Kongerne rakte hinanden Haand,
de Sværd blev i Balgen gjemte.
Men Skjalden, som knytted det løsnede Baand,
de Drotter aldrig forglemte.
Thi mægtig er viis Mands Tale.

(H. A. Bjerregaard. "Blandede Digtninger." Chnia 1829.)

8. Kirsten og Abildtræet.

290

Af C. N. Schwach

I Klippekløft i Nord etsteds
en tørvtakt Hytte staaer;
en Fader med sin Børnekreds
boer der, ved Nøisomhed tilfreds
med Huusmands ringe Kaar.

Et Abildtræ staaer Hytten nær
ved bratte Klippes Fod;
om Vaar det blomstbedækket er,
om Høst det gyldne Frugter bær
i yppig Overflod.

En Herremand en Dag om Høst
fa'er ridende forbi;
han studser, standser, seer med Lyst
det skjønne Træ, og tænker tyst:
"min Have skal det i."

Han banker rask paa Hyttens Dør,
og Huusmand træder ud.
"Knap saae jeg slig en Abild før;
sælg mig det Træ! Jeg derpaa gjør
dig intet karrigt Bud."

"Det Træe jeg nødig sælge vil,"
blev fattig Huusmands Svar;
"jeg kan det ei; min Kirstenlil,
min ældste Datter, hør' det til,
og hun saa kjært det har.

"For sexten Aar den Datter huld,
mit første Barn, blev fød;
da lagde jeg saa tankefuld
et Kjernefrø i sorten Muld 291
af Klippekløftens Skjød.

"I Klippens Ly for Nordens Vind
det voxte herligt frem.
Saa voxte hun; paa Rosenkind
hun bærer Smiil af skyldfrit Sind,
og pryder høit mit Hjem.

"I Slægtskab løndomsfuldt og sært
det Træ med Pigen staaer;
det er ei mange Penge værdt,
men det er liden Kirsten kjært,
og Træet ei Du faaer."

"Jeg gier dig røden Guld derfor
og vil indrømme det,
med lige Ly i bedre Jord,
hvor endog kjelnest Plante groer,
min Haves bedste Plet.

"Hver Høst jeg sender Kirstenlil
en Kurv fuld af dets Frugt,
og mangen sjelden Blomst dertil
med Sydens rige Farvespil,
med sød og liflig Lugt."

"I Klippekløft er Træet groet,
der steg det af sit Frø;
og flyttes nu den dybe Rod,
skjøndt til din Have luun og god,
da vil det sikkert døe."

"Nu vel, vil Du mit Bud forsmaae,
spørg dog din Datter til!
Maaskee hun bedre vil forstaae 292
mit rige Bud ei at afslaae".
"Ja vel! Ske hvad hun vil!"

Udkaldet hører Kirsten nu
hvad Herremanden vil;
med lønligt Gys, men fattet Hu,
hun svarer: "Fader, sælg det Du!
Guld kan Du trænge til."

Og Guld blev talt; og snarlig stod
det skjønne Abildtræ
med varsomt flyttet Hjerterod
i Herremandens Have god
bag høie Mures Læ.

Men da det næstegang er Vaar
alt efter Vintrens Kuld,
uddød den skjønne Abild staaer,
og Kirstens Hjerte meer ei slaaer,
det hviler under Muld.

(C. N. Schwach. “Samlede Digte.” Chnia. 1837.)

9. Hellig Olaf.

292

Af J. S. Welhaven

Hellig Olaf stod ved Fjorden med sin Hær,
Pindsefesten var forhaanden.
Alskens Løv og Blomster artede sig der
fagert under Folgefonden.
Kongens Drage laa og speiled sig ved Strand,
Bispen stod med Korset i den hvide Sand,
Kongens Kjæmperad
laa paa Knæ og bad,
og der gik dem Lyn i Aanden.

293

Hellig Olafs Aasyn skinned som en Sol,
klar sad Kronen ham om Panden;
mens han knæled, laa hans rige Purpurkjol
som et Teppe over Sanden.
Her han vilde atter, i en stakket Frist,
bygge Kirke for den stærke Herre Christ;
alt paa Pindsedag
skulde fra dens Tag
Korset lyse over Stranden.

Og da Værket nu var helliget med Bøn,
mured hver en Kjæmpe trolig.
Men i Fjeldet lød der underlige Drøn;
Dvergeslægten blev urolig.
Høit fra Uren rulled Gruus og Kampesteen,
og fra Lien kom der Rod og Bul og Green;
ilde saae det ud
for Kong Olafs Gud,
ilde freded man hans Bolig.

Hellig Olaf med sit luerøde Skjæg
kyssed Hjaltet paa sin Klinge,
og han holdt det høit mod Dvergehallens Væg,
og han korsede sin Bringe.
Se, da rulled alle Stene ned i Mag,
og de føied sig til Muren Lag ved Lag,
og hver Stok, der sprang,
blev en Bjælke lang;
Øxebruget var kun ringe.

O, hvor gram blev da den travle Dvergeflok!
Fjorden skjalv ved deres Mæle,
og de stødte til en vældig Klippeblok
med de kobbersko'de Hæle.

Hellig Olaf sagde da et lystigt Ord: 294
"Se, der kommer Dvergen med vort Alterbord."
Stenen dumped ned
just paa rette Sted,
der hvor Kongen pleied knæle.

Snart var Kirken med sit Skiferdække takt;
klar den stod paa Pindsedagen;
og i Choret var paa Alterstenen lagt
Gyldenstykke og Skarlagen.
Bispen stod i Bønnen bøiet over den,
Olaf gik til Offers did med sine Mænd:
Altervinen klar,
Guld og farvet Glar
bragte han i Land fra Dragen.

Kirken stod ved Strand i mange hundred Aar;
nu er dog dens Muur forsvunden.
Men, til Olafs Roes, endnu blandt Løvet staaer
Alterbordet over Grunden.
Moseteppet hviler nu paa Stenen graa,
Abildtræet strøer sin hvide Blomst derpaa,
og fra Birkens Top
stemmer Fuglen op
Pindsepsalmerne i Lunden.

Mangen Sommerkvel, naar i den dunkle Fjord
triller Dug fra grønne Blade,
vies dog Kong Olafs faste Alterbord
atter til et helligt Stade.
Dalens Søn har der et Stevne med sin Brud,
og de vexle Ringe der for Olafs Gud,
og de knæle ned
trygt, med Haab og Fred
og i Sommerdrømme glade.

Derfor kan Kong Olafs minderige Ry
ingensinde gaae til Grunde;
med hver Dalens Slægt det hæver sig paany
fagert fra de friske Munde.
Hellig Olaf med sit hjerterøde Skjold
dækker Klippen, hvor den kneiser mørk og gold,
og hans Saga gaaer,
gjennem Norges Vaar,
sødt som Fuglesang i Lunde.

(J. S. Welhaven. "Digte." Chnia 1839.)

Kjæmpevise.

10. Palle, Baar og Liden.

295

Af Vedels og Syvs danske Viser ved Nyerup og Rahbek

Liden han rider tilthinge
beder skue sine dødelige Saar;
"og det gjorde mig aldrig nogen Verdsens Mand,
foruden min Broder Baar."
Der de ikke ride maatte.

Opstod unge Herr Baar,
og byder han for sig Lov:
"Og jeg byder dig baade Guld og Sølv,
dertil min fædrene Skov."
Der de o. s. v.

"Have Du selv dit hvide Sølv,
dertil dit Guld saa rød!
Seer Du denne liden hvide Haand?
296
og den skal vorde Din Død."
Der de o. s. v.

Palle og Baar ride af Landsthing,
de vide sig ingen Sag;
Liden og hans Svende fem
de fulgte dem fast paa Bag.

Palle, Baar og Liden vare tre,
de mødtes under grønnen Lide;
det var stor Ynk at see derpaa,
hvor Sværde de runde af Skede.

Først vog han sin Broder Palle,
og saa da vog han Baar;
det vil jeg for Sanden sige,
Liden fik selv sit Banesaar.

Op saa toge de Palle og Baar,
og førte dennem til By;
Liden han ligger i Rosenslund
saa blodig under aaben Sky.

Nu ligger Liden for Ugle og Ørn,
og andre Dyr til Føde;
det spurgte hjem hans Fæstemø,
hun sørger sig selv tildøde.

Havde han lydt sin Moders Ord,
og talet sin Sag med Rette,
da havde hans Brødre været uslagen,
og skilt havde været deres Trætte.
Saa saare sørger stolt Mettelille 297
alt for sine Sønner tre;
Herre Gud naade mig den sorgfuld Stund,
jeg Eder med Øine skulde see.

Saa saare græd hun for Palle,
end mere græd hun for Baar;
men allermest græd hun for Liden,
han kom i heden Jord.
Der de ikke ride maatte.

(Af "Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen efter A. S. Vedels og P. Syvs trykte Udgaver o. s. v. udgiven af Nyerup og Rahbek." Kbhvn. 1813.)

EFTERLIGNING AF KJÆMPEVISEN. 297

11. Bjarkebeinen.

Af Th. Broch

Kong Magnus ligger paa Ransnæs
med Herrer og stærke Mænd,
alle klædte i Plader
og skarpen Sværd ved 'Lænd.

Og midt i Stuen er Ilden,
høit knitrer den røde Lue;
der stander unge Orm Kongesøn,
heel fager og høi at skue.

Om Bordet sidde de Kjæmper
og drikke den klare Mjød;
Ulven tuder i vilden Mark;
der ligger mangen Hellede død.

Og lystelig rundt gaaer Hornet,
de drikke af al sin Magt;
ved Døren sidder den Bjarkebein, 298
men Ingen paa ham giver Agt.

Indtræder fattige Bonde,
han stedes for breden Bord;
saa høvisk monne han hilse
og føie saa vel sit Ord.

"Og hør Du Magnus Kongen min,
godt Nyt jeg monne Dig vide:
nu haver jeg slaget ung Eysten,
og ham rinder Blodet saa stride."

Gjensvared Magnus Erlingsøn,
stolt monne hans Hoved kneise:
"saa vil vi kaste ham Høien stor,
og Stenen den haarde ham reise!"

I Stuen indtræde Kongens Mænd,
ung Eysten ligger paa Skjold;
da kunde det hver Mand kjende,
han var en Kjæmpe saa bold.

Men op sig reiser den Bjarkebein,
ei vil han sin Harme dølge;
først vil han hevne sin Konges Død,
og saa ham glædelig følge.

Thi griber han Øxen med skarpen Eg,
og høit den svinger med Vælde,
men takke maa Magnus de raske Mænd,
at Hugget ham ikke mon fælde.

Og atter hæver han Øxen,
end vil han sin Herre hevne;
paa Bænken ligger Orm Kongesøn, 299
did monne han Eggen stevne.

Men det var unge Orm Kongesøn
han frister et afvendt Kast;
den Bjarkebein hugger i Bænken,
og der staaer Øxen fast.

Da storme de Kjæmper i vilden Færd;
nu Bjarkebein hjælpe Dig Gud!
Fast staaer han gjennemboret
af hundred hvasse Spjud.

Da talte unge Orm Kongesøn,
han var en Herre saa prud:
"saa ønske sig hver en Kjæmpe at døe.
For hundred hvasse Spjud."

Fremtraadte Magnus Erlingsøn,
han sagde Ord med Ære:
"saa bør det sig hver Kjæmpe, tro
sin Konge i Døden at være."

Og op de kaste ham Høien stor
og Stenen den haarde ham reise.
Hans Navn er glemt, men i evigt Ry,
i Saga hans Daad skal kneise.

(Th: Broch. Af "Morgana", Nytaarsgave for 1820, udg. af M. C. Hansen." Chnia.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

12. Hellig Olaf ved Hornelen.

Af A. Ohlenschläger

Sankt Olaf lader en Snekke bygge,
de Svende gaae hannem tilhaande;
saa agted han til Hornelen sig,
de Trolde til megen Vaande.

Det meldte Kong Olaf med freidigt Mod,
og han sprang først i Stavn:
"I kaste paa Oxen Toug og Reb!
Afsted i Jesu Navn!"

Oxen knysted og Oxen pusted,
han monne mod Bølgerne skride;
saa seiled de mod Hornelen ind,
de Trolde til megen Kvide.

Jetten stalker ud mod de Bjerge,
med høie Klipper blaae,
da saae han Konning Sankt Olaf,
og Oxen under hannem gaae.

Øine han havde som brændende Baal,
med Munden monne han skingre,
Negle han havde som Bukkehorn,
stode alle ud fra hans Fingre.

Skjæg han havde som Hesteman,
slog neder til hans Knæe;
Halen han havde lodden og lang,
hans Kløer vare slemme at see.

"Aldrig kom her den Snekke for Land,
nu eller nogensinde,
jeg kunde jo med min eneste Haand
den ind i Bjerget vinde."

Det svared hannem Sankt Olaf,
han blev for Jetten ei bange:
"Kast paa Oxen kun Bast og Baand, 301
forsøg hure det vil gange!"

Jetten tog Oxen om Horn og Stavn,
han agted at gjøre hannem Ve;
strax sank han udi Klippen ned,
saa dybt under begge sine Knæ.

"Dybt stander jeg udi Steen nedsjunken,
her maa jeg nu fortøve.
Ryggespænd og Haandedrægt,
det vilde jeg med dig prøve."

"Du tie nu kvar, du fuleste Gast,
du blive forvendt til Steen!
Stat du der til Dommedag,
og gjør ingen Christen Meen!"

Monne det ikke den Rødskjæg være,
som haver os længe hødt?
Forgjeves stærken Jernstang
vi have mod hannem stødt.

Det skede ved Hornelen,
som det var aldrig før:
Bjerget blev med Vand omlukt,
man fandt der ingen Dør.

Nu takker Enhver den gode Gud,
dertil Sankt Olafs Naade:
Hornelen kan man seile forbi,
og times der ingen Vaade.

(Af "Gamle danske Folkeviser, udgivne af Oehlenschläger." Kbhvn. 1840).

13. Knud Lavard.

302

Af N. F. S. Grundtvig

I Haraldsted sad Hertug Knud
i Julefestens Dage,
ved Aften treen i Sal et Bud,
og talede saa fage:
"I høre mig nu, Hertug Knud!
I komme flux i Skoven ud,
Kong Magnus Eder bier."

Og det var Eriks djærve Søn,
saa brat han sprang fra Borde,
men Ingeborg ham drog i Løn,
og saa tog hun til Orde:
"I ride ei, min Herre god!
thi vist det gjælder eders Blod,
Kong Magnus vil Jer svige."

"Ei er jeg som en Kvinde ræd,
og Magnus er min Frænde;" —
saa talte han, men Kvinden græd,
og bad i stor Elende:
"O, drag ei denne onde Færd!
men tænk paa Fostret, som jeg bær
for Eder under Hjerte!"

Han klapped hende under Kind,
og sagde: "Vær ei bange!"
Men der hun saae ham, stolt i Sind,
heel vaabenløs at gange,
med Graad og Suk da gik hun hen,
og spændte Sværdet ved hans Lænd,
bad ham med Gud at fare.

Og det var hellig Hertug Knud, 303
og Sivard, Saxlands Sanger,
de rede flux af Byen ud
alt paa den rappe Ganger;
men der de rede hen ad Sne,
Fru Ingeborg hun tyktes see
om Knud et Jordelagen.

Og der de komme ud fra By,
tog Sivard til at kvæde;
saa sørgelig det klang i Sky,
at Knud han maatte græde;
om Grimhilds Svig var lagt det Kvad,
der kun tillaved blodigt Bad
for sine Brødre baade.

"Heel fager er den gamle Sang,"
saa mæled Knud med Blide,
"men alt for ynkelig den klang
dog her ved Nattetide." —
Saa hug han Sporen i sin Hest,
og red, alt som han kunde bedst
sit Dødningridt til Skoven.

Fru Ingeborg saa eenlig sad
i Salen med stor Kvide,
og inderlig til Gud hun bad;
de Taarer flød saa stride;
men der det var ved Midjenat,
da banked det paa Døren brat,
dog ingen var derude.

I Blod og Bryst en Rædsel foer
og stemmed hendes Aande;
som uden Liv hun sank til Jord 304
udi sin store Vaande;
og det var i den samme Stund,
da dræbtes Knud i mørke Lund
af Magnus og hans Svende.

Saa myrded de den Herre from,
det Gud tilstede vilde;
til Vidne om hans Helligdom,
udsprang saa klar en Kilde;
men hver en Stjerne flygter ræd
fra mørke Skov, fra Haraldsted,
hvor Magnus slog sin Frænde.

(N. F. S. Grundtvig).

14. Kort Adeler.

304

Af O. Malling

Kort Adeler var sig en Helt saa stærk,
hans Ry foer saa vide om Lande,
han øved saa mangt et Kjæmpeværk
alt ved de fremmede Strande.

I Myklegaard hørtes hans Navn med Skræk,
de Tyrker kun lidet ham hued;
han slog saa mange med Sværdet kjæk,
fem tusind med Lænker han kued.

Ved Tenedos toned hans Seierssang,
mens eenlige Snekke han bøded;
da kom Her' Ibrahim, stærk og lang;
af Harme den Muselmand gløded.

Med tusinde Mand han mod Helten foer,
ham tyktes Seiren alt vunden;
paa søndrede Snekke de sprang om Bord 305
og raabte paa Christenhunden.

Paa Dækket der øves saa haard en Færd,
saa mangen Christenhelt bløder;
Kort Adeler svinger sit gode Sværd,
han flux den Muselmand møder.

Herr Ibrahim efter hans Hoved slog,
men det vilde Helten ei slippe;
med høire Haand han det Slag modtog;
men nu vilde Styrken ham glippe.

Med venstre Haand tog han Sværdet fat,
og nu foer han ikke med Lempe;
paa Dækket der faldt et Hoved saa brad; –
det tabte den tyrkiske Kjæmpe.

Nu faldt hver Muselmands Sværd og Mod,
som Dyr de lode sig binde;
fra Tenedos seiled den Kjæmpe god
med Seier for flyvende Vinde.

Kort Adeler frem for sin Konge stod;
ei Heltens Hæder var ringe:
et Banner han lagde for Kongens Fod
og Ibrahims vældige Klinge.

Nu ligger Helten i sorten Muld,
han kløver ei flere Pander;
men Danmark gjemmer end, tro som Guld,
hans Navn, hans Sværd og hans Banner.

VIII. LYRISK POESI.

VIII. Lyrisk Poesi.

306

Al Poesi er enten subjektiv eller objektiv. Den er subjektiv, naar Digteren tager Stoffet fra sig selv og fremstiller sit Indre i en Begeistrings Øieblik under selve Følelsens Udgydelse og Tankens Frembringelse, og den er objektiv, naar han henter Stoffet fra Udenverdenen og alene fremstiller Gjenstande fra denne med Fordølgelse af deres Virkning i Øieblikket paa hans eget Indre. I sidste Tilfælde er det da Mennesket, dets Virken og Liden som Slægt eller Person, der fortrinsviis er Gjenstand for Poesien. Som objektiv er denne enten episk (fortællende) eller dramatisk (i Handling fremstillende), og som subjektiv er den enten didaktisk, hvor Forstanden viser sig forherskende, eller lyrisk, hvor Følelsen er det.

Den lyriske Poesi har sit Navn af Lyraen, med hvis Toner Grækerne ledsagede deres Sang, og det antyder dens inderlige Forbindelse med Musiken. Denne er Følelsens meest individuelle og instinktmæssig naturlige Udtryk i dens dunkleste Tilstand, og da det er Følelsen, men bevidst og ligesom opklaret af de af den fremkaldte Tanker, som den lyriske Poesi ogsaa skal udtrykke, er en harmonisk, taktfuld Rhythmus, til hinanden svarende Strofer, korte syngbare Vers og hørlige Riim naturlig for denne. Følelsernes Natur og Charakter er musikalsk; de finde af sig selv dette Udtryk, medens den episke Poesi, ifølge en lignende indre Nødvendighed, vælger det majestætiske Hexameter, og den didaktiske og elegiske Poesi andre af de længere og roligere Versformer.

Da Følelsen, det individuelle Indtryk, er den lyriske Poesies Omraade, er dette altsaa overordentlig vidtløftigt. Intet menneskeligt Hjerte mangler lyriske Øieblik, hvori Følelsen gjør sin Magt gjældende som en 307
Trang, der ofte kun finder Udtryk i et Blik fuldt af Kjærlighed eller i en Taare, og alle disse Hjerter ere som ligesaa mange Æolsharper, hvorigjennem Vinden toner eens i Akkord, men kun forskjelligt i Styrke. Det er de lyriske Digtere, som høres over deres Medmennesker, idet deres Kald saaledes er, at give en almindelig, reen menneskelig Følelse, som hæver Mennesket over Dyret og Fantasien over Virkeligheden, Udtryk i Ord og Tone. Jo varmere Følelsen maa være, des mere er den egnet for lyrisk Poesi. Gudsfrygt og Kjærlighed besidde saaledes en høiere og fyrigere Lyrik end f. Ex. Venskab, der er en roligere Følelse, og Patriotisme, der er mindre individuel. Vittighed, som f. Ex. i flere af Vaudevillens Sange eller i de i den senere Tid saa talrige politiske Sange, og blot Beskrivelse kan ikke være Hovedsagen i et lyriskt Digt. Beskrivelsen kan, med al Pragt og Sandhed, i det kun have Værd som Billed for dets Idee. At det besidder denne og den Eenhed, som intet Skjønt kan mangle, medfører dog ikke Kravet paa nogen synlig logisk Orden i Tankegangen. Man fordrer lyriske Tanker midt i Følelsernes Strøm, d. e. Tanker, som i en usøgt Sammenstilling overraske ved en indre Sandhed og et umiddelbart Sammenhæng, der undlader Mellemledene, fordi de ikke behøves. Det er Sjel som taler til Sjel, men støvhyllet til støvhyllet; men de forstaae hinanden som Døve gjennem Fingersproget, hvoraf enhver Figur lader dem strax fatte en heel Sætning og springe fra Mening til Mening. Følelserne skabe ogsaa, efter deres livlige Natur, Forestillingerne i Øieblikket, og fremkalde dem ikke efter nogen Regel, hvorved en eiendommelig Yndighed ved den lyriske Poesi fremkommer, som man kalder den lyriske Uorden, lyrisk Sving eller Flugt. Det lyriske Sprog er kort, billedrigt og frit i Brugen af Ord og Vendinger. Digteren har her især Anledning til at vise sit Herredømme over Sproget.

Disse Egenskaber ved den lyriske Poesi vise sig især i Oden. Da den er Begeistringens Udgydelse og kun en ophøiet Gjenstand, det Sande, Gode, Store eller Skjønne, kan begeistre, er alt Usædeligt og Lavt ja endog det

Komiske udelukket fra Oden. Digteren behandler i den sin Gjenstand enten med sædeligt Alvor, og da have vi den didaktiske og sentimentale Ode, eller med hellig Begeistring (Hymnen) eller med sandselig Heftighed (Dithyramben).

En mindre stærk Følelse udtaler sig i Sangen, der er af ligesaa mangfoldig Art som dens Gjenstand (aandelig Sang eller Psalme, samt verdslig Sang, saasom Nationalsange, Krigssange, Barnesange, 308
Selskabssange, Kjærlighedssange, Sorgesange eller Mindedigte, Drikkesange, Sømandssange o. s. v.) Versarten er desaarsag simplere, omendskjøndt den ofte tager en høiere Flugt i enkelte Strofer; og saaledes nærmer den sig Oden. Stundom antager ogsaa Sangen dramatisk Indklædning (Vexelsang), hvilket især er Tilfælde i Kantaten eller Høitidssangen. Da Syngbarhed er en Egenskab, som kræves ved Sangen, synes Rimet at være den nødvendigere end det er for Oden, der paa Grund af sit vægtigere Indhold beiler mindre til Ørets Behag end den. I ingen Sangart træder Rimet og i det Hele det Formelle overvægtigere frem end i Kanzonen og endnu mere i Sonetten, der i sin Bygning er en Slags Kunstdreier-Efterligning af deslige i det Italienske og andre sydromaniske Sprog, som især ere skikkede derfor. Disse Arters rolige, bløde Tone og den Vidtløftighed i Udtrykket, som er dem egen i Modsætning til Odens kraftige Korthed (Odens Lakonismus) gjøre dem især skikkede for Lidenskabens Resignation og i det Hele for Betragtningen. Disse Gemytstilstandes sædvanligste poetiske Udtryk er dog Elegien (Klagedigtet). Som ethvert lyrisk Digt gjengiver denne Digterens subjektive Følelse, men ikke umiddelbart som Odedigteren, men stedse med en omstændelig, udvævlende Rolighed, der ikke forsømmer noget Træk, som kan bidrage til Fuldkommenheden af den Skildring af hans Gemytstilstand og Stilling for Øieblikket, som han vil udkaste. Det er Betragtninger over hans Følelser, ikke disse selv i deres Udbrud, som den elegiske Digter udtrykker; og da den igyder Lidenskaben ligesom en Balsam af Rolighed, fremkomme de blandede Følelser, Vemod, Haab og Frygt, Lyst og Ulyst, som have valgt Elegiens langsomme, blidthenglidende Former til deres naturlige Udtryk. En Art af Elegien i

Aand og Versform er Heroiden (lyrisk Epistel), hvori Digteren sætter sig ind i en Andens sørgelige Stilling, og skildrer denne i sin Helts Navn.

Den lyriske Digtning er det Blomsterbed i Poesiens Have, som pranger med de forskjelligste Arter; men ville vi fra et andet af Naturens skjønne Riger hente billedligt Udtryk for Lyrikens Hovedarter, der foruden Mangfoldigheden og Forskjelligheden i deres Udvortes tillige kunne betegne den i deres Charakter, saa kunne vi i Oden see Ørnens Flugt, ligesom man har lignet Kanzonen og Sonetten med den ad Vandfladen henglidende Svane; i den ømme Due og Nattergalen kunne vi finde Elegien, og Sangen i de talløse Arter af Sangfugle, som om Sommeren kappende fylde Skovens grønne Haller med deres afvexlende Toner. Dette 309
Billede peger ogsaa paa en hidtil undladt Bemærkning, nemlig den, at, om det end er de almeen-menneskelige Følelser, den lyriske Digter skal give et idealt, med al Forskjønnelse dog sandt, Udtryk, er Individualitet heri noget, som man kan kræve af ham, om han ikke vil være blot Versemager.

Aandelig lyrisk Poesi. 310

Gud i sin Alfuldkommenhed er den meest ophøiede Gjenstand for Betragtningen og derfor ogsaa det rigeste Stof for Følelsen, Indbildningskraften og den digteriske Begeistring. I Forsøgene paa at udtrykke sig Gjenstanden værdigt naaer da Poesien sin høieste Flugt, og bliver Lovsang eller Tempel-Hymne. I Psalmen, hvori de religiøse Følelser finde Udtryk, som fremkaldes ved Betragtningen af Guds enkelte Egenskaber, af Hans Storhed i det Skabte og Hans Velgjerninger, af Religionens Hovedpunkter og Livsalighed samt af den religiøse Betydning ved forskjellige Livs- og Naturforholde, er Rhythmusen roligere og Charakteren nedstemt fra Begeistringens funkeslaaende Glød til Kraftens Varme. Den er bestemt til at synges, og besidder derfor en strengere riimbunden Ensformighed end Hymnen behøver. Det er for Menighedens religiøse Følelser, Psalmisten er Organ, medens der ogsaa er en, til Elegien grændsende, aandelig Digtning, som blot gjengiver Indtrykket af Øieblikkets individuelle alvorlige Forhold. Da Gjenstandene for disse Digtarter altid ere af den meest opløftende Natur og altsaa mindst af alle

tillade nogen Mathed i Tankerne, er det klart, at Versemaalet altid maa være fuldttonende og kraftigt og sparsomt paa overflødige Ord. I ingen Digtart er det saa umuligt for det Formelle at tilsløre de indre Tankens eller Følelsens Mangler, som netop i disse. Det altid, selv med det meest harmoniske og velklingende Rhythmus og den prægtigste Versebygning mislykkede Forsøg derpaa, opdages let af selve Eenfoldigheden, og vækker det modsatte Indtryk af det, der skulde vækkes, hvorfor mange gamle aandelige Sange, med alle deres stødende Feil, som saadanne bære Prisen fremfor flere nutidige, der nok tiltale Øret og maaskee Indbildningskraften, men ikke slaae an de Strenge i Hjertet, som netop skulde røres.

RELIGIØS LOVSANG. TEMPEL-HYMNE. 311

1. Te Deum.

Af Evang. chr. Psalmebog

O, store Gud! vi love Dig.
Algode Gud! vi takke Dig.

Hvo er som Du i Herlighed?
Hvo er som Du fra Evighed?

Dit Navn lovsynge Cherubim,
dit Navn lovsynge Serafim!

Og saliggjorte Mennesker
istemme med din Englehær:
"Hellig est Du vor Gud!
Hellig est Du vor Gud!
Hellig est Du vor Gud! Jehova, Zebaoth!"

Din Priis fra Himlens høie Chor
gjenlyder paa den hele Jord.

Profeterne kundgjorde Dig,
Apostlerne forkyndte Dig,
og Martyrskaren priste Dig
i Dødens Stund høitidelig.

Saa priser Dig din Christenhed,
o Gud! i Tid og Evighed.

Dig Fader, Dig, den sande Gud,
og Sønnen, som fra Dig gik ud.

Og din den gode Hellig Aand, 312
som samler os ved Troens Baand.

Du Guds Eenbaarne, Jesu Christ!
Al Sandheds Lærer var Du vist.

Du bragte Jorden Lys og Fred,
og gav os Haab om Salighed.

Nu, løst fra Dødeligheds Baand,
Du sidder hos Guds høire Haand.

Men atter skal vi skue Dig,
en Dommer over Jorderig.

O hjælp os! hjælp os! vær vor Trøst!
Os, som Du selv har dyrt forløst!

Lys for os med dit Sandheds Ord!
Og led os frem i dine Spor!

Velsign os her til Liv og Sjel!
Giv os i Himlen Arv og Deel!

Velsign din ganske Christenhed,
og alle Jordens Slægter med!

At Sandhed, Fred og Ret og Tro
maa boe saa vidt som Slægter boe.

Og Alle, Alle tjene Dig,
forstandig og eendrægtelig.

O, store Gud! vi love Dig,
algode Gud! vi takke Dig.

Hvo er som Du i Herlighed?
Hvo er som Du fra Evighed?
Til Dig, til Dig staaer al vor Lid 313
fra nu og indtil evig Tid.

O, hør vor Sang! bønhør vort Raab!
og styrk vor Sjel i Tro og Haab!

(Af "Evangelisk-christelig Psalmebog.")

PSALME.

2. Forløsnings-Længsel.

313

Af H. A. Brorson

Solskivens Streg
den peger alt paa Dødens Port.
Hvad gjør da jeg?
Ja ak! hvad har jeg gjort?
Seierværk
truer stærk,
muligt denne Time
vil nu til Helligaften kime.
Hjerte! Hjerte, mærk!

O! alt mit Haab!
Min Jesu, al vor Frelses Grund!
hør dog mit Raab
nu og i sidste Stund!
Gjør din Død
honningsød
altid for mig Svage,
og at jeg glædelig kan tage
mod det sidste Stød!

(H. A. Brorson.)

3. Jesu Fødsel.

313

Af Th. Kingo

Op, glædes Alle! glædes nu!
med Fryd opfylder Sind og Hu!
i Herren Eder glæder! 314
Thi Jesus er os nu saa nær,
at Han, fordi han har os kjær,
udi vort Kjød sig klæder.

Bort Sorg, og krænk ei meer vort Sind!
Guds Glæde lukke vi nu ind,
at vi kan Jesum favne
i Bøn og Hjertens Tak og Tro;
ved ham skal nu vort Haab, vor Ro
sin Fylde aldrig savne.

Din Fred, o Gud, som overgaaer
alt det, som Sind og Sands formaaer,
vort Hjerte saa bevare
i Christo Jesu, at vi maae
saa stor en Juleglæde faae,
som aldrig skal henfare!

(Th. Kingo.)

4. Bønnens Velsignelse.

314

Af C. Frimann

Forsmægtende jeg vanked om
i Mistvivl, Angst og Smerte,
ei Trøst jeg fandt, ei Lindring kom
til mit beklemte Hjerte,
min Sjel var kold og mørk,
alt var mig som en Ørk;
men da min Bøn udbrød:
Se, Herre! til min Nød,
og frels mig, frels mig Arme!

Da hørte Du mig, Naadens Gud!
Du gav mig Haab og Styrke,

Du førte mig af Tvivlen ud, 315
gav Lys i rædsomt Mørke,
Du brød med Faderhaand
min Trængsels haarde Baand.
O Gud! jeg priser dig,
paa ny Du skabte mig,
til Lovsang blev min Klage.

(C. Frimann.)

RELIGIØS DIGTNING.

5. Jerusalem.

315

Af J. N. Brun

Jerusalem! Din Aske jeg beskuer,
hvor Herrens Finger skrev med Sværd og Luer
den Dom, for hvilken Throner bæve maae.
Hvor er din Glands? hvor er din fordums Vælde?
Det, hvorved du blandt Stæder skulde gjælde,
i Gruset laa.

Du stolte Slægt, før Dronning, nu Slavinde,
før stærk i Strid, nu svag mod hver en Fiende!
Selv i dit Aasyn tegnes visse Træk,
som om Guds Haand paa gusten Pande trykker
sin Vredes Dom og al din Synds Ulykker
til Jordens Skræk.

Skjælv, frække Jord, for Herrens strenge Domme!
til dig kan ogsaa Bægret engang komme,
og Raden til at drikke Bærmen ud;
foragt Guds Ord, og se, Guds Hævn sig nærmer,
og ingen Afgrunds Hule Den beskjærmer,
som spotter Gud!

Brug Lys og Dag, o Sjel! mens Sol er oppe, 316
og vogt dig for modvillig at tilstoppe
det Kildevæld, som i din Ørk brød frem;
foragtet Naade strengelig sig hævner,
kom det ihu, hvergang din Tunge nævner
Jerusalem!

Jerusalem! Du faldt, og Faldet lærer,
at Den, som Gud, hans Ord og Huus vanærer,
han modnes snart til strenge Dommes Høst;
med Bøn og Bod min bange Sjel skal haste
for sig betids i Naadens Favn at kaste,
og finde Trøst.

O Jesu, lad de Taarer, som du fældte,
mit sovende og haarde Hjerte smelte!
Min Andagt skal i Dag opsamle dem.
Og Aandens Dug min Andagt skal velsigne,
og saa skal ei min sidste Skjæbne ligne
Jerusalem.

- (J. N. Brun).

6. Guds Miskundhed. 316

Af W. A. Wexels

Hvert et Lys i Livets Nat,
hver en Trøst i Livets Smerte,
hver en Glæde i vort Hjerte,
hver en Sjels og Legems Skat,
alt hvad Skjønt vort Øie skuer,
alt hvad Herligt Aanden veed,
alt hvad mildt i Hjertet luer,
skabte, Gud, din Kjærlighed!

317

Den er alt det Godes Rod,
den er alt det Sandes Kilde,
den udvælder aarle, silde,
i en klar og deilig Flod,
gjennemstrømmer Livet stille,
gjør det frugtbart, smukt og rigt,
lader Himlens Straale spille
paa dets Blomster yndeligt.

Ja, Du store, milde Gud,
Du ved Faderkjærligheden
skaber atter her et Eden,
sletter Synd og Sorrig ud.
Ogsaa mig, den store Synder,
frelste du i Jesu Navn,
og mit Liv, mit Alt, jeg finder
i din søde Fader-Favn.

(W. A. Wexels. "Christelige Psalmer." Chnia. 1840.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

7. Opstandelsen.

317

Af Grundtvig

Søndag Morgen fra de Døde
Jesus seierrig opstod,
hver en Søndags Morgenrøde
bringer nu for Døden Bod,
kalder underfuld tilbage
alle Herrens Levedage.

Tusindtunget Herrens Tale
da gjenfødes vidt om Land:
vaagn nu op af Søvn og Dvale,
Øre hvert, som høre kan!
Stander, Sjele, op af Døde! 318
hilser Paaske Morgenrøde!

Hver en Søndag Døden gyser,
Mørket skjælver under Jord;
thi med Glands da Christus lyser,
mægtigt lyder Livets Ord,
seiersalig de bekrige
Dødens Drot og Mørkets Rige.

(N. F. S. Grundtvig.)

8. Julepsalme.

318

Af C. J. Boye

Bort Sorg og Suk! kom mig ei nær!
Idag maa Ingen græde.
Paa Jorden synger Engles Hær,
i Himlen er der Glæde.
Idag har Lyset vundet Sag,
og Mørkets Magt er svunden;
i Bethlehem, bag Hyttens Tag,
er Morgenstjernen runden.
O Straalekrone, stærk og rig!
Alt Støvets Haab er tændt ved Dig,
al Støvets Trøst oprunden.

Bort Sorg og Suk! Hvi ængstes Du,
min Sjel, paa Verdens Veie?
Veedst Du ei ret, for Tvivl og Gru,
hvo der har Dig i Eie?
Idag blev født i Bethlehem
en Konge uden Lige;
al Jorden er Hans Kongehjem,
al Himlen er Hans Rige;
til Spir han Herrens Naade bær..
Vær trøstig, Sjel! Hvor end Du er, 319
Du er i Jesu Rige.

Bort Sorg og Suk! Jeg uforsagt
i Livets Strid kan gange.
Hvi skjælve meer for Syndens Magt?
Hvi gjør mig Døden bange?
Fra Bethlehem drog ud idag
en Helt, som dem kan fælde;
hans Bannerskors bær Fredens Flag;
hans Rustning er Guds Vælde;
hans Stridsraab er min Seierssang;
til Himlens Palmer gaaer hans Gang.
Hil Jesu Christi Vælde!

Bort Sorg og Suk! Med Lov til Gud
jeg vil mod Himlen ile!
Kom, Frelsens Fryd! Du, som en Brud,
skal hos mit Hjerte hvile!
Hør, Verden! hør! fra Bethlehem
Hærskarens Jubel klinger!
Al Jorden rundt den drager frem,
og løfter Røst og Vinger:
Idag, idag er Jesus fød!
Hvor, Verden, hvor er nu din Nød?
Han Synd og Død betvinger!

(C. J. Boye. »Aandelige Digte og Sange.« Kbhvn. 1833).

VERDSLIG SANG.

1. Folkesang.

320

Efter Stoffet antager Sangen Benævnelse. Er det Gjenstande af almeen national eller lokal Interesse, der besynges i et simpelt Sprog, fremkommer Folkesangen. Hvor det er Fædrelandets politiske, fysiske eller historiske Fortrin, dets Personifikation i Kongens eller Republikens Majestæt eller enkelte af Folkets Egenskaber, Interesser og Minder, som besynges, bliver den fædrelandsk eller patriotisk Sang. I Stater med stor politisk Frihed besynges dette Fortrin hyppigst, fordi det er det vigtigste (Frihedssange). I Krigstider fremkomme Krigssange. De fædrelandske Sange, som Folket i Almindelighed ved høitidelige Leiligheder vedkjender sig og bruger som Udtryk for sine Følelser, kaldes Nationalsange; og i dem maa fortrinsviis Høihed i Tanken findes forenet med Simpelhed i Udtrykket og syngbar Harmoni i Versebygning og Rhythmus. Troskyldighed parret med Vid (Naivetet) istedetfor Høihed i Udtrykket og den høieste Grad af Simpelhed i Stilen fordres hos den saakaldte Folkevise, der som oftest virkelig faaer sit Tilvær imellem Almuen og intet Krav gjør paa nogen Plads i Literaturen. I Stiil og Stof, som den ofte henter fra af Almuen bekjendte, skjøndt uhistoriske, Personers Skjebne eller fra nys passerede Begivenheder, er den ellers ganske Ballade, fra hvilken den er lettest skjelnelig, naar en Moral udgjør dens Stof.

320

NATIONALSANG.

1. Gamle Norge.

Af J. N. Brun

For Norge, Kjæmpers Fødeland,
vi denne Skaal vil tømme,
og naar vi først faae Blod paa Tand,
vi sødt om Frihed drømme.
Dog vaagne vi vel op engang,
og bryde Lænker, Baand og Tvang.
For Norge, Kjæmpers Fødeland,
vi denne Skaal udtømme!
Hver tapper Helt blandt Klipper fød 321
vi drikke vil til Ære!
Hver ærlig Norsk, som Lænker brød,
skal evig elsket være!
Den vrede Livvagts Vaabenbrag
forklarer trolig Nordmænds Sag.
Hver ærlig Norsk blandt Klipper fød
vi drikke vil til Ære!

En Skaal for dig, min kjække Ven,
og for de norske Piger!
og har du En, saa Skaal for den!
og Skam faae Den, som sviger!
Og Skam faae den, som elsker Tvang
og hader Piger, Viin og Sang!
En Skaal for dig, min kjække Ven,
og for de norske Piger!

Og nok en Skaal for Norges Fjeld,
for Klipper, Sne og Bakker!
hør Dovres Echo raaber Held,
for Skaalen tre Gang' takker.
Ja tre Gang' tre skal alle Fjeld
for Norges Sønner raabe Held!
Endnu en Skaal for dig, mit Fjeld!
for Klipper, Sne og Bakker!

(J. N. Brun.)

2. Norges Herlighed.

321

Af J. N. Brun

Boer jeg paa det høie Fjeld,
hvor en Fin skjød en Reen med sin Rifle paa Skien,
hvor der sprang et Kildevæld,
og hvor Ryperne plasked i Lien: 322
jeg med Sang vil mane frem
hver en Skat, som er skjult udi Klippernes Rifter,
jeg er glad og rig ved dem,
kjøber Viin og klarerer Udgifter.
Klippens Top, som Granen bær,
muntre Sjeles Fristed er;
Verdens Tummel nedenfor
til min skyhøie Bolig ei naaer.

Boer jeg i den lave Dal,
hvor en Elv løber let gjennem skovrige Sletter,
hvor Løvhytten er min Sal,
og den voxende Grøde mig mætter;
hvor det muntre Faar og Lam
tripper om, nipper Løv, og hvor Oxerne bøge,
leer jeg høit ad Modens Kram
og ad Renter, som Rigdom forøge.
Fra min lave rolige Dal
seer jeg mange Mægtiges Fald,
sidder paa min Tue tryg,
og udtømmer en Glædskabs Pokal.

Boer jeg ved den nøgne Strand,
paa en Holm, fuld af Æg, mellem rullende Bølger,
hvor en Fuglehær paa Vand
Sild og Brisling og Morten forfølger:
trak jeg mig en Fiskedræt,
fuld af Rogn, saa min Baad var paa Vei til at synke;
naar jeg da er glad og mæt,
lad den Gjerrige længe nok klynke!
Een Ret nok paa Nøisomheds Bord —
"Fisken svømme!" — Det var et Ord!
Derpaa drak jeg mig et Glas, 323
sang og drak Fiskeriernes Flor.

Sjunger Bjerg og Dal og Strand,
Guld af Bjerg, Brød af Dal, fuldt af Fiske fra Stranden!
Lad saa Daaren drikke Vand!
Skjænker Viin udi Glasset til Randen!
Norges Land er ingen Ørk,
Glæden fødes, og det udaf selve Naturen;
være hvo, som vil, en Tyrk,
sidde tørstig og vranten og sturen!
Vi drak Norges Hæder og Held,
sang om Strand, om Dal og om Fjeld;
Alting blomstre for Enhver,
som vort Land og vort Selskab har kjær!

(J. N. Brun)

3. Den kronede Nationalsang. 323

Af H. A. Bjerregaard

Sønner af Norge, det ældgamle Rige,
sjunger til Harpens den festlige Klang!
Mandigt og høitidsfuldt Tonen lad stige: -
Fædrenelandet indvies vor Sang.
Fædreneminder
herligt oprinder
hvergang vi nævne vor Fædrenestavn.
Svulmende Hjerter og glødende Kinder
hylde det elskte, det hellige Navn!

Flyver vor Aand til de hensvundne Tider,
herlig den skuer vort Fædrelands Glands:
Kjæmpere gange om Dovrefjelds Sider,
vandre til Ledingefærd som til Dands.
Mandige Skarer
Bølgen befarer,
Norriges Roes bær' til fjerneste Kyst; 324
hjemme er Kjæmpere nok, som forsvarer
arvede Frihed med modige Bryst.

Medens de staalklædte prøve sin Styrke,
medens de stande i kjæmpende Rad,
Skjalde og Sagamænd Kunsterne dyrke,
riste i Runer de herligste Kvad.
Konninger bolde
Scepteret holde,
røgte med Viisdom det hellige Kald;
gjennem Aarhundreders Nat deres Skjolde
gjenstraale klart i Erindringens Hal.

Oldtid! Du svandt, men din hellige Flamme
blusser i Nordmandens Hjerte endnu:
end er af Æt og af Kraft han den samme,
end staaer til Frihed og Ære hans Hu;
og naar han kvæder
Norriges Hæder,
svulmer hans Hjerte af Stolthed og Lyst;
ham er selv Sydens de yndigste Steder
intet mod Norriges sneedækte Kyst.

Frihedens Tempel i Nordmandens Dale
stander saa herligt i Ly af hans Fjeld;
frit tør han tænke, og frit tør han tale,
frit tør han virke til Norriges Held.
Fuglen i Skove,
Nordhavets Vove
friere er ei end Norriges Mand;
villig dog lyder han selvgivne Love,
trofast mod Konning og Fædreneland.

Elskede Land med de skyhøie Bjerge,
frugtbare Dale og fiskrige Kyst!
Troskab og Kjærlighed fro vi dig sværge;
kalder Du, bløde vi for Dig med Lyst.
Evig du stande,
elskte blandt Lande!
frit som den Storm, der omsuser dit Fjeld!
Og medens Bølgen omsnoer dine Strande,
stedse du være i Hæder og Held!

(H. A. Bjerregaard.)

4. Nordmandssang.

Af S. O. Wolff

Hvor herligt er mit Fødeland,
det havomkrandste gamle Norge!
Sku disse stolte Klippeborge,
som evig trodse Tidens Tand, -
Urverdners gamle Bautastene,
der gjennem Klodens Storme ene,
som Kjæmper end i Brynjer blaae,
med Sølverhjelm om Issen staae!

Da Aukathor saae Norges Fjeld,
sin Kongestol han der opreiste;
de Kjæmper, som mod Skyen kneiste,
de huede hans Heltesjel.
Naar høit i Sky sin Vogn han kjørte,
sin Hyldest han fra Klippen hørte;
de Kjæmpestemmer hylded Thor,
da var der Helteold i Nord!

Da seer jeg, hvor min Nordmand gik
i Stormgang fast, saa Jorden bæved,
ham Døden var en Mø, som svæved
udi hans Arm, med Freias Blik, 326
og i en Runddands over Valen
ham hæved op til Gudesalen,
og end i Livets Afskedsstund
et Drapa kvad den blege Mund.

Jeg har de gamle Sagn saa kjær;
naar Luren gjennem Dalen toner
vemodigt mellem Birkens Kroner,
da drømmer jeg om Blod paa Sværd.
Naar Fossen vildt fra Klippen skummer,
sin monotone Bas den brummer,
da tykkes mig jeg hører Klang
af Vaabenstorm og Skjaldesang.

I Fjeldets Søn endnu jeg seer
et Skud af gamle Kjæmpestammen;
i Øiet funkler Helteflammen,
som freidig kun ad Faren leer.
I Pigens Øine blaae jeg skuer
Uskyldighed og Sjofnas Luer,
og Yduns evig-unge Vaar
paa hendes Kinder farvet staaer!

Ja! herligt er mit Fødeland,
det gamle klippefaste Norge,
med Sommerdal og Vinterborge,
der evig trodse Tidens Tand!
Om Kloden rokkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ei kunne fælde;
som Bauta end de skulle staae,
og vise, hvor vort Norge laae.

(S. O. Wolff.)

5. Nordmandssang.

327

Blandt skybekrandste Fjelde,
her i det høie Nord,
hvor Fossen toner Vælde,
hvor Kjæmpegranen groer,
hvor Bautastenen hædret staaer, graaskjægget Gubbe lig,
opmuntrende hver Norges Søn, som ædelt føler sig,
der Lyset først jeg skued',
opvorte og blev Mand,
der Hjertet tidligt lued'
for dig, mit Fødeland!

Hvad Under, Hjertet banker
stolt, Norrig! ved dit Navn?
Saae Britter ei og Franker
med Skræk din Snekkes Stavn?
Om vore kjække Brødres Daad til Minni Bølgen slaaer
fra Heklas minderige Ø til fjerne Mykligaard,
Se! Sagas Tavle hædres
ved hellig Runeskrift!
Der lever vore Fædres
forbausende Bedrift.

Men, skjøndt han drog saa vide
din Søn paa Ledingstog,
saae Sydens Egne blide,
dig elskede han dog;
ei nogen Lotos lægede Hjemvee i Heltens Barm;
den svandt først, naar han favned' dig, o Moder! i sin Arm.
Hvo elsked' ei din Himmel,
meer reen, end Kildens Vand,
din raske Folkevrimmel,
dit stolte Klippeland?

Tak, Norrige, vor Moder! 328
Du gavst som Yngling bold
mig trofast Ven og Broder,
i Dyst og Farer kold.
Blid skuer ham hver Norges Mø, granvoxen, stolt og rank,
naar Norges Løve ryster vred mod Kamp sin Flammemank;
i Feide Thor sig bryster
af sin udvalgte Søn;
i Fred med ham forlyster
sig Mimer ved sin Brønd.

Paa Land og vilden Vove
Naturen gav dig Værn,
Snekker fra dine Skove,
fra dine Fjelde Jern.
Ved dem Forfædre værgede din Skat, dit Ly og Læ,
din Øiesteen, o Norrige! dit favre Friheds Træ.
Sødt Fædrene nu sover
bedæk'te af dets Løv;
os grønnes det nu over
med Blade for vort Støv.

Ja, Norge! — elskte Norge!
Dig skal din Kjæmpeæt
med Mod og Manddom borge
for Frihed og for Ret.
Du est vor Moder blid og huld, og Kongen er vor Fa'er,
vi Eder offre Gods og Guld, og Blod, hvo Hjerte har.
Kjæk som vi dele Nøden
vi dele Glæden froe;
i Livet og i Døden
vi sværge Eder Tro.

(L. Sagen.)

6. Norafjeld.

329

Af S. Sivertsen

Norafjeld med Jøkel blaa,
dunkle Urolds Minde!
Over Skyens Taagegraa
kneiser høi din Tinde;
i din rene Ætherluft
funkler Tidens Øie,
om din Fod i Blomsterduft
grønnes Kjæmpehøie.

Norafjeld! din Kjæmpearm
Kjæmpers Vugge favner.
Nordmand ved din Jøkelbarm
Heltens Ild ei savner.
Blaabrynt Jøkels Sommergraad,
ere Mimers Strømme;
stolt' i Færd og vis' i Raad,
de hans Bæger tømme.

Fortid, med din Skjoldeklang,
Thingmænds Kraft i Hallen,
mandigt Alvor, Skjaldesang,
høie Mod paa Valen —
op du leve til vort Held!
Nei, du endnu lever.
Høi alvorlig over Fjeld
Oldtidsaanden svæver.

Norske Dal! din Birkelund
stuer Held og Hygge;
frie Mand paa Odelsgrund
throner i din Skygge.
Hvo er tryg, som du, for Vold,
for Tyranners Vælde?
Hvem har vel, som Du, et Skjold -
o, af Dovrefjelde!

Endnu synger Stormens Suus
trindtom Fjeldets Tinder,
rundtom Kyst hver Bølges Bruus
Fædres store Minder.
Høie Nordlys-Flammen end
Friheds Billed maler;
dybt en Mand og Ungersvend
Nordens Aand tiltaler.

Hil dig, elskte Fædreland,
stolte, frie Norge!
skjønt ved havombruste Strand,
Fjeldets Himmelborge.
Siig, o Vandrer, hvor du saae
Dalene saa grønne,
Jøklens Tind saa himmelblaa,
Møerne saa skjønne?

Norge! i dit Moderskjød
jeg saa gjerne lever;
men hvis, Fødeland! min Død
for dit Vel du kræver -
o, da flyde kun mit Blod!
jeg i Døden segne!
Altid kun en Norne god
Norges Held omhegne!

Frihed med sit Himmelsmiil
altid bo og bygge
under Nordens Ygdrasil,
i sin gamle Skygge!
Til ved Gjallarhornets Lyd 331
Klippevægge stønner,
Held og Hæder, Kraft og Dyd
boe blandt Norges Sønner!

(S. Sivertson.)

FÆDRELANDSK SANG. 331

7. Nordmandsønsket.

Af J. Zetlitz

Vort elskede Norge et Ønske vi yde:
gid Ceres dets Dale med Frugtbarhed pryde!
gid Jorden ei spotte sin Dyrkeres Sved!
gid Skoven opelskes og Saugen ei hvile!
gid Fisken i Fiskerens Garn maa ile,
og Handelen blomstre ved Frihed og Fred!

Gid Nordmænd sit Navn uden Blusel maae bære,
som Fædrene frie og oprigtige være,
ukjendte med Smiger og krybende Svig!
Maae kjækt gaae imøde hver Fare, som truer,
maae brænde af evige, hellige Luer,
for Norge, for Frihed og, Konge, for dig!

(J. Zetlitz.)

8. Normanden og Norge.

Trofasthed,
(saa alle Normænds Ønske lyder)
Tapperhed
og andre Heltedyder
evig boe blandt disse steile Fjelde!
Ingen Ælde
dem nedfælde
før ved Verdens Fald!

Ceres mildt 332
mod Norges dybe Dale smile!
Kornet spildt
ei udi Furen hvile!
Klipperne sit Sølv og Kobber yde,
Skibet flyde,
Skoven byde
over alle Hav!

Handelen
ved Flid og Kløgt blandt os oplives!
Frihed den
opelske, at den trives!
Kongerne, om de vil Landets Nytte,
de beskytte
denne Støtte
for vort kjære Land!

Kjærlighed
for Fødelandet, Fædres Ære!
Evig ved
din Magt vi stolte ere.
Norges Børn din Helligdom ei glemme!
Du fornemme
Skjaldes Stemme,
som besynge dig!

Høit sang Bull.
(Hans Støtte skal dit Tempel pryde,)
Frihed huld
lod han sin Harpe lyde.
Naar han sang, strax Egennytten segned,
Avind blegned,
vi tilegned
os hans Friheds Aand.

Haand i Haand 333
med Frihed vank i vore Dale!
Eders Aand
besjele Daad og Tale!
Armod selv ved Eders Held forsødes,
Mod opglødes,
Helte fødes
endnu her som før!

Fjeldets Top
bær Ærens Stempel, som vi dyrke.
Nordmænd op
med Eders Fædres Styrke!
Iler paa den bratte Sti til Ære!
Verden lære,
at vi ere
vore Fædre værd!

(J. Zetlitz.)

9. De tre høie Ord.

333

Af J. S. Munch

Naar Harpen tier ved breden Bord,
da trives ei Samfundets Glæde;
thi hører, Brødre, tre høie Ord,
som Skjalden til Harpen vil kvæde!
Og, Nordmænd! have I Norge kjær,
af Hjertets Fylde da istemmer her!

Se Granen hisset saa stolt og skjøn
paa Fjeldets den høieste Tinde!
Hvor modigt kneiser dens Krone grøn
og leer ad de stormende Vinde!
Saa stande hver Nordmand med roligt Mod,
om Norge end kræver hans Manddoms Blod!

334

Se Sarpen skrider med kraftig Fod,
og taaler ei Baand eller Lænke!
Som Yngling blusser den Gubbe god;
hans Kraft ei Aarhundreder krænke.
I Kraft saa lue hver Norges Mand
for Fædres elskte og hellige Land!

Se Havet fraader mod Norges Kyst!
Dets Klipper det agter at fælde.
Men Klipperne stande med Bryst mod Bryst,
og enige trodse dets Vælde; —
saa Enighed knytte til Norges Sag
hver Nordmand til Norges den sidste Dag!

(J. St. Munch.)

10. Norges Flag.

334

Af C. N. Schwach

Mens Nordhavet bruser mod fjeldbygt Strand
og stolte Erindringer vækker
om Fædrenes Ry, som til fjerne Land
det bar paa de nordiske Snekker,
da, Nordmænd! sjunger til Harpens Slag
en Sang for Norriges unge Flag!

Du Blomster af Palmen paa Friheds Grund
skjøn est du at skue trefarvet!
det hvidene Kors i den røde Bund -
det har du af Dannebrog arvet;
men Hjertebladet, det mørkeblaa,
af Friheds Marv maatte først udgaae.

Fra Himlen faldt Dannebrogsfanen ned,
blev Tvillinglands-Snekkernes Smykke,
og stod gjennem Sekler i Krig og Fred,
omstraalet af Hæder og Lykke. 335
O Flag! for Norrig stand evig saa!
mist aldrig dit Hjerteblods høie Blaa!

(C. N. Schwach.)

11. Norges Løve.

335

Af J. S. Munch

Den gamle Norges Løve skuer
med Lueblik i Dalen ned;
den slumrer ei; dens Øre truer
hver, som vil bryde Nordens Fred.
Som Odel gjennem Seklers Alder
den vogter Klippefolkets Hjem;
for yngre Slægt den festlig kalder
de svundne Dages Minder frem.

Naar fordum Ufreds Varsel svæved
i Flammeblus fra Fjeld til Fjeld,
hiin Løve bold i Kraft sig hæved
og bruste frem som Fossens Væld.
Kamp var dens Leg, dens Lyst var Fare,
hvor Sværdet høit mod Hjelmen klang;
den splitted rædde Vikingskare,
mens ildfuld Skjald til Harpen sang.

Nu tier Stridens Larm paa Valen,
i Mindet lever Heltens Ry;
nu smiler Freden huldt i Dalen,
og Glæden boer i Friheds Ly;
men stormer atter Tidens Bølge,
da Norges Løve svigter ei.
Op, Brødre! vi den trofast følge
paa Fædres hæderbante Vei!

Nei! aldrig døer hiin stærke Flamme 336
af Oldtids Glød i Nordmands Bryst;
og Norges Løve er den samme
i Fredens Ro, i blodig Dyst;
sin Konge tro, øm for sin Ære,
kjæk for sin Ret er Norges Mand; —
thi skal vort høie Løsen være:
For Frihed, Drot og Fædreland!

(J. St. Munch.)

12. Konstitutionen. 336

Af H. A. Bjerregaard

Sjung, Normands Æt, i glade Chor
i Frihedstræets Skygge!
Dets Krone hvælves høi og stor;
vi i dets Ly er' trygge.
Og fra den lyse Evighed
Forfædres Aander smile ned;
og tone os de høie Ord:
»med Lov man Land skal bygge.«

Da Friheds Morgen mild frembrød
i gamle Norges Dale,
begeistret Normands Hilsen lød
rundt i hans Klippesale.
Ei Frækhed vilde Klippens Søn;
lovbunden Frihed var hans Bøn.
»Lovbunden Frihed eller Død!«
saa lød hans Manddomstale.

De kaarne Mænd paa Thinge stod
i Eidsvolds grønne Lunde,
med Viisdom, Sindighed og Mod
at Norges Frihed grunde.

Fornyet Liv var vakt i Nord; 337
da mæltes mangt begeistret Ord;
snart Frihedstræet plantet stod,
og mørke Sorger svunde.

Det spired', voxte — nu det staaer,
og Intet kan det fælde;
sin dybe, stærke Rod det slaaer
om Klippens Fod med Vælde.
Ungt er det end, men stærkt og boldt,
det Tiaarsprøven alt udholdt;
vi haabe, at i sene Aar
det trodser Tid og Vælde.

Op Nordmænd da! med freidigt Mod
lad Sangen rask sig hæve!
I Klippens Ly groe Friheds Rod!
og Nordens Fiender bæve!
Lovbunden Frihed er vor Sang.
Vi hylde den ved Bægerklang;
vi offre fro den Liv og Blod,
hvis Norge det mon kræve!

(H. A. Bjerregaard.)

13. 17de Mai.

337

Af H. Foss

Vort Fødeland! I Hedenold
af Friheds Glands vi dine Fjelde
omstraalte see; i Kraft og Vælde
vi see dig staae, en Kjæmpe bold.
En kraftfuld Æt i dine Dale
sig rørte frit i Færd og Tale;
i Thingkreds som i Hildursleeg
sit Norrig aldrig Normand sveg.

338 Vel hensvandt gjennem Seklers Flugt
mangt herligt Træk fra Oldtids Dage;
Grundtrækket blev dog end tilbage,
ei Friheds Altarild blev slukt.
Den gik i Arv fra gjæve Fædre,
og evig skal det Norrig hædre,
at selv i Enevældens Nat
den, naar det gjaldt, ei lyste mat.

Men Natten svandt, og det blev Dag;
høit blussed' da den ædle Lue,
brad Friheds sjunkne Tempelbue
stod reist som ved et Trylleslag.
Dog var den stærk og Stilen værdig;
og da den hævede sig færdig,
den unge Vaar i Haabets Glands
den pryded' med sin første Krands.

End kneiser den saa stærk og bold,
og Held og Frihed trives under
dens høie Hvælv, der stolt sig runder
om Landet som et Kjæmpeskjold,
og af dens Mænd en vældig Skare
skal den omgjærde i hver Fare.
Hvor Borgeraand sin Vognborg slaaer,
urokket Friheds Tempel staaer.

Hvert Aar, naar Vaaren frisk og grøn
bekrandser Templets høie Tinder,
og om vor Friheds Dag os minder,
høit jubler da hver Norrigs Søn.
Mens Hjerterne begeistret gløde,
fornye vi i festligt Møde
vor Eed, at fremme Norges Held,
og Gjenlyd toner Norges Fjeld.

(H. Foss.)

14. Norges Natur.

339

Af H. Wergeland

Det er min Sjel en frydfuld Trang
at gjæste Norges Dale.
Den gamle Fjeldkoll elsker Sang,
den glade Hjerters Tale.
Kom til den fagre Maridal!
til Kleivens svimlende Portal!
Kom hvorsomhelst, og Norge skal
dig i sin Favn husvale!

Hvor strømmer ud Berusning sød
fra Dalens Bjerkelunde!
Det var en Drøm i Engles Skjød
paa deres Mos at blunde.
Hvad Harpespil i denne Bæk!
Hvad Melodi! hvor sød en Skræk!
Bestandig ny den toner væk -
ak! som fra Perlers Munde.

Hvad tænksomt sværmersk Øie fik
du Kjernets stille Vove!
hvad Ord den susende Musik
i Aasens dybe Skove!
Den Mand er ei i Norge fød,
som den ei gjør om Hjertet blød.
Det er hans Vuggesang, der lød
ifra de dybe Skove.

Didind, hvor Fyrren suser, ind
tør ingen Niding vandre,
som har forglemt i troløst Sind
sit Fædreland for andre.
Ham vilde Rædsel gribe, - bleg
ham vilde høre Skoven skreg,
hvor klagende dens Røster steg.
Did tør ei Niding vandre.

Ham vilde, som en Dommer haard,
hvert Fjeld imødetræde.
"Hvad vil du i din Moders Gaard,
som glemt har hendes Kvæde?"
Hvor Kjernets Blik blev kummerfuldt!
Ak det, der smile kan saa huldt.
Ve Den, hvis Barm ei voldsomt slaaer,
ved Hjemmets Syn, af Glæde!

Vi nærmere i Dalens Favn
os føle Norges Hjerte.
Dets ærlige og gamle Navn
vi der af Fossen lærte.
I Fjeldets solbelyste Tind
det blotter os sit høie Sind,
og derifra det speiler ind
sig selv i Folkets Hjerte.

Igjennem Folkets Aarer lad
sig Glommens Styrke vælte!
Som Rjukans kjække Styrtebad
saa fyrige dets Helte!
Lad i dets Kvinder Ringerig
med bliden Ynde præge sig!
Vær Gausta hver en Gubbe liig,
som sig tilthinge meldte!

Hvor styrtende mod Tyris Strand
fra Aasen Kleiven iler!
Saa først ved Maalet, Idrætsmand!
din stærke Villie hviler.

Som Kolven fra det spændte Staal, 341
din Kraft forfølge vil sit Maal:
dit Vel, en Daad, o Fædreland,
en Daad, hvortil du smiler.

Hist slanken Silje, Hæg og Piil
og Rogn sig sammenranke.
Det nøgne Fjeld de dække vil —
det er en kjærlig Tanke.
Saa, norske Brødre, Bryst ved Bryst,
vi ville med vemodig Lyst
vor Moders Brøst selv hylle til —
det er en kjærlig Tanke.

(Henr. Wergeland.)

15. Norges Storthing.

341

Af H. Wergeland

Norges Høitidsstund er kommen,
aabnet har sig Thingets Hal.
Høit og lydt i Helligdommen
Røster nu hver Norges Dal.
Agdesid og Thrøndelagen
sammen nu kan vexle Ord;
Dovre i sin Døl er dragen
nu tilthinge for sit Nord.

Se, der sidder Gudbrandsdalen
i en gammel Gubbe graa!
Naar han reiser sig i Salen,
høre alle Fylker paa.
Blaae som sine egne Fjorde
sidde De dervesterfra;
høie Opland ta'er tilorde
som paa sit Heidsivia.

342

Der er Horden og Halogen;
Dølen taler Landets Ret.
Som den klare Ør i Skogen
dybt og hjemligt klinger det.
Norge hører gamle Stemmer,
Asbjørns Røst fra Medalhuus;
onde Tiders Flugt forglemmer
dets Erindring i sin Ruus.

Nidaros og Bjørgvin sidder
der i gjæve Borgermænd.
I en Dommer og en Ridder
triner Oslo frem igjen.
O hvad Fryd for dine Taarne,
Akershuus i hviden Sky!
Herredag af Odelsbaarne
samles atter i dit Ly.

Hakons Hal og Olafs Kirke
reise ville de af Gruus.
Ha, det var Normannavirke!
Var det ikke, Akershuus?
Og hvad Fryd for dine Taarne,
saae du Hakons Tid igjen!
Det beroer paa Norges Kaarne:
Tidens Guder er dens Mænd.

(H. Wergeland.)

FOLKEVISE.

16. Godt Grandelag.

342

Af C. Frimann

Blandt bedste Ting, som Himlen gav,
er godt og roligt Grandelag;
det kjøbes ei for Penge. 343
Et Sammenhold af Fredens Aand,
hvor Grande rækker Grande Haand,
er det ei som et gyldent Baand,
hvor ægte Perler hænge?

Det er en Siir for Menighed;
Guds Engle selv forlystes ved
at see det med sit Øie.
Hvis ei de var' til Himlen vant',
de skulde stige ned iblandt,
og hvor de fromme Grander fandt,
de skulde sig fornøie.

En dygtig Mand, en yndig Brud,
som samles til et Par af Gud –
det er et Syn, som glæder;
men Grande, som i Hungers Nød
med Grande deler sidste Brød –
det Syn kan gjøre Stenen blød,
saa du af Glæde græder.

Vær derfor, Grander! hvor I boe,
med Haand og Mund hinanden troe!
Boer, Grandemænd, som Brødre!
I, Grandekoner, deler Raad!
hinanden lærer nyttig Daad!
og tørrer blidt hinandens Graad!
Som Søstre boer, I Mødre!

Og Eder Gud velsigne skal:
blandt fede Faar i høie Dal
skal springe raske Vædre,
paa Ageren skal modnes Sæd,
og Eders Børn i tredie Led 344
til Graven følge Eder ned,
og Eders Minde hædre!

(C. Frimann.)

17. Den norske Bonde.

344

Af J. Zetlitz

Jeg er saa fro, jeg er saa glad,
jeg er min egen Herre,
jeg Fogden ei skal spørge ad,
om jeg tilfreds maa være;
jeg stræbe kan og vil, og Held
skal møde mig fra Dal og Fjeld,
jeg gi'er min Skat, gjør Ret og Skjel,
og er min egen Herre.

Mit Huus er lavt, men mit det er,
min egen Tomt det bærer,
og aabent staaer det for Enhver,
som Gud og Kongen ærer;
kom Bonde, bød jeg ham min Haand,
kom Ridder, bød jeg ham min Haand,
jeg frygter Gud, men ingen Mand,
og er min egen Herre!

Min Kost er simpel, og min Drik
nedover Klippen flyder;
og mon Den mere Styrke fik,
som Snese Retter nyder?
Mon Den er mere glad end jeg,
som henter paa en farlig Vei
sin rare Viin? jeg mener nei;
Vand lædsker, styrker, fryder.

Mit Leie Ingen spotte maa, 345
jeg holder det i Ære;
jeg veed, at Søvn paa bare Straa
kan tryg og kvægsom være;
naar Sol forgylder Bjergetop,
jeg med fornyet Sjel og Krop
til Dagens Arbeid' stiger op,
og saadan bør det være.

Af Klæder Andre bryste sig
med meget mindre Føie;
den Hjord, jeg føder, skjænker mig
min simple Vadmels Trøie;
men den er varm og heel og reen
og spunden af min Datters Teen;
min Kones Fingre sømmed den;
kjær er mig denne Trøie.

Min Hustru ingen Skjønhed er,
dog evig kjær mig være;
for Husets Dont hun Omsorg bær,
og det er Koners Ære;
ja jeg var utaknemmelig,
om, Kone, jeg ei elskte dig;
du raske Sønner skjænkte mig,
og Døttre, Egnens Ære.

Min Datter! træd i Moders Spor,
og det kan aldrig feile,
at naar du bliver rigtig stor,
vil Snese til dig beile.
Da lyd kun Stemmen i din Barm,
og kast dig i en Mages Arm,
ved Elskov lindres Livets Harm, 346
det kan umuligt feile!

Min Søn! vær fro som jeg og glad!
som jeg, din egen Herre!
Som jeg, du Ingen spørge ad,
om du tilfreds maa være!
Stræb som din Faer har stræbt, og Held
skal møde dig fra Dal og Fjeld;
betal din Skat, gjør Ret og Skjel,
og vær din egen Herre!

(J. Zetlitz.)

18. Bondestanden.

346

Af J. Zetlitz

Bondestanden er en herlig Stand:
Stræbsom Bondes Lykke
sjelden faaer den Nykke,
at forarme en arbeidsom Mand.

Bondestanden er en ærlig Stand:
Vi, som Jorden pløie -
syndløs er vor Møie,
og vor Vinding, Vinding for vort Land.

Bondestanden er en Hædersstand:
Vi, som Jorden dyrke,
vi er' Landets Styrke;
vi er' Værnet om vort vakkre Land.

Norges Bonde er en ganske Mand:
Fro som nogen Greve
Norges Bønder leve.
Skaal for Norge og dets Bondestand!

(J. Zetlitz.)

19. Den frie norske Bonde.

347

Af W. H. Buch

I Skovens Ly blandt Fjelde
min ringe Bolig staaer.
Som de er' graae af Ælde,
saa graanet har mit Haar.
Jeg kaldes vel en Bondemand;
men hør, min Søn! agt høit din Stand!
Til Frihed, til Frihed
hver Norges Mand blev født.

Din Stolthed og din Ære
er Navn af Norges Søn;
men, vil du hædret være,
i Kundskab søg din Løn!
Den dyrker Jord, men freder Skov,
den bygger Land med Ret og Lov;
til Kundskab, til Ære
hver Norges Mand blev født.

I Storthings Høiensale
nu høres Bondens Røst;
han tænke skal og tale
med fri og hellig Lyst.
Stræb værdig for saa stort et Held;
men tænk og hjemme Landets Vel!
Til Tænken, til Talen
hver Norges Mand blev født.

Bliv tro de simple Sæder!
Elsk Gud og Øvrighed!
Gjør Ret! det er din Hæder.
Hold altid Ord og Fred!
Naar En tileeds om Intet gaaer,
han Meen og Skam til Gjengjeld faaer. [348]
Til Sæder, til Hæder
hver Norges Mand blev født.

Sig Mangt forbedre lader
i vor som anden Stand;
jeg Pynt og Glimmer hader
hos Kvinde og hos Mand.
Flyer, Søn og Datter, Hovmods Ild,
der Hjord og Gaard fortære vil!
Til Huustarv, til Arbeid'
blev Mand og Kvinde født.

Bed Gud om Held og Lykke!
Viis Orden, Kraft og Vid!
O Fromhed er et Smykke,
som falmer ingentid.
i Fare skjøn, i Medgang huld,
den Folk og Land er meer end Guld.
Til Fromhed, til Dyder
blev Mand og Kvinde født.

Snart briste skal mit Øie!
Men over Dal og Fjeld
vaag selv, Du Evighøie!
Tænd Haab og Glædens Held!
Tag Kongen i din Varetægt!
Velsign med Viisdom hver en Slægt!
Lad Haabet, Lad Glæden
først slukne ved vor Grav!

(W. H. Buch.)

AF DEN DANSKE LITERATUR.

20. Dansk Nationalsang.

349

Af J. Ewald

Kong Christian stod ved høien Mast
i Røg og Damp.
Hans Værge hamrede saa fast,
at Gothens Hjelm og Hjerne brast!
da sank hvert fiendtligt Speil og Mast
i Røg og Damp.
"Fly, skreg de, hver som flygte kan!
Hvo staaer mod Danmarks Christian
i Kamp?"

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag:
"Nu er det Tid!"
Han heisede det røde Flag,
og slog paa Fienden Slag i Slag;
da skreg de høit blandt Stormens Brag:
"nu er det Tid!"
"Fly, skreg de, hver, som veed et Skjul!
Hvo kan bestaae mod Danmarks Juel
i Strid?"

O Nordhav! Glimt af Wessel brød
din tykke Sky.
Da tyede Kjæmper til dit Skjød;
thi med ham lynte Skræk og Død.
Fra Vallen hørtes Vraal, som brød
din tykke Sky.
Fra Danmark lyner Tordenskjold;
hver give sig i Himlens Vold,
og fly!

Du Danskes Vei til Roes og Magt,
sortladne Hav!

Modtag din Ven, som uforsagt
tør møde Faren med Foragt,
og kjek, som du, mod Stormens Magt,
sortladne Hav!
Og rask igjennem Sang og Spil
og Kamp og Seier før mig til
min Grav!

(J. Ewald.)

21. Til Dannebrog.

Af B. S. Ingemann

Vift stolt paa Kodans Bølge,
blodrøde Dannebrog!
Din Glands ei Nat skal dølge,
ei Lynet dig nedslog!
Du over Helte svæved,
som sang i Dødens Favn;
dit lyse Kors har hævet
til Himlen Danmarks Navn.

Fra Himlen er du faldet,
du Danmarks Helligdom!
Did har du Kjæmper kaldet,
som Verden leder om.
Saalænge Rygtet svinger
sig over Land og Sø,
mens Nordens Harpe klinger,
din Roes skal ei uddøe.

Suus høit i Kampens Bulder
om Juel, din Kjæmpe bold!
Naar Tordnen om dig ruller,
du sjunge Tordenskjold!
Og flyver du mod Himlen,
i stolte Luers Favn, 351
da nævn for Stjernevrimlen
din høie Huitfelds Navn!

Hver Gang en Stjerne funkler,
en Helt du nævne kan;
men ingen, som fordunkler
din store Christian.
Paa Lysets Kyst han stander
i Seiers-Klædebon
hver Gang en Kjæmpe lander
hos Rud og Absalon.

Med Palmen Christian vinker,
naar, Dannebrog, han seer
dit hvide Kors, som blinker
i Kampens Flammeskjær.
Vift høit for alle Vinde!
Kald dine Sønner frem!
Mens Havets Bølger rinde,
din Glands omstraale dem!

Vai stolt ved Danmarks Strande!
Vai stolt ved indisk Kyst!
og ved Barbarers Lande
lyt stolt til Bølgens Røst!
Den toner om din Hæder,
om dine Kjæmpers Priis,
og Heltene det glæder
i deres Paradiis.

Se dem, du har tilbage!
De blusse ved dit Navn;
vil for din Hæder drage
med Lyst i Dødens Favn. 352
Uplettet skal du svinge
dig over Verdens Sø,
til Nordens Brynjer springe,
og Danmarks Hjerter døe.

(B. S. Ingemann.)

22. De danske Øer. 352

Af H. Hertz

Vel elsker jeg høit, o Danmark, din Kyst,
der smiler med Bakker og Sletter,
din Mark, der dufter i Sommer og Høst,
og Skoven med Fuglenes fløitende Røst,
og Lundenes kjølige Nætter;
dog tykkes mig fast, dit udstrakte Hav
med ilende, blaalige Vande
har snart paa min Kjærlighed større Krav,
end selv dine grønnende Strande,

I mangt et Rige kan Hav og Sø
gaae ind mellem enkelte Dele;
i Danmark ligger der Ø ved Ø;
dem alle forbinder den favnende Sø,
og danner dem først til et Hele.
Utallige Stjerner tages i Favn
af een og den samme Himmel;
vor Himmel er Havet; fra Havn til Havn
omringer det Øernes Vrimmel.

(H. Hertz.)

23. Vise om Carl Jessen.

352

Af Schmidt

Og det var Carl Jessen, den gjæve Mand,
han pløied atlantiske Bølge;
da kom to Briter og duved ham an, 353
jeg vil det ret ikke fordølge.

De talte ham til med tordnende Røst,
men ei var han seen til at svare;
thi, ene mod to at prøve den Dyst,
det tyktes ham slet ingen Fare.

De bretlandske Svende gav Skud paa Skud,
men Carl holdt dem mandig fra Livet;
han sparede ikke paa Lod og Krud,
men dygtige Lag blev dem givet.

Saa heised han Seil i høien Raa,
og ønsked St. Thomas at vinde;
han vidste at seile og vidste at slaae,
det maatte vel Briten befinde.

Med blodige Pander og hullede Skrog
de vendte med Skammen tilbage;
men hædret og høit vaier Dannebrog;
ei Briten det magted at tage.

(Schmidt.)

BARNESANG. 353

1. Reenlighed.

Af H. Wergeland

Bækken gaaer i Engen,
Bækken godt sig morer nok,
springer over Rod og Stok
og over høie Stene.
Bækken leer bag Grene;
hør, den leer i Græsset godt!
Alt hvad der er sort og graat 354
kan Bækken ikke lide.

Liden Bæk vil gnide
Stenens stygge Ansigt hvidt,
vasker den saa jævnt og tidt
med Voverne, som glide.
Reen den blier med Tide,
om den ikke bliver hvid.
Dengang Stenen trilled did,
da var den sort og muldet.

Nu er den som Guldet.
Reen som Guld jeg ogsaa bli'er,
blot du, lille Bæk, mig gi'er
i Haanden blot en Draabe.
Jeg kan længe raabe;
Bækken gjør dog ikke Stop,
løfter ei en Draabe op
at øse mig i Haanden.

Men paa Siljevaanden,
voxende paa Bækkens Bred,
hopper liden Erle ned,
og dypper hele Vingen.
Hjælp dig selv er Tingen;
det jeg har af Fuglen lært.
Bækken har mig Vand forært,
men selv maa jeg det tage.

Nu kan Fuglen jage
rundt om Himmelen med Lyst.
Se, hvor straalende dens Bryst
de friske Vinger føre!
Jeg som den vil gjøre:
Haanden vil jeg dyppe ned,
vaske den, mit Ansigt med,
saa det ta'er ingen Ende.

Saa tør jeg det vende
freidig did, hvor Fuglen fly'er,
see, om ei blandt Himlens Skyer
jeg kan Smaaengle kjende.
Milde Blik de sende,
naar de see, at jeg er reen
som den klare Ædelsteen,
der kan i Mørket brænde.

(H. Wergeland.)

2. Asylbørnenes Nytaarssang.

Af C. Monsen

Vi vide, at en Skik det er
at bringe Nytaarsgave
til Alle, som man ret har kjær.
Tro ei, vi ingen have!
Den, som vi glade bringe Jer,
ei Guld og Ædelstene
betale kan; — den bedre er
end Diamanter rene.

En reddet Sjel vi bringe Hver;
den I af Dynd har hævet; -
et snehvidt Hjerteblad, der er
med Bønner fuldt beskrevet.
Ak, naar den skulde tale bedst,
forstummer Barnemunden;
men Gud har hver en Linie læst,
der staaer i Hjertegrunden.

Vi bringe Jer vor Kjærlighed,
vor Tak, fordi I toge
os op af mild Barmhjertighed
og os til Dyd opdroge.
Vi bringe Jer et Løfte om,
igjennem hele Livet
at gjemme tro den Helligdom,
som os af Jer blev givet.

O, mangen En blandt os, hvis Hu
fra Synden saaes vige,
staaer som en liden Engel nu
midt i Guds Himmerige
og mindes Eders Kjærlighed
og Eders Hjerter ømme.
Til dem hver Nat han vifter ned
en Hær af milde Drømme.

I Himlens blaa Asyl engang,
som han, vi skulle gynge
og stemme i en bedre Sang,
end Barnets Mund kan synge.
Men første Hymne, som vi der
med Engles Tunge kvæder,
i Nattens stille Time bær
en venlig Drøm til Eder.

(Chr. Monsen.)

3. Smaagutternes Nationalsang.

356

Af H. Wergeland

Vi ere en Nation vi med,
vi Smaa, en Alen lange:
et Fædreland vi frydes ved;
og vi, vi ere mange.

Vort Hjerte veed, vort Øie seer, 357
hvor godt og vakkert Norge er,
vor Tunge kan en Sang blandt fleer
af Norges Æressange.

Meer grønt er Græsset intetsteds,
meer fuldt af Blomster vævet,
end i det Land, hvor jeg tilfreds
hos Fae'r og Moe'r har levet.
Jeg vil det elske til min Død,
ei bytte det, hvor jeg er fød,
om man et Paradiis mig bød,
af Palmer oversvævet.

Hvor er vel Himlen mere blaa?
Hvor springe vel saa glade
de Bække, som i Engen gaae,
for Blomsterne at bade?
Selv Vinteren jeg frydes ved,
saa hvid og klar som strøet med
al Stjernehimlens Herlighed
og hvide Lilieblade.

Jeg ikke vil for fremmed Vaar
min norske Vinter bytte,
og fremmed Slot ei nær forslaaer
imod min Faders Hytte.
Han siger, han er der saa fri.
Det ei saa nøie fatte vi;
men noget Godt er vist deri,
som værd er at beskytte.

Gid jeg da snart maa blive stærk
— jeg har saalænge biet —
at tappert jeg kan værne for
min Faders dyre Frihed!

Og skulde Nogen vel med Magt 358
faae Fædrelandet ødelagt?
Hvert Liv, min Fader jo har sagt,
er til dets Frelse viet.

Det leve da som Gran og Fyr,
de stærke, eviggrønne!
som Stjernerne bag sine Sky'r
er altid lige skjønne!
Kom Vaar og Høst, som altid før,
med Blomster for min Moders Dør,
med gyldent Korn paa Faders Stør,
som vil du dem belønne!

(H. Wergeland.)

4. Jødedrengen. 358

Af Øhlenschläger

Deilige Pidskebaand! røde, blaae,
gule, grønne, violette, graae.
Lad mig nu ikke for længe løbe!
Kommer at kjøbe! kommer at kjøbe
røde, gule, grønne, blaae ifleng!
Jeg er en god lille Jødedreng.

Min Moder er syg, min Søster er død;
hun fortjente til mig og min Moder Brød.
Jeg tiggede sammen et Par Marks Penge,
saa kjøbte jeg Baand og løb saa længe,
at sælge dem her til godt Folk ifleng;
jeg er en god lille Jødedreng.

Kommer at kjøbe! kommer at kjøbe!
Lad mig nu ikke for længe løbe!
De Penge, jeg vinder her, som jeg haaber,
for dem jeg kjøber min Moder Draaber;
saa reiser hun sig igjen af sin Seng.
Jeg er en god lille Jødedreng.

(A. Oehlenschläger.)

5. Barnets Takkebøn.

Af P. L. Møller

O Fader, Du, som kjender
de Store som de Smaa!
min Tak sig til Dig vender,
naar Stjernerne opgaae:
jeg takker for din Morgensols opmuntrende Skin,
for Synet af din Himmels sødt rødmende Kind.

Jeg takker Dig for Dagens
det lyse Himmelblaa,
for Engens Blomsterlagens
Duunseng, jeg hvilte paa,
og for den kjære Fader og Moder, som os Smaa
din store Godhed lærte at fatte og forstaae.

Jeg takker for din Aften,
naar Stjernerne opstaae
som Tegn paa Levekraften,
der aldrig skal forgaae:
som Tegn, at for de Kjære, der for vort Blik forsvandt,
ei Død, men kun et andet, fornyet Liv oprandt.

Jeg takker Dig for Natten
med Søvnens stille Fred,
som trykker Drømmehatten
over Øinene ned;
da faaer jeg de smaa Engle at see med Vinger paa,
og op ad Himmelstigen de lære mig at gaae.

(P. L. Møller.)

Rettelser.

360

Side 7, Linie 18: saa læs: saae
— 10, — 2 f. n.: saadant l. Saadant
— 11, — 5 f. o.: ingen l. Ingen
— » — 10 — samme l. Samme
— 16, nederst: (C. Storm.)
— 27, Linie 19 f. o.: mangt og meget l. Mangt og Meget
— 37, — 16 — lækkert l. Lækkert
— » — 28 — enhver l. Enhver
— 42, — 14 — mindste l. Mindste
— 50, — 12 — en Nat l. een Nat
— » sidste Linie: l. indre æsthetisk
— 55, Linie 7 f. o.: faae l. faaer
— 65, — 18 — Løvte l. Løfte
— 69, — 10 — Gjordemoderen l. Jordemoderen
— 72, — 18 — Gjæste l. gjæste
— 82, — 6 — enhver l. Enhver
— 87, — 21 — der er ikke l. der er, ikke
— 89, — 2 f. n. til os selv som l. til os selv, som
— 98, — 8 — Selv l. selv
— 105, — 17 — de Gaarde l. sine Gaarde
— 107, — 20 f. o.: tildæ kede l. tildækkede
— 108, — 16 f. n.: Honning til l. Honning, til
— 114, — 4 f. o.: Historiskriveren l. Historieskriveren

— 125, — 16 — fandtes, til at redde Skibets Besætning var l. fandtes til at redde Skibets Besætning, var

— 158, — 16 f. n.: Lexefjord-Botn l. Laxefjord-Botn

— 194, — 10 f. o: Rhytmus l. Rhythmus

— 256, — 1 — Efter Riimbrev udslettes i.

— 305, nederst: (B. S. Ingemann.)